

Львівський державний університет внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРАВООХОРОННОЇ
ТА ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
(осінні читання)

Тези доповідей та повідомлень учасників
Всеукраїнської курсантсько-студентської
наукової конференції

27 жовтня 2017 року

Львів

УДК 34
М52

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 3 жовтня 2017 р. № 2)*

Упорядник – Г. Я. Савчин,
кандидат юридичних наук,
заступник начальника відділу організації наукової роботи
Львівського державного університету внутрішніх справ

Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства (осінні читання): тези доповідей та повідомлень учасників Всеукраїнської наукової конференції молодих науковців (27 жовтня 2017 р.) / упор. Г. Я. Савчин. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 448 с.

Збірник містить тези доповідей та повідомлень, які внесено до програми традиційних «осінніх читань», що проводимуться у рамках щорічної Всеукраїнської наукової конференції молодих науковців «Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства» у Львівському державному університеті внутрішніх справ 27 жовтня 2017 року. Учасники конференції – здобувачі освітніх та наукових ступенів (курсанти, студенти, магістранти, аспіранти, ад'юнкти) вищих навчальних закладів України.

Тези опубліковано в авторській редакції.

УДК 34

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2017

НАУКОВА МОЛОДЬ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Доброю традицією Львівського державного університету внутрішніх справ є проведення щорічної Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, які готові обговорювати механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства. Цей захід об'єднає генеруюче покоління українців, здатне продукувати раціональні ідеї щодо мирного захисту незалежності нашої Вітчизни, розвитку української державності та системи захисту прав і свобод людини в контексті реформування судових, правоохоронних і правозахисних органів в Україні.

Наша держава тривалий час намагається сформувати активне громадянське суспільство, основними цінностями якого є взаємодовіра та повага до кожної особистості. Лише таке суспільство, об'єднавшись, може стати надійною і міцною основою для розбудови правової демократичної незалежної держави, збагачення української нації, налагодження належної системи контролю за діяльністю політиків і громадських діячів та захисту від зовнішніх небезпек. І саме ви – молоде покоління активних громадян – здатні консолідувати українську націю навколо ідеї високосвідомого громадянського суспільства, яке визнаватиме найвищою цінністю права та свободи людини, формуватиме відносини, що ґрунтуються на довірі, а також поважатиме владу закону.

Безумовно, ваші наукові дослідження з окресленої конференцією проблематики засвідчують прагнення до якісних змін не лише у сфері правотворення, а й правозастосування. Запропонована тематика виступів вказує на зацікавленість проблемами формування державної політики України, збереження національної безпеки, протидії злочинності, реформування правоохоронної та судової систем, реалізації процесуальних норм тощо. Всі дослідження містять спробу вирішити

певну гостру соціальну, політичну чи економічну проблему, демонструють результати пошуку альтернативних підходів до нагальних питань, моделюють шляхи подолання кризових ситуацій і пропозиції щодо їх вирішення.

Зацікавленість окресленою проблематикою вказує на обізнаність із актуальними питаннями сьогодення та визначає ваш високий потенціал аналітичного, критичного й водночас творчого мислення. Результат сьогоднішньої зустрічі може визначитись лише у конструктивній та жвавій дискусії і цей науковий захід забезпечить вам можливість обмінятися думками, висловити свої запитання та своє бачення проблемних моментів функціонування нашої держави, окреслити шляхи виходу з політичної кризи та згенерувати нові ідеї для розвитку громадянського суспільства.

Віримо, що наша конференція стане ще одним кроком до об'єднання української талановитої наукової молоді, додасть їй віри у себе і впевненості у можливість перетворити буденність у гідне майбутнє.

Наснаги вам, щирості та правдивості переконань, підтримки однодумців та справедливої критики колег на шляху до нових наукових звершень!

Роман Благуца,
*ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
полковник поліції*

Ю. О. Авраменко

*(Національний університет біоресурсів
та природокористування України)*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Екологічна безпека на території України забезпечується здійсненням широкого комплексу заходів, до яких, окрім правових, відносяться політичні, економічні, технічні, організаційні та інші заходи.

Основи екологічної безпеки в Україні проголошені в Декларації про незалежність та на конституційному рівні – у ст. 16 Конституції України, де вказано, що екологічна рівновага і екологічна безпека, закріплена за територією України – це обов'язок держави.

У статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначається безпека екології як стан навколишнього природного середовища, при якому намагаються запобігти погіршенню екологічного стану та виникненню небезпеки, яка може загрожувати здоров'ю людей, що гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних організаційно-правових заходів.

Довкілля вважають безпечним тоді, коли його стан відповідає стандартам, лімітам і нормативам, які стосуються його чистоти, екологічної стійкості, санітарних вимог, здатності задовольняти інтереси громадян, встановленим у законодавстві [1].

Питання щодо забезпечення безпеки екології наразі здобули особливу актуальність та важливість. Зважаючи на загальносвітовий характер даного питання, найбільш важливі рішення, що приймаються в розрізі зазначеної проблематики, узгоджуються на досить високому міждержавному рівні. Слід зважити і на останні тенденції, що свідчать про значне занепокоєння питаннями ефективності забезпечення екологічної безпеки не лише на рівні науковців, громадських організацій, окремих зацікавлених інституцій, а насамперед на найвищому державному рівні, що втілюється переважно у міждержавні,

консолідовані, юридично-значущі рішення з формуванням відповідних фінансових фондів [2].

Об'єктами екологічної безпеки є геосистеми, екосистеми різного рівня: глобального, національного, регіонального, місцевого, рівня окремого підприємства або людини, які піддаються екологічним загрозам, під якими розуміють «прогнозовані наслідки або потенційні сценарії розвитку подій катастрофічного характеру, які обумовлені змінами стану довкілля і здатні завдати шкоди життєво важливим інтересам особистості, суспільства, держави, світової спільноти» [3].

Загалом, екологічні загрози поділяють на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх екологічних загроз для держави можна віднести наступні фактори: глобальна зміна клімату, транскордонне перенесення шкідливих речовин, руйнування токсичних, радіоактивних та інших видів відходів на території держави, руйнування озонового екрану, варварська експлуатація екосистем та інше. Якщо від однієї держави виходить екологічна загроза на адресу іншої, то можна стверджувати про екологічну агресію однієї країни по відношенню до іншої країни. Щодо внутрішніх екологічних загроз – це спричинені діяльністю держави і внутрішньою політикою її структур і господарюючих суб'єктів загрози, що і проявляються в експлуатації природних ресурсів та забрудненні навколишнього середовища [3].

Нині надзвичайно актуальним є питання удосконалення законодавства в сфері забезпечення екологічної безпеки. Зокрема, 4 грудня 2008 року був внесений до ВР України проект закону «Про екологічну (природно-техногенну) безпеку» [4], який, втім, таким і залишився.

Отже, можемо стверджувати, що наразі правове регулювання екологічної безпеки є неефективним та потребує відповідних змін. А ми, в свою чергу, маємо усвідомлювати, що у випадку екологічних катастроф, результати цих даних катастроф виправити надто важко та навіть неможливо. Тож, потрібно враховувати свої власні помилки та усвідомлювати роль кожного у питаннях забезпечення екологічного правопорядку.

1. Екологічна безпека – це відсутність небезпечних загроз для людини і довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/ekologichna-bezpeka-ce-vidsutnist-nebezpechnih-zag/>

2. Олена Гулак. До питань забезпечення екологічної безпеки в сучасних соціально-економічних умовах /О. Гулак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://par.in.ua/1_2016/54.pdf

3. Поняття екологічної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ibib.ltd.ua/ponyatie-ekologicheskoy-bezopasnosti-22226.html>

4. Поняття екологічної безпеки та правова основа її забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/getman_ekopu/part7/701.htm

Е. А. Альбанська

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСНОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТРАСОЛОГІЇ (СЛІДОЗНАВСТВО)

Термін «трасологія» походить від французького *tracé* – слід і грецького *logos* – учення і розуміється як учення (наука) про сліди. Вперше в 1936 році його вжив російський учений у галузі кримінально-виконавчого права М. М. Гернет, а для найменування розділу криміналістичної техніки радянський учений-криміналіст М. Л. Якимов (1938 р.).

Важливе значення для формування науки про сліди мала робота Б. І. Шевченка «Наукові основи сучасної трасології», видана у 1947 році. Це перша робота, в якій було сформульовано основні поняття трасології: слід, утворюючий і сприймаючий об'єкти, контактні поверхні тощо. На сьогодні криміналістична трасологія – одна з найбільш розвинених галузей криміналістичної техніки [1].

Криміналістична трасологія – це галузь криміналістичної техніки, яка вивчає матеріально фіксовані сліди, закономірності їх утворення та розробляє методи і науково-технічні засоби їх виявлення, фіксації, вилучення і дослідження [2, с. 88].

Вчинення багатьох кримінальних правопорушень супроводжується певними змінами у навколишньому середовищі. Такі зміни прийнято називати слідами кримінального правопорушення. Слід являє собою відображення злочинних дій, окремих елементів злочинного акту.

У криміналістичному розумінні цінність слідів обумовлена існуючою залежністю між злочином та його відображенням (слідами). Історичне використання слідів з метою розкриття кримінальних правопорушень відомо з давніх часів (особливо це стосується держав Стародавнього Сходу: Індії, Китаю, Японії) [2, с. 88].

У сучасній криміналістиці поняття сліду розглядається у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні слід – це результат будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки внаслідок учинення кримінального правопорушення: матеріально фіксовані зміни одного об'єкта на іншому; поява або зникнення тих чи тих предметів, порушення початкового розміщення, місця, стану різних об'єктів (наприклад, загублені злочинцем на місці події власні речі, уламки розбитого віконного скла).

Сліди в широкому розумінні охоплюють:

- комплекси елементів, властивих певним подіям (сліди дорожньо-транспортної події, сліди пожежі тощо);
- зміни обстановки (поява або зникнення предметів, зміна місця їх розташування);
- зміна вигляду або стану предмета (зламаний замок).

На сучасному етапі розвитку криміналістики як сліди розглядаються: звукові сліди, запахові сліди, сліди-мікрочастки, сліди-речовини, сліди генетичного коду людини [3, с. 96].

Традиційно трасологія вивчає сліди тільки у вузькому розумінні, а саме: матеріально фіксовані відображення зовнішньої будови одного об'єкта на іншому (сліди-відображення). Сліди-відображення виникають внаслідок взаємодії двох об'єктів і мають достатньо широке розповсюдження: це – сліди рук людини, ніг, взуття, зубів, транспортних засобів, знарядь та інструментів тощо. Сліди-відображення є головним предметом вивчення у трасології.

Криміналістичне значення слідів визначається існуванням причинного зв'язку з подією кримінального правопорушення, у трасології за слідами можна встановити:

- 1) індивідуальну тотожність об'єкта, яким утворений слід (ідентифікувати об'єкт);

2) групову належність об'єктів (тип, клас, рід, вид, різновид);

3) механізм і умови виникнення слідів, слідоутворення (вид сліду, напрямок і кут взаємодії об'єктів тощо);

4) окремі обставини злочинної події (спосіб проникнення у житло, кількість учасників події, їхні анатомо-фізіологічні особливості, напрямок пересування злочинців, використання транспортних засобів, орієнтовно час вчинення злочину та ін.) [2, с. 88].

Отже, проаналізувавши вище викладене, можемо сказати, що криміналістична трасологія дозволяє вирішувати як ідентифікаційні, так і діагностичні завдання. До діагностичних завдань, сформульованих у загальному вигляді, відносяться:

1) визначення механізму та умов слідоутворення;

2) визначення відносності слідів до події, що трапилася;

3) визначення різних властивостей і ознак об'єкта, що залишив слід;

4) встановлення обставин, при яких був залишений слід і, в тому числі, обставин, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення.

Ідентифікаційними завданнями є:

1) визначення групової приналежності об'єкта, що залишив слід;

2) ототожнення об'єкта, що залишив слід [4, с. 76].

1. Навчальні матеріали онлайн. Криміналістика. Криміналістична трасологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1967062251539/pravo/kriminalistichna_trasologiya

2. Криміналістика: навч. посібник / Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. – К.: Атіка, 2012. – 496 с.

3. Криміналістика: підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. – 5-те вид., переробл. та доповн. – К.: Ін Юре, 2016. – 640 с.

4. Головка М. Б. Криміналістика (Теоретичні основи криміналістики. Криміналістична техніка): навч. посібник / М. Б. Головка, Л. А. Остапенко, І. П. Осипенко, М. П. Черненко. – Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет, 2016. – 203 с.

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

На початку ХХІ століття роль і становище жінок перетворилися в найважливіший феномен, політична і соціальна значимість якого визнана всім світовим співтовариством, про що свідчить створення правової бази для досягнення рівності прав і можливостей підлоги. Міжнародне співтовариство виробило згоду щодо того, що гендерна рівність є важливим принципом сучасності. У відповідності з зобов'язаннями, вона підтримує гендерні стратегії ООН, Ради Європи і світового співтовариства [4, с. 236]. Україна взяла на себе обов'язки перш за все забезпечити рівні права і можливості жінкам і чоловікам відповідно до основних прав та свобод людини, вирішити інші принципові проблеми, пов'язані з ліквідацією всіх форм дискримінації щодо жінок [1].

Українське суспільство на сучасному етапі переживає значні зміни у різних сферах своєї діяльності, в тому числі і становленню громадянського суспільства. Якщо враховувати той момент, що громадянське суспільство є суспільством високо розвинутих індивідів в моральному відношенні, то питання паритетності гендерних ролей взагалі не повинно мати місце. Однак в умовах НТР та глобалізаційних процесів, спостерігаємо не тільки позитивні зміни у гендерній політиці, але й бачимо негативні аспекти, і саме тому проблема є актуальною.

Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (далі Конвенція) була прийнята та відкрита для підписання та ратифікації на Генеральній Асамблеї 34/180 18 грудня 1979 року, набула чинності 3 вересня 1981 року у відповідності зі статтею 27 [2]. Конвенція визнана як Білля про права жінок. Конвенція всебічно визначає права жінок і є основним міжнародним інструментом для вирішення проблем гендерної дискримінації. Ратифікуючи цю Конвенцію, держави-учасники беруть на себе зобов'язання не тільки вста-

новити формальну правову рівність між чоловіками і жінками, а також вжити заходів для забезпечення реального здійснення жінками своїх прав нарівні з чоловіками. У Конвенції наводиться широке визначення дискримінації щодо жінок і міститься заклик до рівності практично у всіх сферах життя, включаючи участь у політичній діяльності, освіта, охорона здоров'я, сферу трудових відносин, економічну і культурну діяльність, сімейні та подружні стосунки. Країни-учасниці представляють національні доповіді, присвячені дотриманню положень Конвенції, Комітет з ліквідації дискримінації у відношенні жінок не рідше одного разу на чотири роки. Однак і через сорок п'ять років після прийняття Конвенції реальне становище жінок в світі та в сучасній Україні важко оцінити однозначно. Вимагає серйозної уваги та вивчення заглиблений гендерний дисбаланс, що перешкоджає сталому розвитку та процвітанню країни.

Дискримінація щодо жінок в Україні на практиці комплексна і часто невидима, прихована, що ускладнює її характер. Дискримінація за ознакою статі повинна бути засуджена цивілізованим співтовариством і оголошена насильством, яке скоує потенціал і чоловіків, і жінок – громадян України і заважає їм зайняти своє гідне місце в житті.

У той час як різні політичні рухи і партії в країнах усталеної демократії звернули увагу на питання гендерної рівності і включили їх у порядку міжнародних і національних форумів, проблема активної боротьби з ідеологій патріархату в Україні практично в забутті. Між тим багато експертів, як міжнародні, так і вітчизняні, довели: ідеологія гегемонії, така як патріархат, пригнічує обидві сторони – і чоловіків, і жінок.

У цих умовах необхідна робота над створенням національного механізму, бо без наявності такого інструменту неможлива реалізація в повній мірі ні політичних, ні соціальних, ні інших прав жіночого населення в Україні. Важливо руйнувати застарілі бар'єри між батьківством і материнством, які значною мірою надумані. Ось чому слід розширювати поняття про значення відповідального батьківства. Рух до гендерної рівності не означає втрати мужності. Воно означає для чоловіків життя у світі, в якому нерівності усіх видів відкидаються.

Варто зазначити, що існує комплекс політичних, соціально-економічних і психологічних факторів, що перешкоджають

інтеграції жінок у політичні процеси. В силу особливого соціального і психологічного досвіду жінки демонструють новий тип лідерства: неієрархічний стосовно підлеглих і колег, неагресивний щодо виборців. Тому саме жінки можуть сприяти встановленню соціальної держави. Для цього необхідно, щоб правові норми, як українські, так і міжнародні, зміцнювали положення, які передбачають не лише рівність прав, але й рівність можливостей їх здійснення.

Метою гендерної політики є забезпечення рівності жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Суб'єктами гендерної політики виступають громадські об'єднання, політичні партії та держава, діяльність останньої має особливе значення у гарантуванні рівності прав жінок і чоловіків [3, с. 176].

Таким чином, необхідно зазначити, що нині у кожному суспільстві, яке обрало демократичний шлях розвитку, одним із першочергових завдань є забезпечення гендерної рівності. Вагомість тематики державної гендерної політики зумовлена світовими політичними процесами, міжнародними зобов'язаннями України, суперечністю вітчизняної нормативно-правової бази у цьому напрямі, відсутністю чітких механізмів запровадження комплексного гендерного підходу тощо. Особливо слід підкреслити, що поява та функціонування реального національного механізму гендерної рівності вимагає обов'язкової передумови, а саме наявності демократичного, активного, розвиненого жіночого руху, здатного через тертя, сумніви і розбіжності будувати коаліції, щоб відстояти свої інтереси. Для вирішення конфлікту між жіночою особистістю і диктатом суспільства потрібні концентрація зусиль, енергії і цілеспрямована діяльність насамперед самого жіночого руху, громадських сил, а також політичних еліт і держави.

Гендерний всеохоплюючий погляд на місце і роль, на ресурси і можливості жінок послужить благої мети – активізації політики гендерної рівності в інтересах України. В кінцевому підсумку гендерна політика повинна призвести до балансу гендерних відносин у суспільстві.

1. Декларація про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок // Офіційний вісник України. – К., 1999. – № 11.

2. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (1979 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gender.hrworld.ru/law/convention.html>.

3. Грицай І. Державна гендерна політика: досвід України та країн-членів ЄС / І. Грицай // *Evropsky politicky a pravni diskurz.* – 2016. – Vol. 3, Iss. 6. – С. 176–182.

4. Харисанова С. Ф. Гендерна політика – шлях консолідації суспільства / С. Ф. Харисанова // *Жінка в Україні.* – К., 2001. – Т. 23. – С. 236. – 645 с.

Т. П. Андрєв

*(Слідчо-криміналістичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого)*

ДО ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОДЕКСУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку України після Революції Гідності, що поклала початок активним євроінтеграційним процесам та трансформації української держави та права, характеризується певною стабілізацією внутрішньої та зовнішньополітичної обстановки. Широка трансформація охопила багато сфер, законодавство України реформується швидкими темпами, проте практика застосування права свідчить про те, що проведених реформ недостатньо для ефективного регламентування суспільних відносин, зокрема це стосується й інституту інтелектуальної власності.

Сьогодні основними завданнями в цій сфері є приведення чинного законодавства до міжнародних стандартів, а особливо до вимог ЄС, посилення правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності та створення умов для успішного розвитку інноваційної діяльності, оптимізація державного управління у цій галузі та ін.

Окрім цього, існує певна складність у правозастосуванні норм, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності, адже вони знаходять своє відображення в міжнародних актах

(наприклад Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів), кодифікованих актах (зокрема Цивільний та Господарський кодекси), окремих законах («Про авторське право і суміжні права», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та ін.) та підзаконних нормативно-правових актах (наприклад наказ Міністерства фінансів від 30.05.2012 № 648 «Про затвердження Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону»). Саме тому корисною є ідея використати досвід окремих іноземних держав у сфері інтелектуальної власності та створити єдиний законодавчий акт у цій галузі, як це зроблено, наприклад, у Франції, де прийнято Кодекс інтелектуальної власності.

Окремі такі проекти уже перебували на розгляді у Верховній Раді України, проте детальне дослідження їх науковцями доводить їхню нездатність ефективно регулювати суспільні відносини, але що зовсім не може свідчити про відсутність необхідності такого єдиного кодифікованого нормативно-правового акту.

Наведений Кодекс окрім включення до свого корпусу найбільш ефективних існуючих правових норм, має спиратися і на зарубіжний досвід врегулювання відносин інтелектуальної власності, ліквідувати окремі проблеми цієї галузі, такі як недостатня правова урегульованість охорони комп'ютерних програм як об'єктів авторського права, недосконалий механізм захисту результатів наукових досліджень від несанкціонованого використання тощо.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку державно-правових явищ та обраного для України європейського шляху, ми вважаємо, що необхідно здійснити розгляд цього питання, але беручи до уваги помилки, що були допущені під час попередніх ініціатив, та враховуючи загальні проблеми вітчизняної законотворчості, пропонуємо такі етапи правової реформи у сфері інтелектуальної власності:

- 1) Створити згідно з нормами розділу 13 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» тимчасову спеціальну комісію для підготовки й попереднього розгляду питання про

доцільність створення єдиного кодифікованого акта у сфері інтелектуальної власності, а також підготовки спеціального законопроекту в статусі головного комітету.

2) Передбачити проведення науково-практичних конференцій та громадських обговорень, які будуть присвячені правово-економічним аспектам прийняття такого нормативно-правового акта, результати таких заходів мають знайти своє місце у резолюціях, що будуть враховуватися при розробці законопроекту.

3) Оголошення та проведення конкурсу на кращий законопроект нового Кодексу інтелектуальної власності.

4) Відкрите обрання переможця цього конкурсу, його доопрацювання з урахуванням кращих пропозицій інших проектів та наданих резолюцій, громадське обговорення законопроекту.

5) Реєстрація проекту нового Кодексу інтелектуальної власності, його розгляд в інших заінтересованих комітетах ВРУ, прийняття проекту за стандартною процедурою, його підписання Президентом України, його публікація і відстрочене введення в дію.

6) Розробка підзаконних нормативно-правових актів, які будуть урегульовувати на основі нових законодавчих норм окремі питання, що пов'язані з інтелектуальною власністю. Варто також передбачити організацію різнопланових заходів, які будуть спрямовані на пошук вирішення проблем, що виникнуть вже в процесі дії нового Кодексу.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що сьогодні в Україні існують проблеми у сфері інтелектуальної власності, які певним чином пов'язані зі складною системою та недосконалістю нормативно-правових актів у цій галузі. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є розробка Кодексу інтелектуальної власності з урахуванням пропозицій, наведених у нашій науковій розробці, що за умови реалізації всіх наведених рекомендацій, дозволить успішно регулювати відносини у цій сфері, створити ефективні механізми захисту авторських та суміжних прав, побудувати правову державу та інтегруватися до європейського правового простору.

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ

У процесі слідчої роботи важливе місце посідають засоби, прийоми і методи одержання інформації, яка б могла бути доказовою. Йдеться про отримання відомостей щодо розшукуваних об'єктів і місць їх знаходження. Багато слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій пов'язано з отриманням інформації від свідків, підозрюваних, потерпілих. Опрацювання матеріалів практики та опитування слідчих і співробітників оперативних підрозділів свідчить, що на проведення слідчих дій для отримання інформації витрачається близько 80% робочого часу.

Науково-технічні засоби під час проведення слідчих (розшукових) дій для отримання вербальної інформації, як правило, застосовуються з метою її фіксації та об'єктивного відображення, а також передавання на відстань. Водночас це не заперечує можливості застосування інструментальних методів виявлення та дослідження вербальної інформації з використанням науково-технічного приладу, який має назву «поліграф» [1, с. 150]

Поліграф – технічний засіб, що використовується при проведенні інструментальних психофізіологічних досліджень для синхронної реєстрації параметрів дихання, серцево-судинної активності, електричного опору шкіри, а також, за наявності потреби і можливості, інших фізіологічних параметрів з наступним поданням результатів реєстрації цих параметрів в аналоговому або цифровому вигляді, призначеному для оцінки достовірності повідомленої інформації. [2]

Оскільки поліграф може мати суттєве значення для розшукової роботи, доцільно детальніше розглянути питання щодо його застосування. Використання поліграфа в кримінальному судочинстві різних країн світу є беззаперечним юридичним фактом.

Практично не виникає питання доцільності застосування цього приладу та його результатів під час виконання кадрових і службових перевірок щодо професійно-психологічного відбору на службу та навчання, натомість воно постає відносно меж застосування даного науково-технічного приладу саме в кримінальному судочинстві.

Поліграф – це технічний засіб, який обманути надзвичайно важко, адже детектор брехні має свержчуттєву апаратуру, сенсори фіксують відхилення в роботі серцево-судинної системи, розшифровкою якого займається досвідчений психолог. Також комплексний підхід допомагає встановити стовідсоткову правду об'єднуючи фізіологічні та емоційні показники допитуемого.

Завданнями, які допоможе вирішити поліграф насамперед це перевірити достовірність отриманої раніше інформації досудовим розслідуванням від підозрюваного чи обвинуваченого у кримінальному провадженні. Правильно підібрані питання тестування дадуть можливість практично беззаперечно оцінити достовірність отриманих раніше даних від особи досудовим слідством.

Окрім того, результати такого виду експертизи зможуть оптимізувати пошук реального злочинця, навіть якщо коло підозрюваних досить широке. Водночас, на думку В. О. Снеткова, не слід відмовлятися від можливості використанням поліграфа для отримання орієнтуючої інформації. Спеціалісти можуть проводити будь-які діагностичні дослідження за дорученням слідчого у межах слідчої дії.

Результати таких досліджень не мають значення судових доказів, мають орієнтуючий і допоміжний характер і застосовуються з метою швидкої реалізації результатів слідчої дії для розшуку осіб, знарядь та інших об'єктів, а також для перевірки версій слідчого. Перед використанням технічного засобу, згода під експертного не потрібна, лише є необхідність в попередженні особи щодо його застосування. Також, задля того щоб поліграф використати, необхідно особу опитати чи не має вона захворювань, які б могли впливати на результати дослідження, особливо це стосується серцево-судинних захворювань. При

використанні поліграфу, особа може відмовитись відповідати на деякі питання, і це ніяк не може вплинути на результат даних [3, с. 193]

На сьогодні, поліграфічні обстеження з допомогою «детектора брехні» проводять відповідні фахівці у 80 країнах світ. Найбільш активно ним користуються в США, Канаді, Ізраїлі, Японії, Угорщині. У цих країнах поліграф використовується для отримання даних, що дають змогу звузити коло підозрюваних осіб, виявити факт чиненого злочину, створити умови для дачі правдивих показань, виявлення неточностей і прогалін у показаннях, що були одержані органами досудового слідства. Поряд з цими є країни, де заборонено використання поліграфа – Австралія, Німеччина, Австрія [4].

На сьогодні здійснення поліграфічних досліджень в Україні є незаконним, адже не існує єдиного правового механізму, який би регулював проведення такого допиту відповідного до законодавства України. На даний час інформація, отримана в результаті проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа є непрямим доказом і підтверджує лише суб'єктивну значимість конкретних стимулів, які можуть вказувати лише на наявність приховуваної інформації про обставини злочину або на щирість відповідей на поставлені запитання. Але ми вважаємо, що впровадження поліграфу як засобу доказування є необхідною складовою практичної реалізації в кримінально-процесуальне законодавство України.

1. Ковальова О. В. Використання поліграфа для збирання вербальної інформації під час проведення слідчих (розшукових) дій / О. В. Ковальова // Криміналістичний вісник. – 2013. – №2. – С. 148–153.

2. Мотлях О. І. Окремі засади використання поліграфа у розслідування кримінальних правопорушень / О. І. Мотлях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spfi.com.ua/okremii-zasadi-vikoristannya-poliigrafa-urozslidu-vannii-krimiinal-nih-pravoporusheh.html>

3. Лешкович Т. А. Форми використання поліграфа в кримінальному провадженні України / Т. А. Лешкович // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2013. – № 6-1. – С. 192–195.

4. Краснікова Н. А. Жерж Л. А. Детектор брехні як засіб доказування під час розслідування кримінальних правопорушень / Н. А. Краснікова, Л. А. Жерж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://truthexpert.com.ua/2016/08/10/detektor-brehi-ni-yak-zasib-...>

Р. В. Бабецький

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СВІДОК ЯК ОБ'ЄКТ ЗАХИСТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Свідок як учасник кримінального судочинства відіграє чи не найважливішу роль у вирішенні одного з пріоритетних завдань кримінального судочинства – встановлення істини і відновлення картини вчиненого. Незважаючи на використання у процедурі доказування речових доказів і документів, експертних висновків, результатів огляду місця події і слідчого експерименту – доказів, які відтворюють об'єктивну картину і менше піддаються змінам, основним джерелом доказової бази залишатимуться і напевне далі залишатимуться показання свідків [1, с. 217].

Характерною ознакою небезпеки є певна загроза конкретній особі (свідку), членам її сім'ї, близьким родичам у зв'язку з можливістю позбавлення їх життя, заподіяння шкоди їхньому здоров'ю, знищення майна, належних їм житла або інших цінностей і благ.

Аналіз даних, отриманих правозахисними організаціями у 2015 році, показує, що психічне насильство у вигляді погроз стосовно свідків та їх близьких залишається складником роботи самих правоохоронців, але його масштаби зменшились з порівнянням 2010 р. Так, у 2015 році виявили 14 випадків, коли жертвою шантажу ставав сам свідок, і 59 – коли жертвою був його друг, родич. Щодо кількості залякувань, погроз із боку самих працівників правоохоронних органів, дослідження виявило 119 випадків (8 – стосовно свідків й 111 – стосовно близьких, родичів). Така сама тенденція й щодо випадків образ і поведження, яке принижує людську гідність, – 182 випадки (9 – стосовно свідків й 173 – стосовно близьких, родичів) [2, с. 26]. Ця сама позитивна тенденція відбилась на оцінній кількості осіб, що стали жертвами тортур у ході розслідування. Згідно з даними, отриманими в результаті дослідження, в 2011 році їхня кількість перевищувала 100 тис.

У 2015 році кількість тих, проти кого було застосовано тортури в ході розслідування, зменшилась до 62 тис. [2, с. 28].

За матеріалами опитування прокурорів та слідчих, у 40% проваджень по злочинах проти життя і здоров'я особи мав місце протиправний вплив на свідків. Його було вчинено у формі: 43% – насильства; 8% – погрози розголосу відомостей; 24% – підкупу. Внаслідок таких дій, близько 30% осіб – змінювали свідчення та до 30% – ухилялися від участі у кримінальному провадженні [3, с. 208].

Проаналізувавши думки практиків щодо неправдивих свідчень свідків, а також вивчивши матеріали кримінальних проваджень і, можна виокремити ознаки, що свідчать про повідомлення учасниками процесу неправдивих показань:

1) наявність протиріч у показаннях допитуваного (72,2%); 2) суперечливість показань доказам, раніше зібраним у справі (58,3%); 3) невизначеність, неконкретність інформації, що повідомляється (61,7%); 4) розбіжність показань у деталях при повторному допиті (64,3%); 5) обмовки у висловлюваннях (48,7%); 6) зайва деталізація в показаннях, що свідчить про заучування заздалегідь підготовлених показань (23,5%); 7) ухилення від відповіді на прямі запитання, зміна запитань іншими (40,9%); 8) неодноразове наполегливе акцентування на певних твердженнях, власних якостях (добропорядність, незацікавленість, професіоналізм) (31,3%) тощо.

Найчастіше та найактивніше такий вплив на свідків здійснюється звичайно підозрюваними (82,2%), обвинуваченими (84,1%), їх представниками, рідними та близькими (70,5%); рідше – потерпілими (27,7%); корумпованими співробітниками правоохоронних органів (36,4).

При цьому, як показують наші дослідження, лише менша частина свідків, які піддавалися впливу, зуміли йому протистояти (41,3%), і в більшості випадків не з міркувань законослужності та громадянського обов'язку а встановлення істини.

Виявлення і подолання брехливих та помилкових показань свідків – центральна проблема досудового розслідування та судового розгляду в цілому. Безумовно, першочерговим завданням в їх подоланні є розгляд основних мотивів їх формування. Мотивами повідомлення неправдивої інформації допитуваними свідками нерідко є: острах виявитися викритим спів-

учасником у вчиненому злочині, у яких-небудь непорядних вчинках і одержати моральний осуд; побоювання бути відстороненим референтною групою через виявлення стосовно когонебудь з її членів «зрадництва»; острах помсти з боку виконавців злочину; бажання приховати інтимні сторони життя; явна або прихована антипатія до слідчого тощо[4, с. 156]. Така ситуація зумовлюється, насамперед, специфічними емоційними станами свідків: страх розплати з боку співучасників злочину; ворожість співробітників слідства інших осіб.

Значною мірою виникненню названих нами негативних мотивів сприяють чинники суб'єктивного та об'єктивного характеру. До суб'єктивних чинників відносяться: негативна спрямованість особистості; низький моральний і культурний рівень; низинні почуття; певні риси характеру (егоїзм, користюлюбство тощо); правова непоінформованість; почуття страх та ін. Їх вплив призводить до пригноблення психіки, інтелекту та волі, притуплення пам'яті, перешкоджає правильній оцінці обстановки, збільшує сугестивність. Об'єктивними чинниками можуть стати: вплив на свідка з боку зацікавлених осіб; несприятлива процесуальна обстановка, що виникає у випадку порушення процесуальних норм, відступу від встановленого законом порядку розслідування.

Під час аналізу мотивів надання неправдивих свідчень слідчому необхідно звернути увагу на те, що формування показів свідків нерідко відбувається в критичних ситуаціях, які викликають у людини сильні емоційні реакції. Своєрідною формою такої реакції є напруженість і розгубленість. Людина, яка стала свідком злочину, зокрема, насильницького, знаходиться в стані напруженості, але при цьому всі її психічні процеси немов би загальмовані.

В результаті нашого дослідження підтверджено, що свідок являється одним із основних учасників кримінального провадження і на нього (80% підтвердили опитаних слідчих) здійснюється неправомірний тиск щодо відмови чи зміни показів, що зумовлює необхідність організації їх захисту.

1. Підтримання прокурором державного обвинувачення: підручник для студентів вищих юридичних навчальних закладів / Є. Блажівсь-

кий, М. Якимчук, І. Козьяков, М. Туркот та ін. – К.: Національна академія прокуратури України, 2014. – 512 с.

2. Моніторинг незаконного насильства в органах внутрішніх справ України (2004–2015 рр.)/ К. К. Замніус, А. М. Черноусов, М. О. Колоколова, С. В. Щербань, В. К. Батчаєв, О. Р. Гатіятуллін, К. В. Коренева, Н. М. Едієва, Т. А. Едієв; Харківський інститут соціальних досліджень. – Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. – 280 с

3. Ратинов А. Р. Лжесвидетельство (происхождение, предотвращение и разоблачение ложных показаний) / А. Р. Ратинов, Ю. П. Адамов. – М., 1976. – 133 с.

4. Психологія слідчої діяльності. Навчальний посібник для студ. виш. навч. закл. / В. Г. Андросюк, О. М. Конєєв, О. І. Кудерміна; за заг. ред. Л. І. Казміренко. – К.: Правова єдність, 2009. – 200 с.

С. С. Багин

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

РОСПОВСЮДЖЕННЯ ТА ЗБУТ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ОСОБАМИ РОМСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ

Етнічна злочинність існує насамперед для того, щоб обєригати й обслуговувати бізнес-інтереси етнічного співтовариства. Вона до певної міри – продукт життєдіяльності діаспори. Адже цей бізнес у наших умовах вимагає як юридичного, так і фізичного захисту. Збільшення масштабів етнічної злочинності на сучасному етапі становлення незалежної України становить реальну загрозу для безпеки держави й суспільства, адже вона посилює свої позиції з огляду на монополізацію багатьох видів протиправної діяльності, відсутність надійних механізмів її протидії. Традиційними сферами діяльності етнічних злочинних формувань є: торгівля незаконним товаром (контрафактна алкогольна продукція, наркотичні речовини, зброя тощо), надання незаконних послуг (наприклад, проституція, підпільний гральний бізнес), а також вбивства на замовлення чи з метою заволодіння майном потерпілого тощо [1, с. 902–903].

Кількість наркоманів зростає в усьому світі, в тому числі і в Україні, наркоманія в нашій державі, на думку спеціалістів,

давно набула ознак епідемії. Кількість людей, які вживають наркотики близько 100 тисяч (за офіційними даними). Реальна цифра людей, що вживають наркотики, за оцінками практичних підрозділів МВС, в 10–12 разів більша, і складає 800–900 тисяч, а терена наркобізнесу ловлять все нові жертви. За даними Інтерполу, в Україні зареєстровано 65 тисяч розповсюджувачів наркотиків.

Особлива категорія осіб, які вживають наркотики, а тим більше які сприяють їх розповсюдженню, є особи ромської національності.

Вони виокремлюються з-поміж інших національностей специфічними злочинними навиками (гадання, ворожба, гіпноз, маніпулювання), що є їх психологічною особливістю, та відрізняються професійною кримінальною класифікацією. Циганська злочинність стає дедалі поширенішою і розгалуженішою. Чимало їхніх родин замішані в наркобізнесі, і перетворилися на справжні «мафіозні клани».

За даними правоохоронних органів, роми зайняли особливу роль дрібної, роздрібної наркоторгівлі безпосередньо на вулиці. За статистичними даними 30% наркоринку прикривають собою саме цигани. Їхні родинні й кланові зв'язки дали змогу так вибудувати схему збуту наркотиків, що вона унеможливила правоохоронні органи боротися з даною протиправною діяльністю, зважаючи на існуючий в них рівень корупції [2].

Вроховуючи аналіз статистичних даних Практики розгляду судами справ про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів встановлено так званий «Циганський маршрут»:

а) наркотики виробляються кустарним способом в Україні (у місцях компактного проживання громадян України циганської національності), направляються автомобільним транспортом для продажу в Білорусі та РФ (напрямки: м. Житомир–Гомель (Білорусь), м. Луганськ–Ростов-на-Дону, Шахтинськ (РФ) через п/п на україно-білоруському державному кордоні «Виступовичі-авто», на україно-російському державному кордоні – «Ізварине», «Довжанський».

б) наркотики виробляються кустарним способом у Молдові (у місцях компактного проживання громадян Молдови та

України циганської національності), направляються залізничним транспортом для продажу в Білорусі та РФ (напрямки: Молдова – транзит територією Білорусі – м. Санкт-Петербург, Молдова – м. Москва) через п/п на:

- україно-молдовському кордоні: «Могилів-Подільський-залізнична станція», «Кучурган-залізнична станція»;
- україно-білоруському кордоні: «Виступовичі-залізнична станція»;
- україно-російському кордоні: «Конотоп», «Хутор-Михайлівський», «Зернове».

Основними видами наркотиків, які перевозяться цим маршрутом, є опій, героїн, марихуана, макова солома. Основні перевізники – наркокур'єри, які є громадянами України або Молдови циганської національності [3].

Варто зауважити, що в ромському наркобізнесі панують сувора, залізна дисципліна та кругова порука. Це зумовлено як родоплемінним характером злочинних угруповань, так і через вельми суворі правила ромської «омерти», згідно з якими якщо з твоєї вини хтось зі співтовариства потрапив за ґрати, то саме на тобі лежатиме обов'язок годувати всіх родичів ув'язненого. Якщо ж ти відмовляєшся, тоді сувора кара, інколи навіть смерть.

Безпосередньо роздрібною торгівлею наркотиками займаються або жінки, або люди не циганської зовнішності, які працюють за відсоток якомога далі від місця проживання табору, також доволі розповсюдженим способом збуту наркотичних засобів у їх колах є залучення неповнолітніх. Торгують переважно ацетильованим опієм і коноплею, хоча трапляються і героїн, і амфетаміни.

Для типового злочинного нарколанцюга «заготівник – перевізник – продавець» якнайліпше підходять циганські родоплемінні стосунки. Нині цілі сім'ї займаються наркобізнесом, швидко накопичуючи фінансові статки. Наркобізнес передбачає не лише збут, а й постачання наркотичних засобів [4].

Таким чином, підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок про те, що протиправна діяльність, пов'язана з розповсюдженням і збутом наркотичних засобів особами ромської національності, в сучасних умовах, набула досить широкого масштабу; розроблений чіткий механізм фінансування цих дій,

та чітко визначені ролі членів злочинних угруповань. З огляду на це, для правоохоронних органів, насамперед, важливою є побудова чіткої стратегії боротьби з етнічною злочинністю.

1. Тюнін В. О. Особистість злочинця (представника етнічних меншин), який сприяє учасникам злочинних організацій та укриває їх злочинну діяльність / В. О. Тюнін // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 902–907 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11tvoizd.pdf>.

2. Романі Яг. Історія, культура, право / Яг Романі. –К., 1998. – 136 с.

3. ППВСУ № 4 від 26.04.2002 р. «Практика розгляду судами справ про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів».

4. Ромський синдром: українські цигани приречені на кримінал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/3339>

І. В. Балушка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОГОЛОШЕННЯ ОСОБИ ПОМЕРЛОЮ У СВІТЛІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Причини зникнення людей можуть бути найрізноманітнішими – війна, нещасний випадок, стихійне лихо, – а іноді вона і зовсім лишається не з'ясованою. Щорічно до органів внутрішніх справ надходять близько 35 тисяч заяв про зникнення людей. На жаль, доля цих людей не завжди відома їх близьким, саме тому виникає потреба застосування до цивільно-правового інституту оголошення особи померлою.

Відповідно до ст. 46 Цивільного Кодексу України фізична особа може бути оголошена судом померлою [1, с. 20]. Оголошення особи померлою – судове визнання померлою фізичної особи, про яку за місцем постійного проживання відсутні будь-які відомості про місце її перебування протягом встановленого строку.

Безперечно, справи про оголошення особи померлою мають яскраво виражений соціальний характер, причини якого зумовлені перехідним періодом розвитку української держави і суспільства, погіршенням на цьому фоні економічної обстановки, військовим конфліктом на сході країни [2, с. 14].

У світлі проведення антитерористичної операції на Сході України ці питання знову набули актуальності. Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій (з урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців).

Правовою підставою проведення антитерористичної операції (далі – АТО) на Сході України є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року, відповідно до якого АТО полягає у комплексі скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, а також знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [3].

Згідно з Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державної незалежності України, її територіальній цілісності, що передбачає надання визначеним у законі суб'єктам повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії, усунення загрози для безпеки України та її територіальної цілісності [4].

Аналізуючи зазначенні законодавчі акти, можна зробити висновок, про неможливість застосування норми Цивільного кодексу України про дворічний строк з дня закінчення воєнних дій як підстави оголошення фізичної особи померлою в умовах проведення АТО.

Слід враховувати, що тривала та безвісна відсутність фізичної особи не може вплинути на зміст правовідносин, учасником яких вона була. До прикладу, дружина за фактичної відсутності чоловіка вважається заміжною, неповнолітні діти не отримують допомоги, майном відсутньої особи неможливо

розпорядитися. Така життєва ситуація є негативною для соціального становища та має певний ряд наслідків, зокрема юридичних, як для зниклої особи так і для її родичів. Щоб уникнути правової невизначеності, яка є небажаною, законом передбачені спеціальні правила, які в сукупності утворюють цивільно-правовий інститут оголошення фізичної особи померлою.

Судове рішення, яке підтверджує презумпцію смерті відсутньої особи шляхом оголошення її померлою, з моменту набрання законної сили є підставою для припинення правосуб'єктності такої фізичної особи [5, с. 90]. Оголошення людини померлою засноване на презумпції її смерті. Тому передбачається, що її правоздатність припинилася. Підсумовуючи вищесказане, хочу наголосити на тому, що саме зараз порушена проблема є, справді, важливою. Необхідно тримати руку на пульсі останніх подій, привернути увагу громадськості до ситуації в зоні АТО.

Українські дипломати намагаються знайти шляхи врегулювання конфлікту на сході України. Так, наприклад, щоб визначити місце перебування безвісно зниклої особи в зоні АТО, українська сторона користується допомогою міжнародних організацій. Важливу роль відіграє Міжнародний Комітет Червоного Хреста як нейтральний посередник, що бере активну участь у розв'язанні проблеми зниклих безвісти та надання підтримки їхнім родинам.

1. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2016 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 408 с.

2. Диба І. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою / І. Диба // Юридичний вісник України. – 2007. – № 1. – С. 14.

3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 638-IV.

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 389-VIII.

5. Шиманович О. М. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою / О. М. Шиманович // Юридичні науки. – Т. 23 (62). – № 1. – 2010. – С. 85–93.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКРІПЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА У КВАЛІФІКОВАНИХ СКЛАДАХ ВИБОРЧИХ ЗЛОЧИНІВ

Ознаки спеціального суб'єкта виборчих складів злочинів виступають засобом диференціації кримінальної відповідальності. Характерною особливістю змісту диспозицій кваліфікованих складів злочинів проти виборчих прав громадян є перерахування низки спеціальних суб'єктів, злочин яких містить підвищену небезпеку, порівняно із загальними суб'єктами чи іншими спеціальними суб'єктами.

Кваліфікуючі ознаки складів злочинів проти виборчих прав громадян, які вказують на спеціального суб'єкта позначаються у диспозиціях статей КК України [1] такими термінами: 1) член виборчої комісії чи інша службова особа, яка вчиняє злочин з використанням свого службового становища (ч. 3 ст. 157 КК України); 2) член виборчої комісії чи комісії з референдуму, службова особа з використанням службового становища, кандидат на виборах, представник чи уповноважена особа політичної партії, місцевої організації політичної партії, довірена особа кандидата на виборах, офіційний спостерігач (ч. 4 ст. 158 КК України); 3) кандидат на виборах, член виборчої комісії чи комісії з референдуму, довірена особа кандидата на виборах, представник політичної партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму, уповноважена особа політичної партії чи місцевої організації політичної партії, член ініціативної групи референдуму, офіційний спостерігач на виборах або референдумі (ч. 2 ст. 158-1 КК України); 4) член виборчої комісії чи інша службова особа з використанням влади або службового становища (ч. 2 ст. 158-2 КК України); 5) член виборчої комісії або комісії з референдуму чи іншою службовою особою з використанням свого службового становища (ч. 2 ст. 159 КК України); 6) член виборчої комісії чи комісії з референдуму, член ініціативної

групи референдуму, кандидат або його довірена особа на виборах, представник політичної партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму, уповноважена особа політичної партії чи місцевої організації політичної партії, офіційний спостерігач на виборах або референдумі (ч. 4 ст. 160 КК України).

З усіх розглянутих спеціальних суб'єктів лише категорія «інша службова особа» не має прямого стосунку до суб'єктів виборчого процесу, діяльність яких регламентується виборчим законодавством. У диспозиціях статей про виборчі злочини вказується, що для визнання члена виборчої комісії або іншої службової особи спеціальним суб'єктом слід установити, щоб учинення злочину було пов'язано із використанням цієї особою службового становища. Використання службового становища передбачає наявність зв'язку між поведінкою винного та його службовим становищем [2, с. 241]. У процесі коментування ознак цих виборчих складів злочинів науковці та практики звертаються до статей 18 та 364 КК України [3, с. 371, 375, 381 тощо].

Особливістю використання свого службового становища членом виборчої комісії має певні особливості порівняно із іншими службовими особами. Перша група суб'єктів є уповноваженою у виборчому процесі на реалізацію функцій відповідно до законодавчих приписів, наслідком чого має бути належна реалізація народовладдя. Відтак суспільна небезпека діянь члена виборчої комісії є більш суспільно небезпечною, ніж злочин, вчинений іншою службовою особою із використанням свого службового становища.

Окрім членів виборчої комісії, комісії з референдуму, інших службових осіб спеціальними суб'єктами, які передбачено як кваліфікуючі ознаки складів злочинів проти виборчих прав громадян, зазначаються також кандидат або його довірена особа на виборах, представник чи уповноважена особа політичної партії, місцевої організації політичної партії, довірена особа кандидата на виборах, представник політичної партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму, уповноважена особа політичної партії чи місцевої організації політичної партії, член ініціативної групи референдуму, офіційний спостерігач на виборах або референ-

думі. Сукупність цих осіб утворює другу групу спеціальних суб'єктів, які визначаються тим, що не характеризуються статусом службової особи.

В окремих випадках ускладнюється процес установлення суб'єкта окремих складів злочинів проти виборчих прав. Це пояснюється відсутністю конкретизації виду суб'єкта у диспозиції статті. При цьому присутність спеціального суб'єкта у деяких складах злочинів проти виборчих прав громадян слід установлювати шляхом аналізу змісту ознак об'єктивної сторони.

Це значно ускладнює процес правозастосування. Саме тому доцільно було б виділити окрему примітку, в якій визначити для конкретних видів спеціальних суб'єктів, учасників виборчого процесу, вчинення яких злочинів з їх участю буде вважатися кваліфікуючою ознакою складу злочину.

Отож, слід підсумувати, що характерною особливістю кваліфікованих складів злочинів проти виборчих прав громадян є включення у їх склад значної кількості спеціальних суб'єктів. Для правильного застосування кримінально-правових норм доцільно виділити у множині цих понять дві групи суб'єктів.

До першої групи слід віднести членів виборчої комісії та комісії з референдуму або інших службових осіб. Умовою кваліфікації дій цієї групи спеціальних суб'єктів є вчинення злочину проти виборчих прав громадян з використанням свого службового становища.

Відповідно до другої групи належать особи, які набувають спеціального статусу у виборчому процесі. Перелік цієї групи суб'єктів вичерпно вказаний у диспозиції відповідної частини статті, яка містить ознаки кваліфікованого складу злочину проти виборчих прав громадян;

1.Кримінальний кодекс України: Закон України від

2.Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 1. – Луганськ: Вид-во «Елтон-2», 2012. – 780 с.

3.Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 1104 с.

ДИВЕРГЕНТНЕ МИСЛЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ МВС

Управління в системі МВС в сучасних умовах розвитку суспільства не можуть бути ефективними. Така система управління і система організації процесу управління відповідає лінійному мисленню. Кен Робінсон вважає, що нова модель сучасного управління – це відмова від лінійного мислення на користь дивергентного, коли поліцейський здатен знаходити різні способи вирішення проблем та по-різному інтерпретувати умови їх вирішення. Таке мислення сприяє виникненню значної кількості оригінальних ідей у нерегламентованих умовах діяльності [1, с. 37]. Дивергентне мислення (ДМ) – це складова креативного мислення і значний потенціал для творчості.

Даною проблематикою цікавилось досить багато вчених, а саме: Д. Гілфорд, Е. Торренс, К. Тейлор, Г. Грубер та інші. Психолог Д. Гілфорд уперше увів у вживання терміни «конвергентне і дивергентне мислення» в 1967 р. На думку Гілфорда, дивергентне мислення – «це тип мислення, що йде в різних напрямках». На основі досліджень були визначені 4 основні ознаки ДМ: швидкість, або, в даному випадку, здатність виявляти і формулювати максимальну кількість ідей чи проблем; гнучкість, або здатність самостійно генерувати якомога більшу кількість ідей; оригінальність, або здатність мислити нестандартно; точність, або здатність удосконалювати чи надавати завершений вигляд своєму «творінню» [2, с. 442–456].

Дивергентне мислення, у широкому значенні, ще називають «латеральним мисленням» (*lateral thinking*), термін, який придумав англійський письменник, психолог та фахівець у сфері творчого мислення Едвард де Боно в 1967 р. Цей термін означає специфічний процес оброблення інформації, спрямований на зміну існуючої стереотипної моделі сприйняття навколишньої дійсності, створення нових альтернативних підходів до розв'язання проблеми [3].

Дослідження показують, поліцейські, у яких розвинене ДМ, є більш креативними як у навчанні, так і в професійній активності. Дослідження Корнельського Університету в 2012 р. показали, що ДМ покращує вміння висловлювати свої думки та неординарно реагувати на ситуації.

Вивчення ДМ підтверджує, що напрям досліджень у сфері сучасного управління стосується розробки інноваційних педагогічних технологій, які могли б забезпечити високий рівень інтелектуальної діяльності поліцейських. Основним завданням управління є розвиток креативних здібностей об'єктів управління які мають сприяти загальному розвитку особистості, формуванню їх культури, індивідуального досвіду, творчих здібностей, тобто побудову системи управління, яка повинна базуватися на позиціях гуманізму – системи поглядів, що визнає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і вияв усіх здібностей [4, с. 210]. А саме методи навчання, що розвивають дивергентне мислення, можуть допомогти у вирішенні цього завдання.

Говорячи про навчальні методи розвитку ДМ, не можна не згадати «метод шести капелюхів мислення» Едварда де Боно. Автор представляє простий, але ефективний метод, який допомагає приймати правильні рішення, розвивати креативність, гнучкість розуму. В основі методу Едварда де Боно знаходиться концепція паралельного мислення. Зазвичай рішення «народжується в дискусії» чи обговоренні. При такому підході до вирішення проблеми частіше перевага надається варіанту, який успішніше обговорювався учасниками. При паралельному мисленні різні підходи рішення, ідеї та думки співіснують, а не протиставляються. Едвард де Боно поділяє мислення на шість різних режимів, які позначаються капелюхами різних кольорів. «Одягання» капелюха фокусує мислення, «зміна» капелюха міняє його напрям.

Як бачимо, нова модель сучасного управління в системі МВС потребує розвитку дивергентного мислення, яке є складовою креативного мислення, сприяє формуванню творчої особистості майбутнього фахівця, покращує навички професійної діяльності, покращує знання мов, вміння висловлювати свої думки. А такі поширені методи навчання ДМ, як інтерактивні технології «мозковий штурм», синектика, «метод шести

капельюхів мислення» допоможуть об'єктам управління покращити свої професійні якості [5]

1. Ken Robinson. Out of Our Minds; Learning to be Creative. — Capstone Publishing Ltd. (A Wiley Company). — 2011. — 232 p.

2. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта // Психология мышления. — М.: Прогресс, 1969. — С. 433–456.

3. Вільна енциклопедія Вікіпедія. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Edward_de_Bono

4. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології: навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. — Київ: Академвидав. — 2012. — 222 с

5. «Метод шести капельюхів мислення» Едварда де Боно. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lviv.samopomich.ua/method-shesty-kapelyuhivmyslennya-edvarda-de-bono/>

Х. Л. Беркій

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 117 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Кримінальним кодексом України (далі – КК України) передбачено три види привілейованого складу умисного вбивства, серед яких умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини, кримінальна відповідальність за який передбачена ст. 117 КК України [1, ст. 117]. Для здійснення правильної кримінально-правової кваліфікації діяння важливе значення має точне встановлення суб'єкта даного злочину. У більшості науково-практичних коментарів до КК України науковці визначають суб'єктом злочину, передбаченого ст. 117 КК України, матір новонародженої дитини, яка є осудною і на момент вчинення злочину досягла 14 років. Проте постає запитання, чи може бути суб'єктом даного злочину жінка, яка народила дитину, але не виховує її, сурогатна матір, або ж навпаки, яка її не народжувала, але прийняла її як свою дитину (особа, яка усиновила дитину)?

Використовуючи поняття «матір» в диспозиції статті, законодавець розширив коло осіб, які можуть бути визнані суб'єктами даного складу злочину. Вітчизняне законодавство не надає визначення поняття «матір», що утруднює застосування даної кримінально-правової норми на практиці. Відповідно до Академічного тлумачного словника, мати – це жінка стосовно дитини, яку вона народила [3]. Проте не завжди жінка, яка народила дитину, є її т. зв. «справжньою матір'ю», яка її виховує, піклується та доглядає за нею. Так, аналізуючи Сімейний кодекс України (далі – СК України), можна зробити висновок, що матір'ю дитини вважається жінка, яка її не народила, у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій (сурогатне материнство). Окрім цього, відповідно до СК України, матір'ю дитини є також дружина, в організм якої перенесено ембріон людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій (імплантація ембріона в організм дружини) [2, ст. 123]. Також у СК України передбачено, що особа, яка подала заяву про усиновлення, може за її бажанням бути записаною матір'ю дитини [2, ст. 229].

Для правильного встановлення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 117 КК України, потрібно проаналізувати суб'єктивну сторону даного складу злочину. У кримінально-правовій науці сформувалась думка про те, що дії матері, яка вбила свою новонароджену дитину, потрібно кваліфікувати за ст. 117 КК України, якщо під час вбивства матір перебувала в особливому психічному та фізіологічному стані, обумовленому пологами, який послаблює її здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними. Цілком логічно, що саме наявність такого особливого психофізіологічного стану жінки під час пологів або відразу після них, за якого вона неспроможна в повній мірі розуміти характер своїх дій та керувати ними, і зумовлює зменшену суспільну небезпечність цього злочину, у порівнянні з іншими видами умисного вбивств [4, с. 99].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 117 КК України, може бути лише: 1) жінка, яка виносила та народила дитину

з власної яйцеклітини (дитина і генетична, і біологічна для такої жінки); 2) жінка, яка виносила і народила дитину з донорської яйцеклітини (сурогатна матір), адже тільки вони можуть перебувати в особливому психофізіологічному стані, зумовленому пологами.

Виходячи з цього, суб'єктом даного складу злочину не можуть бути: 1) жінка, яка усиновила дитину і записана в Книзі реєстрації народжень матір'ю дитини; 2) прийомна матір; 3) матір дитини, яка народжена сурогатною матір'ю, оскільки, хоча вони є матір'ю дитини, однак не народжували її, а тому відсутня обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 117 КК України – психофізіологічний стан під час пологів або відразу після них. Тому, у разі вчинення ними вбивства своєї дитини, їхні дії потрібно кваліфікувати за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України – вбивство малолітньої дитини.

Отож, у нормі, закріпленій у ст. 117 КК України, суб'єктом може виступати не лише матір, генетично і біологічно рідна, але й матір, генетично чужа, проте рідна біологічно і навпаки [5, с. 141].

Для уникнення труднощів при застосуванні цієї кримінально-правової норми, доцільно було б замінити термін «матір» на «породілля», «роділля» у КК України. Відповідно до Академічного тлумачного словника, породілля – це жінка під час пологів або зразу після них [3].

1.Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

2.Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14.

3.Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>.

4.Шевченко О. В. Особливий психофізіологічний стан жінки як обов'язкова ознака суб'єкта злочину, передбаченого ст. 117 КК України / Ольга Вікторівна Шевченко // Вісник Криміналогічної асоціації України. – 2014. – №6. – С. 98–107.

5.Яремко Г. З. Принцип «Mater est gestation demonstrate» і його реалізація у кримінальному праві України / Галина Зіновіївна Яремко // Часопис Академії адвокатури України. – 2015. – №2. – С. 137–143.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕДАЧУ ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ В УСТАНОВИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Адміністративна відповідальність – один із основних інститутів адміністративного права, що охоплює велику кількість адміністративно-правових норм, які характеризують і регулюють даний вид відповідальності [1, с. 289].

В Україні згідно з «Довідкою про чисельність осіб, які відбувають покарання в установах кримінально-виконавчої служби України станом на 1 червня 2017 року» кількість засуджених осіб становила 73431 особа і всі вони по мірі можливості отримують передачі, посилки, бандеролі.

Згідно ст. 112 Кримінально-виконавчого кодексу України від 11 липня 2003 року № 1129-IV число посилок (передач) і бандеролей, що одержують особи, засуджені до позбавлення волі, не обмежується, а отже це спричиняє ймовірність збільшення надходження до засуджених заборонених предметів.

Адміністративна відповідальність за передачу заборонених предметів до установ виконання покарання та слідчих ізоляторів встановлена Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП).

Так, згідно ст. 188 КУпАП незаконна передача заборонених предметів особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів.

Крім того, у п. 2 Розділу XI Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 29 грудня 2014 року № 1686/5, зазначено, що у разі виявлення в посылках (передачах) і бандеролях грошей, цінних паперів і речей, а також предметів, які заборонено використовувати в установах виконання

покарань, стосовно особи, яка намагалася передати їх засудженому, складається протокол про адміністративне правопорушення за статтею 188 КУпАП і негайно, але не пізніше трьох діб, вилучене здається Черговому помічнику начальника установи до бухгалтерії установи [2].

При характеристиці адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 188 КУпАП, можна зробити висновок про те, що передача заборонених предметів є дією суспільно небезпечною, оскільки, по-перше, робить замах на правопорядок в установах Державної кримінально-виконавчої служби і в місцях тримання під вартою, створюючи загрозу спричинення такої шкоди інтересам особи, суспільства і держави, порушуючи впорядкованість відносин у сфері виконання і відбування кримінальних покарань [3, с. 76].

Таким чином, адміністративна відповідальність за передачу заборонених предметів до слідчих ізоляторів та установ виконання покарань як видовий структурний елемент адміністративної відповідальності має власні специфічні ознаки:

1) підставою відповідальності є: а) нормативна: КУпАП, б) фактична – скоєння адміністративного проступку, що посягає на суспільні відносини: у сфері управління установ виконання покарань, в) процесуальна – акт компетентного суб'єкта про накладення конкретного стягнення за конкретне адміністративне правопорушення;

2) об'єктом цих адміністративних правопорушень виступають суспільні відносини у сфері управління установами виконання покарань, що регламентується Кримінально-виконавчим кодексом України, Правилами внутрішнього розпорядку в установах виконання покарань;

3) об'єктивна сторона правопорушення виражається у прихованій від огляду передачі або спробі передачі будь-яким способом особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а так само інших заборонених для передачі предметів (формальний склад);

4) суб'єктом відповідальності є: всі фізичні особи, осудні та що досягли шістнадцяти років до моменту здійснення правопорушення, за винятком засуджених, підозрюваних і обвину-

вачених у здійсненні злочинів, в тому числі працівники установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

5) до адміністративної відповідальності притягують органи (посадові особи), яким таке право надано чинним законодавством (глава 17 КУпАП);

б) за вчинення адміністративного проступку передбачено два види адміністративних стягнень для фізичних осіб: попередження, штраф із конфіскацією заборонених предметів.

Крім того адміністративна відповідальність за передачу заборонених предметів особам, що відбувають покарання в установах Державної кримінально-виконавчої служби, є одним із засобів забезпечення режиму в УВП [4, с. 434].

1. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний феномен / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

2. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ Міністерства юстиції України від 30. 12. 2014 р. № 2186/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE26433.html

3. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс / В. Б. Авер'янов. – К.: Юридична думка, 2007. – 592 с.

4. Комзюк А. Т. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посібник / А. Т. Комзюк. – Харків, 2000. – 99 с.

Ю. М. Бобровська

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАОХОЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ

Адміністративне право, як і будь-яка інша галузь права, складається з комплексу юридичних норм і може бути представлена як їх організована сукупність. Безпосередньо норми – концентрують у собі державно-владні веління, за невиконання яких передбачене застосування заходів впливу. Таким чином, головне призначення адміністративних, як і усіх правових норм, полягає в тому, щоб забезпечити детальне, точне

і визначене нормативне регулювання суспільних відносин [1, с. 52].

Структура адміністративно-правової норми – це її внутрішня будова, визначений порядок взаємозв'язку, взаємообумовленості і взаємозалежності складових частин норми. Вона, як правило, традиційна і складається з трьох компонентів: гіпотези, диспозиції і санкції. Разом з тим, норми адміністративного права можуть містити разом із санкцією і заохочення [1, с. 58].

Питання про заохочення як складовий елемент юридичної норми в теорії права майже не розглядається, на жаль, не досліджується воно і в літературі, присвяченій проблемам адміністративного права. У той же час вченими-адміністративістами приділяється достатня увага заохоченню як одній з форм переконання [4, с. 36].

Заохочення як елемент правової норми – це публічне визнання заслуг юридичної і фізичної особи у виконанні адміністративно-правових або громадських обов'язків [1, с. 34]. Такі заслуги формулюються (перелічуються), як правило, в диспозиції норми. Підставою для заохочення є визначені нормою права на дії (поведінку), що стимулюються державою. Наприклад, «Положення про дисципліну працівників залізничного транспорту» містить таку норму: «за зразкове виконання службових обов'язків та ініціативність у роботі для працівників залізничного транспорту встановлюються такі види заохочення: оголошення подяки; преміювання; нагородження цінним подарунком; нагородження почесною грамотою; присвоєння звання кращого працівника за фахом; нагородження нагрудним знаком; нагородження нагрудним значком «Почесному залізничнику» [6, с. 191].

З методом заохочення безпосереднім чином пов'язаний такий спосіб впливу, як стимулювання. В останні роки цей термін став досить популярним, часто вживається в назвах і тексті законодавчих актів, у науковій літературі, в публіцистиці. Але, на жаль, до теперішнього часу в юридичній науці не вироблено поняття стимулювання як методу державного управління, не розкрито його співвідношення з іншими методами управлінського впливу, немає достатньо чіткого уявлення про стимулюючий механізми [3, с. 75].

У цілому серед учених склалося цілком певна думка про те, що стимулювання – це один з ефективних і демократичних методів управління, що застосовуються в різних сферах, в тому числі економічній, соціально-культурній, адміністративно-політичній, правовій та ін. В укрупненому вигляді можна виділити дві основні концепції щодо змістовного аспекту стимулювання. Одна група авторів дотримується вузького трактування цього терміну, пов'язуючи стимулювання лише з таким способом впливу, як заохочення.

Так В. М. Кудрявцев цілком однозначно пише: «Ясно, що правове стимулювання-це заохочення за певну заслугу». Інші автори розглядають стимулювання в більш широкому плані – у вигляді синтетичного способу впливу, що поєднує в собі заходи як заохочення, так і примусу.

Дуже широко на практиці використовуються такі засоби морального заохочення, як оголошення подяки, нагородження грамотою. На жаль, зараз набагато менше, ніж раніше, застосовується таке заохочення, як занесення на Дошку пошани (підприємства, вузу, району, міста).

До військовослужбовців, працівників центральних органів виконавчої влади, крім того, застосовуються такі засоби морального заохочення, як зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення, занесення до Книги пошани, нагородження нагрудним знаком, нагородження особистою фотографією службовця, знятого у розгорнутого Прапора частини. Специфічним засобом заохочення випускників освітніх установ середньої та вищої професійної освіти є диплом з відзнакою, спортсменів – звання (майстер спорту, тощо), а організацій – нагородження прапором [5, с. 457].

Найпоширеніші матеріальні заохочення – премії та цінні подарунки. Існує величезна різноманітність премій (у тому числі державні, урядові, виробничі). Крім того, у вузах та в інших навчальних закладах студентам, учням підвищуються розміри стипендій, співробітники центральних органів виконавчої влади, військовослужбовці-офіцери нагороджуються іменною зброєю [5, с. 459].

Заходи заохочення можуть бути одночасно і моральними, і матеріальними. Такий змішаний характер впливу має, наприклад, дострокове присвоєння чергового звання або присвоєння

звання на один ступінь вище, ніж передбачено по займаній посаді [2, с. 89].

Крім морального ефекту така міра має і матеріальний ефект – збільшення розміру, одержуваного окладу. Змішаний характер мають іменні студентські стипендії, нагороди переможцям конкурсів, олімпіад.

Адміністрація виправної установи має право заохотити засудженого до позбавлення волі дозволом на отримання додаткової посылки, додатковою телефонною розмовою, додатковим побаченням, збільшенням тривалості прогулянки, перекладом зі строгого режиму відбування покарання на загальний [5, с. 235].

При строгому підході статутні кошти заохочення можна вважати змішаними. Але їх основна особливість у тому, що вони змінюють правовий статус громадянина на все життя. Їх застосування перетворює його на орденоносця, заслуженого артиста (будівельника, агронома, вчителя, тренера, геолога і т. д.), почесного громадянина міста, лауреата Державної премії.

Отже, заохочення як складова адміністративного права має дуже важливе значення, адже її мета – виховання в громадян суспільно позитивної, правової поведінки; постановлення позитивного враження про дії держави у сфері адміністративного права. Заохочення спонукає громадян до корисної поведінки, дії на бік держави та інших громадян, а це у свою чергу забезпечує здійснення і конституційних норм.

1. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: конспект лекцій / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй. – Х., 1996. – 160 с.

2. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посібник / К. Г. Волинка. – К., 2003. – 240 с.

3. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) / І. П. Голосніченко. – К., 1998. – 98 с.

4. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України: навч. посібник / С. Т. Гончарук. – К., 1996. – 67 с.

5. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / В. М. Плішкін. – К., 1999. – 702 с.

6. Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів / М. І. Цуркан. – Х.: Право, 2010. – 216 с.

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА ВУШНОЮ РАКОВИНОЮ

Розслідування злочинів тією чи іншою мірою пов'язане з ідентифікацією. Надійний метод ідентифікації традиційно потрібен правоохоронним органам та військовим, наприклад, для випадків, коли необхідно визначити, чи є людина потенційною загрозою або розшукуваним злочинцем.

У процесі ототожнення особистості використовуються загальні (стать, вік, зріст, расова приналежність, генетичні властивості тканин) і приватні (аномалії розвитку, індивідуальні особливості будови скелета, наслідки травм, операцій) ознаки особистості [2]. Обсяг ідентифікаційної інформації залежить від кількості досліджуваних об'єктів, ступеня фрагментації трупа, числа застосованих методів і діагностичних методик. Лише багатопланове дослідження великого числа ідентифікаційних ознак достовірно призводить до ідентифікації особистості конкретної людини.

За допомогою криміналістичної ідентифікації є можливість встановити факти, які широко використовуються в оперативно-розшуковій діяльності, досудовій і судовій стадії кримінального процесу для доказування різних обставин, що стосуються всіх ознак складу злочину. Ідентифікаційні факти стосовно предмета доказування можуть бути прямим або непрямим доказом. Віднесення їх до прямих або непрямих доказів залежить від конкретного складу злочину [3]. Однак найчастіше вони є непрямим доказом, оскільки для остаточного висновку про винність у вчиненні злочину ідентифікованої особи або власника ідентифікованого предмета необхідно з'ясувати ряд інших обставин і зібрати відповідні докази.

Віднедавна дедалі більше уваги привертає біометрія як одна з новітніх інформаційних технологій, що визначає розвиток засобів і систем ідентифікації і верифікації громадян, які з високою точністю можна використовувати в різних системах

контролю і управління доступом для забезпечення безпеки у державній і приватній сферах.

Сьогодні громадяни України не повною мірою володіють інформацією щодо біометричних систем контролю та захисту. Причина цього – низький рівень дослідження та розвитку цієї галузі технологій, небажання впроваджувати біометричні пристрої серед представників підприємств, установ, організацій державної та приватної форми власності. Як наслідок – високий рівень злочинності та малоосвіченість громадян у цьому питанні.

Незважаючи на значний прогрес в області біометрії, ідентифікація людей в громадських місцях все ще залишається складним завданням, і нерідко може бути доступна лише неповна або зіпсована біометрична інформація, наприклад коли системі відеоспостереження вдалося зняти тільки частину обличчя людини [1]. Для підвищення точності розпізнавання людей поряд з біометрією основних рис, наприклад, особи використовуються допоміжні характеристики, такі як шрами, родимі плями, татуювання, зростання і форма тіла. Однією з таких перспективних «м'яких» біометричних характеристик являється вухо.

Про можливість використовувати анатомічні особливості вуха для встановлення особи людини ще в 80-х роках XIX століття говорив Альфонс Бертільйон, французький поліцейський офіцер, який одним з перших почав користуватися фізичними вимірами для ідентифікації злочинців. Бертільйон застосовував якісний та кількісний опис різних частин тіла, включаючи вуха, називаючи цю методику антропометрією. У 1906 році празький отоларинголог Р. Імхофер після обстеження 500 пар вух прийшов до висновку, що їх можна чітко розрізнити всього за чотирма особливостям. Більш ніж 50 років по тому команда дослідників вивчила фотографії 200 пар вух новонароджених і прийшла до висновку, що завдяки анатомічному сталості вуха по ньому можна встановлювати особу немовлят.

У період з 1948-го по 1962 рік Альфред Янареллі зібрав фотографії вух декількох тисяч чоловік і запропонував набір з 12 геометричних вимірів вуха на основі ніжки завитка. Він стверджував, що цей набір вимірювань унікальний у кожної людини.

Перешкоди у вигляді волосся і аксесуарів здатні знизити або звести нанівець результативність роботи системи розпізнавання вуха. Негативний вплив можуть також надавати особливості зовнішнього освітлення та варіації розташування особи по відношенню до камери. Крім того, точність алгоритмів розпізнавання зазвичай оцінюється з використанням знімків вуха, зроблених при ідеальних умовах (як правило, в приміщенні і з добре поставленим світлом). У зв'язку з цим критики стверджують, що точність зіставлення, зазначена в наукових доповідях, може бути перебільшеною.

Проте технологія розпізнавання вух – це потенційно цінний інструмент біометричного арсеналу; наприклад, голландські експерти-криміналісти після вивчення записів системи відеоспостереження саме за допомогою біометрії вух ідентифікували підозрюваних в пограбуванні автозаправної станції, що закривали свої обличчя.

Для підвищення точності зіставлення дослідники пропонують спільно використовувати біометрії особи і вуха. Навіть якщо в якійсь ситуації вухо не вдається використовувати для верифікації особистості людини, біометрія вуха дозволить виключити ряд входжень зі списку потенційних збігів, якщо вони досить відрізняються від вхідного зображення.

Для ідентифікації людини поряд з плоскими або тривимірними зображеннями вух служать також і відбитки вух – позначки секреції зовнішнього вуха, що залишаються, коли їм притискаються до стіни, двері, вікна. Відбитки вух застосовувалися як доказ у кримінальних провадженнях у США та інших країнах, проте в деяких випадках рішення суду, винесені з пред'явленням таких доказів, були скасовані. Відбитки вух не прийнято використовувати в криміналістичній практиці, оскільки вчені сумніваються в їх індивідуальності.

На даний час поки не існує комерційно доступних систем розпізнавання вух, однак методика спільного використання зображення вух і особи в мультібіометричних системах має великий потенціал, і розробки в цій області продовжуються.

Таким чином, розвиток ідентифікації особи за вушними раковинами в Україні – це ще один із способів рухатися в ногу з часом, що дасть змогу почуватися безпечніше, так як в основі цього розпізнавання лежить боротьба зі злочинністю,

тероризмом, способом збереження особистої інформації, підвищення комфорту громадян.

1. Біометрія: сильні та слабкі сторони / Т. Я. Гнідець // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. – 2014. – Вип. 2. – С. 273–282 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2014_2_31

2. До питання про експертну ідентифікацію людини [Електронний ресурс] / М. М. Шульга // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 44. – С. 223–228. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ardp_2008_44_43

3. Криміналістична ідентифікація у слідчій діяльності / С. П. Чумак // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 44. – С. 81–88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ardp_2008_44_16

М. Б. Бубенко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

«ПОСМЕРТНІ» ПРАВА ОСОБИ

У будь-якій правовій, демократичній державі питання про права людини є дискусійним та посідають важливе місце. Загалом права людини – це сукупність можливостей кожного із нас, без яких ми не можемо існувати та розвиватися, і які надаються усім не залежно від національності, статі, релігійних переконань, майнового становища, мови.

Питання про померлу людину як суб'єкта права на сьогоднішній час є дискусійним. Оскільки, як усім відомо, з одного боку у людини статус суб'єкта права припиняється внаслідок її смерті, з якою безпосередньо пов'язується повне припинення правоздатності та дієздатності, а з іншого боку, сучасне законодавство встановлює ряд прав людини, реалізація яких не залежить від неї після її смерті.

Померлу людину можна вважати суб'єктом права, але у будь-якому випадку вона не може бути суб'єктом правовідносин.

До так званих «посмертних» прав особи, зокрема, можна віднести:

- 1) право на поховання;
- 2) право на нагородження;
- 3) право на посмертну реабілітацію;
- 4) право на донорство;
- 5) право на батьківство як біологічної (генетичної) дитини, так і дитини, народженої із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій;
- 6) право на виключення записів про особу як батька (зокрема) з актового запису про народження дитини.

Право на поховання. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про поховання та похоронну справу», кожен громадян має право на поховання їхнього тіла та волевиявлення про належне ставлення до тіла після смерті [1]. Але таке волевиявлення мусить бути виражене людиною лише до її смерті. На відміну від належного ставлення до тіла, право на поховання не залежить від самої людини, оскільки поховання відбувається після того як суб'єкт помер.

Право на нагородження. У ст. 5 Закону України «Про державні нагороди України» зазначено, що нагородження державними нагородами можливе і посмертно [2]. Особливого значення посмертне нагородження набуває у сьогоднішній день, коли у нашій країні відбуваються бойові дії. Уже неодноразово Президент України нагороджував наших побратимів за мужність та самовіддане виконання військового обов'язку. Також можливе посмертне нагородження орденами, медалями, почесним званням, відзнаками тощо.

Право на реабілітацію. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» в разі смерті реабілітованої особи право на першочергове отримання житла зберігається за одним з подружжя, якщо вони не створили нову сім'ю, а також за батьками і дітьми, які проживали спільно до арешту і у зв'язку з застосуванням репресій втратили право на займане жиле приміщення та потребують поліпшення житлових умов [3].

Також за бажанням реабілітованого або його родичів у разі смерті реабілітованого повідомлення про реабілітацію

має бути безкоштовно опубліковано в пресі чи іншим способом доведено до відома громадськості за місцем роботи або проживання реабілітованого. З вище наведених положень можна зробити висновок, що після смерті реабілітовані особи, мають певні привілеї.

Право на донорство. Посмертне донорство є одним із найбільш обговорюваних питань не лише в Україні, але й у цілому світі. Практика використання органів уже померлих осіб для врятування життя інших є в більшості держав, не виняток і Україна. Трансплантація органів безумовно свідчить про певний рівень розвитку медицини в державі.

Згідно ст. 16 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» [4]: «Кожна повнолітня дієздатна особа може дати письмову згоду або незгоду стати донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті. За відсутності такої заяви анатомічні матеріали у померлої повнолітньої дієздатної особи можуть бути взяті за згодою подружжя або родичів, які проживали з нею до смерті...». Дана стаття закріплює презумпцію «виклопотаної згоди», а якщо бути точнішим, то «слабку» модель «інформованої згоди» на вилучення органів у померлого донора [5, с. 10].

Право на батьківство зазначене у ст. 122 СК України: «Дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу (за підставою смерті чоловіка) походить від подружжя». У разі смерті чоловіка, який не перебував у шлюбі з матір'ю дитини, факт його батьківства може бути встановлений за рішенням суду (ст. 130 СК України). Якщо той, хто записаний батьком дитини, помер до народження дитини, оспорити його батьківство мають право його спадкоємці, за умови подання ним за життя до нотаріуса заяви про невизнання свого батьківства (ст. 137 СК України).

Підсумовуючи вище назване доцільно розглядати смерть фізичної особи як часткове, а не повне припинення її правоздатності. У частині юридичних обов'язків і тих суб'єктивних юридичних прав, які не може мати померла людина, її правоздатність зі смертю припиняється, а у частині інших суб'єктивних юридичних прав (на поховання, посмертне наго-

родження, посмертну реабілітацію, посмертне донорство, на визнання чи оспорування батьківства) – ні.

1. Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10.07.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 1102-IV.

2. Про державні нагороди: Закон України від 16.03.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 1549-III.

3. Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні: Закон України від 17.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 962-XII.

4. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16.07.1999 р. № 1007-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377.

5. Максименко Н. Українська трансплантологія вмирає: їй потрібна пересадка закону / Н. Максименко // УНІАН Здоров'я. – 2007. – № 20. – С. 9–11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net>.

О. Я. Бурда

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ АБО ІНШОЇ НЕЗАКОННОЇ УГОДИ ЩОДО ЛЮДИНИ

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Саме тому утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави перед своїми громадянами [1].

Одним із найпоширеніших злочинів, що грубо порушує основні права і свободи людини є торгівля людьми. Крім того, це не просто злочин, який вчиняється лише в межах однієї держави, торгівля людьми – це глобальне явище міжнародного характеру. На сьогодні заборона торгівлі людьми передбачена в таких міжнародно-правових актах, як: Загальна декларація

прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 р., Конвенція про рабство 1926 р., Додаткова конвенція про заборону рабства, работоргівлі, а також аналогічних рабству інститутів і практики 1956 р., Конвенція про заборону торгівлі людьми та експлуатації проституції третіми особами 1949 р., Протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та багатьох інших.

Відповідальність за торгівлю людьми передбачено в ст. 149 Кримінального кодексу України (далі – КК України), де зазначено «торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи». Як бачимо, у КК України немає чіткого визначення поняття торгівля людьми, а закріплено лише форми, у яких цей злочин може проявлятися: вербування, переміщення, переховування, здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина і інші [5].

Визначення поняття торгівля людьми має кілька аспектів:

по-перше, торгівля людьми визначається як «всі дії та відповідні наслідки, пов'язані із вербуванням, транспортуванням в межах однієї країни або за її межами, купівлею, продажем, переміщенням, передачею з рук в руки або утриманням осіб» [2];

по-друге, торгівля людьми – це одна із сучасних «форм рабства», що включає в себе домашнє «рабство», примусові шлюби, боргову кабалу, примусове зайняття проституцією чи участь у виготовленні порнографічної продукції, нестерпні форми праці тощо [3].

Відповідно до Конвенції Ради Європи 2005р., «торгівля людьми» означає «найм, перевезення, передачу, приховування або одержання осіб шляхом погрози або застосування сили чи інших форм примусу, насильницького викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або безпорадним станом або наданням чи отриманням плати чи вигоди для досягнення згоди особи, яка має владу над іншою особою, для експлуатації» [4].

Видається, що торгівля людьми характеризується такими ознаками: 1) це діяння, передбачене Особливою частиною КК України; 2) торгівля людьми – завжди умисна діяльність; 3) існує у формах, передбачених Особливою частиною КК України; 4) відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею (149 КК України) має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шахрайства, чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності [5].

Отже, розуміючи серйозність цієї проблеми, Україні першочергово необхідно докласти всіх зусиль для швидкої та ефективної боротьби та протидії торгівлі людьми.

Аналізуючи все вищесказане, варто наголосити на тому, що торгівля людьми – це ганебне, антисоціальне явище і боротьба з торгівлею людьми є невід’ємною складовою частиною діяльності держави в особі її органів. Отже, нам залишається лише сподіватися, що на практиці, з часом, боротьба з цим видом злочину стане більш ефективнішою та оперативнішою, завдяки значним «крокам» держави на законодавчому та практичному рівнях.

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Нестерцова С. М. Торгівля людьми: визначення поняття, ситуація на національному рівні / С. М. Нестерцова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novovoronzovka.just.ks.ua/>

3. Поняття та види торгівлі людьми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/7.pdf>

4. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_858

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/>

О. О. Вакуленко
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ШВИДКОГО ЗРОСТАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Безпека суспільства та стан навколишнього середовища – одна з найважливіших складових якості життя, науково-технічного прогресу та економічного розвитку держави. Проте, навколишнє природне середовище зазнає змін за рахунок швидкого зростання науково-технічного прогресу, а саме: забруднення атмосфери, водоймищ, знищення запасів біологічних ресурсів тощо, які порушують природну рівновагу.

Причинами нестабільного екологічного становища України, зокрема, Л. М. Могильна називає здебільшого економічні чинники, а саме: структурна деформація господарства; недосконалість екологічного обґрунтування планів і проектів економічного розвитку; слабка ефективність діючих адміністративно – економічних механізмів захисту навколишнього середовища [1, с. 130].

Підґрунтям для формування екологічного законодавства України є Конституція України, де в ст. 16 йдеться про обов'язковість забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території нашої країни, збереження генофонду, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Ст. 50 цього ж закону гарантує кожному громадянину право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, а також кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення.

Така інформація ніким не може бути засекречена. У ст. 66 закріплюється обов'язок кожного громадянина не заподіювати

шкоду природі, культурній спадщині та відшкодувати завдані ним збитки [2].

Однією із наймасштабніших катастроф України є вибух на ЧАЕС, що, на нашу думку, відбулось через занадто швидкі темпи науково-технічного прогресу. Аварія справила значний негативний вплив на загальну екологічну та економічну ситуацію в державі. Вона негативно відбивається на всіх сферах життя, галузях виробництва, зачіпає інтереси всіх громадян України, держави загалом. Внаслідок аварії населення України зазнало впливу від надзвичайно великих до малих доз радіаційного випромінювання. Наслідки аварії на Чорнобильській атомній електростанції стали довготривалим фактором радіаційної загрози для населення на значній території [3, с. 58–59].

Розвиток сучасних технологій, промисловості і виробництва зумовлює необхідність внесення змін до екологічного законодавства України. Наразі одним із основних нормативно-правових актів у досліджуваній сфері є Закон України «Про охорону навколишнього середовища» від 1991 року. Окрім того, після тривалого законотворчого процесу, який розпочався в 2007 р., в січні 2011 р. Верховною Радою був прийнятий Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [4].

У зазначеному Законі чітко визначено основні цілі державної екологічної політики та завдання для їх досягнення. Окрім того, Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» визначає основні інструменти реалізації національної екологічної політики, серед яких:

оцінка впливу стратегій, програм, планів на стан навколишнього середовища; екологічна експертиза та оцінка впливу на стан навколишнього природного середовища;

законодавство у сфері охорони навколишнього природного середовища;

моніторинг стану довкілля і контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки;

міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки [4].

Більшість із цих інструментів мають під собою вже закріплену нормативно-правову базу, зокрема чинними є закони України: «Про екологічну експертизу» від 13 грудня 2001 р.; «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 6 вересня 2005 р.; «Про екологічний аудит» від 24 червня 2004 р.; «Про екологічне страхування». Разом з тим, ці закони будуть потребувати змін і уточнень щодо планів та програм, які розроблятимуться надалі [2].

Отже, питання охорони довкілля та правового регулювання забезпечення екологічної безпеки України в умовах швидкого зростання науково-технічного прогресу є одними із найважливіших на сьогодні, оскільки стрімкий розвиток науково-технічного прогресу призвів до значного навантаження на навколишнє середовище.

Тому виконання завдань, визначених у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», сприятиме вирішенню низки важливих питань охорони навколишнього природного середовища та підвищенню рівня екологічної свідомості громадян у контексті правового регулювання забезпечення екологічної безпеки України в умовах швидкого зростання науково-технічного прогресу.

1. Могильна Л. М. Сучасні екологічні проблеми України за умов міжнародної економічної інтеграції / Л. М. Могильна // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2015. – № 12. – С. 128–133.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

3. Чорнобильська катастрофа // НАН України, М-во України у справах захисту населення від наслідків на Чорнобильській АЕС; голов. ред. В. Г. Бар'яхтар. – К.: Наукова думка, 1996. – 575 с.

4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Постанова Верховної Ради України від 31 березня 2011 р. № 26 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

А. С. Василейко

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Говорячи про взаємодію поліції з населенням, необхідно усвідомлювати, що вона, основана на законі, співпраці, яка має спільну мету – підтримання належного стану публічного порядку, перш за все на вулицях та в інших громадських місцях, зниження рівня вуличної злочинності, залучення до спільних заходів все більшої кількості населення, збільшення кількості громадських формувань з охорони публічного порядку, підвищення ефективності їх роботи – все це є нагальна потреба сьогодення.

Питання взаємодії правоохоронних органів із громадськістю завжди було актуальним на всіх ступенях розвитку держави. Науковий аналіз аспектів взаємодії правоохоронних органів з громадськістю був проведений у працях О. М. Бандурки, О. М. Музичука, Д. С. Каблова, А. Й. Рогожина, О. В. Тимощука, В. И. Майорова.

Конституція України закріплює право громадян на свободу, безпеку, право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод [1].

Основні сучасні положення взаємодії Національної поліції з населенням закріплені в нормативно-правових документах, які регламентують діяльність Національної поліції. Так, у п. 8 положення «Про Міністерство внутрішніх справ України» зазначено, що «МВС у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців...» [2].

Частина 2 статті 9 Закону України «Про Національну поліцію», вимагає від поліції «Забезпечення постійного інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку», а ч. 6 цієї ж статті передбачає, що «проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України» [3].

В свою чергу, у ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» закріплене положення, що «діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб».

В вищезазначеному Законі законодавець говорить про співпрацю та взаємодію поліції з громадськістю в якості необхідної умови ефективної роботи поліції: «співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності такої діяльності» [3].

Однак, на сьогоднішній день існує суттєва тенденція до підвищення рівня вуличної злочинності та до зниження кількості розкритих вуличних злочинів. У зв'язку з цим, на перше місце виходить необхідність з боку правоохоронних органів вжити невідкладних та ефективних заходів по поліпшенню стану оперативної обстановки. Серед таких заходів важливе місце займають дії правоохоронців по залученню до охорони публічного порядку громадськості, як в якості громадських формувань по охороні громадського порядку так і окремих громадян, які мають належний досвід, відповідну інформацію та бажання разом з поліцією приймати участь у відповідних заходах.

Дуже важливо з боку поліції правильно організувати цю роботу, максимально ефективно використати потенціал

населення в справі боротьби з правопорушеннями, залучати до співпраці все більшу кількість населення.

Також необхідно в повній мірі використовувати той зарубіжний досвід взаємодії поліції з населенням, який накопичений в інших країнах. У таких країнах, як США, Німеччина, Франція, Великобританія, Австрія, Бельгія, Італія, Японія та інші вважається, що взаємодія поліції з населенням є необхідною умовою ефективної роботи правоохоронних органів. Відомі західні програми взаємодії поліції з населенням – «Сусідська допомога», «Зупини злочинця», «Громадський патруль», «Адміністративна допомога», «Команди нерозкритих справ», «Допомога жертвам правопорушень», створення оперативних груп з охорони публічного порядку та боротьби з правопорушеннями, утворення наукових та педагогічних організацій, які передають поліції результати своєї роботи та надають рекомендації по підвищенню ефективності роботи правоохоронних органів [4].

Отже, процес формування демократичної правової держави згідно з положеннями Конституції України передбачає наявність якісної правової бази, удосконалення законодавства, що регулює відносини у сфері, внесення необхідних змін до нього. Однак, теоретичні засади забезпечення публічного порядку та взаємодія з громадськістю не відповідає законодавчим нормам. Тому розгляд питання дотримання теоретичних засад діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічного порядку є актуальним на сьогодні та потребує найскорішого вирішення.

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр>

2. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 878 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>.

3. Про Національну поліцію: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> від 02.07.2015 № 580-VIII.

4. Калужний С. М. Правоохранительная деятельность в зарубежных странах / С. М. Калужный. – М.: ИНИОН, 1991. – 345 с.

О. В. Василенко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства і держави, за якої сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенціальних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьбі з корупцією, прикордонної діяльності, та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [1].

Безпеки досягають проведенням єдиної політики в галузі її забезпечення, системою заходів економічного, політичного, організаційно-правового та іншого характеру адекватно загрозам життєво важливим інтересам особи, суспільства й держави. Вона охоплює заходи не тільки політичного, економічного, правового, а й екологічного, медичного, воєнного, а також спеціального характеру. Тому законодавством передбачено, що в здійсненні заходів щодо національної безпеки беруть участь

органи законодавчої, виконавчої і судової влади, недержавні організації та громадяни [2]

Аналіз основних нормативно-правових актів у сфері забезпечення національної безпеки України дає підстави скласти таку систему суб'єктів публічного адміністрування:

- Верховна Рада України;
- Президент України;
- Рада національної безпеки і оборони України;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство оборони України;
- Генеральний штаб ЗСУ;
- інші військові формування утворені відповідно до законів України;
- місцеві державні організації;
- органи місцевого самоврядування [3, с. 557–558].

Об'єктами національної безпеки є людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи; суспільні – духовні, морально-етнічні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканість [3, с. 568].

Особлива роль у забезпеченні національної безпеки відводиться воєнній організації держави, до якої належать:

Збройні Сили України, внутрішні війська, органи і підрозділи МВС України, прикордонні війська України, військові підрозділи Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та ін.;

органи Служби безпеки України: Центральне управління Служби безпеки України, регіональні обласні управління, їх міжрайонні, районні та міські підрозділи;

- Органи військової контррозвідки;
- військові формування;
- навчальні, науково-дослідні та інші заклади.

Діяльність цих органів здійснюється за такими основними напрямками:

- 1) контррозвідувальна діяльність;
- 2) боротьба з корупцією і організованою злочинністю;

3) розвідувальна діяльність [4, с. 226].

Діяльність зазначених органів спеціального призначення в сфері безпеки України врегульована законодавством і здійснюється під контролем держави й суспільства.

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. (в редакції від 09.07.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. Битяк Ю. П. Адміністративне право: підручник / Ю. П. Битяк. – К.: Юрінком Інтер, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/bityak_admpu/part10/1006.htm.

3. Колпаков В. К. Курс адміністративного права України: підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. В. Пастух. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 805 с.

4. Остапенко О. І. Адміністративне право: навч. посібник / О. І. Остапенко, З. Р. Кісіль, М. В. Ковалів, Р. В. Кісіль. – К.: Правова єдність: всеукраїнська асоціація видавців, 2008. – 533 с.

Н. В. Василиця

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

З огляду на те, що банківська сфера виконує важливу для суспільства функцію щодо забезпечення сталого економічного розвитку, акумуляції фінансових ресурсів, ця сфера потребує особливого контролю та регулювання з боку держави. Держава в особі Національного банку України здійснює регулювання банківської діяльності шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Метою роботи є аналіз нормативно – правового забезпечення регулювання ринку банківських послуг в Україні.

Для повноти розуміння визначення та розуміння ринку банківських послуг нам необхідно дати визначення поняття ринку фінансових послуг. Ринок фінансових послуг – це особлива система взаємодії державних та фінансових інститутів

щодо задоволення фінансових потреб і формування пропозицій фінансово-економічних послуг на державному рівні або у світовій інтеграції країн [1, с. 6].

Державне регулювання діяльності банків на ринку банківських послуг являє собою вплив на діяльність банків уповноважених державних органів, які здійснюють нормативне регулювання основ діяльності банків, забезпечують можливості їх функціонування і реалізують безпосереднє регулювання в цій сфері [2].

Також важливим при визначенні поняття ринку банківських послуг є визначення дефініції банківської діяльності. Законодавець у статті 2 Закону України «Про банки та банківську діяльність» визначає, що банківська діяльність – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [3].

До основних завдань банківського регулювання та нагляду належать:

- забезпечення стабільності та надійності банківської системи з метою економічного зростання країни;

- захист інтересів вкладників, які розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління банками та шахрайства;

- створення конкурентного середовища у банківському секторі, яке сприяє зниженню процентних ставок за позичками, збільшенню процентних ставок за депозитами, розширенню банківських послуг, запровадженню нових банківських технологій;

- забезпечення відкритості (прозорості) політики і діяльності банківського сектора в цілому і кожного банку зокрема;

- підтримка необхідного рівня стандартизації і професіоналізму в банківському секторі, забезпечення ефективної діяльності банків і запровадження технологічних нововведень в інтересах споживачів банківських послуг;

- додержання стійких темпів економічного зростання та підтримка економічної політики Кабінету Міністрів України.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» визначає, що метою правого регулювання діяльності банків

є правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника.

Аналізуючи положення вищезазначеного закону, ми доходимо до висновку, що його правове регулювання поширюється на відносини, що виникають під час заснування, реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації банків [5].

Важливим в аспекті змін, що стосуються законодавства України загалом, так і банківського зокрема є процес євроінтеграції нашої держави. Тому, на нашу думку, необхідним є дослідження правових механізмів та особливостей правового регулювання діяльності банків у країнах Європейського Союзу. Отже, приближення законодавства України до законодавства країн Європейського Союзу є однією з умов євроінтеграції України. Для вдосконалення правового регулювання ринку банківських послуг в нашій державі необхідним є дослідження також і світового досвіду.

Отже, дослідивши вищезазначене, ми можемо дійти висновку, що правове регулювання банківських послуг, як головного елементу ринку фінансових послуг є одним з головних завдань держави. При цьому важливим є релевантне правове регулювання, що відповідає вимогам існуючої ситуації з метою якісної зміни ринку фінансових послуг.

1. Ещ С. М. Ринок фінансових послуг: підручник / С. М. Ещ. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 400 с.

2. Хаб'юк О. І. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: монографія / О. І. Хаб'юк. – Івано-Франківськ: ОІППО; Снятин: ПрутПринт, 2008. – 260 с.

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

4. Скольцова Ю. Ю. Особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні/ Ю. Ю. Скольцова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/iK5dQq>.

5. Костюченко О. А. Банківське право: навч. посібник / О. А. Костюченко. – К.: КНЕУ, 1999. – 168 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: moskalik.at.ua/kurs_lekziy/bank_pravo_kost.doc.

С. М. Васильєва

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОЛІГРАФ ЯК ЗАСІБ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Зростання злочинності є досить великою проблемою. Вона вимагає від криміналістики пошук, розробку нової техніки, яка б могла активно допомагати в протидії злочинним посяганням а також їх виявленню, розслідуванню та запобіганню. Насамперед таке завдання поставлено перед криміналістичною технікою.

Криміналістична техніка – розділ науки криміналістики, який є системою теоретичних положень і принципів та заснованих на них технічних засобів і методів, що застосовуються для збирання, оброблення, дослідження та подання криміналістичної інформації в розслідуванні та попередженні злочинів [1, с. 52].

Найпопулярнішою нетрадиційною криміналістичною технікою є поліграф. Його застосування прямо не вказано законодавством, але й не заборонено, він досить часто застосовується наприклад в слідчо-судовій практиці для проведення психофізіологічної експертизи.

Поліграф – це багатоцільовий прилад, призначений для одночасної реєстрації кількох (від 4 до 16) фізіологічних процесів, пов'язаних з виникненням емоцій. Поліграф є комплексом точних медичних приладів, які безперервно та синхронно фіксують динаміку цілої низки реакцій допитуваного: тиску крові, частоти пульсу, глибини та частоти дихання, шкірно-гальванічної реакції, ступеню м'язового напруження, біотоків мозку та ін. [2, с. 93].

Використання поліграфу є дуже спірним, але вже досить тривалий час є актуальним. Існують різні думки щодо законності, легалізації та ефективності його застосування.

Використання поліграфа здійснюється на основі:

1) Конституції України;

2) Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

3) Кримінально-процесуального кодексу України;

Безперечно поліграф виконує допоміжну функцію для слідства і суду, але його результати не можуть бути визнані доказами у кримінальному провадженні. Його застосування необхідне тому, що використання поліграфа є різновидом опитування особи, уся інформація отримана за допомогою нього є орієнтиром для розслідування вчинених злочинів та зменшення кола підозрюваних. Наприклад ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає: оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності достатніх підстав надається право опитувати осіб за їх згодою [3].

Для того, щоб результати такого опитування були допустимими доказами необхідно законодавчо врегулювати питання щодо використання поліграфа [4].

Проте законодавчо врегулювати питання дуже складно, адже необхідно забезпечити дотримання прав і свобод людини.

Критеріями, які забезпечують застосування поліграфа є добровільність, законність, морально-етичність та безпечність. Є неможливим примушування людини до дачі показань із застосуванням поліграфа, більше того, необхідне одержання від неї письмової згоди на це [5].

Також, ще однією спірною думкою є правильність результатів перевірки детектором. Незважаючи на те, що обманути телеграф доволі складно існують такі люди, які намагаються вести в оману детектор, контролюють частоту дихання та інші параметри від яких залежить даний пристрій.

Ураховуючи все вище зазначене потрібно законодавчо встановити використання поліграфа для забезпечення належної оперативності розкриття злочинів, а також для встановлення об'єктивної істини у кримінальних провадженнях. А також забезпечити підрозділи поліції поліграфами та спеціалістами-поліграфологами.

1. Криміналістика: навч. посібник / Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. – К.: Атіка, 2012. – 496 с.

2. Поліграф як нетрадиційний криміналістичний засіб і можливості його використання в кримінально-процесуальному доказуванні // Актуальні проблеми криміналістики. – Донецьк, 2001. – С. 92–100.

3. Верховна Рада України веб-портал // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

4. Науковий журнал «Молодий вчений» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/41.pdf>

5. Ремарчук Н. А. Наукова спільнота. Сектор 4 Уголовное право. Уголовное процессуальное право. Криминалистика. Криминология. Уголовно-исполнительное право. Судоустройство. Правоохранные органы, прокуратура и адвокатура [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1463/>

С. В. Васюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПРИ НАДХОДЖЕННІ ДО ОРГАНУ, ПІДРОЗДІЛУ ПОЛІЦІЇ ЗАЯВ І ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НИХ

У процесі розвитку сучасного суспільства однією з найважливіших функцій держави є забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина від протиправних посягань. Реалізація цієї функції в умовах євроінтеграції та трансформацій свідомості людства, які мають місце на цей час, зумовлюють перегляд традиційних уявлень науки щодо правових аспектів юридичної діяльності, у тому числі адміністративної. На сьогодні держава делегує патрульній поліції широке коло повноважень і покладає низку важливих завдань і функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, запобігання правопорушень та їх припинення [1, с. 178].

Більшість із вищезазначених завдань патрульна поліція реалізує в процесі здійснення адміністративної діяльності, однак, на нашу думку, правове поле її діяльності має дещо специфічний характер. Свідченням цього є нещодавно прийнятий Наказ МВС України № 575 від 07.07.2017 року «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні».

В даному нормативно-правовому акті чітко прописано основні завдання взаємодії слідчих підрозділів органів Національної поліції України з патрульною поліцією. Основними з яких є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальним правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб [2].

Окрім цього, організація взаємодії слідчих підрозділів органів Національної поліції України з патрульною поліцією базується на правових засадах, що виражені та закріплені у змісті інших правових норм, зокрема у статтях Закону України «Про Національну поліцію» [3], Положення про Національну поліцію [4], Положення про Департамент патрульної поліції [5] та інші нормативно-правові акти, що становлять правову основу діяльності цих структурних підрозділів.

На нашу думку, першочергові заходи при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення повинні вживати поліцейські патрульної поліції та слідчі. До них належить: проведення огляду місця події, переслідування та затримання правопорушників за слідами або указаними потерпілими й очевидцями напрямками, переміщення правопорушника за результатами роботи службового собаки, виявлення свідків та очевидців тощо. Висока ефективність та якісний результат проведення даних процесуальних дій буде досягатися лише при злагодженій взаємодії цих двох структурних підрозділів.

Важливим є те, що на нормативно-правовому рівні вже чітко прописано обов'язки поліцейського патрульної поліції на місці події, а саме: до прибуття СОГ забезпечує охорону місця події, збереження слідів учиненого кримінального правопору-

шення та в разі необхідності організовує надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам; з'ясовує обставини вчиненого кримінального правопорушення, установлює свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, збирає інші відомості, що можуть бути використані як докази; інформує уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання; з прибуттям слідчо-оперативної групи негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин учинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [2].

На наше переконання, нормативне закріплення таких аспектів взаємодії, з одного боку сприятиме оптимізації виконання покладених на патрульну поліцію завдань, з іншого – дасть можливість контролювати реалізацію інших прописаних у Законі приписів.

Аналізуючи ці адміністративно-правові аспекти організації взаємодії патрульної поліції зі слідчими підрозділами органів Національної поліції України при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагування на них, ми вважаємо, що перелік, наведених вище обов'язків в Інструкції, також не є вичерпним, а часткова відсутність доцільних правових норм, які б відображали специфіку виконання завдань, покладених на патрульну поліцію України та слідчі підрозділи Національної поліції України, може привести до нерозуміння безпосередніми виконавцями таких завдань і, як результат, до негативних наслідків.

Отже, згідно вищезазначеного доцільно було б внести зміни: до Наказу МВС України № 796 від 02.07.2015 року щодо приведення його у відповідність до Закону України «Про Національну поліцію»; до розділу 4 «Положення про патрульну службу поліції» в частині форм і методів взаємодії патрульної служби з іншими органами, службами та підрозділами. Також сформулювати систему контролю за патрульним, форми та методи контролю в тому числі і з боку територіальних органів поліції. Вважаємо, що саме такі зміни на нормативно-

правовому рівні значно полегшать роботу патрульної поліції зі слідчими підрозділами Національної поліції України. Адже вони сприятимуть встановленню значущої інформації про вчинення адміністративних правопорушень, а також забезпечать швидке та ефективне розслідування злочинів.

1. Чирик С. І. Шляхи вдосконалення законодавства України щодо принципів адміністративної діяльності патрульної поліції України / С. І. Чирик – К.: Підприємництво, господарство і право, 2017. – № 3. – С. 178–181.

2. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 року № 575 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page>.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

4. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-p>.

5. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції: Наказ МВС України № 73 від 06.11.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

А. В. Вересенко

(Національна академія внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Корупція завжди залишалася однією з найсерйозніших проблем України. Корупція є протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їхніх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів [1, с. 14].

Існуючий механізм протидії корупційним проявам в Україні є неефективним. Одним зі шляхів покращення ситуації законодавець вважає інституційну реформу публічних органів, в унісон, якій парламентом було схвалено створення автономного органу (поза системою існуючих правоохоронних органів), основною функцією якого є виявлення та розслідування корупційних проявів, що становлять особливу суспільну небезпеку. Саме таким органом стало Національне антикорупційне бюро.

Так, Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, місія якого полягає у знешкодженні корупції у владі та сприянні побудові оновленого українського суспільства, вільного від корупції [2, с. 1], створення якого було передбачене Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. [2, с. 1].

Треба визнати, що основним завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Національне антикорупційного бюро України діє на загальних принципах: верховенства права; поваги та дотримання прав і свобод людини і громадянина; законності; безсторонності та справедливості; незалежності Національного бюро та його працівників; підконтрольності і підзвітності суспільству та визначеним законом державним органам; відкритості для демократичного цивільного контролю; політичної нейтральності і позапартійності; взаємодії з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями тощо. У його структуру входять власні підрозділи швидкого реагування, захисту свідків, мають власну технічну базу, своїх оперативників та слідчих. Воно працює виключно зі Спеціальною антикорупційною прокуратурою, яка підпорядковується безпосередньо генеральному прокурору і формується на конкурсній основі.

Вважаємо за необхідне відзначити, що позитивним моментом в діяльності Національного антикорупційного бюро України, є той факт, що станом на кінець жовтня 2016 року, за інформацією директора органу, детективи Національного антикорупційного бюро України разом із прокурорами Спеціа-

лізованої антикорупційної прокуратури завершили розслідування та передали до суду матеріали 64-х кримінальних проваджень. Завдяки їхній роботі з незаконно привласнених коштів вже повернуто 65 млн. грн. і планується повернути ще 200 млн. грн. У полі зору детективів наразі майже 200 проваджень, розмір їх предмету перевищує 33 млрд. грн. Ці результати стали можливими завдяки створенню незалежної Антикорупційної прокуратури, яка здійснює процесуальний нагляд за розслідуваннями Бюро [3, с. 2].

Існує безліч підводних каменів неписаних вище, але основні вже відомі, зрозумілі і стоять на порозі їх вирішення. Процес становлення Національного антикорупційного бюро був вкрай важкий, як для України, у такий нелегкий період. Перспективи є, вони існують, вони реальні і підтверджуються кожними поступовими діями детективів Національного антикорупційного бюро України.

1. Корупція // Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1998. – 14 с.

2. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.

3. Національне антикорупційне бюро України: Звіт: лютий 2015 – серпень 2016. – 2 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/reports/zvit_02_072016.pdf

Д. О. Веренцова

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ РЕЦИДИВУ ЗЛОЧИНІВ

Рецидив злочину вважається найбільш небезпечною формою множинності злочинів: вчинення нового умисного злочину за наявності непогашеної або не знятої судимості за попереднє кримінальне правопорушення означає, що особа проігнорувала попередження держави про необхідність зако-

нослухняної поведінки, зафіксовану у раніше поставленому обвинувальному вирокі. У КК України втілено позицію, згідно з якою тільки поєднання умисних кримінальних правопорушень у біографії злочинця засвідчує прогресуючі хиби його особи, що є підставою для визнання наявності рецидиву [1, с. 250].

У юридичній літературі вважається загальновизнаним, що у випадках рецидиву злочину має місце дещо більша суспільна небезпека скоєного внаслідок того, що новий умисний злочин вчинено особою, незважаючи на заходи кримінально-правового впливу, що вже застосовувались до неї раніше. Аналізуючи норми закону про кримінальну відповідальність, можна прийти до висновку, що поняття рецидиву та його суть є недооціненою. В окремих статтях особливої частини КК України живається термін «повторність», тоді як насправді має місце рецидив. Наприклад, стаття 393 КК України – втеча з місця позбавлення волі або з-під варти. Таким чином, закон формально-логічно прирівнює між собою повторність та рецидив злочинів[2, с. 219].

Рецидивна злочинність в Україні, як і у всьому світі збільшується. На фоні збільшення кількості злочинців-рецидивістів загострюється і неспокійне кримінальне становище у суспільстві. Кількість найбільш небезпечних злочинців щорічно зростає, адже особи, які вчиняють кримінальні правопорушення вже не вперше відбули покарання, є психологічно нестабільними та не усвідомлюють негативні наслідки своїх дій для суспільства та для себе насамперед. На превеликий жаль, хоч і рецидив є суттєво обтяжуючою обставиною при кваліфікації злочинів та призначенні покарання, але це не зупиняє злочинців перед вчиненням злочинів.

Запобігання вчиненню рецидиву злочинів починається вже з самого початку відбування покарання за перший злочин. Потрапляючи у оточення осіб-правопорушників, особа миттєво підпадає під негативний вплив, навіть якщо вона розуміє усю негативну суть свого діяння та щиро шкодує про вчинене.

Кожен засуджений безперечно потребує допомоги, щоб стати на шлях законслухняного громадянина у майбутньому. Режим відбування покарання, суспільно-корисна праця, різного рівня навчання у місцях позбавлення волі повинні підбиратись

індивідуально для кожної особи, характер, психологічний стан та поведінка мають враховуватись першочергово. Соціальний контроль після звільнення має здійснюватись дуже ретельно. Соціальна адаптація до умов життя у суспільстві після звільнення з місць відбування покарання є основою для майбутніх дій людини, адже саме в цей момент вона визначає для себе, чи стати на шлях виправлення, чи на шлях злочинної поведінки. Побутове і трудове працевлаштування для таких осіб обов'язкове. Особа, яка знайде застосування своїм здібностям, швидше адаптується до умов життя вільного суспільства та не буде мати спокуси повернутись до свого кримінального минулого. І тут власне велика роль належить службі пробації, її уповноваженим органам.

Існує думка, що людина, яка має схильність до вчинення злочину, найчастіше скоює його при наявності беззахисної жертви. Тому, на мою думку, заходи запобігання і протидії рецидивній злочинності повинні бути спрямовані не лише на потенційного злочинця, але і на роботу з населенням, забезпечення охорони, безпеки та самозахисту його. Крім цього, думається, що за вчинення рецидиву злочину, таку особу необхідно карати покараннями пов'язаними тільки з позбавленням волі, а саме: арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі. З усього вищенаведеного можна зробити висновок, що найбільш важливим у запобіганні та протидії рецидиву злочинів є заходи щодо спрямування особи-злочинця в правильне русло під час відбування покарання та після звільнення з установ виконання покарань. Саме усвідомлення протиправності своїх дій та можливість життя поза кримінальною спільнотою може попередити вчинення нового кримінального правопорушення. Служба пробації, яка почала діяти в Україні і буде сприяти цим особам ставати на правильний законотворчий шлях життя.

1. Дудоров О. О. Кримінальне право: навч. посібник / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. – 994 с.

2. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник/ Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько, О. О. Дудоров та ін.; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – 5-те вид., переробл. та допов. – К.: Атіка, 2009. – 408 с.

ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Ефективний захист прав і свобод людини і громадянина в рамках здійснення правозахисної діяльності забезпечують суди загальної юрисдикції, які вирішують переважну більшість проблем, пов'язаних з порушенням прав та свобод людини і громадянина. Так, ст. 1 Господарського процесуального кодексу України передбачає, що підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням [1].

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства, заслуговує на увагу загальна концепція діяльності суду та державної виконавчої служби через призму поняття «правозахисна діяльність» з урахуванням повноважень державного та приватного виконавця та правових властивостей судового рішення. Так, діяльність суду закінчується на етапі оголошення рішення, яке після набрання законної сили набуває такої властивості, як загальнообов'язковість, що гарантується ст. 124 Конституції України, тобто в законодавчому плані концепція повністю знайшла підтвердження, але, як свідчить практика, дуже часто задоволення позову – це тільки незначна частина того шляху, який повинен пройти позивач, а на даному етапі стягувач, адже загальнообов'язковість деяких судових рішень повною мірою втрачає свої властивості, оскільки залежить від волевиявлення стягувача та боржника [2].

Тому необхідна не лише констатація відповідних змін у системі права України, а й правовий аналіз місця виконавчого впровадження в системі права [3].

Процедура примусового виконання рішення суду передбачає наявність конфлікту між стягувачем і боржником. Цей конфлікт досить часто переноситься на органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, які захищають інтереси стягувача, тому ці особи самі потребують захисту правоохоронних органів. Наведені приклади суперечностей законів, що регулюють питання господарської діяльності, велика кількість різнопланових нормативно-правових актів, відсутність їх систематизації, наявність нечітко окреслених в законі питань, розбіжність в їх тлумаченні різними суб'єктами права, не завжди вмотивовані рішення судів різних інстанцій свідчать про неналежний рівень правового захисту суб'єктів господарської діяльності в нашій державі. Що стосується проблем із виконанням рішень господарських судів, то незважаючи на те, що державна виконавча служба – це установа, вказівки якої носять обов'язковий, імперативний характер, вона не є силовою структурою і «вибивання боргів» у перелік її повноважень не входить. Тому необхідно не тільки визначити характер і зміст функцій органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, а й забезпечити правовий зв'язок між їхніми функціональними обов'язками та їх статусом [4, с. 160].

Відомий український юрист-практик, адвокат і науковець А. М. Авторгов, який є одним із впроваджувачів ідеї реформування системи виконання рішень судів, у своїх працях наголошував на необхідності реорганізації державної виконавчої служби України в напрямі запровадження інституту приватних виконавців, які б існували поряд з державними виконавцями й виконували ті чи інші категорії рішень [5].

Подібна концепція в цілому проявилася тоді, коли 2 червня 2016 року Верховна Рада України розглянула та схвалила проекти Законів «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження», які запровадили реформу системи примусового виконання судових рішень в Україні і які 5 жовтня 2016 року набрали чинності [6].

Подальше реформування судової системи та діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень сприятиме реалізації ст. 124 Конституції України, що дозволить не тільки захистити права суб'єктів господарської

діяльності, а й позитивно позначиться на авторитеті держави [4, с. 160].

На мою думку наукова концепція А. М. Авторгова стала логічним завершенням і розв'язанням, можливо і не всіх, але більшої частини перелічених вище проблем правозахисної діяльності у господарському процесі.

1. Корнієнко П. С. стаття: «Судовий захист як пріоритетна форма правозахисної діяльності в Україні» від 2017 року // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2017_1_4.

2. Кравчук С. Й. Проблемні аспекти власності у господарській діяльності України та шляхи їх вирішення / С. Й. Кравчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=ioldoZYAAAAJ&citation_for_view=...

3. Щербак С. Виконавче провадження як одна з правозахисних функцій держави / С. Щербак // Право України. – 2001. – № 11. – С. 108–110.

4. Мізіна Т. Проблеми захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності / Т. Мізіна // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 157–160.

5. Авторгов А. М. Не бійтеся приватних виконавців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2014/12/5/>

6. Святогор О. А. Правове регулювання виконання рішень господарського суду: постановка проблеми / О. А. Святогор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecprgr_2015_2_8.

А. С. Волочаєва

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМІВ В УКРАЇНІ

Процес демократизації українського суспільства, який набув в останні роки особливого поширення, призводить до підвищення інтересу серед населення до демократичних інститутів, а особливо до форм безпосередньої демократії. Особливу роль у реалізації принципу народовладдя відіграє референдум як найбільш природна форма безпосередньої демократії, яка відіграє значну роль у розвитку ініціативи громадян

і є найбільш ефективним засобом самовираження народу. Інститут референдуму дозволяє оперативно вирішити найважливіші питання державного життя; знаходити варіанти вирішення проблем, що потребують з'ясування думки всього суспільства, власне його розвиненість свідчить про рівень розвитку демократії в державі в цілому.

Проблеми референдуму в Україні досліджували такі вчені, як С. Дерев'яно, Л. Кривенко, В. Погорілко, М. Ставнійчук, Ю. Тодика, В. Федоренко, В. Шаповал та інші.

Виходячи з цього, пропонуємо розглянути більш серйозну і важливу на наш погляд проблему відповідальності за порушення порядку проведення референдумів в Україні.

Відповідальність за порушення порядку проведення референдумів є важливою гарантією їх здійснення, що свідчить про забезпечення їх демократичного характеру. В чинному законодавстві передбачена юридична відповідальність за порушення порядку проведення референдумів. Так, у статті 107 Закону «Про всеукраїнський референдум» визначається, що «особи, винні в порушенні законодавства про всеукраїнський референдум, притягуються до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності у порядку, встановленому законом» [1].

Взагалі, юридична відповідальність за порушення права громадян на участь у референдумі має комплексний характер і поділяється на такі види, як: конституційно-правова, адміністративно-правова, кримінально-правова, цивільно-правова [2, с. 3].

Кримінальна відповідальність реалізується відповідно до норм Кримінального Кодексу України [3].

В свою чергу, процедурні питання адміністративної відповідальності закріплені безпосередньо у Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кодексі адміністративного судочинства України в ст. 212-9 КУпАП, ст. 212-10 КУпАП [4].

Цивільно-правова відповідальність – за нормами Цивільно-процесуального кодексу України. Цивільно-правова відповідальність настає за порушення права громадянина на участь у референдумі. Така відповідальність визначена главою 30 Цивільного процесуального кодексу України, яка регламентує порядок подання скарги у разі виявлення помилок у списках

громадян України, які мають право брати участь у референдумі. Конституційно-правова відповідальність закріплена в Конституції України, частково у Цивільно-процесуальному кодексі України та в деяких законах України [5]. Отже, існують досить впливові гарантії щодо забезпечення волевиявлення громадян на референдумах.

Разом із тим, у чинному законодавстві є проблемні моменти щодо реалізації цього виду відповідальності. Так, треба звернути увагу на те, що деякі положення чинних кодексів України, не є досконалими, та не відповідають елементарним критеріям ефективності.

Це питання досі не вирішено тому, що досі немає єдиної думки щодо вирішення цієї проблеми. На нашу думку, необхідно внести зміни до КК України та виключити ст. 160 КК України після внесення відповідних змін до ст. 157, 158, 159 КК України. Це дозволило б застосувати єдиний підхід формування кримінально-правових норм, та загалом і юридично-правових норм, спрямованих на захист виборчих і референдних правовідносин [6].

Таким чином, вдосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення референдного процесу в цілому та гарантії референдних прав, зокрема, є надзвичайно важливими для українського державотворення, подальшої демократизації суспільства та становлення правової держави.

1. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 6 листопада 2012 року // Офіційний вісник України. – 2012. – № 92.

2. Кидонь Т. Юридична відповідальність за порушення законодавства про референдуми / Т. Кидонь, М. Юринець. – 2014.

3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №№ 25–26. – С. 131.

4. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.

5. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №№ 40–41. – С. 492.

6. Словська І. Є. Кримінально-правова відповідальність за порушення виборчих і референдних прав громадян / І. Є. Словська // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2015. – Вип. 5. – С. 110–116.

ФУНКЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВПЛИВУ

В сучасний період розвитку правової держави особливого значення набуває точне й чітке дотримання та виконання юридичних норм в усіх сферах життєдіяльності суспільства, виробничих процесів підприємств, установ, організацій різних форм власності. Через це актуалізується професія юрисконсульта, який здійснює правове забезпечення виробничого процесу та діяльності підприємства в цілому, слідкує за дотриманням законності всіма членами його трудового колективу.

На даний час в Україні відсутній нормативно – правовий акт, який регламентував би юридичну консультативну діяльність і визначав вичерпний перелік функцій юрисконсульта.

Аналіз юридичної літератури дозволяє нам стверджувати, що правознавцями розглядалися функції різних суспільних явищ, однак науковцями недостатньо приділено уваги функціям саме юридичної консультативної діяльності.

Отже, в загальній теорії держави і права термін «функції» використовується для характеристики різних правових явищ, у зв'язку з чим аналізу підлягають держава (функції держави) [2, с. 45], право (функції права) [4, с. 318], нормотворчість (функції нормотворчості) [5, с. 212], правосвідомість (функції правосвідомості) [3, с. 466], юридична практична діяльність (функції юридичної практичної діяльності) [1, с. 183–184] тощо. Таким чином, стає можливим відмітити, що правники-теоретики функції того чи іншого явища тлумачать за допомогою терміну «основні напрямки».

З огляду на викладене вище, стає можливим сформулювати та запропонувати до використання авторське визначення поняття «функції юридичної консультативної діяльності», під якими слід розуміти основні напрямки впливу такого виду діяльності на процес виробництва, що здійснюється на підприємстві або в установі, з метою здійснення юридичного забезпечення її виробничого процесу шляхом використання

правових засобів та процедур, а також правових та організаційних форм діяльності.

Юридична консультативна діяльність виконує цілу низку функцій, що обумовлено завданнями та роллю юрисконсульта, які ним виконуються у сфері функціонування виробничих правовідносин. На підставі цього стає можливим виокремити такі функції юридичної консультативної діяльності, як: консультативну, захисну, організаційну, виховну, комунікативну, контрольну, пошуково-пізнавальну, прогностичну тощо.

Такі дії юрисконсульта, як надання юридичних консультацій трудовому колективу підприємства з питань, що стосуються виробничого процесу чи працівникам, які потребують соціального захисту; консультування трудового колективу з питань законодавства, що стосуються їх повноважень; надання письмових та усних роз'яснень правових положень, – є проявом *консультативної функції*.

Беручи до уваги те, що метою діяльності всіх правозахисників є захист прав і свобод, то доцільно виокремити *захисну функцію*, яка полягає у захисті прав органу, установи, організації чи підприємства, інтереси якого представляє юрисконсульт.

Не менш важливе значення має *організаційна функція*, яка знаходить свій прояв у правовому забезпеченні виробничої діяльності та нормальної роботи підприємства, установи чи організації, що можливо досягти виключно шляхом активної організаційної діяльності (перевірка документації на законність і правильність, розробка та погодження посадових інструкцій, договірна та претензійно-позовна робота тощо).

Зміст *виховної функції* полягає у вжитті юрисконсультом відповідних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації правових норм (проведення правового інструктажу, пропаганди, профілактичної роботи) та зміцнення трудової дисципліни (роз'яснення та попередження працівників про відповідальність у випадках порушення трудової дисципліни, невиконання чи неналежного виконання своїх посадових обов'язків).

Також вважаємо за доцільне віднести до переліку основних функцій юридичної консультативної діяльності *комунікативну функцію*, яка включає в себе процес спілкування юрисконсульта з працівниками підприємства (установи, організації); з юристами й представниками інших установ (у тому числі державних, правоохоронних чи судових органів); з громадяна-

ми, які потребують юридичної допомоги; з контрагентами під час переговорів.

Контрольна функція юридичної консультативної діяльності виражається у візуванні документів правового характеру на підприємстві, тобто у письмовому підтвердженні дії таких документів та їх відповідності вимогам закону. Юрисконсульт візує тексти наказів, розпоряджень та інших документів, що підтверджує погодження ним конкретного нормативного акту.

Зміст *пошуково-пізнавальної функції* полягає у дослідженні юрисконсультом документів, процесі пошуку юридично значущих фактів або доказів у справі. Щоденно перед працівником юридичної служби (юрисконсультом) виникають нові задачі чи завдання, для виконання яких фахівцю потрібно знайти юридично правильні шляхи вирішення.

Ще однією з основних функцій юридичної консультативної діяльності є *прогностична*, яка має місце в професійній діяльності юрисконсультації під час прогнозування ним майбутнього результату та передбачення настання можливих наслідків, оскільки правник прагне досягти певних цілей внаслідок здійснення своєї професійної діяльності.

Зазначений перелік функцій юридичної консультативної діяльності не є вичерпним. Слід зазначити, що серед перелічених функцій юридичної консультативної діяльності неможливо виокремити найбільш чи найменш важливу, тому що всі вони взаємопов'язані між собою. Такий взаємозв'язок полягає в тім, що будь-яка з функцій юрисконсульта є напрямом впливу його професійної діяльності на різні правові явища та процеси, на суспільні відносини та на кожного індивіда окремо.

1. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С. Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.

2. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. – Вид. 5-е, зі змінами / П. М. Рабінович. – Одеса: Юридична література, 2002. – 176 с.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун; пер. з рос. – Харків: Консум, 2006. – 656 с.

4. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

5. Теорія держави і права: підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський; за ред. О. В. Петришина. – Х.: Право, 2015. – 368 с.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Запобіжні заходи займають вагоме місце серед інших інститутів кримінально – процесуального права. Не дарма їм у КПК присвячена окрема глава (глава 18). Застосування запобіжних передбачає запобігти підозрюваному, обвинуваченому вчинити певні дії. Вони мають перешкодити особі, обвинуваченій чи підозрюваній у скоєні злочину, переховуватися від органів досудового розслідування і суду, не дати їй можливості завадити встановленню об'єктивності істини у кримінальній справі або продовжувати займатися злочинною діяльністю, а також перешкодити виконанню покарання, призначеного судом. Тому їх значення у кримінальному процесі важко переоцінити.

Загальними запобіжними заходами відповідно до положень ст. 176 КПК

України є: особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою. Тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи [1].

Спеціальним запобіжним заходом, застосування якого можливе виключно до неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених, є передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи (ст. 493 КПК України) [1].

Згідно з даними Генеральної прокуратури України, протягом останніх років на території України до неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених стали частіше застосовуватися альтернативні триманням під вартою запобіжні заходи. Йдеться про особисте зобов'язання, особисту поруку, домашній арешт. Наразі набуває поширення впровадження практики застосування такого запобіжного заходу, передбаченого КПК України, як передання неповнолітніх під нагляд батьків опікунів, піклу-

вальників або адміністрації дитячої установи, у яких вони перебувають на вихованні.

Аналіз чинних законодавчих положень та практики їх застосування дає змогу стверджувати про наявність значної кількості проблемних, спірних та нерегульованих КПК України питань, що виникають під час обрання чи застосування запобіжного заходу, зокрема й стосовно неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених.

Під час розслідування кримінальних проваджень щодо неповнолітніх, так само, як і в інших видах проваджень, прокурор, що здійснює процесуальне керівництво за цим розслідуванням, має вжити заходів щодо попередження, своєчасного виявлення та усунення помилок і порушень закону. Пряма вказівка про обов'язковість реагування прокурора на виявлені порушення закону в сфері кримінального провадження з часу надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення до прийняття остаточного рішення у провадженні міститься в наказі Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 року № 4 гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». Вказаний відомчий наказ також зобов'язує прокурорів забезпечувати неухильне дотримання прав підозрюваного, у тому числі припинення обмежень, яких він зазнав у зв'язку із застосуванням запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, після закінчення дії відповідної ухвали суду або її скасування [2].

Іншим проблемним питанням, таким, що заслуговує на увагу, вважаємо те, що при передачі неповнолітнього під нагляд адміністрації дитячої установи, в якій він виховується, закон не передбачає двосторонньої згоди на застосування цього запобіжного заходу не тільки щодо адміністрації дитячої установи, в якій виховується неповнолітній, а й самого неповнолітнього. Окрім цього, законодавцем закріплено право осіб, які здійснюють нагляд, відмовитись від подальшого виконання зобов'язань, покладених на них при застосуванні цього запобіжного заходу, а також необхідність встановлення взаємовідносин між неповнолітнім та особами, які можуть здійснювати нагляд, збір даних стосовно останніх до передачі під нагляд. На нашу думку вказані положення не повною мірою відповідають концепції захисту прав і свобод неповнолітнього,

оскільки передання під нагляд без його на те згоди або без урахування його взаємовідносин з особою, на яку покладається здійснення нагляду, може не тільки не забезпечити досягнення мети застосування цього запобіжного заходу, а й призвести до несприятливих наслідків (наприклад, психічного стресу неповнолітнього) [4, с. 91].

Також певні проблеми виникають коли при застосуванні до неповнолітніх примусових заходів виховного характеру у виді передання під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, слідчими та процесуальними керівниками не завжди вивчається здатність цих осіб позитивно впливати на перевиховання підлітків. Як наслідок, мають місце випадки передання дітей під нагляд особам, які не здатні забезпечити контроль за їх поведінкою, належними умови утримання і виховання, а також попередити вчинення ними повторних кримінальних правопорушень через неналежний нагляд.

Отже, зазначене дає змогу зробити висновок про те, що слід постійно вдосконалювати як нормативно-правову базу у сфері захисту прав і законних інтересів неповнолітніх, так і практику її застосування під час обрання запобіжних заходів щодо цих суб'єктів. Такі запобіжні заходи, як затримання неповнолітнього та його тримання під вартою, слід застосовувати лише в разі, якщо його підозрюють у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за умов, що застосування іншого запобіжного заходу не гарантує запобіганням ризикам, зазначеним у ст. 177 КПК України [1].

На європейському просторі у сфері кримінальної юстиції останнім часом накопичено значний досвід в царині збалансованого застосування запобіжних заходів щодо неповнолітніх. Українські судді повинні врахувати ці напрацювання з метою досягнення стабільності та визначеності в даній сфері правозастосування. Крім того, слід постійно удосконалювати, як нормативно-правову базу у сфері захисту прав і законних інтересів неповнолітніх, так і практику її застосування при обранні запобіжних заходів до цих суб'єктів.

1.Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 року № 4гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&t=rec&id=94102.

3. Трунов И. Л. Меры пресечения в уголовном процессе / И. Л. Трунов, Л. К. Трунова. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. – 356 с.

4. Коріняк О. М. Захист прав і свобод людини при застосуванні запобіжних заходів у кримінальному провадженні України: монографія / О. М. Коріняк; за заг. ред. Г. К. Кожевнікова. – К.: Національна академія прокуратури України; Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2013. – 196 с.

Н. В. Гаврилюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

НЕПОВНОЛІТНЯ ОСОБА ЯК ОБ'ЄКТ ПОСЯГАННЯ З МЕТОЮ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ

З розвитком правової соціальної держави особливо актуалізуються питання захисту прав та свобод всіх громадян. Згідно зі ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1, с. 6]. Із цієї статті хочеться наголосити на безпеці, яку так пропагують закони кожної держави та не надають її у повному обсязі, спираючись на статистику злочинності. Торгівля людьми розглядається як порушення прав людини, за яке повинні нести відповідальність держава.

Проблема торгівлі людьми має глибокі історичні й етнонаціональні корені. На різних етапах свого розвитку людство по-різному ставилося до неї. На ранніх стадіях ставлення до торгівлі людьми було досить ліберальним, купівля-продаж людини розглядалася як засіб законного збагачення. Згодом людське співтовариство усвідомило неможливість існування такої форми. Почалася багатолітня боротьба із цим ганебним яви-

щем, яка не вщухає і сьогодні [2, с. 7]. Але кожна держава має почати мінятися із свого скарбу і біологічного продовження свого існування – дітей! На сьогодні, відповідно до Доповіді щодо стану торгівлі людьми за 2016 рік, оприлюдненої Державним департаментом Сполучених Штатів Америки [3, с. 373], Україна посідає 2 рівень (контрольний список другої групи). Це означає, що влада не повністю дотримується мінімальних стандартів щодо викоринення торгівлі людьми, і не докладає для цього значних зусиль. Тому слід переглянути питання щодо запобігання торгівлі людьми, і торгівлі дітьми, зокрема.

Торгівля дітьми – купівля-продаж або інша оплатна передача неповнолітньої особи з метою незаконного використання. Незаконне використання дитини може мати такі форми: комерційна сексуальна експлуатація дітей, торгівля дитячими органами, дитяча порнографія, експлуатація дитячої праці, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, насильницьке донорство щодо неповнолітніх осіб, втягнення неповнолітніх в збройні конфлікти, використання для жебрацтва, примус до жебрацтва.

Черги на трансплантацію, як правило, величезні, і заможні громадяни готові заплатити будь-які гроші, щоб отримати бажане якомога швидше. Попит народжує пропозицію – організовані банди ведуть велику торгівлю дитячими органами. Адже дитина не знає своїх прав та не може захистити своїх інтересів з одного боку, а з іншого є дуже довірливою.

З метою підвищення ефективності розкриття кримінальних правопорушень і притягнення до відповідальності винних осіб, слід детально проаналізувати законодавство, зокрема, норми Кримінального кодексу України. Наразі, єдиною статтею, що передбачає покарання за кримінальні правопорушення за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, є стаття 149 КК України. Складність розкриття та розслідування торгівлі людьми обумовлюються, насамперед, такими чинниками: 1) транснаціональний характер злочину, який часто продовжується на території кількох країн і вчинюється транснаціональними злочинними угрупованнями; 2) проблеми у зборі доказів за межами України; 3) проблеми взаємодії та обміну інформацією із правоохоронними органами інших країн; 4) небажання «проданих осіб» брати участь у справі, а нерідко й їх відмова від визнання себе потерпілими; 5) відсут-

ність дієвого механізму застосування Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» щодо жертв торгівлі людьми; 6) відсутність єдиного підходу до тлумачення статті 149 КК України. [4, с. 52]. А при торгівлі дітьми додаються такі чинники як: 1) збільшення дітей – сиріт та неналежний нагляд за ними; 2) участь дітей у збройних конфліктах; 3) неможливість їх супротиву.

Особлива категорія потерпілих і характер експлуатації обумовлюють специфічне місце вчинення даного злочину – медичний заклад, а також наявність таких співучасників, як лікарі (медичний персонал). Очевидно, що специфічними будуть і сліди злочину – ознаки вилучення органів, проведення операцій, застосування певних препаратів тощо. Для їх виявлення і використання як джерел доказів потрібне залучення фахівців у галузі медицини, зокрема при підготовці і призначенні судово-медичної експертизи.

З метою ефективного попередження щодо торгівлі людьми в Україні успішно діє низка міжнародних організацій та мережа громадських об'єднань. Значний внесок у справі протидії насильству та запобігання торгівлі людьми робить Міжнародна жіноча організація «ЛаСтрада-Україна», яка з 1997 року працює в напрямі ліквідації всіх форм дискримінації в суспільстві, сприяє дотримуванию прав людини, гендерній рівності та захисту прав дітей.

Діти вкрай вразлива верста населення і досить легко попадають під вплив, не можучи правильно оцінити ситуацію, тому в першу чергу ми відповідаємо за них. А повноцінні громадяни у справжньому європейському суспільстві мають почуватися у безпеці і тоді вільно виражати думки, як свої, так і представляти інтереси неповнолітнього громадянина.

1. Конституція України: прийн. на 5-й сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.-мет. посібник / К. Б. Левченко, О. А. Удалова, І. М. Трубавіна та ін.; заг. ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К.: «Міленіум», 2005. – 210 с.

3. Trafficking in persons report / June 2016. – P. 373–375.

4. Прокурорські засоби протидії торгівлі людьми: наук.-практ. посібник / В. М. Куц, А. М. Орлеан; за ред. Г. П. Середи. – К.: Варта, 2007. – 168 с.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СВІДКІВ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Забезпечення безпеки свідків, як учасників кримінального судочинства є способом отримання необхідної кількості доказів, гарантією швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, можливістю оперативного працівника безперешкодно виконувати покладені на нього обов'язки.

Здійснення заходів спрямованих на захист учасників кримінального судочинства є організаційно-управлінським процесом і оперативним механізмом подолання кримінального впливу, однією з форм протидії проявам організованої злочинності.

Злочинці у намаганні уникнути кримінального покарання усіяко перешкоджають викриттю та припиненню їх злочинної діяльності. Протидіючи цьому, вони вдаються до крайніх заходів, наприклад, таких як вбивство свідків або їх близьких родичів. Наслідком цього є відмова свідків співпрацювати, давати показання, ухилення від вчинення процесуальних дій, зміна своїх попередніх свідчень, надання неповних чи недостатньо чітких показань з огляду на реальну чи потенційну загрозу застосування в ході кримінального провадження до них, членів їхніх сімей, близьких родичів насильства чи інших форм протиправного впливу з боку зацікавлених осіб.

Для вирішення проблеми захисту свідків, як учасників кримінального судочинства, варто проаналізувати позитивний досвід зарубіжних країн, звернути увагу на латентність злочинної діяльності в Україні та врахувати всі можливі способи захисту свідків, як учасників кримінального судочинства.

Слід зауважити, що згідно із законодавством деяких іноземних держав термін «свідок» (witness), який підлягає захисту, вживають у таких значеннях:

– учасник організованої злочинної групи (далі – ОЗГ), який співпрацює зі слідством, та інформатор;

– потерпілий, свідок;

– інша особа (очевидець злочину, експерт тощо).

Захист надають найчастіше представникам першої групи. Мотивація їх співпраці зі слідством полягає у прагненні до отримання менш суворого покарання за вчинені ними злочини за вироком суду, а також у фізичному захисті від неправомірних посягань із боку інших членів ОЗГ за викриття їхньої протиправної діяльності [1, с. 20].

Наслідком незахищеності свідків та неналежного правового регулювання забезпечення їх безпеки у кримінальному судочинстві є небажання останніх інформувати правоохоронні органи про відомі випадки вчинення кримінального правопорушення, приховування відомої інформації про особу правопорушника.

Так, щоб переконати ключових свідків не боятися – українські правоохоронці реально можуть запропонувати тільки фізичну охорону. Кількох бійців спецпідрозділу, що цілодобово перебуватимуть поруч зі свідком. Випадки, ж отримання свідками нових імен, документів, можливості пластичної хірургії та переміщення в інше місто або країну – є скоріш винятками, ніж правилом [2].

Єдиним правильним шляхом вирішення даної проблеми буде переглянути правила захисту осіб, котрим забезпечується охорона у зв'язку з розслідуванням кримінальних проваджень, внести відповідні зміни до Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» чи прийняти його в новій редакції, а також створити національну програму захисту свідків за міжнародними стандартами [3]. Необхідно проаналізувати та взяти до уваги довід США, у сфері захисту свідків, які беруть участь у кримінальному судочинстві, де функціонує ефективна й досить надійна система підтримки жертв злочинів та громадян, які добровільно виявили бажання співпрацювати з правоохоронними органами та ризикують зазнати посягань з боку злочинців.

Здійснення захисту осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, в США базується на основі нормативних документів, які належним чином регламентують такий вид

діяльності. Зокрема, одним із наявних прикладів є прийнятий в 1970 році Закон «Про контроль за організованою злочинністю». Але згідно з цим законом надання захисту було передбачено лише свідкам у справах, пов'язаних з організованою злочинністю, а у справах загальнокримінальної спрямованості свідки та інші учасники процесу не були захищені [1, с. 23–24].

Так, на підставі Закону «Про контроль за організованою злочинністю» 1970 року, Міністр юстиції був уповноважений забезпечувати безпеку свідків, які давали правдиві свідчення по справах, що торкались організованої злочинності та інших резонансних злочинів. Маршальська служба у структурі Міністерства юстиції офіційно була названа саме тим органом, що повинен відповідати за програму забезпечення безпеки свідків. Для цієї служби основним обов'язком на той момент було забезпечення безпеки суддів.

Сьогодні ж маршали відповідальні за пошук втікачів, захист федеральної судової влади, контроль за виконанням їх вироків і рішень, розшук, арешт і нагляд за утриманням федеральних злочинців, транспортування федеральних ув'язнених, захист федеральних свідків та матеріальних цінностей, конфіскованих за рішенням суду, аукціонний продаж конфіскованого майна, а також боротьба з тероризмом і масовими заворушеннями [4].

На початку 2016 року, з метою забезпечення ефективного виконання завдань кримінального судочинства, спеціальний підрозділ швидкого реагування Національної поліції «КОРД» (Корпус Оперативно-Раптової Дії) прийняв участь у перших тренінгах з US Marshal. А вже після двох тижнів навчання 17 інструкторів групи «В» спецпідрозділу «КОРД» Національної поліції України отримали відповідні сертифікати [5].

Таким чином, сьогодні одним із завдань підрозділу особливого призначення «КОРД» Національної поліції України є здійснення заходів які спрямовані на забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [6].

Не зважаючи на функціонування спеціального підрозділу Національної поліції «КОРД», відповідно до законодавства України, а саме Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» здійснення

заходів безпеки покладається на ті органи в провадженні яких знаходяться кримінальні провадження. У складі цих органів з цією метою створюються спеціальні підрозділи [7].

Такий стан справ свідчить про те, що кожен із суб'єктів, які забезпечують безпеку, не в силі комплексно та якісно вирішити питання, щодо захисту осіб яким загрожує чи може загрозувати небезпека, адже їх діяльність попри інші завдання є розпорошена. Це підтверджується також і недофінансуванням окремих підрозділів, відсутністю оперативно-технічних можливостей, досвіду роботи та рівня їх підготовки тощо.

Вирішення даного питання можливе за рахунок створення незалежного підрозділу за належністю та повноваженнями схожим на Національне антикорупційне бюро, діяльність якого буде спрямована на захист свідків та інших учасників кримінального судочинства [3].

Запровадження вище зазначених змін сприятиме зміцненню довіри населення до надійності роботи механізму правосуддя. А як наслідок цього – свідки будуть відчувати себе більш захищеними, що беззаперечно сприятиме реалізації мети кримінального судочинства – встановлення істини.

1.Заходи забезпечення безпеки у кримінальному судочинстві: монографія / О. О. Гриньків, А. О. Ляш. – Тернопіль: Астон, 2012. – 260 с.

2.Чи здатна Україна захистити свідків злочинів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hillmont.com.ua/ukr/wp-content/uploads/2017/06/Чи-здатна-Україна-захистити-свідків-злочинів.pdf>

3.КМЄС пропонує створити в Україні програму захисту свідків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/128527-kmes_propone_stvoriti_v_ukraini_programu_zahistu_svidkiv.html

4.Служба маршалів США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Служба_маршалів_США

5.КОРД (поліція особливого призначення) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/КОРД_\(поліція_особливого_призначення\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/КОРД_(поліція_особливого_призначення))

6.Завдання корд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.police.gov.ua/KORD/>

7.Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Дослідження проблеми адміністративно-правових режимів установ виконання покарань є однією з малодосліджених проблем як у загальній теорії права, науці кримінально-виконавчого права, так і науці адміністративного права.

Під час діяльності установ виконання покарань (УВП) виникає певний правовий режим, який має регулюватися відповідними законодавчими актами. На думку Д. Н. Бахраха адміністративно-правовий режим супроводжує діяльність органів і посадових осіб виконавчої влади при їх взаємодії з громадянами і організаціями, а також між собою при реалізації ними своїх посадових обов'язків, регулюванні різноманітних об'єктів і процесів [1, с. 482].

Режим виникає лише в зонах так званого інтенсивного правового регулювання, коли законодавець приділяє особливу увагу конкретному об'єкту правовідносин [2, с. 170]. Так і в нашому випадку: діяльності установ виконання покарань повинна бути приділена «особлива» увага з боку нормотворця.

Основним джерелом нормативно-правового регулювання правового режиму установ виконання покарань є Кримінально-виконавчий кодекс України (КВК України) від 11 липня 2003 року № 1129-IV. Так, в Кримінально-виконавчому кодексі України визначається перелік даних державних організацій, а саме: військові частини та гауптвахти, арештні доми, виправні центи, дисциплінарні батальйони, виправні колонії, виховні колонії. Відповідно для кожної установи виконання покарань відведена власна ніша в нормативній базі України.

Оскільки в даних установах утримуються порушники закону, на їх території функціонує відповідний правовий режим, його ще можна назвати внутрішнім режимом, який певною мірою обмежує конституційні права засуджених відносно інших осіб. Але це встановлено законодавством, і дані обмеження

не суперечить Конституції України. Основне регулювання внутрішнього режиму установ покладається на Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 29 грудня 2014 року № 2186/5, за допомогою яких встановлюється конкретні правила перебування засуджених на території установи.

Крім того існує нормативно-правий акт, який визначає правові основи організації та діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, в структуру якої входять УВП. Даним правовим документом виступає Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23 червня 2005 року № 2713-IV. В даному законі зазначається хто є центральним органом виконавчої влади, який реалізує політику у сфері виконання кримінальних покарань. Що стосується адміністративно-правового режиму ні в цілому сфери виконання покарань, ні щодо діяльності установ виконання покарань то в даному законодавчому акті про нього не зазначається.

Щодо конкретного законодавчого акту, який регулює адміністративно-правовий режим установ виконання покарань, то його просто не існує. До такого висновку дійшов і В. В. Карелін. В одній зі своїх наукових праць він зазначає: «На сьогоднішній день система адміністративно-правового режиму установ виконання покарань не прописана в жодному законі чи відомчому нормативному акті, хоча вона реально існує» [3, с. 74]. Ми підтримуємо думку даного науковця, оскільки УВП мають відмінний адміністративно-правовий режим від інших режимних об'єктів. В законодавстві містяться приписи стосовно предметів, якими можна користуватися на території даних організацій, категорій осіб, які можуть відвідувати дані установи тощо. Тому це є підтвердженням існування окремого адміністративно-правового режиму установ виконання покарань, який нажаль не встановлений нормами українського законодавства.

Тому ми дійшли висновку, що систему адміністративно-правових режимів УВП слід законодавчо закріпити у правовому полі України шляхом внесення відповідних змін до існуючих нормативно-правових актів (наприклад, Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» або прий-

няттям нових (наприклад, «Положення про установи виконання покарань»).

1. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – М.: Норма, 2007. – 816 с.

2. Конопльов В. В. Категорія «адміністративно-правових режимів» в юридичній науці та законодавстві України / В. В. Конопльов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 170–174.

3. Карелін В. В. Концептуальні підходи до класифікації адміністративно-правових режимів у сфері виконання покарань / В. В. Карелін // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – №6. – С. 69–75.

Б. І. Гнатюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ АКТИВНОЇ ТА ПАСИВНОЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Успішна протидія корупції в сучасній демократичній державі можлива лише за умови наявності системи дієвого антикорупційного законодавства та ефективного його застосування відповідними органами державної влади і органами місцевого самоврядування. Таким чином, чіткі та ефективні законодавчі положення є основним та першочерговим інструментом на шляху до успішного впровадження передових антикорупційних механізмів в сучасному громадянському суспільстві.

Розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоdnішньому етапі розвитку правової держави та розбудови громадянського суспільства в Україні. Так, Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015р. № 5/2015 [1], основною метою антикорупційної реформи є суттєве зменшення усіх форм корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через коруп-

дійну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції.

Сучасний рівень корупції в Україні визнається як критичний. За даними авторитетної міжнародної організації Transparency International у всесвітньому рейтингу СРІ Україна у 2016 році посідає 131 місце зі 176 країн. Цю сходинку із показником 29 балів разом з нами розділили Казахстан, Росія, Непал та Іран [2].

Так, як зазначає Хавронюк М. І. «корупція становить найсерйознішу загрозу для українського суспільства, держави і кожного з нас» [3, с. 6].

Чи не найважливішим питанням в даному аспекті, видається визначення самого поняття «корупції» та його основних характерних рис на офіційному рівні в межах національного антикорупційного законодавства.

Поняття корупції на офіційному рівні знайшло своє остаточне нормативне визначення в Законі України «Про запобігання корупції» [4], де зазначено, що корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка / пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Проте, у даному вигляді визначення поняття корупції на офіційному рівні існувало не завжди. Першим нормативно-правовим актом загальнодержавного значення в Україні, в котрому законодавець вперше закріпив офіційне тлумачення поняття корупції став Закон України «Про боротьбу із корупцією» від 5 жовтня 1995 року, відповідно до положень якого, під корупцією розумілося діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [5]. Корупційними діяннями, у відповідності до цього Закону, визнавалися: а) неза-

конне одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, у зв'язку з виконанням таких функцій матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, у тому числі прийняття чи одержання предметів (послуг) шляхом їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної (дійсної) вартості; б) одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, кредитів або позичок, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням при цьому пільг чи переваг, не передбачених чинним законодавством. Коло суб'єктів, що несли відповідальність за вчинення корупційних діянь відповідно до положень згаданого Закону 1995р. було досить вузьким. До таких суб'єктів відносилися лише найвищі посадові особи органів державної влади, народні депутати та депутати місцевих рад. Таким чином, відображене в Законі України «Про боротьбу з корупцією» 1995 р. тлумачення поняття корупції було досить обмеженим, оскільки опиралося лише на «класичну» пасивну корупцію (отримання хабаря) та взагалі не містило в собі визначення ознак активної корупції, а сам Закон прямо не передбачав жодного виду відповідальності для осіб, що надають (чи обіцяють надати) неправомірну вигоду посадовим особам.

Наступним етапом формування і становлення антикорупційного законодавства в Україні можна виокремити період 1995-2006 рр., коли розпочало формуватися більш-менш чітке розмежування «активної та пасивної корупції», в тому числі, шляхом імплементації статті 2 Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією, відповідно до якої «корупція» означає прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи [6]. Крім того, відповідно до статті 15 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікованої Україною Законом від 18.10.2006 р., кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання кримінально караними наступних діянь, якщо вони вчинені умисно: обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-

якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків [7].

На відміну від Закону України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року, новий Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року значно розширив зміст корупції.

Основними відмінностями у державному регулюванні сфери запобігання та протидії корупції тоді стало визначення: 1) суб'єктів вчинення корупції. Раніше такими суб'єктами визнавалися лише особи, уповноважені на виконання функцій держави. Новий Закон до суб'єктів також відносить інших осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування, посадових осіб юридичних осіб публічного права; 2) суб'єктів відповідальності. Новий Закон охоплює поняттям корупції відповідальність службових осіб, а також приватних осіб, які здійснюють обіцянки або надають неправомірні вигоди чиновникам; 3) змісту корупційної плати. Новий Закон передбачає одержання як неправомірної вигоди, так і прийняття службовцем обіцянки/пропозиції такої вигоди від іншої особи, при цьому вигода може мати і нематеріальний характер; 4) отримувачів корупційної плати. Закон від 1995 року пов'язував корупцію лише з одержанням певної плати чиновником у своїх інтересах, а новий Закон про корупцію передбачає отримання вигоди і для інших осіб. Серед останніх суттєвих змін, що були внесені до Закону України «Про запобігання корупції» в даному контексті варто виокремити розширення кола суб'єктів, на яких поширюються дія цього Закону. Зокрема, згідно із Законом України від 23. 03. 2017 «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей фінансового контролю окремих категорій посадових осіб» було внесено зміни до згаданого Закону України «Про запобігання корупції» та доповнено новим пунктом статтю 3, відповідно до якого до суб'єктів на яких поширюються дія цього Закону віднесені фізичні особи, які отримують кошти, майно в рамках реалізації в Україні програм (проектів) технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції (як безпосередньо, так і через третіх осіб або будь-яким іншим

способом, передбаченим відповідною програмою (проектом); систематично, протягом року, виконують роботи, надають послуги щодо імплементації стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингу антикорупційної політики в Україні, підготовки пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, тощо [8].

Такі зміни є позитивними особливо в контексті посилення фінансового контролю за діяльністю фізичних осіб, уповноважених на реалізацію антикорупційної політики та здійснення пріоритетних заходів у сфері запобігання і протидії корупції, однак не є достатніми для врегулювання питання запобігання «активній» корупції серед населення та формування чітких механізмів боротьби із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями з боку фізичних осіб, що здійснюють обіцянку/пропозицію чи надання неправомірної вигоди.

Для досягнення успіху у цьому процесі антикорупційна законодавча база потребує оптимізації, вдосконалення та перевірки на практиці, зокрема необхідним, на мою думку, є зосередження уваги на розвитку поняття «активної» корупції, деталізація законодавцем суті цього явища та впровадження адміністративної відповідальності за його прояви в Законі України «Про запобігання корупції», а також розширення кола суб'єктів, що підлягають відповідальності за активні корупційні правопорушення та активні правопорушення, пов'язані із корупцією, шляхом включення будь-яких фізичних осіб, що здійснюють обіцянку/пропозицію чи надають неправомірну вигоду до окремої категорії суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції».

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>

2. Індекс Корупції CPI-2016 [Електронний ресурс] // Офіційний Інтернет-сайт організації Transparency International Ukraine. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016/>

3. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України Про засади запобігання і протидії корупції / М. І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2011.

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. № 1700-VII // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

5. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05 жовтня 1995 р. № 356/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266.

6. Цивільна конвенція про боротьбу із корупцією // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_102

7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_c16

8. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей фінансового контролю окремих категорій посадових осіб» № 1975-VIII від 23. 03. 2017 / Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1975-19>

Х. Б. Гнік

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВА ДИТИНИ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ В СТАНАХ, НЕБЕЗПЕЧНИХ ДЛЯ ЖИТТЯ

На жаль, діти також хворіють та помирають, вони є беззахисними перед невиліковною хворобою або небезпечним для життя станом. Кожна дитяча смерть є великою трагедією для родини. Держава повинна намагатися створити відповідні служби підтримки для родин, які зіштовхнулися з невиліковною недугою дитини.

Щодня 40000 дітей помирає від недоїдання та захворювань. Крім того, згідно з даними ЮНІСЕФ, «щонайменше півмільйона малих дітей померли протягом останніх дванадцяти місяців внаслідок уповільнення або повернення у зворотному напрямі розвитку в країнах світу, що розвиваються» [1, с. 351].

1 червня 2017 року на засіданні Всеукраїнської Ради Церков і Релігійних Організацій була підписана Хартія прав дитини, яка помирає (Трієстська Хартія), що аналізує потреби дитини, яка помирає, визначає її права і дає вказівки, як забезпечити її фізичні, психологічні, етичні і духовні потреби, а також потреби сім'ї, інших близьких і осіб, які надають дитині допомогу. В Хартії наголошується на тому, що вмирання не є переш-

кодою для дотримання прав людини. Навпаки, складність становища дитини збільшує її значення і не залишає місця для відмови від цих прав.

Хартія містить десять положень, які визначають, що кожна дитина, яка помирає, має право:

1. Сприйматися як особистість до самого моменту смерті незалежно від свого віку, місцезнаходження, стану й умов надання допомоги. Дане право означає, що дитина є особистістю в усіх відношеннях з моменту свого народження і цю особистість потрібно поважати та ставитися до неї з повагою, навіть якщо дитина частково або повністю перебуває в несвідомому стані у зв'язку з лікуванням або через прогресування хвороби.

2. Одержувати ефективне лікування шляхом надання кваліфікованої, повноцінної та безперервної допомоги при болю й інших фізичних та психологічних симптомах, що завдають страждань. Цим правом передбачено, що кожна дитина, яка помирає має право отримувати повноцінну медичну допомогу, яка повинна надаватися колективами навчених фахівців різних профілів.

3. Бути почутою та правильно поінформованою про свою хворобу з належним урахуванням побажань, віку та здатності до розуміння. Це право зобов'язує осіб, які надають дитині паліативну допомогу, надавати такій дитині зрозумілу інформацію про її діагноз, прогноз та лікування, при цьому враховуючи всі фактори які можуть вплинути на розуміння дитиною життя і смерті. Також необхідно при цьому враховувати вік дитини та її клінічний стан. Слід зазначити, що в ч. 2 ст. 285 ЦК України передбачено лише право батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників на інформацію про стан здоров'я дитини або підопічного, але сама дитина не має на це права.

4. Брати участь у прийнятті рішень, пов'язаних із її власним життям, хворобою та смертю, на основі своїх можливостей, бажань і цінностей. Бажання і очікування дитини повинні вивчатися і братися до уваги при розробці плану лікування і догляду.

5. Висловлювати свої почуття, бажання та очікування, що повинні братися до уваги. Діти мають право висловлювати свої погляди, почуття і емоції, які вони відчувають під час хвороби

і на останньому етапі свого життя. Медичний персонал, а також члени сім'ї повинні вислухати та підтримати дитину.

6. Відчувати повагу до своїх культурних, духовних і релігійних переконань, а також одержувати духовну допомогу та підтримку відповідно до своїх побажань і вибору. Слід уникати будь-якої дискримінації за етнічною, національною, релігійною, економічною і соціальною ознаками. У разі потреби необхідно надати дитині, а також її сім'ї відповідну духовну підтримку, що допоможе їм впоратися з проблемами. У ч. 2 ст. 287 ЦК України зазначено, що фізична особа (а, отже, і дитина), яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, має право на допуск до неї священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду.

7. Підтримувати соціальні та родинні зв'язки, що відповідають її віку, стану й очікуванням. Оточення сім'ї, друзів, школи, місцевої громади є важливим терапевтичним інструментом, який допомагає дитині, яка помирає, не відчувати себе покинутою чи ізольованою. У ст. 143 СК України зазначено обов'язок батьків забрати дитину з закладу охорони здоров'я.

8. Перебувати в оточенні членів родини та люблячих людей, що організують і забезпечують допомогу дитині, а також надають емоційну та фінансову підтримку з огляду на її стан. Дитина має право на життя в родині. Близькість батьків, братів та сестер, або ж просто люблячих людей стимулює почуття безпеки у дитині і відчуття залученості до життя.

9. Одержувати допомогу в обстановці, що відповідає її віку, потребам та бажанням, а також дає членам родини змогу бути залученими й перебувати поряд. Як правило, для дітей найкращим місцем догляду є рідний дім, проте, якщо госпіталізація неминуча, тоді слід забезпечити умови і тип догляду, які відповідатимуть віку дитини, а також її потребам і бажанням.

10. Мати доступ до спеціалізованих служб дитячої паліативної допомоги, що дотримуються інтересів дитини та не допускають безперспективних або надлишково обтяжливих втручань, а також залишення дитини без терапевтичного нагляду. Держава забезпечує доступ до паліативної допомоги, яка надається досвідченими фахівцями і яка зосереджена на потребах дитини та забезпечує продовження підтримки з боку закладів охорони здоров'я [2]. Права всіх тяжкохворих дітей та

їх родин на отримання належної паліативної допомоги є надзвичайно важливими. Хартія затверджує право доступу дитини до ефективної і цілеспрямованої допомоги, сприяючи, поміж іншим, прийняттю законодавства, яке забезпечить належну та спеціальну допомогу. Паліативна допомога дітям має на меті забезпечити полегшення страждань та найвищий доступний рівень якості життя тяжкохворих дітей та їхніх родин з моменту діагностування хвороби, протягом життя, його згасання та переживання тяжкої втрати членами родини [3].

Отже, права дитини припиняються у випадку її смерті, а в станах небезпечних для життя, яким є зокрема стан невиліковної хвороби, окремі з них набувають особливого значення, повинні бути дотримані, і обов'язок суспільства надати не лише медичну, але й юридичну підтримку дитині та її сім'ї.

1. Міжнародне право в галузі прав дитини/ Дж. ван Б'юрен; пер. з англ. Г. Є. Краснокутського; наук. ред. М. О. Баймуратов. – О.: АО БАХВА, 2006. – 524 с.

2. Хартія прав дитини, яка помирає від 01.06.2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufm.org.ua/?p=830>

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://palliative.if.ua/ua/info/palliative-literature-patients/view/158/>

Д. О. Голик

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Основний закон України гарантує кожній людині право на особисту свободу та недоторканість. Порядок обрання та застосування запобіжних заходів з метою попередження вчиненню кримінальних правопорушень особою, якій оголошено підозру є одним із найвагоміших питань у кримінальному провадженні. Запобіжні заходи є одним із видів заходів забезпечення кримінального провадження, які набули нового значення

ня у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року. Законодавець, ввівши нове поняття заходів забезпечення кримінального провадження, визначив їх чіткий перелік та порядок застосування. Особливої уваги заслуговують, запобіжні заходи, зокрема застава.

Окремі аспекти застосування застави як запобіжного заходу досліджувались такими вченими як Ю. В. Донченко, В. О., Михайлов, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, П. П. Пилипчук, В. О. Попелюшко, В. П. Шибіко та ін. Однак, у світлі сучасних реформ, застосування запобіжного заходу у виді застави є особливо актуальним та потребує додаткового дослідження.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 182 чинного КПК України, застава полягає в унесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок, визначений у порядку, установленому Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у дохід держави в разі невиконання цих обов'язків. Крім того, законодавцем також була закріплена можливість застосування застави щодо особи, стосовно якої застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою [1, с. 145].

Порядок застосування запобіжного заходу, у тому числі застави, включає такі етапи:

1. Складання клопотання про застосування запобіжного заходу слідчим або прокурором відповідно до вимог, передбачених ст. 184 КПК України.

2. Погодження клопотання слідчого про застосування запобіжного заходу з прокурором, виходячи зі змісту ч. 5 ст. 40 КПК України.

3. Надання особі, щодо якої вирішується питання про застосування запобіжного заходу, копії клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується застосування запобіжного заходу, не пізніше ніж за три години до початку розгляду клопотання. Цей обов'язок слідчого та прокурора передбачений ч. 2 ст. 184 КПК України й має на меті забезпечення підозрюваному права на захист.

4. Подання клопотання до місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування.

5. Здійснення слідчим суддею підготовчих до судового розгляду клопотання дій: призначення дати судового засідання, здійснення судового виклику, у разі необхідності постановлення слідчим суддею ухвали про привід або затримання з метою приводу.

6. Розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу, який, відповідно до ст. 186 КПК України, відбувається невідкладно, але не пізніше ніж за 72 години з моменту фактичного затримання особи або з моменту надходження клопотання до суду, якщо підозрюваний перебуває на свободі. Судовий розгляд клопотання відбувається у змагальному порядку за участі прокурора, підозрюваного, обвинуваченого та його захисника.

7. Наступним етапом застосування запобіжного заходу у вигляді застави є постановлення ухвали слідчим суддею за результатами розгляду клопотання. Відповідно до ч. 5 ст. 194 КПК України, якщо під час розгляду клопотання про обрання застави прокурор доведе наявність усіх обставин, передбачених ч. 1 цієї статті, слідчий суддя, суд застосовує відповідний запобіжний захід, зобов'язує підозрюваного, обвинуваченого прибувати за кожною вимогою до суду або до іншого визначеного органу державної влади, а також виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладення яких була доведена прокурором [2].

До того ж існують певні особливості застосування застави як запобіжного заходу. Так, відповідно до ч. 7 ст. 194 КПК України, до підозрюваного, обвинуваченого в учиненні злочину, за який передбачено основне покарання у вигляді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, може бути застосовано запобіжний захід лише у вигляді застави або тримання під вартою.

Законодавцем також закріплено випадки, коли застава не може бути застосована. Відповідно до ст. 299 КПК України, під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою.

Нарешті знайшла своє втілення в законодавчих змінах й думка О. Горового та деяких інших науковців щодо включення в перелік осіб, що не можуть бути звільнені під заставу,

громадян, які звинувачені в злочинах проти національної безпеки України [3, с. 35].

Однак у наукових колах існує безліч інших поглядів, які так і не втілено в законодавстві, щодо необхідності розширення переліку злочинів, за підозрою в яких до осіб не може бути застосована застава.

Так, К. Тітков вважає сумнівною доцільність запровадження застави щодо осіб, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини. Такий порядок, на його думку, не стимулюватиме громадян, які вчиняють такі злочини, від подальшої неналежної поведінки [4, с. 151].

Судовий контроль при застосуванні застави залишає невіршеною низку питань, які породжують дискусії серед учених і юристів-практиків, проте гуманність і ефективність цього запобіжного заходу свідчить про те, що застава потребує не лише законодавчого закріплення, а й широкого втілення у практичну діяльність правоохоронних органів. Протягом дії КПК України помітні позитивні сторони застосування застави, а саме: виховний вплив на підозрюваного, обвинуваченого; розвантаження слідчих ізоляторів, що дає змогу зберегти державні кошти; забезпечення майнових стягнень і відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди.

Необхідно погодитися з тим, що застава може стати в перспективі найефективнішим запобіжним заходом, проте порядок її застосування потребує подальшого вдосконалення.

1. Михайленко О. Р. Прокуратура України: підручник. – 2-е вид., перероб. і допов. / О. Р. Михайленко. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 336 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Тимошенко Ю. П. Навчально-методичний посібник «Кримінальний процес. Особлива частина» / Ю. П. Тимошенко. – К.: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2015. – 59 с.

4. Куцкір Г. М. Підстави і процесуальний порядок застосування застави як способу обмеження права власності під час кримінального провадження / Г. М. Куцкір // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. – Вип. 3. – Т. 3. – Х., 2014 р. – С. 150–155.

К. А. Гончарук

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОПАГАНДА – ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Впродовж останніх десятиріч Україна, шляхом надзвичайних зусиль виборила незалежність та утвердилась у світовому співтоваристві як самостійна, суверенна держава. Вона робить впевнені кроки в оновленні усіх сфер суспільного життя, підвищенні рівня добробуту населення відповідно до європейських стандартів. Проте, на шляху свого розвитку Україна – як молода держава стикається з різними проблемами.

Важко переоцінити ту роль, яку відіграє інформація у розвитку сучасного суспільства. Інформація дозволяє людству активно працювати та розвиватися, допомагає провести інтеграцію людських зусиль. Причому, не тільки в окремих галузях, а й у всій людській діяльності в цілому. Багато вчених розглядають інформацію як соціальне явище, тобто певний феномен, пов'язаний з діяльністю тих чи інших суб'єктів, соціальних спільнот чи соціальних інститутів, наприклад, установ і організацій, які функціонують у суспільстві.

Сьогодні, в умовах ведення гібридної війни Російської Федерації проти України особливе місце посідає неправдива інформація, що безпосередньо впливає на свідомість громадян України.

Завдяки сучасному інформаційному простору в наш час доступна інформація як у малому так і у великому масштабах. Правдива і неправдива, безпечна і шкідлива, вона у будь-якому вигляді впливає на свідомість громадян. Саме тому, необхідно бути дуже розсудливими сприймаючи ту чи іншу інформацію.

Проблема інформаційної безпеки набуває особливого значення у всіх сферах життя. Внаслідок швидкого розвитку глобального інформаційного суспільства збільшується використання інформаційно-комунікаційних технологій.

На території нашої держави здійснюється психологічний тиск з боку іноземних та вітчизняних засобів масової інформації.

ції, що ведуть так звану «інформаційну війну» проти України. З метою поширення неправдивих відомостей про події, що дійсно відбуваються в державі. Інформаційний простір України перенасичений низкою негативної і неправдивої інформації, пропаганди, що створює загрозу національній безпеці України.

Спершу розглянемо, що саме являє собою пропаганда і до яких наслідків може призвести тривалий вплив пропагандистської інформації на людей.

Пропаганда – це ідеологічно спрямована діяльність партії, громадського об'єднання чи іншої організації для формування у конкретних верств населення певних поглядів і уявлень (світогляду). Пропаганда зазвичай розповсюджується через різні засоби масової інформації для того, щоб сформуванати певну суспільну думку. Значення пропаганди для різних партій особливо зростає у період виборчої кампанії, адже політики прагнуть завоювати прихильність виборців всіма способами [1, с. 610].

На відміну від об'єктивної подачі інформації, пропаганда подає інформацію насамперед для впливу на аудиторію. Пропаганда часто подає інформацію вибірково, щоб спонукати до певних узагальнень, або використовує емоційно заряджені повідомлення, щоб спровокувати радше емоційну, ніж раціональну реакцію на подану інформацію. Бажаним результатом є зміна ставлення до суб'єкта в цільовій аудиторії, щоб просувати таємні політичні плани, пропаганда може використовуватись як форма політичного протистояння.

Спершу пропаганда мала нейтральне забарвлення і могла пов'язуватися із застосуванням, яке було в цілому м'яким і невинним, як, наприклад, публічні рекомендації з охорони здоров'я, заохочення громадян брати участь у виборах, заохочення людей повідомляти в правоохоронні органи про злочини [1, с. 609].

На теперішній час пропаганда – це, скоріше, зброя масового ураження, що впливає на свідомість людей, аніж безневинний спосіб подачі інформації. Проаналізувавши ряд думок науковців сучасності можна зробити висновок, що пропаганда класифікується відповідно до джерела та природи її повідомлення. Так на думку О. Бойка, пропаганда поділяється на три види. Розглянемо їх детальніше.

Біла пропаганда – загалом походить з відкритого доступного джерела та характеризується м'якшими методами переконання, такими як стандартні техніки відносин з громадськістю та одностороннім поданням аргументів [1, с. 610].

Чорна пропаганда – подається ніби з одного джерела, проте насправді є з іншого. Маскування правдивого джерела пропаганди є найпоширенішим, коли це пропаганда ворожої країни чи організації з негативним іміджем [1, с. 610].

Сіра пропаганда – це пропаганда без визначеного джерела чи автора. Основне призначення сірої пропаганди полягає в тому, щоб змусити людину повірити в брехню [1, с. 611].

Варто зазначити, що найбільшого поширення в Україні набула сіра пропаганда. Саме її найчастіше використовують, як проросійські організації створенні в східно-південних регіонах України, так і безпосередньо російські ЗМІ. Завдання таких інформаційних центрів зводиться до інформаційної дезорієнтації свідомості населення української держави, особливо тієї частини, що проживає на окупованій території.

Вочевидь, у авторитарній путінській Росії настільки розвинутий пропагандистський сектор, що його вистачає і для сусідніх країн – інакше, виходячи з ситуації, і не скажеш, чому в Україні фігурує така велика кількість неправдивої антиукраїнської інформації, яка виконує ще й ідеологічну роботу, поширюючи проросійську агітацію та відстоюючи російську культуру в Україні. Зрозуміло, що пропагандистська діяльність не може зреалізовуватись без належної фінансової підтримки Росії, у розмірі десятків мільйонів доларів США [2].

Зрозуміло, щоб створити такий стан інформаційної дезструкції на території української держави Росія протягом багатьох років готувала платформу. Створенні проросійські організації стали фундаментом для подальшого завоювання територій нашої держави.

Із історії України, слід згадати 1933–1934 рр., коли після страшного голодомору у східні та південні регіони України переселяли жителів Росії. Зокрема, вже доступна для загалу колись секретна постанова Ради народних комісарів СРСР «Про переселення на Україну 21 тисячі сімей колгоспників» від 25 жовтня 1933 року. На їхнє переселення було виділено 15 мільйонів 500 тисяч рублів. Як кажуть дослідники, переселенцям, які прибували у вимерлі від голоду села на Сході

та Півдні України, надавали значні пільги, тому більшість із них залишались на цих територіях.

Правова свідомість нащадків російських переселенців за тривалий час впливу російської пропаганди настільки деформувалась, що люди просто не розуміли усієї небезпеки приходу на територію України військ російської армії.

Таким чином, негативний вплив російської інформаційної пропаганди передбачає:

- створення атмосфери бездуховності й аморальності, негативного відношення до культурної спадщини противника;

- маніпулювання суспільною свідомістю соціальних груп населення країни з метою створення політичної напруженості та хаосу;

- дестабілізація політичних відносин між партіями, об'єднаннями й рухами з метою провокації конфліктів, розпалення недовіри, підозрілості, загострення політичної боротьби, провокування репресій проти опозиції і навіть громадянської війни;

- зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади й управління, інспірація помилкових управлінських рішень;

- дезінформація населення про роботу державних органів, підрив їхнього авторитету, дискредитація органів управління;

- підрив міжнародного авторитету держави, його співробітництва з іншими країнами;

- нанесення збитку життєво важливим інтересам держави в політичній, економічній, оборонній та інших сферах [3, с. 760].

Тому, перед Україною сьогодні стоїть завдання об'єднати багатоетнічне українське суспільство в єдину політичну націю з високим рівнем національної свідомості. Адже інформаційна діяльність засобів масової інформації буде і надалі незмінно зростати й посилюватися, здійснювати вплив на всі сторони життєдіяльності суспільства і держави. Тому постає завдання так організувати інформаційну діяльність, щоб вона відповідала українським національним інтересам, сприяла утворенню незалежної Української держави. Тільки незалежні засоби масової інформації зможуть культивувати загальнодержавні й

національні цінності, транслювати історико-культурні традиції, утверджувати національну мову, культуру, формувати духовні основи нації, виступати дієвим інструментом консолідації суспільства в єдину національну спільноту [4, с. 121].

Сьогодні, коли негативний вплив російської пропаганди посилюється, правова обізнаність, об'єднання українського суспільства навколо ідеї української державності вкрай необхідна. Перш за все потрібно підвищити правову свідомість українського населення, що проживає в зоні проведення АТО, адже саме воно зазнало найбільших змін.

1.Бойко О. Пропаганда / О. Бойко // Політична енциклопедія; редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2011. – С. 610.

2.Кириченко Р. Молодіжного інформаційний-аналітичний Інтернет-журналу «Штрих-code» / Р. Кириченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mskod.com/p-yata-kolona-ukrayini-rosiyski-organizatsiyi/>

3.Ожеван М. А., Шевченко О. В. Війна інформаційна / М. А. Ожеван, О. В. Шевченко // Українська дипломатична енциклопедія; редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – С. 760.

4.Скуленко М. І. Логічні засади пропаганди: монографія / М. І. Скуленко. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2010. – С. 312.

5.Скуленко М. І. Психогія пропаганди: монографія / М. І. Скуленко. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2009. – С. 180.

6.Скуленко М. І. Ефективність пропаганди: монографія / М. І. Скуленко. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2011. – С. 362.

7.Шемшученко Ю. Пропаганда //Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Ю. С. Шемшученко; ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. . – К.: Українська енциклопедія, 1998. – С. 744.

О. М. Горбатюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Проблема злочинності неповнолітніх завжди актуальна для суспільства, адже від того, як вона вирішується, залежить не лише стан злочинності майбутньому, але й моральне життя

у суспільстві в цілому. Раніше підліткова злочинність була вуличною, а тепер неповнолітні скоюють злочини усюди: в чужих приміщеннях, у транспорті, за місцем навчання. Проте абсолютна більшість злочинів, скоєних неповнолітніми, – це крадіжки та хуліганські дії [3, с. 20].

Досить поширена думка, що більшість неповнолітніх злочинців – це ті, які позбавлені догляду і контролю дорослих. Через невміння самостійно організувати свою діяльність, підлітки піддаються сумнівним захопленням, пропускають заняття в школі, мають негативні відгуки, порушують дисципліну. Вони потрапляють під негативний вплив будь-якої компанії, починають курити, грати в азартні ігри, пити тощо. Злочинність неповнолітніх мають ті ж самі причини, що і злочинність дорослих: безробіття, загальне зниження матеріального рівня населення. А звідси – невиконання батьками обов'язків по вихованню дітей, послаблення ефективності виховної роботи у навчальних закладах [1].

Особливості розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, передбачені в 38 Главі КПК, яка має назву «Кримінальне провадження щодо неповнолітніх», які стосуються предмета доказування у діяннях, що учиняються даними особами, допит неповнолітнього підозрюваного, застосування до неповнолітніх запобіжних заходів, передання неповнолітнього підозрюваного під нагляд, особливості судового розгляду та ін. Крім того, цим розділом визначається особливий порядок застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності [2, с. 147].

При провадженні досудового слідства, слідчий повинен встановити такі наявні фактори:

- 1) вік неповнолітнього;
- 2) стан здоров'я та розвиток неповнолітнього;
- 3) умови життя та виховання неповнолітнього;
- 4) обставини, які негативно впливають на життя неповнолітнього;
- 5) наявність осіб, які могли б підмовити неповнолітнього на злочинну діяльність [2, с. 150].

Для цього повинні бути допитані батьки неповнолітнього в статусі свідків, інші особи, які можуть надати правдиві

відомості. Також, слідчий має право вимагати необхідні документи та проводити інші слідчі дії, якщо це є потрібним. Досудове слідство проводиться з деякими особливими обмеженнями.

По-перше, затримання неповнолітнього та роз'яснення його прав. Проте, затримання можливе тоді, коли злочин зумовлений тяжкими і особливо тяжкими наслідками.

По-друге, неповнолітній в обов'язковому порядку повинен мати захисника, який залучається до справи з моменту оголошення протоколу про затримання або постанови про застосування запобіжного заходу, але не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

По-третє, неповнолітньому оголошується обвинувачення і проводиться допит. Неповнолітній обвинувачений викликається до слідчого, прокурора чи до суду, як правило, через його батьків або інших законних представників. Враховуючи психологічний стан особи, на допиті можлива присутність лікаря, психолога чи педагога, а також його батьків чи законних опікунів.

По-четверте, до неповнолітнього можуть застосовуватись запобіжні заходи. Наявність підстав, які будуть використовуватись для застосування запобіжного заходу повинні вирішуватись у кожному випадку окремо слідчим, прокурором чи суддею.

По-п'яте, порядок закриття кримінальних проваджень щодо неповнолітніх, які не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність і які досягли такого віку, до них можливі інші заходи виховного характеру [4, с. 181].

На нашу думку місце проведення допиту є важливим питанням, адже, неповнолітні – це категорія дітей, для яких обстановка відіграє велику роль. За законом, допит повинен проводитись за місце проведення досудового розслідування або в іншому місці, за погодженням сторони. Проте, слідчому надається право обирати місце проведення допиту. Варто зазначити, що допит неповнолітніх молодших вікових груп краще проводити в тій обстановці, де дитина зможе поводити та відчувати себе комфортно: дитячий садочок, школа, будинок неповнолітнього або рідних йому людей.

До особливостей досудового слідства у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх нами пропонується:

- уникати, по можливості, затримання неповнолітніх і за будь-яких обставин сприяти уповноваженим органам у здійсненні нагляду за умовами такого затримання;

- заборонити тримання неповнолітніх під вартою, крім особливих випадків скоєння більш дорослими підлітками особливо тяжких злочинів; у цих випадках обмежувати тривалість тримання неповнолітніх під вартою і тримати їх окремо від дорослих. Передбачити, щоб такі рішення приймались переважно після консультації з соціальною службою на предмет альтернативних пропозицій;

- сприяти створенню умов для одержання всіма особами, які задіяні на різних етапах ведення слідства (поліція, захист, обвинувачення, судді, соціальні працівники), спеціальної підготовки в галузі прав неповнолітніх і щодо злочинності неповнолітніх.

Як підсумок, можна сказати, що майбутнє кожної людини і людства в цілому потенційно залежить від підростаючого покоління. Неповнолітні є найбільш незахищеною категорією соціальних суб'єктів, які потребують особливої уваги та турботи з боку суспільства та держави в процесі реалізації ними своїх прав та свобод.

Досягнення справедливості та встановлення істини по справі пов'язані з необхідністю одержання об'єктивної інформації та розуміння слідчим процесу формування показань малолітніх та неповнолітніх, а також врахування їх соціально-психологічних особливостей, притаманних різним віковим групам. Адже притягнення до відповідальності неповнолітніх має певні особливості, які повинні бути відображені в законах України та усіх правових нормах.

Неповнолітні повинні, з одного боку, знати і розуміти, що вони, як і всі громадяни, зобов'язані дотримуватись встановлених правил поведінки, та поважати закони, адже за кожне правопорушення є відповідальність. А з іншої сторони, застосування кримінальних норм до неповнолітнього повинне здійснюватись на засадах справедливої оцінки скоєного правопорушення та застосування заходів відповідного

примусу, а також повинно здійснюватись забезпечення їх прав на захист.

1.Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/books/mnr_krum_pravo_zag/Files/Lekc/T20/T20_P_2.html.

2.Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України від 04.01.2016 р. / за ред. ТОВ «ВВП НОТІС». – 2016. – 259 с.

3.Черепненко О. О. Методи діяльності органів внутрішніх справ щодо профілактики злочинності серед неповнолітніх / О. О. Черепненко // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: збірка наукових праць. – Харків: Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ. – 2006. – 244 с.

4.Чурікова І. В. Початок досудового розслідування у кримінальному процесі України / І. В. Чурікова // Юридичний часопис НАВС. – 2013. – № 2. – 225 с.

А. О. Горбач

(Національна академія внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАТЬКІВ АБО ОСІБ, ЯКІ ЇХ ЗАМІНЮЮТЬ

Проблема відповідальності неповнолітніх за вчинення ними протиправних діянь була і залишається однією з найактуальніших в правовій науці, оскільки пов'язана, не лише із задачами виховання підростаючого покоління, а й попередження правопорушень серед останніх та виявлення умов і причин, що до них призводять. Приділяючи особливу увагу розвитку і вихованню дітей, держава пред'являє і відповідні вимоги до батьків або осіб, які їх замінюють стосовно належного виконання батьківських обов'язків, оскільки порушення неповнолітніми правових норм, в першу чергу, пов'язується з їх вихованням в сім'ї, з можливістю і здатністю батьків або осіб, які їх замінюють виконувати свою функцію по вихованню дітей.

Стаття 52 Конституції України визначає, що виховання дітей і піклування про них – основний обов’язок громадян України у зв’язку з чим вони наділяються батьківськими правами та обов’язками [1], виконання яких забезпечується можливістю застосування заходів юридичної відповідальності в цілому та адміністративної, зокрема. Як справедливо зазначив свого часу К. Є. Ігошев, що особлива небезпека порушення виконання батьківських обов’язків вимагає, щоб сімейна, цивільно-правова відповідальність, поєднувались в необхідних випадках з адміністративно-правовими та кримінальними заходами впливу [2, с. 411].

Адміністративна відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, настає у разі: доведення неповнолітнього до стану сп’яніння (ст. 180 КУпАП); ухилення від виконання передбачених законодавством обов’язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей (ч. 1, ч. 2 ст. 184 КУпАП); вчинення неповнолітнім віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років адміністративних проступків (ч. 3 ст. 184 КУпАП); вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність (ч. 4 ст. 184 КУпАП) [3].

Аналіз вищезазначених підстав адміністративної відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють дає змогу стверджувати, що останні дві підстави викликають дуже великі суперечності щодо законності їх застосування як з точки зору теоретичного вчення про адміністративний проступок та його склад, загальних засад адміністративної відповідальності, так і відносно положень Кодексу України про адміністративний проступок в рамках дотримання загальних правил накладення адміністративних стягнень та процедури провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Так, відповідно до п. 1 ст. 247 КУпАП, однією з обставин, що виключають провадження в справах про адміністративні правопорушення є відсутність складу адміністративного проступку, який утворюють чотири основні елементи: об’єкт, об’єктивна сторона, суб’єкт і суб’єктивна сторона, і відсутність хоча б одного з них, означає відсутність складу самого про-

ступку. Якщо брати до уваги, що адміністративна відповідальність батьків і прирівняних до них осіб, настає за протиправні діяння, заборонені як адміністративним, так і кримінальним законодавством, неповнолітніх, то виникає цілком логічне запитання, в чому ж проявляється об'єктивна та суб'єктивна сторона протиправного діяння самих спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності. Крім того, суб'єктом адміністративного правопорушення є особа, яка його безпосередньо вчинила.

Та ж сама ситуація виникає і з адміністративними стягненнями, що накладаються на особу за вчинення нею адміністративного правопорушення, оскільки, саме адміністративні стягнення є засобом реалізації адміністративної відповідальності. Згідно положень адміністративно-деліктного законодавства, стягнення за адміністративні правопорушення накладається в межах, встановлених Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами України. Але при визначенні виду і розміру адміністративного стягнення, суб'єкт владних повноважень повинен обов'язково враховувати характер вчиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність (стаття 33 КУпАП). Що, на наш погляд, абсолютно не можливо зробити при притягненні батьків до адміністративної відповідальності за ч. 3, ч. 4, статті 184 КУпАП, так як, виходячи із формулювання зазначених норм, в таких випадках встановлюється виключно наявність чи відсутність родинних зв'язків і батьківських прав та обов'язків. Однак, як справедливо зазначається в літературі, вчинення протиправних діянь неповнолітніми далеко не у всіх випадках відбувається з вини батьків або осіб, які їх замінюють. Такі дії нерідко вчиняються підлітками під впливом інших осіб.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що особливість проступку, який є підставою притягнення батьків або осіб, які їх замінюють, вимагає наявності спеціальних норм, які б:

по-перше, враховували вимоги законодавства, що регламентує загальні питання встановлення і застосування адміністративних стягнень;

по-друге, враховували б в належній мірі специфіку правопорушення, що є підставою для їх застосування стосовно цих суб'єктів.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Игошев К. Е. Семья. Дети. Школа / К. Е. Игошев, Г. М. Миньковский. – М.: Юрид. лит., 1989. – С. 411.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: (відповідає офіц. текстів). – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 312 с. – (Кодекси України).

А. Ю. Горбач

(Національна академія внутрішніх справ)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

14 липня 2015 року Верховною Радою України було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення дорожнього руху», котрим були внесені відповідні зміни до адміністративно-правових норм, що регулюють суспільні відносини на транспорті та в галузі шляхового господарства.

Стосовно адміністративно-деліктного законодавства, то КУпАП, був доповнений положеннями щодо встановлення та притягнення до адміністративної відповідальності осіб за порушення правил дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі; скасування системи, так званих «вилок» у визначенні розміру штрафу, встановлення нового виду адміністративного стягнення – штрафні бали тощо [1].

Так, наприклад, КУпАП, було доповнено статтею 14-2, положення якої визначають, що адміністративну відповідаль-

ність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), несуть юридичні та фізичні особи, за якими зареєстровано транспортний засіб.

Така позиція законодавця повністю суперечить статті 61 Конституції України, в якій говориться, що юридична відповідальність носить виключно індивідуальний характер. Окрім того, з даного приводу, однозначна позиція була висловлена Конституційним Судом України, який своїм Рішенням від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 (у справі про відповідальність юридичних осіб) чітко визначив, що суб'єктом, який підлягає відповідальності в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, є фізична особа [2].

Що ж стосується запровадження такого виду адміністративного стягнення як штрафні бали (за порушення правил дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі), то, взагалі не зрозуміло яким чином воно виконує функцію, визначену у статті 23 КУпАП. Дійсно, євроінтеграційний курс України, вимагає приведення її законодавства до європейських стандартів. Однак, аналіз законодавства зарубіжних країн, свідчить що застосування такого стягнення, спрямоване на додаткове стимулювання водіїв щодо дотримання правил дорожнього руху та недопущення повторності правопорушень. Наприклад у Франції, якщо у водія залишається незначна кількість штрафних балів, його можуть змусити пройти повторний курс вивчення правил дорожнього руху (вартість курсу складає не менше 500 євро).

У разі ж втрати всіх балів, водій позбавляється права керування транспортним засобом на строк до 6 місяців та повторно складає теоретичний іспит. Чого не можна сказати про норми КУпАП, так як, згідно з ч. 4 ст. 27-1 Кодексу, якщо розмір стягнення у вигляді штрафних балів перевищує залишок останніх, то вони накладаються відповідно до залишку не залежно від розміру штрафних балів, зазначених у відповідній статті Кодексу, якою передбачається відповідальність за пра-

вопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху. Крім того, відповідно до статті 27 КУпАП, штраф за порушення правил дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, може бути накладено на громадянина лише після використання ним всієї кількості штрафних балів. А тому виникає цілком логічне запитання щодо доцільності та ефективності застосування такого виду адміністративного стягнення.

Також, з урахуванням викладеного, стає не зрозумілим, яким же чином необхідно застосовувати зазначене стягнення до юридичних осіб, оскільки штрафні бали можуть застосовуватись виключно за порушення правил дорожнього руху, зафіксовані лише в автоматичному режимі, і лише за цю категорію адміністративних проступків, згідно з положеннями КУпАП, юридична особа може виступати суб'єктом адміністративної відповідальності.

Вирішення перелічених колізій на наш погляд, можна знайти у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті», у п. 24 якої звертається увага щодо неприпустимості спрощеного підходу до судового розгляду справ про адміністративні правопорушення на транспорті [3].

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху: Закон України // ВВР України. – 2015. – № 39. – Ст. 372.

2. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч.ч. 1, 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) № 7-рп/2001 від 30.05.2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01>

3. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / за заг. ред. В. Т. Малярєнка; упор. П. П. Пилипчук. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 408 с.

Т. В. Горкун

*(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)*

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО КРИЗЬ ПРИЗМУ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Адміністративне право є однією з основних галузей публічного права України. За допомогою засобів адміністративного права: норм, відносин, законодавства, компетенції суб'єктів, способів реалізації норм, здійснюється зовнішнє вираження і юридичне оформлення публічного інтересу в управлінні [1, с. 33].

В свою чергу, публічний інтерес – це інтерес соціальної спільності, що визнаний, задоволений державою. Визнання публічності інтересу здійснюється шляхом його правового забезпечення, а саме – фіксації в нормах і встановленні механізму реалізації.

Найяскравішим прикладом визнання публічності таких інтересів є норми Конституції України 1996 р. Наприклад: щодо права на підприємницьку діяльність діє ст. 42, на власність діє ст. 41, недоторканність житла – ст. 30, таємницю листування – ст. 31 та ін. Визнання інтересів публічними є умовою та гарантією існування й розвитку відповідних спільностей. Визнання публічними управлінських інтересів перетворює їхніх носіїв на суб'єктів публічного управління: державного чи громадського.

Таким чином, вірним і є те, що визнання публічними саме управлінських інтересів – це є соціальне призначення адміністративного права.

Також слід погодитись з думкою М. М. Бурмика, що адміністративне право, як одна з основних галузей публічного права, є найбільшим за обсягом свого змісту. Воно регулює величезне коло суспільних відносин. Особливістю даних відносин є те, що вони виникають лише в результаті діяльності влади, діяльності від імені публічної влади, і в них завжди бере участь відповідний владарюючий суб'єкт, а саме – орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування тощо [2, с. 77].

Слушною вбачається і теза О. В. Гулак щодо того, що економічні передумови розвитку нашої країни викликані саме змінами публічних інститутів, а не навпаки. Самі публічні інститути у свою чергу покликані формувати суспільну еліту, якою й мають бути наші політики, причетні до формування та реалізації державної політики [3, с. 11–14].

Розмежовуючи адміністративне та конституційне право слід зазначити, що конституційні норми є основоположними, базовими для адміністративного права, в сфері якого вони знаходять свою конкретизацію, практичне втілення. Між ними спостерігаються відмінності у методі правового регулювання. Конституційне право регулює відносини, які перебувають у статичному стані. Адміністративне право регулює ті самі відносини, але в їхньому розвитку, у стані реалізації.

Відкриваючи питання спорідненості та розмежування адміністративного та фінансового регулювання спостерігається схожість у методах правового регулювання та розбіжність у предметах правового регулювання. Фінансове право регулює відносини, які складаються у процесі мобілізації, розподілу, перерозподілу та використання коштів, що становлять національний дохід держави.

Адміністративне право регулює державні процедурні правила здійснення фінансових справ, організаційні структури, форми фінансових відносин тощо. Таким чином, фінансове право регулює відносини щодо розподілу фінансів, а адміністративне право – організаційно-процедурні питання роботи фінансових органів, тобто фінансове право регулює фінансові відносини як особливий різновид економічних відносин, а адміністративне право – відносини адміністрування в галузі фінансів [4].

Підсумовуючи викладене, слід визнати, що адміністративне право є провідною галуззю публічного права з притаманним їй публічно-правовим методом регулювання і що на рівні регулювання суспільних відносин, які становлять його предмет, суттєвою специфікою цієї галузі є особливий набір юридичних засобів.

Адміністративне право України має регулювати відносини у зв'язку з реалізацією виконавчої влади (управління) з боку не тільки держави, а й органів місцевого самоврядування,

що потребує відповідного правового упорядкування та внесення змін в нормативно-правові акти.

1.Адміністративне право України: підручник / за ред. Ю. П. Битяка. – Харків, 2000. – 520 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/252/18565/13/>

2.Бурбика М. М. Адміністративне право України: навч. посібник / М. М. Бурбика, А. В. Солонар, К. Д. Янішевська. – Суми: Вид-вир. підприємство «Мрія», 2015. – 358 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1444072855828/pravo/administrativne_pravo_teoriy_a_derzhavi_prava#344

3.Гулак О. В. Шляхи побудови ефективних державних інституцій: виклики сьогодення // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2015. – № 2. – С. 11–14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nvppp.in.ua/index.php/vip2>

4.Адміністративне право як важлива частина сучасного публічного права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/igroupteamsite/administrativne-pravo-ukraieni/administrativne-pravo-ak-vazлива-castina-sucasnogo-publicnogo-prava>

К. М. Гринь

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У НЕПОВНОЛІТНІХ

Так, ще 10-15 років тому комп'ютер був розкішшю, а про інші «гаджети» ніхто й не здогадувався. Однак нині, ставши загальнодоступними, ці технічні засоби перетворилися для багатьох неповнолітніх на предмет залежності. Алкоголь, тютюн, доступність і розв'язність, «вільні» сексуальні зв'язки, зразки демонстративної поведінки зараз переполюють сюжети реклами і фільмів. Маленька дитина припиняє гру, коли починається реклама, і звертає свій погляд до екрану, підліток чи юнак може сказати, що він не дивиться рекламу і не любить її, але медіавплив такий всеохоплюючий, що часто не потребує цілеспрямованого споглядання. Безперечно, змінилися погляди самих неповнолітніх на життя, умови їхнього виховання

в сім'ї та школі, а тому ці моменти потребують свого врахування. Однак ще великий грецький мислитель Сократ обурювався: «Наша молодь любить оточити себе розкішшю, вона погано вихована! вона сміється над своїми начальниками і анітрохи не поважає старших. Наші нинішні діти стали тиранами, вони не вітаються стоячи, якщо в кімнату входить старший за віком чоловік, сперечаються зі своїми батьками. Простіше кажучи вони погані. Жадібно ковтають їжу і діймають своїх учителів» [1, с. 6].

Великою силою на становлення особистості, а особливо для підлітків впливає сам соціум. Адже з моменту народження ми перебуваємо у соціумі. Який соціум ти для себе обереш, так і «пов'яжеться» твоє майбутнє життя. Багато хто наслідує принцип «якщо всі то і я». На мою думку це зовсім не правильно.

Почнем з того, що кожна людина на цій Планеті є особливою. Ніхто не має права нав'язувати будь-кому власні думки(мова йде про негативні фактори) Так! вчинки приводять не сформовану особистість до негативних дій, які не належать до моральних, духовних чи інших природно-правових цінності. Але потрібно зауважити, що в більшості випадків такі підлітки чи особи які вибрали саме такий згубний шлях – свідомі особи, а отже, здатні нести ту чи іншу відповідальність. Тому, для науковців та практиків-юристів, це лишається цікавою та ще не в повній мірі дослідженим питанням. Таке значення є типовим для терміну «девіантна поведінка».

Девіантна поведінка (поведінка з відхиленнями) (від пізньолат. *deviatio* – відхилення) – це поведінка людини, що не відповідає прийнятим у суспільстві нормам і рольовим очікуванням [1, с. 12].

В багатьох науковців постає питання про те, чи девіантна поведінка є фактором набутих чи таких вроджених?

Мої міркування схилиються більш до першого методу. Нижче наведені кілька факторів, які точно впливають на становлення особистості і її «правильне» формування.

Першим фактором є виховання. Коли ми маленькі, що ми бачим? Ми бачим те, що батьки нам дозволяють бачити. Багато хто скаже, що діти віку до 7 років мало що запам'ятовують, але це далеко не так. Чому ви згадуєте події які відбувались з вами

в ранньому віці? Дитина, соціальна істота, індивід, не вмючи говорити вже запам'ятовує все, що спостерігає. Тобто, якщо дитина виховується в родині, де її люблять, поважають, турбуються про неї, то в неї змалечку прищеплюється любов до Батьківщини, до людей. І навіть, не порушувати ті чи інші норми (всі ми згадуєм як батьки сварили нас за той чи інший недобрий вчинок), також призводить в подальшому до кращої поведінки.

Другим фактором є стосунки та відносини в родині. Як каже прислів'я: «Як тато відноситься до мами, так і син відноситься до своєї дружини». Ставлення до дитини має особливе значення під час вікових криз розвитку. У цей період дитина переживає певні психологічні труднощі, пов'язані з формуванням основних новоутворень віку, зі зміною його соціальної позиції. Ці труднощі стосуються не тільки дитини, але і всіх членів сім'ї. І характер сімейного виховання, виховна позиція батьків можуть істотно полегшити або утруднити процес адаптації дитини до нового соціального оточення. Невміння батьків налагодити власні сімейні відносини, конфлікти в сім'ї не можуть не відбитися на дитячій психіці. Так, Д. І. Іванов виділяє дві групи сімейних конфліктів: а) конфлікти, пов'язані з переживанням нереалізованих аспектів особистого життя; б) конфлікти, пов'язані з дезорганізацією у сфері сімейної взаємодії.

На мою думку, при цьому обидві категорії конфліктів, створюючи специфічні фонові умови, впливають на процес індивідуалізації дитячої психіки. Існує певний зв'язок між рисами особистості дитини, взаєминами в родині і поведінкою дитини в суспільстві. Особливу тривогу викликає девіантну поведінка дітей. Девіантна (відхиляється) поведінка розуміється як вчинки або система вчинків, які не відповідають прийнятним у суспільстві правовим і моральним нормам. У рамках типології відхиляється всі його прояви поділяються на два основних типи: девіантні і делінквентні, а їх носії відповідно – на порушників громадського порядку і правопорушників [2, с. 34].

Третій фактор, це низька самооцінка особистості. На мою думку, це є досить вагомою причиною утворення девіантної поведінки. Підліток з менш благополучної сім'ї не буде заздрити підлітку (його зовнішньому вигляду, грошовій забезпеченос-

ті) якщо у нього хороша самооцінка. Веду до того, що самооцінку потрібно виховувати з малечку. Це має проявлятися у банальних фразах «яка ти в мене красуня», «я так тобою пишаюсь», зовні цього не помітно, а самооцінка підвищується.

Але нажаль, чи не всім в силу дотримуватись цих постанов, чи покоління з епохою змінюється. Хоча така поведінка проявлялась далеко не в наші ще часи, тільки тоді їй приділяли менше значення.

Дискримінація – 1) обмеження чи позбавлення прав певної категорії громадян за будь-якими ознаками; 2) у міжнародних відносинах – ущемлення прав певної держави або її громадян порівняно з правами, якими користуються інші держави або громадяни. [4. ст. 36]

Тобто, це порушення психіки, яке може служити для суспільства негативними наслідками. Найбільше така поведінка проявляється у підлітковому віці й це не дивно. Тому що саме в такому віці, вони зіштовхуються з масою проблем. Підлітки у цей період (14–16 років) переживають емоціональні стреси, емоціональні напливи, прояви невідомої агресії, збудженості, ненависті. Якщо на цьому етапі підлітка не контролювати та не підтримувати то наслідки можуть бути фатальними. І це так, доказом того є гра «Синій Кит». Самогубства, вбивства, тілесні ушкодження, а далі що? А далі виправна колонія, позбавлення волі. І слова...» Чому я тоді не думав, що мною керувало?». Що вже казати, коли підлітки втікають з батьківського гнізда для одержання волі. Адже батьки вдома дуже контролюють, їм це не подобається. Привіт вулиця – привіт бродяжництво, бомжі, злидарство, грабіж, наркоманія. Задайтесь питанням: «Нашому суспільству таке потрібно?». Я б точно відповіла що ні. Зміни в суспільстві починаються з тебе. Трішки зусиль і витримки, і девіантна поведінка не процвітатиме в Україні, а навпаки згасатиме. І зазначені нами фактори сприятимуть зменшенню проявів девіантної поведінки.

1. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота»: у 2-х ч. – Ч. 1. Теоретична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. / Л. М. Вольнова. – К., 2016. – 188 с.

2. Гарасимів Т. З. Державотворення та правотворення в Україні крізь призму дотримання прав людини / Т. З. Гарасимів. – 2009. – № 11-12. – С. 19-22.

3. Девіантна та делінквентна поведінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/87882-321-devantna-ta-delinkventna-povednka.html>

4. Місто. Культура. Цивілізація: матеріали VI міжнар. наук.-теорет. Інтернет-конф. (Харків, квітень 2016 р.) / редкол.: В. Ф. Харченко (відпов. ред.) та ін.; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – 2016. – 310 с.

5. Соціологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. Г. Городяненка. – К.: Академія, 2005. – 560 с.

В. Р. Гринько

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ЧЕРЕЗ ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ

Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень потребує ефективної діяльності усіх державних органів і в першу чергу органів, уповноважених законом на виконання завдань кримінального провадження. Основним змістом кримінально-процесуальної діяльності є робота з доказами, а саме їх збирання, перевірка, оцінка, прийняття процесуального рішення та його обґрунтування [1].

Ст. 91 КПК України визначено перелік обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Однак, недоліком даної кримінально-процесуальної норми, як вказує Л. І. Аркуша, можна вважати те, що вона передбачає лише загальну характеристику обставин, що підлягають доказуванню. Тому важливим є виокремлення обставин, що підлягають доказуванню в конкретному кримінальному провадженні.

Зокрема, враховуючи специфіку розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, біль-

шість науковців вважають доцільним виділити обставини, що підлягають доказуванню у такі групи:

- обставини, що належать до події легалізації злочинних доходів інших осіб;
- обставини, що підтверджують вину підозрюваного і мотиви здійснення легалізації злочинних доходів інших осіб;
- обставини, що належать до особистості підозрюваного у вчиненні легалізації злочинних доходів;
- обставини, що виключають злочинність діяння і покарання за вчинені дії;
- обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання;
- обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання;
- обставини, що сприяють вчиненню злочину [2, с. 67].

Що стосується джерел доказів при розслідування легалізації злочинних доходів, то чинний Кримінальний процесуальний кодекс містить імперативну вимогу щодо їх переліку. Відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів [3].

Показання – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження [3]. При розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом показання як джерело доказів отримуються шляхом проведення такої слідчої (розшукової) дії як допит підозрюваного, потерпілого, свідка, експерта та ін. учасників кримінального провадження.

Ст. 98 КПК України визначає речові докази як матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті протиправним шляхом. Речові докази відмивання «брудних коштів» як правило являють собою матеріальні носії інформації, що відтворюють усі зміни порівняно з початковим станом інформаційної

системи. Йдеться про сліди інформації у базах даних, програмах, текстових файлах. Тому при проведенні огляду місця події робота слідчого, крім виявлення, фіксування і вилучення традиційних слідів (відбитків пальців рук, мікрочастинок на клавіатурі, обладнанні для доступу до мережі Інтернет тощо), полягає і у виявленні, фіксуванні та вилученні так званих слідів модифікування інформації. Як правило вони залишаються на фізичних носіях інформації, які можуть бути вилучені з дотриманням встановленого законодавством порядку і приєднані до кримінального провадження як речовий доказ [4, с. 78].

Відповідно до ч. 1 ст. 99 КПК України документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Системний аналіз норм чинного кримінального процесуального кодексу свідчить про те, що документами як речовими доказами можуть бути:

- матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні);

- матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

- складені в порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

- висновки ревізій та акти перевірок.

- матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам ч. 1 ст. 99 КПК [3].

Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі – це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи (ч. 1 ст. 101 КПК України). Для розслідування легалізації дохо-

дів, одержаних злочинним шляхом, необхідним є проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи.

Як бачимо, збирання доказів щодо факту легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом повинні відповідати загальним вимогам передбаченим чинним КПК України. Однак специфіка способів вчинення цього злочину, складність виявлення та документування злочинних дій повинні в обов'язковому порядку враховуватись у процесі доказування.

1. Поняття доказів у кримінальному процесі / А. О. Ляш, В. М. Ліщенко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2012. – № 2 (6) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://j.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12laoukr.pdf>.

2. Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Одеса, 27 листопада 2013 р.) / відпов. за вип. Ю. П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – 504 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Протидія кіберзлочинам: кримінально-правові та криміналістичні аспекти: посібник / Р. І. Благута, О. В. Захарова, О. І. Зачек та ін. – К., 2012. – 140 с.

Л. М. Гриців

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

Тема сурогатного материнства є надзвичайно важливою й актуальною, адже цей відносно новий спосіб виношування і народжування дітей виступає єдиним засобом реалізувати право на батьківство та материнство для безплідних пар. Проте, ситуація що склалася на сьогоднішній день досить складна, оскільки сурогатне материнство потребує правового регулювання і належного закріплення на законодавчому рівні. В цьому

аспекті юриспруденція не встигає за медициною, адже в законодавстві України немає навіть визначення, що ж таке сурогатне материнство.

Не дивлячись, на те що було подано декілька законопроектів, що пропонували більш детальне регулювання сурогатного материнства, не всі з них були прийняті Верховною Радою України. Але слід зазначити, що проект Закону «Про внесення змін до ст. 123 Сімейного кодексу України» від 10.03.2011 року № 8212, внесений народним депутатом України К. С. Лук'яною був прийнятий. Зміни полягали у тому, що до ч. 2 ст. 123 Сімейного кодексу України, яка встановлює, що у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя, після слів «зачатого подружжям» було запропоновано доповнити словами «чоловіком та жінкою». [1] Внесена зміна була доцільною, так як розширила коло осіб, на яких поширювалась саме ця норма, адже ст. 21 СКУ дає чітке тлумачення поняття «шлюб».

У 2011 році К. Є. Лук'яною у цьому ж законопроекті, але уже щодо обмежень у використанні допоміжних репродуктивних технологій, встановлено вікове обмеження, а саме 51 рік. [2] Звісно що ці зміни теж є раціональними через фізіологічні зміни в організмі жінки, які впливають, на її спроможність виносити та народити здорову дитину.

Проте Закон щодо сурогатного материнства так і не був прийнятий. Тому на даному етапі щодо обмеження вікової межі для сурогатної матері немає. Можливо саме ця ситуація спричинила те, що сьогодні Україна, займає одне з перших місць серед країн світу, з надання послуг сурогатного материнства. В інших іноземних країнах сурогатне материнство заборонено Законом і в разі порушення даної норми, громадянин таких держав, як Австрія, Норвегія, Швеція, Німеччина і т. д. несуть кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі. Ось цей фактор, на нашу думку, є другою причиною стрімкого зростання надання послуг сурогатного материнства в нашій державі. Третім фактором виступає те, що у нашій країні сурогатна мати немає жодних прав на дитину, що виносила, на відміну від деяких інших держав, в яких сурогатне материнство дозволено і це, безперечно, є важливим аспектом для генетичних батьків дитини. Усі ці чинники зумовило той факт, що Україна стала

джерелом медичного туризму для іноземців, особливо для тих, в державах громадянської належності яких це заборонено.

Але слід зазначити, що в даному випадку має місце колізія правових норм нашої держави та держави, громадянство якої мають дані іноземці. В результаті чого на практиці виникають ускладнення реєстрації дитини своїми біологічними батьками, що тягне за собою неможливість вивезення дитини за кордон, на батьківщину батьків. Нажаль такі випадки не є поодинокими, а правова регламентація вирішення такої проблеми відсутня в законодавстві України. Тому слід доповнити Наказ Міністерства Юстиції України «Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні» у частині реєстрації дитини народженої жінкою, якій в організм було перенесено ембріон людини, зачатий подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. [2] А саме, встановити порядок та правила реєстрації дитини, біологічними батьками якої є іноземці, окремим пунктом.

Виходячи з того, що між суб'єктами програми сурогатного материнства виникають особисті немайнові і, як правило, майнові відносини, доцільно зазначити, що перед початком реалізації програми між генетичними батьками та сурогатною матір'ю укладається відповідний договір. У такий спосіб сторони правовідносин закріплюють права й обов'язки та встановлюють відповідальність, які виникають у зв'язку з реалізацією програми сурогатного материнства. Третьою стороною договору може бути медичний заклад, хоча іноді з ним підписують окремий договір. Відносини, що виникають між суб'єктами сурогатного материнства, регулюються загальними положеннями Цивільного кодексу України про договір. Укладаючи договір між генетичними батьками та сурогатною матір'ю, слід звернути увагу на: предмет договору; умови та порядок виконання договору; порядок розрахунків між сторонами (у разі відплатності); права та обов'язки сторін; строк дії договору; відповідальність сторін; страхування; конфіденційність.

Проте, як свідчить практика в договорах не прописуються усі можливі ситуації, до прикладу народжується дві дитинки а не одна і, відповідно, виникає запитання: яка ж сума оплати послуги як за одну дитину чи сума подвоюється? Чи готові батьки забрати двох дітей? Чи надання дозволу або заборони

на виїзд за кордон сурогатної матері, або умови та порядок проведення процедури, надання медичної допомоги та медичного догляду за фізичним і психічним станом сурогатної матері. Прикладів є багато, але оскільки законодавство не регулює це питання, то сторони можуть внести до договору будь-які власні побажання та за взаємною згодою змінювати або доповнювати договір у майбутньому. Проте маємо розуміти, що усе передбачити не можливо, така процедура не щодня робиться, щоб завчасно можна було усе передбачити у договорі.

На нашу думку, було б доцільно прийняти спеціалізований закон, в якому перш за все необхідно дати визначення цьому явищу та конкретне тлумачення дій самих учасників та відповідальність за порушення договору. Також доречним було б конкретно прописати вимоги та права самої сурогатної матері щоб в майбутньому, після народження дитини, не виникало зловживань з однієї чи обох сторін.

1. Про внесення зміни до статті 123 Сімейного кодексу України, щодо визначення батьків дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій: Закон України // Відомості Верховної Ради України. –2012. – № 19–20. – Ст. 177.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмежень у використанні допоміжних репродуктивних технологій: Проект Закону України від 23.03.2011 р.

Р. В. Грищук

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики європейського суду з прав людини» докорінно змінив статус рішень ЄСПЛ, визнавши їх джерелом права в Україні. Після прийняття даного закону кількість рішень Конститу-

ційного Суду України, в яких міститься посилання на рішення Європейського суду з прав людини неухильно зростає.

Конституційний Суд України використовує конкретні рішення ЄСПЛ як критерій істинності, тобто для підтвердження правильності отриманого результату тлумачення норми права. Проте аналіз рішень Конституційного Суду України свідчить, що рішення прийняті органом конституційного контролю України не завжди відповідають прецедентній практиці Страсбурського Суду та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Прикладом є Рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року № 1-рп/2011 (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі) [1]. Це єдине рішення щодо тлумачення кримінально-правових норм, в якому Конституційний Суд України посилається як на Конвенцію (ст. 7), так і на конкретні рішення ЄСПЛ щодо змісту цієї статті Конвенції: рішення у справах Скоппола проти Італії від 17.09.2009 [2], Алакрам Хумматов проти Азербайджану від 18.05.2006 [3], Ткачов проти України від 13.12.2007 [4]. У кримінально-правовій літературі сформульовані КСУ у вказаному рішенні правові позиції критикуються.

Вказується також, що наведена у ньому конвенційна практика жодним чином не підтверджує висновків, зроблених органом конституційного контролю України. Зокрема, у справі Скоппола проти Італії зазначається, що ч. 1 ст. 7 Конвенції беззастережно закріплює принцип ретроспективного застосування кримінального закону, котрий передбачає більш м'яке покарання. У рішенні у справі про заміну смертної кари довічним позбавленням волі КСУ посилається на це рішення, однак висновки робить протилежні.

З огляду на прецедентну практику ЄСПЛ, Конституційний Суд України розглядаючи справу про заміну смертної кари довічним позбавленням волі повинен був би дійти висновку, що рішення КСУ від 29.12.1999 р. в справі про смертну кару реально змінило зміст кримінального закону, тому до осіб, що вчинили особливо тяжкі злочини до набрання чинності Законом «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22.02.2000 р. могло бути застосоване лише покарання у виді

позбавлення волі на 15 років, як альтернатива смертній карі, яка визнана тим ж судом не конституційною. Але КСУ визнав довічне позбавлення волі як більш м'яке покарання, яке повинно застосовуватися до осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини до набрання чинності Законом «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудового кодексів України» від 22.02.2000 р.

Ще в одному випадку практика тлумачення кримінально-правових норм КСУ конкурує з практикою ЄСПЛ. Цей випадок також стосується зворотньої дії у часі кримінально-правових норм. Мається на увазі правова позиція КСУ, викладена у рішенні від 19.04.2000 р. № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі). КСУ визначив, що зворотну дію в часі мають лише норми, закріплені безпосередньо у тексті Кримінального Закону (Кримінального Кодексу України). Положення інших нормативно-правових актів (регулятивного законодавства), у яких конкретизовано зміст окремих ознак складу злочину, застосовується в тій редакції, в якій вони діяли на момент вчинення злочину, навіть якщо нові положення поліпшують становище особи.

Позиція ЄСПЛ сформульована по іншому. Зокрема у ній вказується, що ретроспективне застосування більш сприятливих для особи кримінально-правових положень стосується всіх джерел кримінального права, на яких вирішується питання, що є злочином та яке покарання можливе за його вчинення [5].

Колізія обумовлена різним розумінням КСУ та ЄСПЛ змісту поняття „кримінальний закон». Так КСУ стоїть на позиції, що положення інших нормативно-правових актів, до яких відсилає кримінальний закон і які визначають зміст ознак складу злочину, не є кримінальним законом.

Натомість ЄСПЛ віддає перевагу змістовному підходу а не формальному, тому правом вважаються, в тому числі, й підзаконні нормативно-правові акти, неписане право та судовий прецедент.

Таким чином, аналіз рішень КСУ щодо тлумачення положень кримінального закону в аспекті застосування практики ЄСПЛ дає підстави для висновку, що хоча КСУ застосовує її у своїх рішеннях, однак інколи це породжує колізії між правовими позиціями ЄСПЛ та КСУ, які повинні вирішуватися на

користь тієї правової позиції, яка встановлює вищі стандарти захисту прав та свобод людини.

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України та за зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича про офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року щодо їх дії в часі у взаємозв'язку із положеннями частини другої статті 4, частини першої, третьої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України 2001 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі) від 26.01.2011 № 1-рп/2011 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. ECHR, Scoppola v. Italy (no. 2) GRAND CHAMBER. – 17 September 2009. – Application no. 10249/03/

3. ECHR, Hummatov v. Azerbaijan. – 29 November 2007. – Application no. 9852/03, no. 3413/04/

4. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Ткачов проти України від 13.12.2007. Заява № 39458/02 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

5. Хилюк С. Правила дії правових положень про злочин та покарання у часі з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини / С. Хилюк // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2014. – Вип. 60. – С. 270–277.

М. Ю. Губені

(Львівський національний аграрний університет)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Земельні відносини та їх нормативно-правове регулювання є доволі складними й динамічними. Це обумовлено винятковою господарською та просторовою цінністю земельних угідь та їх особливим статусом, закріпленим у Конституції [1, с. 5].

Одним із елементів регулювання земельних відносин є встановлення обмежень у землеволодінні та навіть землекористуванні. Це обумовлено тим, що власність на землю має суттєві юридичні обмеження і не імперативно безумовною.

Врахування обмеженості права землекористування необхідне не лише для раціонального землекористування але й забезпечення базових принципів господарської політики [2].

Поняття обмеження прав на земельну ділянку подано у статті 110 Земельного кодексу України: «...на використання власником земельної ділянки або її частини може бути встановлено обмеження (обтяження) в обсязі, передбаченому законом або договором...»[3, с. 23].

Обмеження прав власників земельних ділянок щодо їх використання – це встановлення у адміністративному порядку заборон на окремі види господарської діяльності на земельній ділянці або вимоги щодо утримування від здійснення від певних дій чи надання обмеженої можливості використовувати для строго визначених цілей чужу земельну ділянку.

Об'єкти що формують обмеження права землекористування можна розділити на дві категорії:

– об'єкти, що є джерелом забруднення. Це промислові підприємства, виробничі центри, господарські двори, кладовища, скотомогильники, магістральні автомобільні і залізні дороги;

– об'єкти, що потребують захисту. Це оборонні об'єкти, прикордонні смуги, водні та рекреаційні об'єкти.

Навколо та вздовж режимо-утворюючих об'єктів обох категорій встановлюються зони обмеженого режиму землекористування: охоронні зони, зони санітарної охорони, санітарно-захисні зони, зони особливого режиму використання земель, прикордонні смуги, водоохоронні зони, прибережні захисні смуги та смуги відводу. У першому випадку це охоронні зони вздовж магістральних автомобільних та залізних доріг, навколо промислових об'єктів; санітарно-захисні зони навколо виробничих об'єктів. Для другої категорії режимо-утворюючих об'єктів це водоохоронні зони, прибережні смуги та смуги відводу вздовж і навколо водних об'єктів.

Вони відображаються на кадастровому плані обмежень, реєструються у державному реєстрі прав і обмежень на земельну ділянку і, на нашу думку, мають перспективу впливу на формування податкової політики в сфері земельних відносин.

Складання плану обмежень і обтяжень повинно здійснюватись в такому порядку:

– підготовчі роботи;

- складання кадастрового плану обмежень і обтяжень й обчислення площі;
- розгляд, узгодження й затвердження документації;
- виготовлення і видача документів замовнику.

Охоронні зони встановлюються навколо особливо цінних природних об'єктів, об'єктів культурної спадщини, гідрометеорологічних станцій тощо з метою охорони і захисту їх від несприятливих антропогенних впливів (шириною до 100 м); уздовж ліній зв'язку, електропередачі (шириною 10–55 м залежно від напруги), земель транспорту (шириною 100–150 м), навколо промислових об'єктів (шириною до 100 м) для забезпечення нормальних умов їх експлуатації, запобігання ушкодження, а також зменшення їх негативного впливу на людей та довкілля, суміжні землі та інші природні об'єкти [4, с. 174].

Зони особливого режиму використання земель створюються навколо військових та режимних об'єктів. Прикордонна смуга, у межах якої діє особливий режим використання земель, встановлюється уздовж державного кордону України. Природоохоронні та рекреаційні мотиви обумовили особливі обмеження землекористування земель поблизу водних об'єктів. Тому для створення сприятливого режиму водних об'єктів уздовж морів, навколо озер, водосховищ та інших водойм встановлюються водоохоронні зони, шириною 100–150 м. Розміри водоохоронних зон визначаються за проектами землеустрою.

Особливе значення земель водних об'єктів обумовлює також обмеження щодо прибережних смуг. Так, вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм також створюються прибережні смуги із спеціальним режимом землекористування. Однак, як відомо, практичне забезпечення таких обмежень є доволі проблемним.

Триваюча у суспільстві дискусія навколо ринку земель сільськогосподарського призначення обумовила пропозиції щодо обмеження максимального обмеження землекористування або землеволодіння як щодо фізичних та і юридичних осіб. Напевно ближчим часом це питання також вимагатиме правового врегулювання.

1. Конституція України // Відомості Верховної ради України. – 1986. – № 30. – 78 с.

2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної ради України. – 2003. – № 18–22. – 342 с.

3. Земельний кодекс України // Відомості Верховної ради України. – 2002 – № 3–4. – 152 с.

4. Законодавство України про землю – К.: Юрінформ, 2014. – 321 с.

5. Вагіннен Карл. Господарська політика та її аналіз; перекл. з англ. С. Т. Ващенко / Вагіннен Карл, Потланс Мітчел. – К.: Вердан-Принт, 2009. – 329 с.

В. І. Гумен

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО, РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОДИН З ВИДІВ ІНФОРМАЦІЇ

Актуальність теми даного дослідження зумовлена тим, що наповнення структури органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їхній зміст та сам процес правління важко уявити, без такої складової, як інформаційна. Створення, змінення та розповсюдження інформації становить одну із важливих складових самого процесу управління органів державної влади, внаслідок чого, інформація, в певному розумінні є досить ефективним ключем до управління.

Метою доповіді є дослідження та аналіз ряду питань, щодо доступу громадян до інформації про діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування та виявлення недоліків у сфері взаємодії між ними. Оскільки «прозора» влада повинна якнайбільше сприяти тому, щоб забезпечити належним чином:

по-перше, діалог з громадянами країни на всіх етапах прийняття рішення;

по-друге, повинен існувати постійний доступ до точної, об'єктивної, зрозумілої і повної інформації про діяльність органів влади, а також їхніх посадових осіб.

У сучасному українському праві аспектам відкритості та забезпечення інформаційного доступу до діяльності органів

державної влади і місцевого самоврядування приділяли увагу в своїх роботах: В. Авер'янов, О. Бабінова, А. Буханевич, І. Василенко, В. Горбатюк, С. Горбатюк, О. Григорян, Н. Гудима, Д. Гунін, В. Деречь, І. Жаровська, І. Ібрагімова, В. Комаровський та ряд інших науковців.

Конституція України гарантує кожному громадянину право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про звернення громадян», громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Дані звернення адресуються органам державної влади і органам місцевого самоврядування, до повноважень яких належить вирішення порушених питань. Звернення може бути подано окремою особою (індивідуальне) або групою осіб (колективне). Органи державної влади і місцевого самоврядування, зобов'язані розглянути пропозиції та повідомити громадянина про результати розгляду, у термін не більше одного місяця від дня їх надходження [2].

З метою задоволення інформаційних потреб органи державної влади та органи місцевого і регіонального самоврядування створюють інформаційні служби, системи, мережі, бази і банки даних. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» покладає головну функцію інформування суспільства про діяльність органів влади на засоби масової інформації. Тому згідно зі ст. 1 цього ж закону, висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні – одержання,

збирання, створення, поширення, використання і зберігання інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб про роботу цих органів. Засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України „Про державну таємницю», не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес. Засоби масової інформації можуть проводити власне дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати [3]. Проте на сьогодні існує ряд проблем щодо доступу громадян до інформації про діяльність суб'єктів владних повноважень. Дуже часто мають місце безпідставні відмови у наданні відповідей на інформаційні запити громадян, а також інші порушення інформаційних прав громадян у цій сфері.

Для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування їх інформаційні служби мають право використовувати такі форми підготовки та оприлюднення інформації:

- випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо;

- проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування для працівників вітчизняних і зарубіжних засобів масової інформації;

- підготовка і проведення теле- і радіопередач;

- забезпечення публікацій (виступів) у засобах масової інформації керівників або інших відповідальних працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- створення архівів інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– інші форми поширення офіційної інформації, що не суперечать законодавству України [3].

Аналізуючи вище наведений матеріал можна зробити висновок, що на сьогодні «прозорий» зв'язок діяльності органів державної влади України не відповідає нормам і вимогам інформаційної відкритості. На даний час, досить важким є питання про повну реалізацію своїх прав громадянами країни на отримання повної та розгорнутої інформації про діяльність органів влади, про доступність та відкритість влади, а також їх всебічний зв'язок з населенням. Українська влада на сьогодні знаходиться в перехідному режимі і досить часто використовує авторитарні методи, «не йде» на зв'язок зі суспільством. Також характеризується закритістю, тобто здійснюючи свою діяльність органи державної влади переважно не використовують реклами, широкомовних кампаній і є за «закритими дверима».

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к//96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254>.

2. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 394/96.

3. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 539/97.

А. М. Данкович

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Вважається що термін «наркотик» вперше вжив добре всім відомий грецький лікар Гіппократ для опису речовин, що викликають втрату чутливості або параліч. Вживав цей термін і ще один лікар античності – Клавдій Гален, згадуючи в якості таких речовин корінь мандрагори, насіння еклата і маку.

Нелегальний ринок розповсюдження наркотиків у своєму сучасному вигляді склався нещодавно. Відома знаменита фірма вірменського ділка Закар'яна, яка виникла в Каїрі у 1925 р. і під виглядом килимів поставляла до Європи героїн і морфій.

Поширенню наркоманії також сприяли такі фактори, як прохід через територію держави 2-х великих за своїми масштабами шляхів транспортування наркотичних препаратів та сировини на захід (так званих «афганського» та «балканського»), наявність власної сировинної бази для незаконного виробництва різноманітних наркотиків, зокрема, маку та конопель. Вживання наркотиків стає причиною щонайменше половини всіх злочинів у країні, тому що велика кількість заарештованих підозрюваних перебували під дією того чи іншого виду наркотику на момент скоєння злочину, найчастіше це вбивства або напади.

Як свідчить офіційна статистика МВС за останні роки, 53% злочинів в сфері наркотиків припадають на ст. 309 Кримінального кодексу України.

Стаття 309 Кримінального кодексу України – *«незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту»*.

Як бачимо, зазначена стаття Кримінального кодексу не використовує термін «вживання» наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Однак це не означає, що особа котра вживає наркотичні засоби не підпадає під цю статтю. Адже процес вживання наркотиків неможливий без виготовлення, придбання або перевезення таких засобів. Не виключається випадок, коли зазначена особа крім цього здійснює дії щодо зберігання зазначених речовин.

Зазначені дії, а саме: незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту, караються:

- штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 850 до 1700 грн.);
- або виправними роботами на строк до двох років;

– або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років;

– або позбавленням волі на той самий строк.

Ті ж дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або особою, яка раніше вчинила один із таких злочинів:

– незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

– викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;

– посів або вирощування снотворного маку чи конопель;

– організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років .

Частина 3 ст. 309 Кримінального кодексу України передбачає наступні кваліфікуючі ознаки, як:

– залучення до злочинної діяльності неповнолітнього особи (тобто особа до 18 років);

– предмет таких дій виражений в особливо великих розмірах [2].

Державна служба з контролю за наркотиками розробила стратегію державної політики щодо наркотиків на 7 років, яку вже схвалив уряд. Вона, зокрема, передбачає диференційований підхід: зменшення відповідальності для тих, хто вживає зберігає наркотичні речовини для себе, і переорієнтацію держави на боротьбу з продавцями і розповсюджувачами наркотиків. Найважливіше – налагодити діалог із групами ризику, і переконати їх не вживати наркотики.

У нашій країні напрацьовано велику законодавчу базу для боротьби з наркоманією, але не створено відповідних механізмів практичного застосування норм вітчизняного і міжнародного права у викоріненні цього зла.

Як свідчить практика, будь-яку хворобу легше попередити, ніж потім лікувати. Тому на перший план треба вивести

профілактику наркоманії, тобто докласти максимум зусиль, щоб скоротити так звану первинну наркоманію – залучення до цієї пагубної звички нових людей.

У зв'язку з викладеним, цікавим є досвід Дніпропетровського обласного наркологічного диспансеру, висвітлений на сайті www.narcoticam.net, який рекомендує так звану «сімейну» терапію наркотичної залежності. Протягом 4–6 місяців хворий та члени його сім'ї проходять реабілітацію, яка проводиться у формі багатогодинного спілкування зі психотерапевтами та такими самими наркоманами, які досягли стійкої ремісії [1, с. 26].

На нашу думку, заслуговує на увагу підхід до боротьби з наркоманією В. А. Соболева та А. А. Сердюка, які розглядають це явище як соціальну патологію глобального масштабу і наголошують на тому, що вивчати його необхідно з погляду соціології. Це дозволить розробити латентні механізми, які лежать в основі розповсюдження наркоманії в суспільстві, а головне – в молодіжному середовищі. Автори зазначеного соціологічного підходу вказують на різні методи вивчення проблеми наркоманії: масове соціологічне опитування, поглиблене біографічне інтерв'ю, моніторингове опитування, статистичний аналіз, математичне прогнозування та інші методи [3].

Треба негайно розпочати підготовку кваліфікованих кадрів психологів і соціальних працівників, створювати продумані програми профілактики наркоманії серед підлітків, забезпечувати достатній рівень фінансування медичних та інших установ, що займаються лікуванням і реабілітацією наркоманів. Доцільним є створення терапевтичних товариств, де спілкуються люди, які покінчили з наркоманією і допомагають один одному не почати знову.

Лікування та звільнення від наркотичної залежності – це цілий комплекс медичних і соціальних заходів. Їх реалізація пов'язана з великими матеріальними і моральними витратами, а позитивний результат можливий далеко не завжди, тому що на сьогоднішній день адекватної системи допомоги наркозалежним не існує. До теперішнього часу медиками та психологами не розроблені ефективні методи лікування і реабілітації хворих на наркоманію. Не створено дієвої системи антинаркотичної пропаганди. За останні вісім років кількість наркологіч-

них диспансерів скоротилося в 1,5 рази, число наркологічних ліжок – у 2,5 рази. Серйозною перешкодою для підвищення ефективності терапії хворих на наркоманію є відсутність в країні реабілітаційних центрів і відділень, розрахованих на тривале перебування хворих. Не вирішено питання про використання в наркологічних установах спеціально підготовлених психологів та соціологів.

Таким чином, на сьогоднішній день питання про зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами, як і раніше є актуальним, і його остаточне рішення залишається за законодавцями, лікарями і суспільством.

1.Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у сучасних умовах: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 12 жовтня 2007 р.). – Дніпропетровськ, 2007. – С. 26.

2.Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page10>

3.Соболев В. А. Наркомания как объект социологического анализа / В. А. Соболев, А. А. Сердюк // Вісник Харківського державного університету. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – Харків, 2000. – № 492. – С. 167–172.

В. Ю. Дись

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Усиновлення є невід'ємною частиною життя нашого суспільства та вважається мірилом гуманності держави. Особливий інтерес викликає усиновлення українських дітей іноземними громадянами, що на сьогодні є звичайною практикою.

Проте частково залишаються певні проблеми, а також випадки торгівлі дітьми, усиновлення дітей у корисливих і злочинних цілях іноземними громадянами.

Законодавство України, яке регулює відносини, пов'язані з усиновленням, спрямовується насамперед на захист прав та інтересів дітей, які залишилися без батьківського піклування й перебувають в Україні або за її межами. Усиновлення дитини провадиться винятково в її інтересах, а також для забезпечення стабільних, гармонійних умов її життя. Лише в разі неможливості національного усиновлення допускається іноземне усиновлення [1, с. 91].

Сім'я та шлюб усе більше втрачають свої соціальні функції, тому з'являються такі проблеми, як біологічне й соціальне сирітство. Наслідками таких проблем є все частіші випадки сурогатного материнства, усиновлення дітей громадянами іноземних держав. Водночас непоодинокими є випадки торгівлі дітьми, усиновлення дітей у корисливих і злочинних цілях тими ж іноземними громадянами. Тому проблема міждержавного усиновлення є надзвичайно гострою на сьогодні [2, с. 190].

Усиновлення є прийняттям у сім'ю чужої дитини (або чужих дітей), які втратили своїх батьків (сиріт) або які не можуть виховуватися ними з певних причин. Однією з умов встановлення усиновлення є те, що усиновлення можливе лише на користь дитини, причому особливо слід враховувати цей інтерес, якщо дитина усиновлюється іноземними громадянами [4, с. 109].

З огляду на положення ст. 21 Конвенції ООН про права дитини, яку було ратифіковано Верховною Радою України 27 лютого 1991 р., усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо забезпечення придатного догляду в країні походження дитини є неможливим [5].

У законодавстві України встановлено низку особливостей, які слід враховувати під час здійснення усиновлення з іноземними громадянами тому міжнародне усиновлення в Україні здійснюється лише за участю Міністерства соціальної політики України. Особливістю є також дотримання заявниками обов'язкової досудової процедури, яка складається зі звернення до Міністерства соціальної політики України, подання до служби в справах дітей заяви про бажання усиновити дитину та отримання висновку про доцільність усиновлення, отримання згоди Міністерства соціальної політики України на усиновлення

дитини, що у свою чергу є передумовою для звернення до суду та доказами. Однак зазначена процедура є досить громіздкою й ускладненою, на практиці кандидати в батьки частіше намагаються оминати її, звертаючись до посередників. Через посередників відбувається прискорення процесу оформлення документів проте, досить часто порушуються строки перебування дітей на обліку, приховується вік усиновлюваних дітей, що у свою чергу є порушенням сімейного законодавства. Тому важливим кроком у цьому напрямі могли б стати некомерційні агентства, які здійснювали б законне посередництво в процесі міжнародного усиновлення. До позитивних аспектів можна віднести можливість дитини зростати в родинному середовищі та набуття майнових прав нарівні з біологічними дітьми.

Як бачимо, специфіка національного законодавства різних країн, відсутність належної уніфікації породжують чимало колізій у регулюванні відносин у сфері усиновлення, на усунення яких та на вдосконалення відповідних норм спрямовуються міжнародні конвенції. На сьогодні законодавство України щодо всиновлення за участю іноземців у багатьох аспектах ще не відповідає стандартам захисту прав дитини. Важливим кроком у цьому напрямі було прийняття 15 лютого 2011р. Верховною Радою України Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої)» за № 3017-VI, що запровадив в Україні оновлені принципи всиновлення з метою забезпечення найвищих інтересів дитини під час усиновлення.

Серед усіх форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, пріоритетною є всиновлення. Адже лише під час усиновлення дитина набуває всіх прав, які в сім'ї має біологічна дитина. Для вирішення важливих питань, пов'язаних із міжнародним усиновленням, необхідно створити насамперед належний механізм контролю щодо захисту дитини, яка переїжджає до іншої країни, у тому числі встановити правову процедуру повернення усиновлених іноземцями дітей в Україну в разі порушення їхніх прав. Створити аналітичний відділ для постійного моніторингу та відстеження усиновлень іноземцями українських дітей. Доцільно також було б ратифікувати Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення яка

допомогла б на міжнародному рівні закріпити ефективний захист прав усиновленої дитини, удосконалити процес усиновлення, у тому числі підбір батьків з огляду на інтереси й потреби дитини.

1. Менджул М. В. Порядок усиновлення іноземцями дитини, яка є громадянином України: окремі проблеми / М. В. Менджул // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 1. – С. 91–94.

2. Дружиніна В. В. Реалії з життя та мотиви усиновлення іноземними громадянами українських дітей / В. В. Дружиніна, К. І. Скоробрух // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 1. – С. 190–194.

3. Деркаченко Ю. В. Міжнародне усиновлення: визначення поняття та актуальні питання правового регулювання / Ю. В. Деркаченко // Університетські наукові записки. – 2006. – № 1 (17). – С. 108–112.

4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

М. К. Дімітров

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРОКУРАТУРОЮ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯНИНА АБО ДЕРЖАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Завданням прокурора при здійсненні представництва інтересів громадян або держави у цивільному процесі є захист прав і законних інтересів громадян і держави, а також сприяння у виконанні вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ та ухвалення судових рішень, що ґрунтуються на законі, керуючись при цьому принципами законності, незалежності суддів, рівності фізичних осіб перед законом і судом. Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших правових дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом.

Згідно ч. 2 ст. 45 Цивільно-процесуального кодексу України (далі – ЦПК) з метою представництва інтересів громадянина або держави в суді прокурор в межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою (заявою), бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами [1, с. 492].

Прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній заяві (заяві) самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі прокурор набуває статусу позивача.

Прокурор, який звертається до суду з метою представництва інтересів громадянина або держави в суді (незалежно від форми, в якій здійснюється представництво), повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення такого представництва, передбачених частинами другою або третьою статті 23 Закону України «Про прокуратуру» [2].

Згідно з ч. 1 ст. 24 Закону України «Про прокуратуру» право подання позовної заяви в порядку цивільного, адміністративного, господарського судочинства надається Генеральному прокурору України, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних та місцевих прокуратур, їх першим заступникам та заступникам. Повноваження прокурора на участь у судовому засіданні підтверджуються службовим посвідченням, а у справах в яких прокурор не виконує функції представництва, а прокуратура виступає як сторона в цивільному процесі, повноваження їх представника, крім керівника прокуратури підтверджуються документами, визначеними статтею 42 ЦПК України [3].

При підготовці процесуальних документів прокурор повинен забезпечувати їх повноту та обґрунтованість, додержу-

ватися вимог закону щодо форми і змісту, підвідомчості та підсудності спорів. Посилатися на норми матеріального і процесуального права, якими регулюються відповідні правовідносини, а також долучати до позовів (заяв, подань) належні та допустимі докази. Дотримуватися визначеної законом процедури направлення позовів (заяв, подань) до суду [4].

У судовому засіданні прокурор має рівні права та несе процесуальні обов'язки з іншими його учасниками.

Відповідно до наказу Генерального прокурора від 28 травня 2015 р. № бнГ «Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень» на прокурорів усіх рівнів у межах компетенції покладається обов'язок, забезпечувати своєчасне реагування на незаконні судові рішення в цивільних справах та якісну підготовку апеляційних, касаційних скарг, заяв про перегляд судових рішень Верховним Судом України, заяв про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Підсумовуючи вищевикладене, з метою представництва інтересів громадянина або держави в суді загальної юрисдикції прокурор у межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою (заявою), бере участь у розгляді справ, провадження у яких відкрито за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду, подає апеляційну, касаційну скарги, заяву про перегляд рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №№ 40 – 42. – С. 492.

2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18.

3. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова 210 Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 р. № 2 // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>

4. Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень: Наказ Генерального прокурора від 28 травня 2015 року № бнГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ua/pro-organizaciyu-roboti-organiv-prokuraturoshodo-predstavni-doc230.

О. О. Дмитрик

*(Національний університет
«Львівська політехніка»),*

О. І. Марко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЩОДО ПРОБЛЕМ БОРотьБИ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Щороку тисячі громадян України потерпають від торгівлі людьми. Даний вид злочину за рівнем прибутковості займає третє місце у світі після нелегальної торгівлі зброєю та наркотиками. Щорічний дохід злочинців від торгівлі людьми у всьому світі складає близько 32 мільярдів доларів. Як результат, для злочинців – це величезні гроші, для людей – страждання, зруйновані сім'ї, втрачене здоров'я та навіть життя [1].

За період 6 місяців 2017 року Національна поліція України встановила і надала допомогу 156 потерпілим від злочинів у сфері торгівлі людьми. Найбільше серед потерпілих жінок – 119. Постраждали від дій зловмисників також 37 чоловіків і 12 дітей.

Складна економічна ситуація в країні, високий рівень безробіття, недосконалість законодавства та правова необізнаність громадян є основними умовами, що сприяють цьому явищу. Прагнучи кращої долі, люди їдуть за кордон шукати роботу. Спритні ділки щороку використовують сотні таких шукачів. В міжнародній системі Україна визначена як країна – постачальниця жінок з метою сексуальної експлуатації.

Саме громадянки України зараз складають значну частину живого «товару» на відкритих і таємних ринках Європи та Азії. Поширена серед іншого й торгівля людьми з метою використання жертв торгівлі як донорів для трансплантації органів і тканин, а також для некомерційного рабства в таких формах як примусове заміжжя, примусова вагітність, фіктивне вдовчєріння (усиновлення) [2].

Фахівці Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми Національної поліції України зазна-

чають, що наразі набувають все більшого поширення форми торгівлі людьми, що не пов'язані з сексуальною експлуатацією. Йдеться, зокрема, про так звану «трудова» експлуатацію. Жертвами такого виду злочинів найчастіше стають чоловіки працездатного віку, особи без постійного місця проживання та інші малозабезпечені категорії громадян.

Крім цього, впродовж 2016 та на початку 2017 років виявлені випадки вербування громадян України з метою втягнення їх у злочинну діяльність. Для вербування потенційних постраждалих від торгівлі людьми, злочинці все частіше використовують можливості Інтернету. Зокрема, вербування відбувається шляхом створення спеціалізованих сайтів, відповідних груп у соціальних мережах, прямого контакту на сайтах знайомств, розміщення оголошень про працевлаштування тощо [3].

Відомості про таких осіб можна отримати також внаслідок аналізу інформації, що є у Міністерстві закордонних справ України, про затримання громадян України, про депортацію таких осіб, а також аналізу інформації про жінок, чоловіків молодого віку, які отримали закордонні паспорти для виїзду за межі України на досить тривалий час. Дану інформацію можна отримати у візових центрах, Державній міграційній службі України та в їх територіальних підрозділах.

Для викриття злочинної діяльності може сприяти налагодження постійного обміну інформацією з підрозділами Державної прикордонної служби України про факти затримання осіб під час спроби незаконного перетину державного кордону, оскільки це дозволяє своєчасно з'ясувати обставини, що пов'язані з їх вивезенням, та причетних до цього осіб.

Викриття злочинної діяльності може розпочатися й після звернення потерпілої особи з офіційною заявою про насильне вивезення її за кордон. У таких випадках, необхідно встановити всі обставини, що є предметом доказування, отримання фактичних даних, які можуть бути доказами в рамках кримінального провадження, а також запобігання знищенню слідів злочинної діяльності та уникнення винними особами кримінальної відповідальності [4].

Останнім часом слідча практика боротьби торгівлею людьми дедалі частіше стикається з цілеспрямованою, заздале-

гідь спланованою, нерідко витонченою протидією правоохоронним органам під час розслідування злочинів. Очевидно, що це є наслідком розширення масштабів організованої злочинності та її впливу на правосвідомість людей. Дана обставина вказує на необхідність більш глибокої теоретичної розробки цих питань з формулюванням практичних рекомендацій правоохоронним органам [5, с. 37].

Разом з тим, ефективно протидіяти зазначеному явищу можна лише при використанні системного підходу, за умов координованої діяльності всіх зацікавлених сторін державних, недержавних організацій, органів соціального захисту, правових, законодавчих та міграційних установ.

Важливим напрямком боротьби з торгівлею людьми є здійснення просвітницької роботи, яка полягає саме у підвищенні рівня обізнаності з усіма аспектами проблеми торгівлі людьми. Необхідно більше уваги приділяти співпраці з громадськими організаціями щодо питань протидії торгівлі людьми, запровадити практику в засобах масової інформації регулярно інформувати громадян щодо наслідків нелегального виїзду за кордон з метою працевлаштування, забезпечувати реабілітацію та моральну компенсацію людям, які постраждали від даного злочинного діяння.

1. Торгівля людьми – злочин, що може вразити кожного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nk-online.tv/torgivlya-lyudmi-zlochyn-shho-mozhe-vraziti-kozhnogo/>

2. 30 липня – Всесвітній день боротьби з торгівлею людьми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voz.gov.ua/material/6131>

3. З початку року поліція виявила 144 злочини, пов'язані з торгівлею людьми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://varta1.com.ua/z-pochatku-roku-politsiya-vyavyla-144-zlochyny-pov-yazani-z-torgivleyu-lyudmy/>

4. Торгівля людьми в Україні. Проблеми розслідування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://megalib.com.ua/content/1173_1_Viyavlennya_oznak_torgivli_ludmi.html

5. Волощук А. М. Розслідування справ, пов'язаних із торгівлею людьми // А. М. Волощук // Боротьба торгівлею людьми: тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції (21 червня 2013 р.). – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – С. 35–37.

А. І. Довганич

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку держави корупція розглядається як одна з найнебезпечніших загроз правопорядку та демократії. За показниками корумпованості Україна стабільно входить у групу світових «лідерів». Масштаби, специфіка здійснення і динаміка розповсюдження корупційних дій залежить від загального політичного, економічного і соціального стану держави. Однією з основних причин цих всіх станів нестабільності в Україні є корупція. Вона завжди присутня там, де є публічна влада. Слово «корупція» означає підкуп державних службовців, хоча згодом під цим словом стали розуміти будь-яке корисливе зловживання владою та не добросовісність чиновників [1, с. 32].

На жаль, Україна визнана однією з найбільш корумпованих країн Європи і найменш активною у подоланні корупції, про що нещодавно повідомив «Інтерфакс» із посиланням на дослідження Міжнародної організації з боротьби з корупцією Transparency International. Окрім України, найбільш корумпованими країнами Європи та Центральної Азії названі також Вірменія, Боснія та Герцеговина, Литва, Молдова, Росія та Сербія. Респонденти Transparency International відзначили «високий рівень корупції серед членів парламенту, високий рівень хабарів, негативні соціальні умови для антикорупційних дій, а також те, що влада України погано справляється з вирішенням проблеми корупції» про це йдеться у дослідженні, що оприлюднені у листопаді 2016 року [2, с. 219].

В юридичній літературі дослідженням щодо протидії корупційним проявам у системі державної служби України приділяється значна увага. Ці питання досліджували: О. В. Бандурка, В. Т. Білоус, В. О. Глушков, Ю. В. Грошовий, І. С. Даньшин, Є. Б. Дідоренко, А. П. Закалюк, В. Т. Зеленецький, М. І. Камлик, В. С. Литвиненко, М. І. Мельник, В. М. Попович, В. В. Сташис, І. П. Якушик та інші науковці.

Своїми наслідками корупція має не лише економічні та соціальні негаразди. Вона також впливає на суспільну мораль, руйнує духовні та культурні цінності індивіда й соціуму, перешкоджає формуванню ідейних орієнтирів нації та народу, деформує ментальність, призводячи до поглиблення в суспільстві морально-ідеологічної кризи.

Така криза має всепроникний характер, вона охоплює всі суспільні й державні інституції, у тому числі державну службу [3, с. 3].

Проблема корупції є також суспільно небезпечною, тобто в суспільстві вона дуже поширена. Її суспільна небезпека полягає в тому, що корупція:

- підриває авторитет держави, завдає шкоди утвердженню демократичних основ управління суспільством, побудові та ефективному функціонуванню державного апарату;

- суттєво обмежує конституційні права та свободи людини й громадянина, особливо пересічних громадян, які найбільше потерпають від неї і неспроможні уникнути корупційного тягаря, втрачають при цьому віру в демократичні засади суспільства і держави;

- порушує принципи верховенства права;

- призводить до гальмування та викривлення правових, соціально-економічних реформ, перешкоджає розвитку ринкових відносин, передусім середнього та малого підприємництва, а також – надходженню іноземних інвестицій;

- грубо порушує встановлений порядок здійснення повноважень посадовими та службовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування, управлінських структур приватного сектора;

- надає незаконні привілеї корумпованим угрупованням і кланам, підпорядковує державну владу їх інтересам;

- сприяє криміналізації та «тінізації» економічних відносин, легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом;

- порушує принципи соціальної справедливості та законності [2, с. 156–157].

Погоджуємось із думкою Е. С. Молдован, яка вважає, що заходи морально-ідеологічного напрямку боротьби з корупцією на державній службі повинні застосовуватись комплексно з антикорупційними заходами соціально-економічного, право-

вого, превентивного, карального, організаційно-управлінського характеру [3, с. 6]. Тільки за таких пов'язаних дій запобігання та протидія корупції будуть дійсно ефективними та результативними.

1. Мельник М. І. Хабарництво, загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства: монографія / М. І. Мельник. – К.: Парлам. вид-во, 2000. – 256 с.

2. Петрова І. П. Протидія корупції в діяльності державної фіскальної служби України / І. П. Петрова // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 5. – С. 219–222.

3. Молдован Е. С. Напрями запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект / Е. С. Молдован // Державне управління: теорія та практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf>.

4. Прохоренко О. Я. Організаційно-правові аспекти та стан протидії корупційним проявам у системі державної служби: статистика України / О. Я. Прохоренко. – К.: Юрінком, 2002. – 237 с.

К. Г. Дорош

*(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)*

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Одним із найважливіших завдань людства є збереження навколишнього середовища, а також зменшення та усунення пошкоджень довкілля, що вже сталися. Як результат, виникають екологічні відносини, що за своїм змістом спрямовані на захист людини, природного середовища від шкідливого впливу з метою попередження, запобігання, усунення його негативних наслідків і задоволення екологічних та інших інтересів [1, с. 3].

Чинна Конституція України, прийнята в 1996 році, заклала принципи діяльності держави для стимулювання ефективного природокористування, охорони довкілля та утвердження еколо-

гічної безпеки. Відтак, відповідно до Конституції України (ч. 1 ст. 50 і ч. 2 ст. 13) кожному громадянину України гарантується право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та відшкодування збитків, завданих порушенням цього права. Основний Закон України надає кожному громадянину право користуватися природними об'єктами відповідно до вимог закону.

У законодавстві, на жаль, не визначені повною мірою критерії безпечного середовища. На сьогодні єдиними реально визначеними критеріями якості навколишнього природного середовища, на підставі яких здійснюється висновок щодо безпеки довкілля, є екологічні стандарти та нормативи (ст.ст. 31–33 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»). Але вони не позбавлені певних недоліків і не можуть вмістити всі аспекти безпеки [2, с. 68].

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України.

Цілком вірним є те, що еколого-правова наука України та система екологічного права ще зовсім молоді. Еколого-правові погляди в українській науці мають вікову історію [3].

За радянського часу Україна повністю втрачає можливість хоч як-небудь впливати на формування природоохоронного законодавства, оскільки виключні повноваження мав лише Союз РСР, зокрема його вищі партійні та господарчі органи [4]. Інакше кажучи, екологічне право повністю формувалось за межами етнічної України, куди закони надходили для безумовного виконання.

Чого було варте союзне законодавство свідчить бодай Постанова Раднаркому СРСР 1951 р., за якою, по суті, була ліквідована система заповідників країни: із 130 існуючих було закрито 88, а загальна площа їх скоротилася більше, ніж у 10 разів [4].

В той же час, головні засади екологічного права визначалися, скоріше, не законами, а «державною доцільністю» [4]. А тому склалася така ситуація, що, поряд з юридично закріпленими нормами щодо регламентування навколишнього сере-

довища, діяли «постанови» та «розпорядження» ЦК КПРС, які по суті мали силу закону. У такій правовій системі склалися вкрай сприятливі умови для безконтрольного грабунку природних ресурсів, безжального нищення флори та фауни, безконтрольного забруднення води, повітря, ґрунту тощо.

Етапною по суті була постанова ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР «Про посилення охорони природи та поліпшення використання природних ресурсів» від 29 грудня 1982 року [4]. В ній підкреслювалася необхідність визначення наукових основ раціонального використання природних ресурсів та охорони природи, наголошувалося на необхідності переходу до якісно нових технологічних процесів, що давали б змогу більш раціонально використовувати природні ресурси.

Загалом, з середини шістдесятих років було прийнято понад 70 загальнодержавних документів, що мали б регулювати природокористування, однак реалізовувалися вони незадовільно. Достатньо відоме, наприклад, ігнорування законодавчих актів навіть щодо такого унікального об'єкта Росії та Бурятії, як озеро Байкал [4].

В результаті, на момент розпаду Союзу РСР в Україні існувала дуже несприятлива екологічна ситуація, виправленню якої не сприяла і не могла сприяти лише формально існуюча система екологічного права.

Взагалі, згідно з Конституцією України (ст. 66), кожен зобов'язаний не завдавати шкоди природі і нести відповідальність за порушення екологічного законодавства, що є важливою складовою правового забезпечення екологічної безпеки і раціонального природокористування [2].

Норми права переважно в нашій державі тривалий час носили декларативний характер і не сприяли покращенню екологічного ситуації в Україні. Втім і наразі, ще рано констатувати про належне правове регулювання, відсутній також механізм реалізації права на здорове й безпечне довкілля, панує екологічний нігілізм, зумовлений багатьма факторами. Отже, відношення до екологічних проблем повинно стати частиною свідомості кожного, і інтегрувати цей процес у наше світосприйняття допоможуть правові норми екологічного пра-

ва, як механізм регулювання правовідносин, що виникають в сфері екології.

1. Гетьман А. П. Екологічне право: підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закл / А. П. Гетьман. – 2013. – 432 с.

2. Шульга М. В. Екологічне право України: підручник / М. В. Шульга. – 2005. – 332 с.

3. Екологічне право України: сучасний етап [Електронний ресурс]: матеріали для студентів вищ. – Електронні дані. – Київ.

4. Екологічне право в Україні за радянського часу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/ecology/18852/>.

Х. І. Дубковецька

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Державна служба є особливим владним інститутом, який здійснює функції державного управління із підготовки та виконання управлінських рішень, за допомогою яких відбувається реалізація державної політики. Особливості державної служби створюють можливості для існування суперечливих інтересів як самих громадян, так і суспільства та держави, зіткнення яких в управлінському процесі призводить до виникнення різних конфліктних ситуацій. Специфічним видом конфліктів, що виникають на державній службі, є конфлікт інтересів.

Державний службовець, володіючи спеціальним правовим статусом, є одночасно виразником публічних інтересів держави, а також носієм своїх приватних інтересів. У процесі виконання державними службовцями своїх посадових обов'язків можуть виникати ситуації, які в узагальненому вигляді отримали назву «конфлікт інтересів», коли особиста зацікавленість державних службовців впливає на виконання ними своїх посадових обов'язків.

Конфлікт інтересів є поширеним явищем не тільки в українському суспільстві, протягом тривалого часу воно непокоїть громадськість багатьох країн світу.

У європейській законодавчій практиці досить поширеною є запропонована у Рекомендаціях ОЕСР характеристика конфлікту інтересів як конфлікту між державними обов'язками та приватними інтересами державної посадової особи, в якому пов'язаний з приватними можливостями інтерес державної посадової особи може негативно впливати на виконання нею своїх посадових обов'язків і функцій [1].

Відповідно, закон України «Про запобігання корупції» виділяє два види конфлікту інтересів: реальний конфлікт інтересів (абз. 12 ч. першої ст. 1 Закону); та потенційний конфлікт інтересів (абз. 8 ч. першої ст. 1 Закону) [2].

Таке рішення законодавця підтверджує пріоритетність сучасної політики управління конфліктними ситуаціями, а не лише їх заборону.

Реальний конфлікт інтересів – це суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Потенційний конфлікт інтересів, тобто наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Важливо розуміти, що конфлікт інтересів існуватиме у всіх випадках, коли у особи є приватний інтерес, здатний вплинути на об'єктивність чи неупередженість рішення. Навіть тоді, коли прийняті нею рішення за наявності приватного інтересу є об'єктивними та неупередженими і відповідають закону. У цьому випадку буде мати місце втрата суспільної довіри до службової особи та органу влади, в якому вона працює. Крім того, коли приватний інтерес «не спровокував» прийняття незаконного рішення, окремому розгляду підлягатиме питання наявності/відсутності в рішеннях, діях службової особи фактів зловживання службовими повноваженнями,

одержання неправомірної вигоди чи інших корупційних правопорушень.

Варто зазначити, що конфлікт інтересів не завжди призводить до корупції. Його можна запобігти на початковій стадії.

М. Р. Гилязева вважає, що конфлікт інтересів є соціальним явищем, що характеризується сукупністю суб'єктивних і об'єктивних чинників, які в сумі можуть привести до виникнення інциденту. Ситуація з конфліктом інтересів – це інцидент, при якому взаємодію чиновника і пов'язаних з ним осіб визначають як асоціальну дію (бездіяльність) чиновника. Соціальні дії чиновника або/і громадянина з порушенням правових норм, закріплених у законодавстві, є підставою для визнання суспільно небезпечного діяння як злочинного із залученням винних суб'єктів до відповідальності [3, с. 32].

Отже, говорячи про подальше реформування державної служби в Україні, слід взяти до уваги передовсім положення Концепції адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу, що спрямовані на удосконалення законодавства про державну службу та створення системи ефективної протидії корупції та конфлікту інтересів. Доцільно прийняти Закон «Про конфлікт інтересів у діяльності державних службовців», який покращить захист прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у відносинах з органами влади, підвищить авторитет України на міжнародній арені. Отже, одним із найдієвіших превентивних антикорупційних заходів на державній службі у сфері протидії корупції є врегулювання конфлікту інтересів, який, у свою чергу, є важливим аспектом удосконалення державної служби, реалізує принцип публічності та відкритості діяльності державних органів.

1. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфлікту інтересів на публічній службі (2003) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/gov/ethics/2957345>

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/>

3. Гилязева М. Р. Структура и сущность конфликта интересов на государственной гражданской (муниципальной) службе / М. Р. Гилязева // Глобальный научный потенциал. – 2013. – № 8 (29). – С. 31–33.

СПАДКОВЕ ПРАВОВІДНОШЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Спадкове право є одним з центральних інститутів цивільного права. Актуальність питань спадкування полягає у необхідності подальшої розробки правового механізму, який належним чином міг би захистити права і інтереси громадян, зокрема, спадкоємців.

Дослідженню проблеми спадкування приділялась увага з боку таких українських вчених у галузі цивільного права, як І. Жилінкова, Ю. Заїка, М. Дякович, В. Васильченко, Є. Рябоконь, В. Чуйкова, Л. Шевчук та ін. [3, с. 17]. В працях цивілістів висвітлювалися проблеми правового регулювання у відносинах спадкового права. Неможливо не погодитись з дослідженнями даних науковців, адже вагоме значення приділяється майновим та немайновим цивільно-правовим відносинам, які виникають після смерті спадкодавця.

Згідно цивільного законодавства України спадкування можна розмежувати на два види, а саме: за законом та заповітом. Більш поширеним способом отримання спадщини є спадкування за законом, але також не можна виключити спадкування за заповітом, яке в свою чергу можна вважати спеціальним видом. Дозволивши фізичній особі скласти заповіт, законодавець зобов'язав її дотримуватись норм діючого законодавства, обмежуючи тим самим її волю при вирішенні питань, пов'язаних з визначенням осіб, до яких можуть перейти належні майнові та деякі немайнові права у випадку своєї смерті.

Скласти заповіт – означає визначити осіб, які можуть стати правонаступниками заповідача у разі його смерті. Таке визначення є нічим іншим як волевиявлення. А волевиявлення – це дія. В основі заповіту лежить дія, яка може бути представлена однією або кількома особами [4, с. 22].

Основні положення заповідання, що виражають волю заповідача, відображає один із основних принципів спадкового права – свободу заповіту. Тому законодавство і закріплює право

заповідача у будь-яку мить, до моменту відкриття спадщини, змінити свою волю стосовно спадкового наступництва. Ця можливість ще раз підтверджує, що підставою виникнення спадкового правовідношення за заповітом є не тільки угода-заповіт. Це – юридичний склад. Юридичні наслідки настануть лише в результаті накопичення всіх необхідних елементів юридичного складу. Тому зміна хоча б одного з юридичних фактів, наприклад, заповіту, потягне за собою лише «потенційну» можливість настання у майбутньому правовідносин спадкування. Але чи буде це спадкове правовідношення за заповітом (а це має місце, коли заповіт змінено), чи спадкове правовідношення за законом (коли заповіт відмінено) – залежить від волі спадкодавця.

Отримання спадщини за законом не залежить ні від волі померлого, ні від волі спадкоємців. Отримання спадщини пов'язується з тим, що законодавець, який передбачає подібну ситуацію, свідомо пов'язує з нею визначені правові наслідки. Незалежно від волі людей, правові наслідки не можуть взагалі наступати, бо в правових нормах фіксується воля людей до встановлення порядку у суспільстві. Тому на рівні події (якою є і смерть спадкодавця) правові наслідки наступають по волі законодавця, а не правозастосовників. А вже на рівні дії має місце і воля правозастосовників. Якщо померлий залишив заповіт (дія), то спадкування за заповітом настає і по волі спадкодавця, і по волі законодавця.

Правовідношення спадкування, як і будь-яке правовідношення, виникає, змінюється і припиняється при наявності визначених юридичних фактів, але якщо при спадкуванні за законом такою підставою є смерть спадкодавця – подія, то при спадкуванні за заповітом смерть спадкодавця-заповідача – лише умова, настання якої тягне за собою реалізацію його волі, що висловлена у заповіті [1, с. 138].

Перелік осіб, які мають право на отримання обов'язкової частки спадкового майна є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає, згідно ст. 1241 Цивільного Кодексу України(далі – ЦК України). Такими спадкоємцями є малолітні особи (до 14 років), неповнолітні (від 14 до 18 років), повнолітні непрацездатні діти спадкодавця (в тому числі усиновлені) непрацездатний вдівець (вдова), непрацездатні батьки (усиновителі) спадкодавця та діти, які були зачаті за життя спадко-

давця і народжені після відкриття спадщини. Тобто, право на обов'язкову частку не мають ні спадкоємці за законом другої черги, ні спадкоємці, які спадкують за правом представлення цю частку. Право на таку частку не залежить від згоди інших спадкоємців на її отримання, рівно як і від того, чи проживав необхідний спадкоємець разом із спадкодавцем, чи окремо від нього.

Особливого змісту і значення стосовно заповіту, як односторонньої угоди особливого роду, має його нотаріальне посвідчення. Ця особливість полягає у тому, що правові наслідки, настання яких ця угода спрямована, виникають лише після смерті особи, яка вчинила цю угоду. Тому, у той час, коли розв'язується питання про дійсність цієї угоди і про відповідність волі спадкодавця його дійсній волі, – вже немає живого самого спадкодавця. До того ж, до встановлення змісту цієї волі не можуть бути залучені ні свідки, ні використані будь-які інші документи. Все це і обумовлює особливу необхідність участі у складанні заповіту і засвідченні волі спадкодавця посадовою особою – нотаріуса, який і надає заповіту характер безперечного юридичного акту [2, с. 173].

Таким чином, відносини спадкового права потребують належного врегулювання, так як виникає значна кількість суперечок при вирішенні спадкових питань між спадкоємцями. Спадкування за законом має наслідком меншу кількість суперечностей, на відміну від спадкування за заповітом, де є необхідність подальшого наукового обґрунтування та деталізації правового врегулювання спадкових правовідносин. З'являється потреба усунення прогалин цивільного законодавства, де за доцільне вважається використовувати певним чином напрацювання вітчизняних цивілістів та досвід іноземних держав. ЦК України варто вдосконалити таким чином, щоб врегулювати положення про те, що норми, за яким особа усувається від права спадкування у одного спадкодавця, не усували б дану особу від спадщини у іншого спадкодавця, та низку інших значущих аспектів.

1. Васильченко В. В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права / В. В. Васильченко // Право України. – 2003. – № 7. – С. 138.

2. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/akty/postanoviresolution/akt5bsgs5g/page4.htm>

3. Шевчук Л. В. Заповіт як підстава виникнення правонаступництва в цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Л. В. Шевчук; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2001. – 17 с.

4. Жилінкова І. В. Проблеми правового режиму майна членів сім'ї: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / І. В. Жилінкова; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2000. – 39 с.

5. Заїка Ю. О. Спадкова право: навч. посібник / Ю. О. Заїка, Є. О. Рябокони. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 352 с.

Д. О. Дячук

(Інститут кримінально-виконавчої служби)

ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Майже щодня Верховна Рада України обговорює, схвалює та приймає нові закони, які призначені для відповідних суб'єктів. Головне завдання кожного громадянина – виконувати закони! Проте для того аби цей механізм працював, необхідно виховати високий рівень правосвідомості кожній людині. Правосвідомість – це сукупність ідей, поглядів, уявлень, почуттів, оцінок і установок, що виражають ставлення людей і соціальних спільнот до чинного, минулого і бажаного права [1, с. 376]. Від стану правосвідомості багато в чому залежить як ефективність механізму правового регулювання в цілому, так і його окремих стадій, що пов'язано з тим, що процеси формування і формулювання правових норм, їх реалізації у фактичних відносинах неможливі поза свідомої вольової поведінки суб'єктів правових відносин.

Механізм правового регулювання – система правових і соціальних засобів і форм впливу права на суспільні відносини, або інакше, як соціальний механізм дії права [2, с. 431].

В теорії права для того аби визначити наскільки ефективно правове регулювання, частіше за все варто лише проана-

лізувати цілі, які ставить перед собою законодавець та втілює їх в нормативно-правові акти. Проте, для того аби визначити ефективність механізму правового регулювання пропонується розглянути право як процес масової комунікації. З метою оцінки конкретного механізму виникає потреба звернення до окремих методик, наприклад, моделі Г. Лассуелла, який оцінював масову комунікацію, виділяючи п'ять основних компонентів, що відповідають на питання: хто каже, кому каже, що розповідає, на якому каналі і з якою ефективністю. Відповідно до його методики має бути чіткий аналіз управління, змісту, засобів і каналів, аудиторії та результатів [3, с. 13].

Отже, в якості об'єкту нашого дослідження, пропонуємо розглянути процес нормативно-правової комунікації українського нормотворця із суспільством. Суб'єкти, для яких створюються нормативно-правові акти в Україні, повинні отримати інформацію, що в них міститься, і не лише прочитати, але і зрозуміти всі правові положення, що вони вимагають. Проте лише за 2016 рік було створено 180 законів, це при тому, що не бралися до уваги деякі зміни до окремих нормативно-правових актів, зокрема: Податкового кодексу, законів України, що стосуються діяльності підприємців, сімейного законодавства тощо. Таким чином об'єм правової інформації збільшується, така законодавча процедура відбувається щорічно, тим самим ускладнює правосвідомість кожного громадянина України.

Встановлено, що все ж таки правова грамотність людини залежить і від об'єму інформації. Не заперечуємо того факту, що сьогодні завдяки інноваційним технологіям доступ до інформації полегшився, проте людський фактор та її можливості залишилися ті ж. В Інституті кримінально-виконавчої служби серед курсантів психологічного та юридичного факультетів, які відстежували протягом одного календарного року кількість прочитаних друкованих матеріалів, включаючи художню літературу, було проведено соціальне опитування. За допомогою отриманих результатів була встановлена середньостатистична цифра читання близько 31 сторінки в день. В середньому один український закон складається зі 150–200 сторінок, окремі закони України з 25–35 сторінок (загальна кількість нормативно-правових актів у базі даних офіційного порталі Верховної Ради України на 21 вересня 2017 рік – 89047). Щодня відбуваються певні розгляди, доповнення, зміни до цих законодавчих актів,

проте чи потрібні постійні зміни громадянам? Це говорить лише про те, що сучасний законодавець приймає закони в такій кількості, що всі суб'єкти, на яких вони поширюються навіть не встигають прочитати та усвідомити таку кількість інформації. То про яку правосвідомість йде мова?

Тому для реального покращення механізму правового регулювання потрібно все ж таки враховувати можливість суб'єктів усвідомлювати цю правову базу та варто зменшити не тільки об'єм, але і кількість інформації, що створюється нормотворцями.

Ми вважаємо, що все ж таки ефективніше буде створити певну процедуру, яка буде відбуватися раз на 5 років, під час яких законодавці збиратимуть інформацію, що важливим буде для інших суб'єктів, а лише потім приймати нормативно-правові закони. Тим самим кількість нормативно-правової бази зменшиться, що дасть більшу можливість громадянам правоусвідомлюватися суть та значення правової бази.

1. Крестовська Н. М. Теорія держави і права: елементарний курс. – Вид. 2-е / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева. – Х.: Одиссей, 2008. – 432 с.

2. Дмитрієнко Ю. М. Актуальні аспекти української правосвідомості як категорії правознавства / Ю. М. Дмитрієнко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. праць. – Вип. 2 (6). – Харків: ХДУХТ, 2007. – С. 430–436.

3. Lasswell H. The Structure and Function of Communication in Society / H. Lasswell // The Process and Effects of Mass Communication. Chicago, 1971.

М. Р. Заболотна

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ПРО РЕПРОДУКТИВНІ ОBOB'ЯЗКИ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Правовий статус особи – це сукупність або система суб'єктивних прав, свобод і обов'язків, які належать конкретній особі і закріплені в чинній системі права [1, с. 89]. Для підвищення правової свідомості населення, раціонального розвитку громадянського суспільства та побудови незалежної,

демократичної, соціальної, правової держава необхідно належним чином розтлумачити основні обов'язки особи та забезпечити їх виконання.

Щодо визначення поняття «обов'язок» серед науковців існують різні погляди. Ми вважаємо, що цілком доречним і повним буде визначення М. А. Маніна: «Юридичним обов'язком є встановлена законодавством та забезпечена державною владою міра необхідної поведінки зобов'язаного суб'єкта, що реалізується як у формі добровільного, так і примусового виконання та дотримання приписів правових норм» [2, с. 41].

У ч. 1 ст. 68 Конституції України, передбачено, що кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [3]. Ефективне виконання цього основного конституційного обов'язку, забезпечить належне дотримання інших обов'язків. У ст. 23 Конституції України зазначається, що «кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості».

Згідно ч. 1 ст. 29 Загальної декларації прав людини 1948 р.: «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи» [4]. Ці норми закріплюють принцип єдності прав та обов'язків, тобто, кожному праву повинен відповідати певний обов'язок, зокрема, це виражається в таких ознаках:

- 1) в їх однаковій соціально-політичній однорідності;
- 2) їх однаковій значущості і цінності;
- 3) в їх узгодженості;
- 4) в діалектичній взаємодії як парних категорій;
- 5) у рівнозначності прав і обов'язків як міри поведінки суб'єктів (відповідно можливого і необхідного);
- 6) неможливості роздільного (незалежного) функціонування і реалізації;
- 7) у спільності цілей, шляхів і завдань розвитку;
- 8) гарантованості з боку держави і однаковій зацікавленості в їх здійсненні [5, с. 136].

На даний час, поняття «репродуктивного обов'язку» не є достатньо досліджене. Виходячи з понять «юридичного

обов'язку», «репродуктивних прав», ми вважаємо, що доцільно сформулювати термін «репродуктивний обов'язок» наступним чином – встановлена правовими нормами необхідна (бажана) певна поведінка суб'єкта правовідносин, у сфері забезпечення його природного існування та здійснення репродуктивної функції, яка забезпечується можливістю державного примусу та встановлення відповідальності за її неналежну реалізацію.

На нашу думку, до репродуктивних обов'язків можна віднести:

– обов'язок вагітної жінки виносити дитину, який забезпечується заборонаю проведення абортів при вагітності після 12 тижнів та відповідальністю за незаконне проведення абортів;

– обов'язок забрати дитину з пологового будинку, відповідальністю за невиконання якого може бути позбавлення батьківських прав;

– обов'язок визнати батьківство щодо дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Як зазначається в науковій літературі, таким репродуктивним правам як право на материнство та батьківство кореспондує обов'язок дружини чи чоловіка вчиняти певні дії для реалізації іншим з подружжя цих прав.

Отже, існує необхідність в подальшому дослідженні поняття та видів репродуктивних обов'язків для кращого розуміння правового статусу людини і громадянина у сфері репродуктивного права.

1. Баймуратов М. Правовий статус людини і громадянина в конституціях держав Східної Європи / М. Баймуратов // ВІСНИК Центральної виборчої комісії. – 2006. – №1 (3). – С. 89.

2. Маніна М. А. До питання про конституційні обов'язки дітей / М. А. Маніна // Право України. – 2007. – № 11. – С. 40–43.

3. Конституція України від 28 червня 1996 року (з наступними змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Загальна декларація прав від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015

5. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю. М. Тодици, В. С. Журавського. – К.: Ін Юре, 2002. – 544 с.

**ДЕРЖАВНА МОВА
ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ
ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПОВНОВАЖЕНЬ
ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави. Особливим способом задоволення інформаційних потреб є оприлюднення відомостей щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Для виконання цієї функції останні створюють інформаційні служби, системи, мережі, бази й банки даних. Порядок їх формування, структура, права і обов'язки визначаються Кабінетом Міністрів України або іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування [7]. Законом України «Про інформацію» визначено, що основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації [2].

У відповідності до вищевикладеного, статусу суб'єктів, інформація про яких оприлюднюється та ролі цієї інформації у формуванні демократичного суспільства, необхідно виділити обов'язок використання вищезазначеними суб'єктами державної мови у власній управлінській діяльності.

Відповідно до абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», офіційна інформація органів державної влади та органів місцевого самоврядування – офіційна документована інформація, створена в процесі діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка доводиться до відома населення в порядку, встановленому Конституцією України, законами України «Про інформацію» та «Про доступ до публічної інформації», цим Законом.

Основними джерелами цієї інформації є законодавчі акти України, інші акти, що приймаються Верховною Радою України, акти Президента України, підзаконні нормативні акти, ненормативні акти державних органів, акти органів місцевого і регіонального самоврядування [3].

Положенням ч. 1 ст. 10 Конституції України [1], регулюються окремі нюанси поширення інформації про органи державної влади та місцевого самоврядування, зокрема встановлюють вимоги щодо способу вираження цієї інформації. За положенням «державною мовою в Україні є українська мова», треба розуміти так, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (ч. 5 ст. 10 Конституції України).

За результатами розгляду конституційного подання Конституційний Суд України прийшов до висновку, що положення Конституції України зобов'язують застосовувати українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, в роботі і в діловодстві органів державної влади, місцевого самоврядування а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України [6].

Отже, державна мова є основною мовою діловодства органів державної влади та місцевого самоврядування на території України та має використовуватися при її оприлюдненні (публічні виступи, документована інформація тощо), забезпечуючи тим самим право особи на інформацію про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Цей висновок додатково підтримується положеннями, що містяться у інших законах, зокрема тими, що передбачають вимоги до кандидатів на державні посади. Так, ст. 9 Закону України «Про вибори Президента України» проголошує, що на посаду Президента можна обрати громадянина України, який володіє державною мовою [4, с. 3]. Ч. 1. ст. 15. Закону України «Про державну службу» [5]: право на державну службу мають

громадяни України, які у тому числі, вільно володіють державною мовою.

1. Конституція України від 28 червня 1998 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. Про інформацію: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

3. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 49. – Ст. 299.

4. Про вибори Президента України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.

5. Про державну службу: Закон України від 10. 12. 2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України [. . .] Конституційний Суд; Рішення, Окрема думка від 14.12.1999. – № 10-рп/99.

7. Інформаційна діяльність (2016, липень 30) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційна_діяльність

Я. Т. Запісоцька

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ (загальне та спеціальне землевикористання)

Людина завжди задовольняла свої потреби або за рахунок використання природи, її ресурсів чи властивостей, або у взаємодії з нею. З плином часу форми відносин людини з природою змінилися, ставали все більш різноплановими. З метою надання організованості цим відносинам, уникнути нищівної експлуатації природних ресурсів, попередити їх вичерпання і забезпечити раціональне використання і відтворення, необхідна правова регламентація.

Ми погоджуємося з думкою більшості вчених, що право природокористування стало результатом у відповідь на ці

потреби. Науковці виділяють різні види права природокористування в залежності від різних підстав поділу.

Наприклад, за видами природних об'єктів, які використовуються, виділяють:

- право землекористування;
- право лісокористування;
- право водокористування;
- право користування надрами;
- право користування тваринним світом;
- право користування рослинним світом;
- право користування територіями і об'єктами природно-

за-повідного фонду.

За строками здійснення розрізняють постійне (коли термін користування не визначений) та тимчасове природокористування.

Тимчасове природокористування, в свою чергу, поділяється на:

1. довгострокове (в залежності від виду об'єкта законодавство передбачає різні максимальні строки довгострокового користування – до 25 років для водокористування, лісокористування, до 50 років для користування надрами);

2. короткострокове (до 3 років для водокористування, лісокористування, до 5 років для користування надрами).

За підставами виникнення природокористування поділяється на первинне (похідне від права власності) та вторинне (похідне від первинного користування). Такий поділ характерний для водокористування і прямо передбачений ст. 42 Водного кодексу України.

За режимом користування природокористування поділяється на два види:

– спільне (користування визначеною частиною природного об'єкта одночасно кількома суб'єктами – забір води з річки);

– відособлене (користування об'єктом, з боку одного, чітко визначеного користувача, – користування виділеною і відведеною в натурі земельною ділянкою).

На нашу думку, однією з найважливіших та загальноприйнятих є класифікація права природокористування на загальне та спеціальне природокористування.

Це, зокрема, підтверджено законодавцем у статті 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного

середовища» та дозволяє визначити право загального (загальнодоступного) використання природних ресурсів як право усіх фізичних осіб будь-якого віку, що перебувають на території України та не пов'язані взаємними правами та обов'язками, безоплатно, без закріплення природних об'єктів за окремими особами і без надання відповідних дозволів у кожному конкретному випадку з боку компетентних державних органів, а також юридичних або фізичних осіб, за якими природні об'єкти закріплені у користування, користуватися природними ресурсами з метою задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо), за винятком обмежень, передбачених законодавством України. Право на таке користування природними об'єктами виникає безпосередньо із законів чи інших нормативних актів. Проте при цьому у деяких випадках встановлюються межі та умови загального користування природними ресурсами [1, ст. 38].

Законодавча регламентація права на загальне природо-користування закріплена, зокрема, в таких природноресурсових нормативних актах, як: Лісовий кодекс України (статті 65–66), Водний кодекс України (статті 46–47), Закон України «Про тваринний світ» (статті 10, 16, 27), Закон України «Про рослинний світ»(статті 8–9).

Похідним від загального природокоистування є спеціальне використання природних ресурсів. На відміну від першого, це використання конкретних природних ресурсів здійснюється громадянами, підприємствами, установами та організаціями у випадках, коли відповідна, визначена в законодавстві, частина природних ресурсів передається їм для використання. Зазвичай така передача є коштовною і такою, що визначена в часі. Цілі спеціального використання можуть бути різними, але вони завжди обумовлюються. Так, землі використовуються для потреб сільськогосподарського виробництва, розвитку рослинництва і тваринництва та їхньої інфраструктури; надра – для видобутку корисних копалин; вода – для пиття і побутових потреб населення та виробництва [2, с. 195].

Згідно зі статтею 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», у порядку спеціального використання природних ресурсів громадянам, підприємствам, установам і організаціям надаються у володіння, користування або оренду природні ресурси на підставі спеціальних дозволів,

zareєстрованих у встановленому порядку, за плату для здійснення виробничої та іншої діяльності, а у випадках, передбачених законодавством, – на пільгових умовах[1].

Спеціальне природокористування поділяється на постійне і тимчасове (короткострокове та довгострокове).

До ознак, що характеризують спеціальне природокористування, віднесено: надання природних ресурсів у користування чи оренду; мета, з якою воно здійснюється (переважно виробничо-господарська); спеціальний дозвіл на використання конкретних природних ресурсів у межах затверджених лімітів; використання природних ресурсів за цільовим призначенням; здійснюється за плату; переважне використання технічних пристроїв та споруд.

Земельний кодекс України (стаття 92) визначає право постійного користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, як володіння та користування земельною ділянкою без встановленого строку. Із земель державної та комунальної власності право постійного користування набувають, зокрема: підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності; громадські організації інвалідів України, їх підприємства (об'єднання), установи та організації; релігійні організації України, статути (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку, виключно для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення їх діяльності; публічне акціонерне товариство залізничного транспорту загального користування, утворене відповідно до Закону України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», а також вищі навчальні заклади незалежно від форми власності; співвласники багатоквартирного будинку для обслуговування такого будинку та забезпечення задоволення житлових, соціальних і побутових потреб власників (співвласників) та наймачів (орендарів) квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку [3].

На нашу думку, дуже важливими є два останні випадки набуття права постійного землекористування.

Строкове використання земель відбувається зазвичай на умовах оренди. Як постійним, так і тимчасовим може бути

користування земельною ділянкою на підставі земельного сервітуту, який визначається як право власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками) [3]

Отже, вищі навчальні заклади України незалежно від форми власності, співвласники багатоквартирного будинку для обслуговування такого будинку та забезпечення задоволення житлових, соціальних і побутових потреб власників (співвласників) та наймачів (орендарів) квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку набувають право постійного користування землями лише із земель державної та комунальної власності.

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. із змінами // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

2. Правознавство: підручник / за ред. В. В. Копейчикова. – 7-ме вид., стер. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 736 с.

3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001р. із змін. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.

М. К. Зубанський

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВИХ НОРМ В УКРАЇНІ

Аналіз чинного законодавства України засвідчує наявність в нашій державі низки нормативно-правових актів, які спрямовані на захист та розвиток вітчизняного інформаційно-правового простору. Незважаючи на те, що в нашій країні проведена досить таки ґрунтовна робота з розробки нормативно-правового регулювання інформаційної сфери, можна констатувати факт наявності ряду проблемних питань, які полягають у неврегульованості процедури реалізації інформаційно-правових норм, це зокрема: створення дієвого механізму реалізації

правових норм у сфері інформаційного законодавства з питань забезпечення плюралізму прозорості та неупередженості в діяльності засобів масової інформації, недопущення монополізації сфери засобів масової інформації; вдосконалення правових вимог щодо забезпечення дотримання журналістами професійних та етичних стандартів у своїй діяльності; створення дієвого механізму реалізації права громадян на доступ до публічної інформації і тому подібне.

Право на забезпечення усім громадянам вільного доступу до інформації реалізується за допомогою діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, які виступають виразником волі держави на місцевості [1].

Розвиток сучасного світу нерозривно пов'язаний з розвитком засобів масової інформації (ЗМІ), що в свою чергу виступають одним з провідних інформаційних ресурсів більшості країн світу. На даний час законодавством передбачено обмеження з розповсюдження певних видів інформації через засоби телебачення та радіомовлення, мова йде про пропагандистські фільми, передачі, які пропагують расову, національну та етнічну ворожнечу і тому подібне, але в чинному законодавстві відсутня чітка вказівка на вид і міру відповідальності засобів масової інформації за порушення даних заборон, що має своїм наслідком свідоме нехтування даними положеннями.

Слід констатувати факт відсутності утверджених квот ефірного часу, протягом якого дозволяється трансляція теле- та радіо передач мовою окупанта. На нашу думку, слід розробити положення про поступове зменшення ефірного часу для транслявання передач російською мовою, доти доки він не буде зведений до мінімуму, і дотримання неформального принципу, який виходить з аналізу положень Конституції України, відповідно до якого державною мовою в Україні є українська мова, а отже і інформація на теренах нашої держави повинна надаватися виключно українською мовою[2].

Також важливу увагу слід приділити недопущенню монополії у сфері управління ЗМІ, на наш погляд оптимальним способом вирішення даної проблеми може виступати розподіл управління певним засобом масової інформації між державою

та приватними особами, що може як і розширити сферу впливу держави на ЗМІ, так і встановити чіткі рамки впливу держави на інформацію, яка висвітлюється, за рахунок участі в управлінні конкретним ЗМІ представників громадськості, що, в свою чергу, може стати засобом забезпечення прозорості в діяльності ЗМІ.

Важливим питанням виступає реалізація положень про приведення журналістської діяльності під певні «рамки» які забезпечать високу моральну культуру журналістської діяльності, що в свою чергу забезпечить громадянам впевненість у правдивості інформації, яка висвітлюється журналістами (так звана «культура інформування»). На даний час, упуцненням законодавця можна вважати відсутність чітких вказівок на те, які вид і міра відповідальності передбачені за поширення журналістами неправдивої інформації (крім цивільної відповідальності), ми можемо сподіватися що з процесом Євроінтеграції дані упуцнення будуть виправлені, а законодавство у цій сфері буде удосконалено.

Ще однією проблемою реалізації інформаційно-правових норм слід вважати відсутність дієвих важелів впливу на підприємства, установи, організації, які відмовляються давати відповіді на звернення громадян. Тому, що фактично не надання відповіді на звернення громадян, для самої установи чи то державного органу жодних жорстких наслідків не передбачає, що на нашу думку також є упуцненням законодавця. Одним із способів вирішення даного питання виступає впровадження дієвих заходів контролю з боку державних органів за процедурою надання відповіді на запити громадян, як варіант, на нашу думку, можна впровадити в життя проект з розробки бази даних усіх запитів громадян про доступ до публічної інформації, і зобов'язати реєструвати в ній всі запити, що надходять на адреси державних органів, підприємств, установ та організацій та відповіді на них, що, на нашу думку, по-перше, спростить процедуру контролю держави за інформацією, яка надається, а по-друге, за допомогою тематичного рубрикатора запитів дозволить уникнути подання до одного і того ж самого органу однотипних запитів, оскільки у випадку впровадження такого реєстру, особа перед поданням запиту. зможе перш за все перевірити чи не подавався такий запит до відповідного органу

раніше, і якщо так, то відповідно переглянувши на нього відповідь, вона зможе зекономити свій час і зусилля, зусилля розпорядника інформації, та отримати відомості, які її цікавлять. Хоча і розробка даної системи займе досить таки тривалий час, та потребуватиме значних матеріальних ресурсів але все-таки вона зможе суттєво спростити процедуру отримання громадянами відповідної інформації [1].

Підсумовуючи проведене нами дослідження можна зазначити, що на даному етапі розвитку України, як правової держави, проведено ґрунтовну роботу у сфері розробки законодавчої бази для регулювання інформаційних правовідносин, але є ще і ряд питань, які залишаються не врегульованими і потребують подальшого дослідження та їх законодавчого вирішення, що зумовить подальший розвиток наукової думки, та нові ґрунтовні дослідження у даній сфері.

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/...](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/)

3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Офіційний Вісник України від 01.10.2010 №72/1

Р. А. Іванишин

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Формування концепції громадянського суспільства розпочалося у період буржуазних революцій в Європі. Хоча в епоху античності згадувалися схожі терміни, але їх зміст був дуже різноманітним. Так у давньоримській літературі громадянське (*civil*) суспільство розглядалося як протилежність нецивілізованому, варварському суспільству, в давньогрецькій –

як форма античного полісу у сенсі громадянської общини [1, с. 465].

Автори, що розглядали концепцію формування громадянського суспільства, розглядали його, як побудову міцної, могутньої, єдиної держави. Не припустимим був той факт, коли окремі громадяни прагнули все ж до самостійного існування. Думки різняться. Я схиляюсь до думки, що громадянин повинен бути частинкою держави. Держава, по-перше, охороняє права та свободи, згідно закону. Згідно статті 3 Конституції України: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Цікавим є твердження науковця Т. Пейна про те, що особи можуть свої проблеми вирішувати самостійно. Тому, чим менше держава втручається в суспільне життя – тим краще. Згідно думки науковця держава тільки заважає вирішенню питань та проблем. Маю змогу не погодитись з ним. Маленьке коло осіб ще може справитись з своїми простими проблемами, (де здобути їжу, воду). Але в ХХІ столітті, де в державах мільйони жителів думаю така думка немає місця. Я не уявляю, щоб люди керувались своїми інстинктами для вирішення питань. На сучасному етапу розвитку відносини між державою та громадянами цієї країни, особами без громадянства, іноземцями розвиненні доволі добре. Створювались закони, які забезпечують права та обов'язки жителів країни, охороняється їх недоторканість. Але варто зазначити, що функціонування держави не можливо без особи громадянина. Оскільки процес взаємодії між громадянином і державою є двостороннім. Якщо у громадянина є певні права, то відповідно є певні обов'язки.

Проте громадське суспільство та держава поєднані цілою низкою структурних зв'язків, оскільки держава, здійснюючи управлінсько-посередницькі функції в суспільному житті, не може не стосуватися громадянських цінностей та інститутів. Крім того, ряд суспільних елементів та інститутів перебувають

у маргінальному становищі, частково переплітаються з державними структурами, а частково – з громадянським суспільством. Наприклад, правляча політична партія, яка вийшла із середовища громадянського суспільства, пов'язана в своїй діяльності з державним апаратом.

Громадянське суспільство – система взаємин між індивідами та їхніми об'єднаннями, в якій реалізуються індивідуальні та колективні інтереси, заснована на автономних від надмірного втручання з боку держави засадах, на свободі самореалізації, плюралізмі (багатоманітності) в усіх сферах суспільного життя, на пріоритеті прав людини[2, с. 25]

Громадянське суспільство внутрішньо суперечливе: в ньому домінує приватний інтерес, збігається і стикається діяльність різних суб'єктів. Громадянське суспільство по суті своїй має розвивати соціальну та економічну активність індивідів, усвідомлення ними своїх прав та інтересів, своєї особистісної індивідуальності. У рамках процесів громадянського суспільства найбільш яскраво проявляється ця індивідуальність, отже, виникають особистісна конкуренція, суперництво, внутрішні суперечності між індивідами. Ці протиріччя є рушійною силою розвитку громадянського суспільства, його прогресу.

Держава, навпаки, проводить у життя спільний інтерес, об'єднує діяльність індивідів і соціальних груп в одне ціле, прагне до досягнення компромісу між різними суб'єктами громадянського суспільства. Воно відіграє роль фактора, що стримує розвиток протиріч до рівня, здатного зруйнувати громадянське суспільство. Призначення держави нівелювання соціальних протиріч, реалізації спільних інтересів, встановлення соціального миру.

Не можу погодитись з думкою К. Маркса, який вважав, що держава повинна відображати суспільні відносини на загальному рівні, відображати загальний інтерес. Щодо громадянського суспільства, то він вважав – таке суспільство це виключно приватний фактор, який за природою є егоїстичним та не схожим і навіть протилежним загальному. Я вважаю, що якщо держава займається проблемами загальності, то зрозуміло, що в їх склад входить громадянське суспільство. Воно є частиною невід'ємною від держави. Але якщо він прагнув створити пос-

тулат марксизму – побудова комуністичного безкласового суспільства та відмирання держави, то це ще одна його хибна думка. Історію розвитку такої держави, як СРСР історичні факти свідчать про комуністичні жорсткі засади по відношенні до людей. Комунізм передбачає навіювання лідерської думки. Суть містилась в тому, що у державі повинен бути один узурпований керівник і тільки єдиний клас суспільства. Всі мають бути рівні. Проводились різні операції щодо зрівняння громадян.

Безперечно, що моя думка протилежна викладеним вище поглядам. Оскільки, ми всі є не одно типами один одного. Всі ми індивіди, різні, як особистості.

По-перше, у нас різні погляди, не дивлячись на те, що живемо в одній країні. Можу стверджувати, що майже половина жителів тодішнього СРСР була категорично проти такого управління.

По-друге, у кожного з нас різні таланти і здібності. Для чого зрівнювати громадянина, який все життя працював, щоб забезпечити себе і свою родину на старості в достаток – і зрівняти його з наркоманом, якого нічого окрім наркотиків не хвилювало, який зовсім нічого не досяг в цьому житті.

З цим я категорично не погоджуюсь.

1. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2011. – 584 с.

2. Положення Конституції України, прийнятої на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України № 2222-IV від 08. 12. 2004, № 2952-VI від 01.02.2011 № 586-VII від 19.09.2013, визнано такими, що є чинними на території України Постановою Верховної Ради України № 750-VII від 22.02.2014.

3. Теорія держави і права: навч. посібник. – К.: МАУП, 2003. – 240 с. – Бібліогр.: с. 229–232.

4. Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центральноевропейський досвід: збірник наукових праць / за ред. А. Карся; Львівський національний університет. Філософ. фак. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999. – 384 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАГАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Євроінтеграція України до Європейського Союзу зумовила необхідність створення нового правоохоронного органу з урахуванням міжнародних стандартів та європейського досвіду – Національної поліції. Основними цілями поліції, як зазначається в Рекомендаціях Rec (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики, в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права, мають бути запобігання та подолання злочинності. На основі рекомендацій було розроблено Концепцію першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ України, яка декларує, що правоохоронні органи, не відмовляючись від виконання основного завдання – охорони правопорядку, мають змістити акцент своєї роботи на зв'язок з населенням, оскільки без активної та зацікавленої підтримки громадян розкриття і профілактика злочинів та правопорушень є малоефективними.

Отже, саме профілактична діяльність повинна посісти одне з основоположних місць в системі функцій новоствореної Національної поліції, оскільки реагування поліції на вже вчиненні правопорушення має здійснюватися разом із виявленням причин та умов, що цьому сприяли, та вжиттям заходів щодо їх усунення.

Проте відсутність ефективної законодавчої бази щодо профілактики правопорушень Національною поліцією України призводить до того, що така діяльність здійснюється хаотично та не призводить до бажаних наслідків. Саме тому правове регулювання превентивної діяльності поліції потребує удосконалення з урахуванням міжнародних стандартів, досвіду інших країн та наукових позицій вітчизняних вчених. В цьому полягає актуальність даного дослідження. Також, при вивченні даної проблеми нами було з'ясовано, що у вітчизняній правовій

науці існує достатня кількість наукових робіт, що стосуються профілактичної діяльності поліції та шляхів її удосконалення, проте правове регулювання даного напрямку діяльності залишається недостатньо дослідженим з урахуванням сучасного законодавчого забезпечення.

Окремі аспекти проблеми профілактичної діяльності правоохоронних органів та Національної поліції України досліджували такі вчені, як Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, В. М. Зінич, І. І. Комарницька, М. І. Корнієнко, М. В. Лошицький, В. В. Мозоль, С. Г. Поволоцька, Л. І. Сопільник, Г. Й. Ткач, С. В. Шестаков, Н. В. Янюк та інші.

Стабільне та ефективне функціонування Національної поліції України є необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності і правопорядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина. На сучасному етапі відбувається переосмислення правового статусу поліції та надається пріоритетність превентивній діяльності поряд з іншими видами. Профілактика правопорушень як напрям діяльності Національної поліції – це система поліцейських заходів та повноважень, методів та способів їх реалізації, що здійснюються з метою попередження вчинення правопорушень або попередження чи зменшення їх негативних наслідків, зниження рівня правопорушень в державі та в окремих регіонах, забезпечення високого рівня публічної безпеки та порядку.

Метою профілактичної діяльності Національної поліції України є зниження рівня злочинності та зменшення кількості правопорушень; утвердження законності та правопорядку на відповідній території та в державі в цілому.

Основними напрямками профілактичної діяльності Національної поліції України є: 1) виявлення та розкриття правопорушень та злочинів, при цьому мають бути виявлені причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушень, усунення або зниження їх впливу, а також дія негативних факторів зовнішнього соціального середовища; 2) патрулювання, що суттєво знижує ризик вчинення правопорушень; 3) здійснення охорони життя громадян та об'єктів власності на договірних засадах; 4) здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання та використання зброї, спеціальних засобів індивідуального

захисту, активної оборони тощо; 5) здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Правове регулювання профілактичної діяльності Національної поліції України здійснюється за допомогою системи міжнародних та національних законодавчих актів, а також відомчих та міжвідомчих підзаконних актів, організаційно-розпорядчих та інших управлінських актів Міністерства внутрішніх справ України, які регламентують діяльність у сфері попередження та запобігання вчиненню правопорушень з метою підвищення рівня публічної безпеки та забезпечення публічного правопорядку. [6]

В ході дослідження було здійснено висновок про те, що оновлене законодавство приділяє значну увагу превентивній діяльності поліції. Значним кроком у цій сфері є створення департаменту превентивної діяльності. Проте в нормативних актах не регламентовано механізм здійснення окремих превентивних заходів, недостатньо визначено здійснення співпраці та взаємодії Національної поліції з іншими правоохоронними органами, органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю. Існує необхідність у більш детальному визначенні правового статусу, структури поліції превентивної діяльності, закріпiti у відповідних нормативно-правових актах її функції, права та обов'язки працівників поліції превентивної діяльності, розробити положення про відповідні служби, які входять до структури поліції превентивної діяльності.

В процесі написання роботи було сформульовано наступні шляхи удосконалення правового регулювання превентивної діяльності поліції:

1) прийняти спеціальний закон про профілактику правопорушень органами поліції, в якому регламентувати завдання, форми, методи, методика оцінювання ефективності профілактичної діяльності, механізм координації між Національною поліцією України та іншими правоохоронними та владними органами;

2) створити єдиний координуючий орган, який би узгоджував дії різних органів у цій сфері, організувати проведення навчання, спільних заходів, створив єдину систему превентивних заходів;

3) автоматизувати певні управлінські процеси в поліції з метою прискорити та підвищити ефективність превентивної діяльності;

4) впровадити нові форми взаємодії і співпраці різних суб'єктів у сфері профілактики правопорушень, можливе введення координаційної угоди;

5) здійснювати планування та звітність для виявлення причин і умов правопорушень та запобіганню їм; підвищувати правову культуру та правосвідомість громадян.

Отже, удосконалення правового регулювання діяльності Національної поліції щодо здійснення загальної профілактики правопорушень потребує внесення змін до законодавства, яке врегулює діяльність, зокрема, поліції превентивної діяльності Національної поліції України.

За допомогою вищевикладених напрямків удосконалення діяльності поліції превентивної діяльності щодо здійснення заходів загальної профілактики можна зміцнити законність, знизити злочинність, побудувати демократичну, правову державу, забезпечити охорону прав і свобод людини, забезпечити публічну безпеку й порядок на європейському рівні [5, с. 62–66].

1. Про національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.

2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII.

3. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.

4. Про затвердження положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України: Наказ МВС України № 123 від 27.11.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>.

5. Фелик В. І. Компетенція Національної поліції України як суб'єкта профілактичної діяльності / В. І. Фелик // Наше право. – 2017. – № 1. – С. 62–66.

6. Фелик В. І. Профілактика правопорушень як особливий напрям діяльності національної поліції України / В. І. Фелик // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – Вип. 3. – С. 229–232.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОМИЛКИ, ЯКИХ ДОПУСКАЮТЬ ПІД ЧАС ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДОЗРУ

Під час проведення досудового розслідування, на превеликий жаль, трапляються випадки проведення неправомірних дій із боку осіб, які проводять розслідування.

Практика показує, що саме на етапі повідомлення особі про підозру допускається дуже багато порушень прав і законних інтересів осіб. Це вважається одним із найбільш грубих порушень Закону, оскільки повідомлена особа про підозру, по-перше, набуває статусу підозрюваного, що принижує її, по-друге, до такої особи застосовуються певні процесуальні заходи примусу, зокрема, запобіжні заходи.

І причиною цього є недостатнє нормативне регулювання кримінально-процесуальної діяльності. Незважаючи на те, що закон постійно удосконалюється, прогалин у ньому ще дуже багато. Наприклад, у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України, визначення поняття повідомлення про підозру відсутнє.

Для початку необхідно з'ясувати, що ж означає поняття «підозра». Підозра – це припущення стосовно суб'єкта злочину, імовірне пояснення щодо якихось фактів чи обставин. Якщо у слідчого виникає підозра стосовно конкретної особи, то це не означає, що така особа стає підозрюваною у процесуальному сенсі. Офіційна повідомлення про підозру може стати юридичним фактом, завдяки якому в дію входить весь механізм реалізації прав і законних інтересів підозрюваного.

Все вищезгадане із урахуванням того, що під час повідомлення про підозру допущені помилки, є грубим порушенням конституційних засад, що зазначені у Конституції України, зокрема, у статті 32 [1, с. 20].

Такі процесуальні помилки під час повідомлення особі про підозру деякі науковці пропонують поділяти на два види: 1) процесуальні порушення, що викликані недосконалістю

кримінального процесуального законодавства; 2) процесуальні порушення, внаслідок неправомірного застосування кримінального процесуального законодавства [3, с. 149].

Одним із прикладів недосконалості кримінального процесуального законодавства є неточність у ч. 1 ст. 278 КПК України, де конкретно не зазначено способи вручення письмового повідомлення про підозру, а лише вказано загальною фразою – «у спосіб передбачений КПК України для вручення повідомлень» [2, с. 182] .

Що стосується набуття статусу підозрюваного з моменту надіслання особі повідомлення про підозру засобами поштового зв'язку, то на практиці доволі часто фактично направляють повідомлення про підозру вказаним способом, заздалегідь знаючи, що цей процесуальний документ адресат не отримає, оскільки його місцезнаходження невідоме. У ч. 1 ст. 281 КПК України передбачено: „ якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його у розшук ”. Йдеться про поширену на практиці процесуальну ситуацію, коли оголосити у розшук підозрюваного, згідно з КПК, слідчий має право. Проте, яким чином особа фактично набуде цього процесуального статусу, коли вона свідомо переховується від органів слідства і суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, і слідчий об'єктивно позбавлений можливості вручити їй копію повідомлення про підозру. КПК України не надає відповіді на це запитання, яке вирішується на практиці шляхом надіслання повідомлення про підозру засобами поштового зв'язку із одночасним винесенням постанови про оголошення розшуку підозрюваного [3, с. 151].

Прикладом процесуальної помилки під час повідомлення особі про підозру є ухвала Рівненського міського суду від 11 січня 2016 року № 569/81/16-к, у якому слідчий суддя К. Е. Ореховська скаргу адвоката задовільнила, і відповідно скасувала рішення слідчого щодо вручення підозри від 17.12.2015 року у кримінальному провадженні № 22011500000000108, оскільки, виходячи зі змісту ст.ст. 277, 276, 278 КПК України складене повідомлення про підозру не відповідає вищезазначеним вимогам КПК України, а тому підлягає скасуванню [4]. Таким чином, наявна можливість

побачити велику кількість порушень та помилок, що допускають під час здійснення повідомлення про підозру.

Зустрічаються і випадки коли повідомлення про підозру не містить усіх необхідних реквізитів, що в свою чергу є також помилкою. Отже, повідомлення про підозру повинно містити такі реквізити:

- 1) П. І. Б слідчого, прокурора, який складає повідомлення;
- 2) анкетні дані особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство), яка повідомляється про підозру;
- 3) найменування (номер) кримінального провадження, у межах якого здійснюється повідомлення;
- 4) зміст підозри;
- 5) правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 6) стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру;
- 7) права підозрюваного;
- 8) підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення [2, с. 183].

Для вирішення цієї проблеми необхідний комплексний підхід до цього питання, першим кроком якого, повинне бути докорінне змінення чинного кримінального процесуального Законодавства України. Зміни повинні бути зроблені із урахуванням думок вітчизняних юристів-науковців. Якщо ж завдання власної зміни Законодавства для наших спеціалістів непосильне, вважав би за потрібне провести аналіз схожих норм у іноземних країнах, та запозичити норми, які найбільше підходять до наших законів.

1. Конституція України: офіц. текст: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 61.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Тищенко О. Л. Підприємництво, господарство і право. Кримінальний процес: підручник / О. Л. Тищенко. – К.: КНЕУ, 2016. – 250 с.

4. Юридичний Інтернет-ресурс «Протокол. ком. юа»: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://protokol.com.ua/ru/sud_pidozra_slidchogo_skasovuetsya_sudom_a_slidchiy_zobov_yazuetsya_vikly_uchiti_vidomosti/.

З. Д. Калініченко, К. Ю. Нестерова
*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ЦІННОЇ ІНФОРМАЦІЇ (КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ) ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Довести крадіжку технологій працівником та оцінити збиток вкрай складно, тому важливо попереджати такі ситуації всіма можливими способами.

Комерційною таємницею є технічна, організаційна, виробнича інформація, яка є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які мають справу з таким видом цінної інформації. Тому при доведенні крадіжки технологій необхідно ще і довести, що вкрадена інформація не була легкодоступною і охоронялася на підприємстві положенням про комерційну таємницю.

Аналіз чинного законодавства дає підстави стверджувати, що законодавець, визначаючи засоби захисту комерційної таємниці, застосовує два підходи:

– абсолютного захисту, що захищає комерційну таємницю як об'єкт інтелектуальної власності від посягань будь-яких третіх осіб;

– відносного захисту, що передбачає захист не легкодоступної та не загальновідомої комерційної інформації, щодо якої вжито заходів збереження її таємності, від актів недобросовісної конкуренції.

Саме такою концепцією керуються для побудови законодавчо забезпеченої системи інформаційної безпеки на підприємствах України. Об'єкт інтелектуальної власності, як доволі незвичний об'єкт, потребує комплексності та всебічності

захисту. По-перше, захист комерційної таємниці як інформації з обмеженим доступом забезпечується за допомогою встановлення і реалізації режиму таємності (ст. 30 Закону України «Про інформацію»); по-друге, захист комерційної таємниці, як об'єкта інтелектуальної власності, здійснюється судом з використанням спеціальних правових засобів, у тому числі і оприлюднення в засобах масової інформації факту посягання на комерційну таємницю та розміщення в друкованому офіційному виданні відповідного судового рішення (ст. 432 ЦК України), по-третє, захист зумовлюється можливою великою різноманітністю суб'єктів посягання на комерційну таємницю.

Першочерговими способами захисту цінної інформації є технічні засоби захисту доступу до неї. Це зберігання найбільш цінної інформації в закодованому вигляді, заборона доступу до неї без спеціального запиту-схвалення, захист від копіювання, відстеження та оповіщення про копіювання.

Законодавством України передбачена цивільна відповідальність за порушення майнових прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Вона може полягати у:

- добуванні протиправним способом чужої комерційної інформації;
- розголошенні її без згоди особи, уповноваженої на те, чи схвалення до її розголошення;
- неправомірному використанні чужої комерційної інформації без згоди уповноваженої особи;

Така цивільна відповідальність може наставити і в разі вчинення дій, зазначених у Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції», а саме: – неправомірне збирання комерційної таємниці:

- розголошення комерційної таємниці;
- схвалення до розголошення;
- неправомірне використання комерційної таємниці [1].

Необхідно також зазначити, що законодавець не обмежився лише цивільною відповідальністю стосовно цього делікту. У Кримінальному кодексі України встановлена відповідальність за:

- умисні дії, що спрямовані на отримання відомостей, які становлять комерційну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне

використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарювання (ст. 231);

– умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника, якщо ця таємниця відома з зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії вчинені з корисливих чи інших особистих мотивів і завдали істотної шкоди суб'єкту господарювання (ст. 232). У разі відсутності істотної шкоди за такі дії, передбачена адміністративна відповідальність (ч. 3 ст. 164-3 КУпАП).

В Україні мало компаній, готових витратити значні фінансові кошти на технічні системи захисту інформації. Важливими способами недопущення крадіжки будь-якої конфіденційної інформації є оформлення режиму комерційної таємниці в компанії і підписання нетипових трудових договорів з працівниками. Для оформлення режиму комерційної таємниці компанії необхідно затвердити наказом директора положення про комерційну таємницю, в якому прописати, яка інформація є конфіденційною та не розголошується.

В Україні і за кордоном практично всі компанії підписують угоду про нерозголошення конфіденційної інформації зі своїми співробітниками при влаштуванні останніх на роботу. Багато компаній прописують в таких угодах положення, що навіть після звільнення співробітники не мають права розголошувати інформацію третім особам, особливо конкурентам, яка стала їм відома внаслідок трудової діяльності [2].

Положення про конфіденційність (комерційну таємницю) може також міститися в самому трудовому договорі. Критеріями надання інформації захисту промислового чи комерційного секрету є такі:

– інформація має бути відома лише обмеженій кількості людей.

– вона має бути пов'язана з певним бізнесом.

– власник повинен тримати її в секреті та застосовувати будь-які заходи, необхідні за конкретних обставин для забезпечення її секретності.

– наявність законних прав та інтересів власника щодо збереження інформації в секреті.

У законі про недобросовісну конкуренцію встановлені кримінальні санкції за викрадення відомостей, що є комерційною таємницею.

У деяких країнах, наприклад в США, Франції, Німеччини, компанії підписують з працівниками так звану угоду про уникнення конкуренції. Її суть в тому, що працівник не має права протягом декількох років працювати на ідентичній посаді у конкурентів і навіть організувати бізнес. В Україні підписання таких угод неможливе, оскільки їх положеннями буде порушено право вільного вибору праці. Однак зобов'язати співробітника не розголошувати комерційну таємницю компанії після звільнення – можна.

Для цілей доведення крадіжки інформації співробітником можна використовувати будь-які доступні способи: фіксація копіювання та пересилання документів, свідчення свідків, виявлення під час обшуку документів або технічних носіїв, на яких зберігаються документи, відеозаписи.

Необхідно визнати, що довести крадіжку технологій працівником і тим більше оцінити збиток від її використання іншою особою вкрай складно, тому важливо попереджати такі ситуації всіма можливими способами. Контроль джерел і каналів розповсюдження конфіденційної інформації дозволяє визначити наявність і характеристики загрози інформації, виробити систему захисту інформації, яка надійно перекриє доступ зловмиснику до інформації.

Перелік цінних відомостей, що складають таємницю, є постійним робочим матеріалом керівництва підприємства, служб безпеки та конфіденційної документації. Він регулярно оновлюється, коригується та відтворюється в інвентарному списку відомостей про конкретні роботи, конкретну продукцію, конкретні дослідження, конкретні контракти.

Останнім часом в Україні почали приділяти більше уваги питанню комерційної таємниці. Компанії підписують відповідні угоди зі співробітниками і намагаються технічно захистити найбільш цінну інформацію.

1. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>

2. Коваль М. Якщо у вас вкрали технологію / М. Коваль // ЮФ «Ілляшев та партнери». – 2017. – 14 березня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?q=Коваль>

ДО ПИТАННЯ ПРИЧИН ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Обов'язок дотримання соціальних норм нерідко породжує у свідомості людини негативні почуття – від простого нерозуміння до відкритого протесту. Конфлікт між інтересами особистості і репресивною природою норм у сучасних розвинених державах дещо злагоджується посиленням лояльності суспільства до проявів індивідуальності [1, с. 27].

Однак, суспільство постало перед фактом: кількість правопорушень серед неповнолітніх швидко зростає, докорінно змінюються їх структура і характер. Важливо зрозуміти чому так все відбувається. Злочинність дорослих усе більше впливає на підліткову злочинність та вчинення правопорушень неповнолітніми в цілому. Зокрема, їх підпорядкування собі, використання вікових та фізичних особливостей з метою здійснення правопорушень. Сьогодні кожне восьме правопорушення в країні скоюють неповнолітні. Особливості та різновиди їх протиправної поведінки якісно і швидко змінюються. При цьому ні правоохоронні органи, ні соціальні працівники, ні педагоги психологічно не зовсім готові до таких змін, що характеризуються серйозними упущеннями в профілактичній діяльності. Необхідною умовою ефективної роботи з попередження адміністративних правопорушень, розкриття і розслідування злочинів є знання психологічних особливостей міжособистісних відносин підлітків.

Відомо, що поширеність правопорушень серед неповнолітніх багато в чому пов'язана із насиллям у сім'ї, з батьківською жорстокістю стосовно дітей. Найбільш показовим у цьому є дані щодо засуджених дівчат. Так, 48% з них систематично зазнавали побиття зі сторони батьків; 54% зазнавали сексуального насилля і 5% були зґвалтовані в дитинстві [2, с. 160]. Діти, які постраждали від насилля, рано стають учасниками адміністративних та кримінальних акцій. Також на протиправ-

ну поведінку дітей великий вплив має батьківська, часто насильницька модель поведінки. В результаті спостережень виявлено, що схильність до правопорушень може передаватися по спадковості. Помітний прямий зв'язок між насиллям на телеекрані: збільшенням насильницьких злочинів серед неповнолітніх, зумовлене дублюванням дій побачених і почутих на екрані.

Дуже часто діти, схильні до вчинення правопорушень, зростають у неблагополучних сім'ях. Проблеми, погані відносини з батьками, бідність виштовхують їх на вулицю. Хтось із них здає склотару, хтось займається дрібними крадіжками, жебракуванням тощо. Більшість малолітніх порушників потрапляють у поліцію, однак після повернення додому вони знову беруться за власний промисел.

Дуже рано значна частина підліткового населення потрапляє до злочинного світу і долучається до його страшних законів життя. Звідси найбільша ймовірність рецидиву, проте рецидивіст небезпечний не стільки потенційною можливістю здійснення ним нового правопорушення, скільки можливістю залучення нестійких підлітків до злочинного способу життя. Він організовує так звані злочинні групи, у які втягує новачків, тобто починає криміналізувати підліткове населення, породжує первинну злочинність, що призводить до її ескалації [3].

Витоки формування груп неповнолітніх, схильних до вчинення правопорушень, а також кримінальних груп знаходяться у сімейному неблагополуччі підлітків, їх незадовільному становищі у первинному навчальному колективі, порушенні принципу соціальної справедливості щодо окремих учнів. Усе це вони намагаються компенсувати свободою «на вулиці» в середовищі собі подібних, так само відкинутих, залишених без розуміння з боку батьків та осіб, що їх замінюють. Саме потреба у спілкуванні, самоствердженні, реалізації своїх можливостей та здібностей, у визнанні оточуючих, пошук психологічного та фізичного захисту від необґрунтованих домагань дорослих, змушують їх об'єднуватись у групи. Це пов'язано з їх психофізіологічними і соціально-груповими особливостями. Підліток, особливо соціально-неблагополучний, завжди тягнеться до сили, а об'єднання у групи відповідно збільшує цю силу.

Розгляд зазначених проблем неповнолітніх показав, що за умови нестабільності розвитку суспільства різко зростають процеси дезадаптації дітей та підлітків, які пов'язані зі зростанням бідності сімей, насильством в сім'ї, алкоголізмом та наркоманією, збільшенням безпритульності і бездоглядності неповнолітніх, що породжує збільшення правопорушень серед неповнолітніх.

1.Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Н. Ю. Максимова. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 439 с.

2.Кочетов А. Н. Работа с трудными детьми / А. Н. Кочетов, Н. Н. Верцинская. – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.

3.Пирожков В. Ф. Подросток и преступность / В. Ф. Пирожков // Профессионально-техническое образование. – М., 1989. – № 9. – С. 21–24.

О. М. Карандюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ НА ТЕРИТОРІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ

Кримінальний процесуальний кодекс України визначає кримінальне провадження як «досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку з вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність» (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК)[1].

Територіальні межі чинності кримінального процесуального закону закріплені в ст. 4 КПК. Так, згідно з ч. 1 і ч. 2 ст. 4 кримінальне провадження на території України здійснюється з підстав, в порядку, визначених КПК, незалежно від місця вчинення кримінального правопорушення. Кримінальне процесуальне законодавство України застосовується також при здійсненні провадження щодо кримінальних правопорушень,

вчинених на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Особливий порядок кримінального провадження на території дипломатичних представництв і консульських установ України закріплено в гл. 41 КПК та обумовлено певними традиціями, які склалися у сфері міжнародних відносин [2].

Ст. 214 КПК України визначає окремі процесуальні положення щодо початку досудового розслідування. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 214 КПК, досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Разом з тим, як вбачається з системного аналізу норм КПК, не повною мірою враховані особливості процесуальної діяльності окремих службових осіб щодо початку досудового розслідування при виявленні ознак кримінального правопорушення, що викликає суттєві складності у практичній діяльності з їх розслідування [1].

Так, факт початку досудового розслідування фіксується відповідно до ст. 214 КПК. Утім, капітан судна згідно із п. 3 ст. 214 та ст. 520 КПК має право провести невідкладні процесуальні дії в разі виявлення правопорушення до внесення відомостей про нього в Єдиний реєстр досудового розслідування, які обов'язково в подальшому вносяться при першій можливості (чіткий порядок такого внесення відомостей незакріплений у КПК) [3, с. 467].

За п. 1 ч. 1 ст. 519 КПК у разі вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном службовою особою, уповноваженою на вчинення кримінально-процесуальних дій, є керівник дипломатичного представництва (посол, посланник, повірений у справах) чи консульської установи (генеральний консул, консул, віце-консул, консульський агент) України. Такий керівник зобов'язаний негайно провести необхідні процесуальні дії після того, як із заяви, повідомлення, самостійного виявлення або з іншого джерела йому стали відомі обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи України.

Керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України на підставі ст. 522 КПК і положень § 2 гл. 18 КПК має право затримати особу на необхідний строк, але не більше, ніж на сорок вісім годин. Згідно зі ст. 39 Консульського статуту України, консул зобов'язаний стежити, щоб відносно громадянина України, взятого під варту (заарештованого) чи затриманого за підозрою у вчиненні злочину, чи підданого іншим заходам, які обмежують свободу, або відбуваючого покарання у вигляді позбавлення волі, а так само підданого іншим заходам судового чи адміністративного впливу, було дотримано приписи законодавства держави перебування і договорів, укладених Україною з цією державою, та міжнародних договорів, учасниками яких є Україна і держава перебування. Він повинен забезпечити надання затриманій особі доступу до отримання правової допомоги; доставлення її на територію України до підрозділу органу державної влади, уповноваженого на тримання затриманих осіб, і повідомити про факт затримання компетентний орган досудового розслідування в Україні, юрисдикція якого поширюється на територію місцезнаходження центрального органу виконавчої влади у сфері закордонних справ України, яким зараз є Міністерство закордонних справ України.

Однак є проблематичним питання надання правової допомоги особам, які здійснили кримінальне правопорушення на судах, які знаходяться під українським прапором, мають українські розпізнавальні знаки і приписані до українських портів.

Таким чином, аналізуючи чинне законодавство, що регулює питання здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичних представництв можна зробити висновок про те, що у низці випадків процесуальні норми не врегульовують важливі аспекти відповідної діяльності, мають внутрішні суперечності або не відповідають іншим нормам КПК та потребують свого суттєвого доопрацювання.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13. 04. 2012 р. № 4651-VI (зі змін. і доповн.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2.Кримінальний процес: підручник / [Ю. М. Грошевий та ін.]; за ред. акад. НАН України, засл. діяча науки і техніки України, д-ра юрид. наук, проф. В. Я. Тація [та ін.]; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: Право, 2013. – 823 с.

3.Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.

Ю. І. Карпа

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСАДИ РОЗУМНИХ СТРОКІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Згідно статті 28 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинне бути виконане або прийняте у розумний строк, такі строки не можуть перевищувати строки визначені в законі для виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень або перевищувати строки об'єктивно необхідні для прийняття такого рішення чи проведення дії.

Основними проблемами з якими стикаються слідчі, прокурори в кримінальному провадженні при дотриманні засади розумних строків є визначення в кожному конкретному випадку встановлених законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжків часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані приймати рішення чи вчиняти певні дії [5, с. 100].

У нормах КПК вимоги стосовно необхідності дотримання засади розумних строків є надзвичайно прогресивним і таким, що наближає українське законодавство до європейських стандартів [4, с. 94]. Принцип проведення кримінального провадження в розумні строки є необхідною передумовою виконання завдань кримінального провадження та дотримання основоположних прав людини на всіх його стадіях [8, с. 125]. Так, ст. 5 Європейської конвенції з прав людини передбачає наяв-

ність трьох термінів, які стосуються строку виконання дій: «негайно», «без зволікань», «упродовж розумного строку». Гарантія, яка є зазначена підкреслює важливість того, щоб правосуддя здійснювалось без затримувачь, що можуть підірвати його ефективність і довіру до нього.

Зміст засади розумності строків розкривається через такі положення: суть права на розгляд офіційно висунутого кримінального обвинувачення упродовж розумного строку ґрунтується на постулаті про те, що особа, проти якої висунуто обвинувачення, не повинна протягом тривалого часу чекати, доки воно, а разом з ним і доля людини, буде остаточно вирішене обвинувальним чи виправдувальним вироком суду. Висунення особі обвинувачення, як правило, супроводжується певними обмеженнями її прав і свобод. Так, протягом часу перебування «під обвинуваченням» щодо особи можуть бути застосовані запобіжні заходи та інші заходи забезпечення кримінального провадження, що суттєво обмежують конституційні права.

Забезпечення дотримання розумних строків на досудовому розслідуванні покладається на прокурора та слідчого суддю, а під час судового провадження у всіх його стадіях [6, с. 126].

Ст. 2 КПК України, завданням кримінального судочинства якого є охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Одним із таких прав є надане учасникам кримінального процесу ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Тому справедливість правосуддя, в тому числі кримінального, обумовлюється і засадою розумних строків.

Сьогодні значна кількість скарг, які розглядаються Європейським судом з прав людини, стосується саме порушення розумних строків судового провадження, зокрема, у цивільних та кримінальних справах [3, с. 85]. Згідно з даними на початку 2017 року, верхню частину списку країн, які перебували на розгляді Україна займає перше місце із кількістю 18131 (22,8%) скарг. У 2016 році Європейський суд з прав людини ухвалив 39 рішень за скаргами проти України (для порівняння: у 2015 р. – 36 рішень, у 2014 р. – 40, у 2013 р. – 69, у 2012 р. – 71,

у 2011 р. – 105, у 2010 р. – 109, у 2009 р. – 126, у 2008 р. – 110, у 2007 р. – 108).

Чинний КПК України здебільшого окреслює конкретно визначеними строками момент вчинення процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень. Однак у кримінально процесуальному законі є дії, проведення яких не регламентоване конкретними строками. Це стосується моменту повідомлення особі про підозру – коли буде достатньо підстав доказів для підозри; часу завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування коли прокурор визнає зібранні під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта. Така конструкція є цілком виправдана, оскільки надмірне регулювання процесу строками перешкоджало б здійсненню органами розслідування та судом своїх функцій [5, с. 101].

Європейським судом з прав людини, констатується порушення державою прав особи на її розгляд її справи в розумні строки. Це стосується питань про надмірну тривалість розгляду справ компетентними національними інстанціями, оскільки при цьому порушується такий важливий елемент справедливості як розгляд справи протягом розумного строку, що в свою чергу дає підстави говорити про неналежність реалізації норм Конвенції та відповідно неадекватний захист прав людини та основних свобод в Україні, що в свою чергу порушує конституційне право на судовий захист, і негативно впливає на ефективність правосуддя та авторитет судової влади.

Отже, розумними строками вважається справедливий розгляд, що є необхідним для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Але саме поняття не має чіткого визначення і саме тому важливе значення для посадових осіб набуває практика ЄСПЛ, який у своїх рішеннях зазначає гарантії засади розумних строків, які полягають в тому, що кожен має право щоб обвинувачення щодо особи було в найкоротший строк або відповідне кримінальне провадження щодо нього було закрито.

1.Басай В. Д. Розумність строків як загальна засада кримінального провадження України: нормативний зміст і судова практика/ В. Д. Басай // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – Чернівці, 2013. – С. 192–197.

2. Данкович Н. О. Засада розумності строків у кримінальному провадженні щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками / Н. О. Данкович // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2013. – № 4. – С. 95–100.

3. Єні О. Діяльність прокурора щодо забезпечення розумних строків кримінального провадження / О. Єні // Вісник Національної академії прокуратури України. – К., 2016. – С. 85–91.

4. Кучинська О. П. Визначення розумних строків у кримінальному провадженні в контексті рішень Європейського суду з прав людини / О. П. Кучинська, О. О. Рибак. – С. 94–98.

5. Мазур О. В. Дотримання процесуальних строків на досудовому розслідуванні як гарантія законності / О. В. Мазур // Правничий вісник Університету «КРОК»: зб. наук. пр. – К., 2014. – С. 99–104.

6. Москаленко О. В. Щодо змісту засади розумних строків у кримінальному судочинстві / О. В. Москаленко, Л. В. Півненко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право». – 2015. – Вип. 23. – С. 124–128.

7. Пахлевандзе А. Місце принципу розумності строку в системі загальних засад кримінального процесуального кодексу України / А. Пахлевандзе // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – С. 125–127.

8. Сакара Н. В. Про правову природу «розумного строку» судового розгляду / Н. Ю. Сакара // Юрист України. – 2014. – № 3. – С. 84–91.

І. С. Карташев

*(Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»)*

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАГІАТУ СТУДЕНТАМИ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В Україні під плагіатом розуміють оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (ст. 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права») [1]. Оприлюднення означає створення можливості ознайомлення з твором інших осіб шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо. На практиці виділяють такі види плагіату, як: а) копіювання чужої роботи (як без, так і з відома) та оприлюднення її під своїм іменем; б) представлення суміші власних та запозичених в ін-

ших аргументів без належного цитування джерел; в) перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на оригінального автора або видавця [2]. Також слід виділити такі види порушення права на інтелектуальну власність, як фальсифікація, реплікація, републікація, рерайт, компіляція [3]. Водночас, статтею 10 даного Закону визначаються певні об'єкти, що не можуть підпадати під поняття плагіату.

Сьогодні досить часто студенти використовують у своїх роботах (дипломних, курсових, реферативних тощо) дані, які опубліковуються в мережі Інтернет. Саме ці дані, студенти в кращому випадку копіюють з посиланням на джерело та автора публікації, в гіршому – копіюють, змінюють та видають за своє. Основними причинами плагіату у роботах студентів є: 1) недостатній рівень знань у сфері права інтелектуальної власності, який, як правило, починається з учнівського плагіату; 2) поступове збільшення випадків звернення студентів до мережі Інтернет під час навчання та виконання завдань; 3) небажання самостійно виконувати наукову роботу [4]. Через те, що більшість студентів не сприймає плагіат як негативне явище, видання чужих робіт за власні може негативно позначитись на їх професійному майбутньому [5].

Існуючий в Україні правовий механізм та порядок притягнення до відповідальності за плагіат є досить неоднозначним. Конституцією України визначено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41); ніхто не може використовувати або поширювати об'єкти інтелектуальної власності без згоди їх автора, за винятками, встановленими законом (ст. 54) [6]. У ЦК України захисту прав автора від плагіату присвячено статті 433–456. Часто порушується ст. 429 ЦК України [7]. Загалом за використання плагіату передбачено (залежно від кожного конкретного правопорушення) цивільну, адміністративну (ст. 51-2 КУпАП [8]) та кримінальну відповідальність (ст. 176 КК України [9]).

Для провадження справи про плагіат у суді необхідні документальні докази, які позивач має сам подати разом із заявою. Проблемаю є нотаріально завірений документ про плагіат в Інтернеті. Дуже важко відслідкувати і впіймати плагіаторів в Інтернеті, адже матеріал з'являється і зникає миттєво, й щоб його зберегти як речовий доказ, документ, необхідно

плагіат зафіксувати: зробити роздрук екрану (Print Screen) Інтернет-сторінки з плагіатом, зафіксувати на папері, фото, роздрукувати, показати нотаріусу плагіат на сайті Інтернет-ЗМІ й зафіксувати в його присутності плагіат на фото, відеокамеру. Скласти про це протокол, який нотаріус має завірити. Витрати на нотаріуса треба включити у майнові збитки за плагіат. Водночас, на практиці коли постає необхідність захисту порушених прав автора, існують деякі проблеми, насамперед, пов'язані з пред'явленням доказів [10].

Отже, сьогодні використання плагіату є достатньо поширеним явищем серед студентів, що становить суттєву загрозу їх розвитку. Своєю чергою, потребують доопрацювання на законодавчому рівні механізми контролю та захисту авторських прав, особливо в мережі Інтернет.

1. Про авторське і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. – №13. – Ст. 34.

2. Дзюба С. О. Що таке плагіат? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://3222.ua/article/scho_take_plagat.htm.

3. Кузнєцова О. Плагіат в Інтернет-ЗМІ України: правове регулювання / О. Кузнєцова // Медіакритика. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiat-v-internet-zmi-ukrayiny-pravove-rehulyuvannya.html>.

4. Новицька Н. Б. Правові аспекти зловживання правом на свободу слова та інформації / Н. Б. Новицька // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2013. – № 4 (63). – С. 60–65.

5. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Г. О. Ульянова // Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2015. – 433 с.

6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40. – Ст. 356.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

10. Яременко Н. В. Правові основи захисту авторського права в мережі Інтернет / Н. В. Яременко // Медична інформатика та інженерія: тези II-го З'їзду з міжнародною участю «Медична та біологічна інформатика і кібернетика». – 2015. – № 4. – С. 116–117.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Формування ефективного механізму забезпечення інститутів та підрозділів місцевого самоврядування фінансовими засобами функціонування відповідно до їх компетенції (обсягу адміністративного навантаження) залишається актуальною проблемою для національної правової системи [3, с. 82].

У положеннях правової доктрини відзначається той факт, що до даного часу на місцях спостерігається перманентна нестача фінансових ресурсів, очевидною є висока залежність місцевих фондів від фінансової допомоги державного типу, до цього часу відсутні механізми стимулювання місцевих інститутів муніципального типу до додаткового одержання активів на територіях, які віднесено до їх адміністративного відання й економного витрачання асигнувань в цілях їх реінвестування [3, с. 84].

Активи місцевих бюджетів, у відповідності до приписів ч. 1 ст. 9 Бюджетного кодексу України формуються з наступних джерел:

- 1) кошти, одержані в якості податкових надходжень (місцеві податки і збори);
- 2) неподаткові (у тому числі юрисдикційні) надходження;
- 3) активи, одержані від цільового використання з капіталу;
- 4) інші трансферти [1].

Інститут доходів місцевих бюджетів детермінує економічну самостійність місцевих інститутів самоврядування, активізує їх господарську діяльність, забезпечуючи можливість розвитку інфраструктури відповідного регіону, виявляти і використовувати актуальні резерви фінансових активів, що розширює можливості системи муніципального управління у сфері

задоволення потреб населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці [3, с. 89–90].

Реаліями національної бюджетної системи є докорінне реформування алгоритму господарювання у всіх ланках економіки, у тому числі і регіональній підсистемі, відтак зарубіжний досвід може становити есенцію для культивування інноваційних рішень та, водночас критерієм потенційної апробації вказаних нововведень. Оцінка світового досвіду організації бюджетної системи дає можливість не лише прийняти апробований часом цінний досвід формування механізму бюджетного регулювання, однак також дозволить запобігти помилкам, які можуть призвести до негативних наслідків економічного та політико-правового типів.

Для прикладу, досвід Великобританії підтверджує ефективність наступного механізму: більша частина соціально-економічних, побутових та адміністративних послуг населенню надається в межах компетенції та шляхом використання активів місцевих бюджетів, які, відтак не потребують дотацій, оскільки формують власну дохідну частину бюджету за рахунок тотальної аглютинації місцевих податків та зборів. Аналогічна ситуація спостерігається також у Швеції, Голландії, Норвегії, Австрії тощо[2, с. 164].

У даний час європейські країни наділяють муніципальні органи влади значним рівнем фінансової автономії, мінімізуючи відтак їх прив'язаність до трансфертів з бюджетів центральної адміністрації (державного чи федерального бюджетів). У зазначених вище країнах фінансова автономія локальних бюджетів складає, за приблизними підрахунками від 75 до 93 відсотків.

Максимальний рівень самостійності локальних бюджетів зарубіжних країн, апріорі, досягається вагомою часткою місцевих доходів, які в перспективі і складають дохідну частину відповідних органів муніципального управління, що свідчить про інверсію систему розподілу активів між регіонами та адміністративним центром держави в Швеції лише 11%, для Іспанії даний показник становить 20% і лише 5% в Норвегії [3, с. 167–168].

Натомість для України, яка претендує на інтеграцію у Європейську спільноту, властивою є незначна частка власних доходів, автономність експлуатація яких передбачена чинним бюджетним законодавством, що тягне за собою низький рівень фінансової автономності органів місцевої влади як і інститутів місцевого самоврядування, котрі перебувають у прямій фінансовій залежності від адміністративного центру держави.

Ключова роль у формуванні активів бюджетних систем зарубіжних держав належить податкам (місцевим податкам та відповідним зборам). Консолідація державного бюджету відбувається завдяки найважливішим загальнонаціональним джерелам фіскальних надходжень, а відтак місцевим органам влади (у тому числі і муніципалітетами) у фінансове управління віднесені менш значні податки, котрі спрямовані на формування місцевих бюджетів.

Для України ключовим завданням, що його слід вирішувати в контексті стратегії бюджетної реструктуризації, є бюджетна децентралізація та переформатування розподілів поточних активів.

Очевидність проблеми бюджетного розподілу та перманентного бюджетного дефіциту свідчить про злободенність доктринально-аналітичного втручання в існуючу модель бюджетного планування та, зважаючи на прагнення України здобути належну позицію серед лідерів міжнародного співтовариства, потребує системних та практичних наукових розвідок у цій сфері, квінтесенцією котрих повинна виступити якісно нова та профіцитна модель взаємодії державного та місцевих бюджетів в нашій державі.

1. Бюджетний кодекс України (у чинній редакції) від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.

2. Бойко Є. О. Питання застосування зарубіжного досвіду організації місцевих бюджетів для України / Є. О. Бойко, Є. В. Сапонько // Світові та національні проблеми фінансів. – 2013. – Вип. 2. – С. 163–167.

3. Дроботенко Л. О. Концептуальні питання формування активів місцевих бюджетів / Л. О. Дроботенко, О. В. Люта // Український науковий вісник. – 2012. – № 5. – С. 70–89.

М. І. Кобилицька

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ЗАПАХУ

Однією з властивостей матеріального світу є запах, який сприймається органами нюху людини й тварин. Комплексні хімічні, біологічні та психофізіологічні дослідження запахів та органів нюху різних представників фауни незаперечно довели індивідуальність запахової характеристики кожного індивіда [1, ст. 54].

У фізичному розумінні запаховий слід – це частки (молекули) якої-небудь речовини, яка перебуває у газоподібному стані. Запаховий слід виникає внаслідок безперервного переходу тіла з твердого або рідкого стану в газоподібний. Відокремлені молекули, які знаходяться в оточуючому нас середовищі, змішуються з молекулами повітря і утворюють газоподібний слід [1, ст. 56].

Особливе криміналістичне значення слідів запаху пов'язане з тим, що кожна людина має тільки свій індивідуальний запах, що характеризується властивостями стійкості і незмінності. Завдяки цьому ідентифікаційна значущість слідів запаху аналогічна слідам рук. Проте сліди запаху мають суттєву перевагу: вони не сприймаються людиною і відповідно не контролюються. Злочинець не сприймає свій запах, не контролює його, і, відповідно, не намагається його знищити [2, ст. 34].

У практиці розкриття злочинів з давніх часів використовується запах розшукуваного (досліджуваного предмета) об'єкта, оскільки всі предмети мають запах, особливо біологічні об'єкти (люди, тварини, рослини). Галузь науки криміналістики, яка досліджує природу і механізм утворення запахових слідів, засобів, методів їх виявлення і використання, має назву одорологія [2, ст. 36].

Одорологія як наука виникла в 50-х роках ХХ століття, в результаті розвитку молекулярної біології, хімії, електроніки й інших природничих наук. Наукове дослідження запаху було

розпочато А. І. Вінбергом, М. В. Салтевським, В. І. Шикановим і ін. [2, ст. 37].

Криміналістична одорологія являє собою систему науково розроблених методів і технічних засобів, які допомагають у виявленні запахового слідоутворення, яке відбувається практично безупинно й триває доти, поки існує джерело запаху й умови його формування. Індивідуальність запаху, що притаманний людині, визначена генетично. Тільки однойцеві близнюки мають однакову генетичну конституцію, і запахи їх надзвичайно схожі.

Однак на відміну від природи колірних відтінків, які сприймаються органами зору і обумовлених відмінністю частотних характеристик електромагнітних хвиль, випромінюваних різними за кольором речовинами, природа запахових відмінностей до кінця не з'ясована. Наука поки не може пояснити причини різноманітності відчуттів, які виникають при сприйнятті запахів різних речовин [3, ст. 48].

Найбільш досконалим аналізатором запахів залишаються тварини, і серед них перш за все спеціально навчені собаки, які здавна використовувалися розшуковими службами для виконання пошукової функції – розшуку злочинців, що сховалися, виявлення покинутих, залишених або загублених учасниками події речей і предметів. Для надійної одорологічної перевірки досить кілька десятків кубічних міліметрів повітря з молекулами пахучих речовин, узятих з людини або пахучого сліду. Службові собаки точно роблять вибірку по запаху, отриманому із дрібних предметів (сірників, кнопок, цвяхів і т. п.). Для відбору, тривалого зберігання й можливості багаторазового пред'явлення запаху людини в наш час застосовують спеціально розроблений прилад відбору запаху. В основі цього приладу лежить адсорбційний принцип, що базується на здатності поглинання речовини з розчину або газу поверхневим шаром рідини або твердого тіла. Ступінь адсорбції характеризується кількістю поглиненої речовини й часом його втримання. Різні матеріали й речовини мають неоднакову адсорбційну здатність. Оптимальний сорбентом є активоване вугілля марки АГ-1. Він здатний зберігати на собі пробу до двох років, тому використовується в приладах збору й зберігання запахових слідів «Шершень» [4, ст. 69].

Отже, враховуючи все вищенаведене, можна дійти висновку, що криміналістична одорологія становить велике значення в науці криміналістиці. За її допомогою можна досягти ефективності у попередженні та розкритті злочинів. Запаховий слід є індивідуальним, так само як відбитки пальців, а отже одорологія є неменш ефективною, ніж дактологія. Досліджуючи детальніше, можна підняти її на вищий рівень, що забезпечить ефективнішу боротьбу зі злочинами.

1. Басай В. Д. Основи криміналістичної одорології: монографія / В. Д. Басай. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 156.

2. Басай В. Д. Проблеми роботи із одорологічною інформацією у кримінальному судочинстві / В. Д. Басай // Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики. Спецкурс: навч. посібник для студентів-правознавців. – Івано-Франківськ: РВВ Прикарп. ун-ту, 2011. – С. 184–316.

3. Іщенко А. В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів: монографія / А. В. Іщенко, І. П. Красюк, В. В. Матвієнко. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2012. – 212 с.

4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник / М. В. Салтевський. – К.: Кондор, 2015. – 588 с.

В. В. Козаченко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

БИОМЕТРИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ – МАЙБУТНЄ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСІБ

Сьогодні під біометричними технологіями часто розуміють автоматичні або автоматизовані методи розпізнавання особи людини за її біологічними характеристиками. На даний час існують різноманітні способи та методи біометричної ідентифікації, але вони базуються в основному на вимірюванні фізіологічних властивостей, а також особливостях поведінки особи. Серед них такі напрямки, як розпізнавання за геометрією руки і пальців, венозною структурою, райдужною оболонкою, внутрішньою структурою дна ока, рисами обличчя, відбитками пальців. Існують відомі спроби використання для цих

цілей зовнішньої форми вуха, структури долоней і навіть запаху людського тіла, однак результати практичного застосування останнього невідомі [1]. Швидкість операції розпізнавання або ідентифікації в сучасних біометричних системах навіть за наявності тисяч різноманітних задач вимірюється секундами [2]. Біометрія й основані на її принципах системи стали ефективним засобом забезпечення захисту від шахрайства та криміналу. Їх подальше впровадження в різні галузі є актуальним завданням, адже це забезпечить створення зручних і надійних інструментів як для державного сектору, індустриальних і комерційних структур, так і для окремих громадян. Біометрія, при нашому бажанні, стане надійним захистом.

Біометричні технології вирішують питання ідентифікації людини, область їх застосування – це різні системи, де потрібна така ідентифікація. Обов'язково слід згадати системи доступу до інформації, де у біометричних технологій є суттєва перевага перед іншими методами. На відміну від пароля (того, що знає людина і може повідомити комусь ще) або від різних карт і ключів (того, що належить людині і може бути ним загублено або копіюватись), біометричні характеристики однозначно ідентифікують саме людину. Те саме є і при використанні біометричних технологій у сфері фізичного доступу в багатьох системах контролю доступу. Саме виходячи з вищевказаних переваг біометричних технологій і було прийнято рішення про їх використання в паспортно-візових документах. Найчастіше біометрія застосовується у криміналістиці, адже обсяги інформації, з якими доводиться мати справу, вимірюються мільйонами записів, і є навіть спеціальний термін для позначення таких систем – АДІС (автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система). Біометричні технології також застосовуються і в інших галузях, наприклад, для пошуку розшукуваних суб'єктів у потоці людей за зовнішніми характеристиками та проявами.

Практично все населення Землі матиме біометричні посвідчення особи. Уся інформація буде зберігатись в державних базах даних, об'єднаних у глобальну міжнародну ідентифікаційну систему. Реальністю стане не лише ідентифікація особи, але й ідентифікація думок і намірів. При перетині кордонів держави або при доступі на певні об'єкти особа проходить ав-

томатичне психофізіологічне тестування протягом реального часу (не більше 10 секунд) на предмет представлення небезпеки для цієї держави або об'єкта. Біометричний паспорт відрізняється від звичайного тим, що в нього вбудований спеціальний мікропроцесорний чіп, який містить інформацію про його власника: двомірну фотографію його власника, а також його дані: прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, номер паспорта, дату його видачі і закінчення терміну дії [3]. Це зчитувані машиною електронні ІД-документи, в які імплантовано RFID-чіп (RFID – радіочастотна ідентифікація). В чіп записуються біометричні характеристики власника закордонного паспорта: відбитки пальців, сітківка ока, геометрія руки та ін., в залежності від вимог законодавства тієї чи іншої країни (конкретний біометричний параметр визначається законодавчо). Відповідно до вимог ІКАО (Міжнародна організація цивільної авіації), обов'язковою інформацією для біометричної ідентифікації особи є зображення обличчя власника документа (форма людського обличчя має суто індивідуальні характеристики і у цифровому форматі записується на чіп). Інша біометрична інформація в закордонному паспорті (відбитки пальців, сітківка ока, геометрія руки та ін.) використовується лише як факультативна. Тобто кожна країна використовує її на власний розсуд [4].

Щодо нормативно-правової бази у галузі біометричних паспортів, то Україна проходить поетапний шлях запровадження біометричної системи паспортів.

6 грудня 2012 року набрав чинності Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» [5]. Відповідно до цього Закону в Україні розпочато роботи із запровадження оформлення і видачі паспорта громадянина України, що містить безконтактний електронний носій із біометричними даними власника документа, в регіонах та інфраструктури його функціонування. З метою запровадження біометричних документів для виїзду за кордон Урядом прийнято Постанову від 7 травня 2014 р. № 152 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм, його

тимчасового затримання та вилучення» [6]. Відповідно до зазначеної постанови, біометричні закордонні паспорти в Україні запроваджуються з 1 січня 2015 року. Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 302 [7] затверджено зразок бланка, технічний опису та Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України. Відповідно до цієї постанови, оформлення і видачу паспорта громадянина України з безконтактним електронним носієм у вигляді пластикової картки запроваджено з 1 січня 2016 року для громадян, які досягли 16-річного віку та оформлюють паспорт вперше. Відповідно до Закону України від 14 липня 2016 року № 1474-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України» [8]. З 1 жовтня 2016 року в Україні запроваджується видача паспортів у формі картки всім громадянам. Головним мотивом запровадження нових паспортів є їх захищеність від підроблення. Новий паспорт містить електронний безконтактний чіп, який неможливо змінити або скопіювати. Нові паспорти, на відміну від попередніх «книжечок», видаватимуться на основі електронної бази даних – Єдиного державного демографічного реєстру, отже кожній особі лише один раз доведеться пройти процедуру ідентифікації, надалі інформація про неї буде міститися в реєстрі. На чіп паспорта громадянина України буде записуватись електронний цифровий підпис (лише для осіб, які досягли 18-річного віку), який дозволить у майбутньому використовувати різноманітні електронні сервіси, у тому числі отримувати адміністративні послуги, не виходячи з дому [9].

Отже, розвиток біометричних технологій ідентифікації особи обумовлено збільшенням числа об'єктів і потоків інформації, які необхідно захищати від несанкціонованого доступу, а саме: криміналістика; системи контролю доступу; системи ідентифікації особи; системи електронної комерції; інформаційна безпека (доступ в мережу, вхід на ПК); облік робочого часу і реєстрація відвідувачів; системи голосування; проведення електронних платежів; аутентифікація на web-ресурсах; різні соціальні проекти, де потрібна ідентифікація людей;

проекти цивільної ідентифікації (пересічення державних кордонів, видача віз на відвідини країни) і так далі. Зараз проводяться розробки по зменшенню розмірів та ціни системи, збільшенню надійності роботи. Для систем, що вимагають особливі вимоги до безпеки, використовуватимуться мультимодальні біометрики. Використання біометричних засобів спрощує процедуру аутентифікації особи, а також піднімає надійність систем безпеки.

1. Біометрія як універсальний спосіб ідентифікації людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bablyukh.clan.su/publ/1-1-0-4>.

2. Різник О. «Біокон» – система біометричної ідентифікації користувача комп'ютерної мережі / О. Різник, Д. Дзюба, А. Чернодуб // Системи підтримки прийняття рішень. Теорія і практика: зб. доп. наук.-прак. конф. з міжнар. участю. «СППР 2009». – . 2009. – С. 189–193.

3. Біометричний паспорт і генетичний паспорт. Сфера вживання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Біометричний_паспорт

4. Мороз А. О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд системи / А. О. Мороз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cyberleninka.ru/_article/n/_biometriczni-tehnologiyi-identifikatsiyi-lyudini-oglyad-sistem

5. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5492-vi>

6. Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2014 р. № 152 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/152-2014-%D0%BF>

7. Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України: Постанова Кабінету Міністрів України «» від 25 березня 2015 р. № 302 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF>

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 14.07.2016 [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1474-19/page>

9.Офіційний сайт Міграційної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/faq/biometriczni-dokumenty-v-ukrajni.html>

А. В. Козачок

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ЯК НАЙБІЛЬШ СУВОРИЙ ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Конституція України гарантує кожній людині право на свободу та особисту недоторканність – ніхто не може бути заарештованим або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [1].

КПК України визначає тримання під вартою як винятковий запобіжний захід, який застовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам – таким як: переховування від органів досудового розслідування та суду; знищення речей та документів, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконний вплив на потерпілого, свідка, підозрюваного, обвинуваченого, експерта у цьому кримінальному провадженні; перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином – наприклад впливати на діяльність органів досудового розслідування; вчинення іншого кримінального правопорушення чи продовження кримінального правопорушення, у якому підозрюється чи обвинувачується [2].

Тримання під вартою застосовуються за злочини проти основ національної безпеки, терористичний акт, втягнення у вчинення терористичного акту, публічні заклики до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористично-

го акту, фінансування тероризму, створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення.

Судам необхідно мати на увазі, що відповідно до п. 3 ч. 6 ст. 106, частин 3 і 4 ст. 165-2 КПК питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту має бути вирішене протягом 72 годин з моменту затримання підозрюваного, обвинуваченого, а в разі перебування особи за межами населеного пункту, в якому діє суд, – не пізніше 48 годин з моменту доставки затриманого в цей пункт [3].

Надзвичайно великого розголосу в судовій практиці України набрала справа «Харченко проти України», де заявник звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою стосовно умов тримання під вартою та відсутності забезпечення його лікування і медичною допомогою, тривалості та законності його продовжуваного тримання під вартою, відсутності можливості оскаржити незаконність і тривалість тримання під вартою [4].

Як зазначає М. І. Фаринник, внаслідок неоднозначного вирішення питання про тримання під вартою особи під час підготовчого судового провадження порушення права на свободу і особисту недоторканність значно поширились. Судді й надалі продовжують практику «автоматичного» продовження цього запобіжного заходу, не дивлячись на чітку практику Європейського суду з прав людини у цій сфері і положення КПК про обмеження свободи лише на підставі судового рішення.

Згідно КПК республіки Білорусь запобіжні заходи аналогічні нашому КПК. Проте головна відмінність полягає з їх застосування органом кримінального переслідування без згоди суду [5].

§ 111 КПК ФРН регламентує передумови попереднього ув'язнення та підстави взяття під варту. Відповідно до цього, розпорядження про попереднє ув'язнення обвинуваченого може бути прийнято, якщо по відношенню до нього наявні серйозні підозри у вчиненні суспільно небезпечного діяння та існують підстави для взяття під варту. Воно не може

бути прийнято, якщо воно не співрозмірне зі значенням справи і очікуваним покаранням чи мірою виправлення і безпеки.

Підстави взяття під варту існують, якщо на основі визначених фактів:

1. Встановлено, що підозрюваний втікав чи ховається;
2. При оцінці обставин конкретної справи існує безпека того, що обвинувачений ухилиться від кримінального провадження (небезпека втечі) чи

3. Поведінка обвинуваченого обґрунтовує серйозні підозри в тому, що він

а) знищить, змінить, сховає, засекретить чи підробить докази чи

б) буде недобросовісним чином впливати на співобвинувачених, свідків чи експертів чи

в) буде підбурювати до цього інших.

І якщо в зв'язку з цим існує загроза тому, що буде перешкоджено встановленню істини та вище зазначених підстав.

Також підставами для взяття під варту наявні, якщо обвинувачений серйозно підозрюється у вчиненні наступних злочинів – розпусні дії по відношенню до підопічних; розпусні дії по відношенню до ув'язнених, утримуваних під вартою за розпорядженням органу влади або хворих і осіб, які потребують допомоги, у виправних і лікувальних закладах; розпусні дії по відношенню до дітей; розпусні дії по відношенню до дітей із тяжкими наслідками; розпусні дії по відношенню до дітей зі смертельними наслідками; примушування до сексуальних дій; зґвалтування; примушування до сексуальних дій та зґвалтування зі смертельними наслідками та розпусні дії з особами, нездатними чинити опір [6].

Отже, враховуючи судову практику було б доцільно запровадити у вітчизняному кримінальному процесуальному законі при обранні першого разу запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на підставі клопотання працівника органу досудового розслідування, погодженого з прокурором, а в наступних випадках при продовженні строку тримання під вартою залишити той порядок який є у чинному КПК України – тобто клопотання має право подати прокурор, слідчий за погодженням з прокурором не пізніше ніж за 5 днів до за-

кінчення дії попередньої ухвали про тримання під вартою до слідчого судді.

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25 квітня 2003 р. № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0004700-03>.

4. Справа «Харченко проти України»: Рішення Європейського суду з прав людини від 10 лютого 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_662.

5. Фаринник М. І. Міжнародний досвід застосування заходів процесуального примусу / М. І. Фаринник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavc.com.ua/period/article/40914/%D4>

6. Кримінальний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf)

Є. С. Колесник

*(Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»)*

ПРО АДВОКАТУРУ ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство, як зазначає П. М. Рабінович, це «спільність вільних, рівноправних людей та їхніх об'єднань, яким держава забезпечує юридичні можливості бути власниками засобів виробництва, а також брати активну участь у політичному житті» [1, с. 48]. Варто відзначити, що формування громадянського суспільства можливе лише у демократичній, соціальній, правовій державі.

Процес суспільної діяльності людини значною мірою залежить від обсягу прав та свобод, які визначають її соціальні

можливості, характер життєдіяльності, систему зв'язків людей у суспільстві. Тому проблема прав людини завжди була предметом політичної боротьби за володіння цими правами, розширення їх сфери та визначення становища людини у суспільстві. Права людини – складне, багатоаспектне явище, пов'язане з розвитком правових норм, які формулюють ці права [2].

Велике значення як для формування національного законодавства, так і підходу до формування прав людини відіграє природно-правова концепція, яка стверджує важливість діяльності держави, основу її функціонування в забезпечені та реалізації прав людини. Такі відносини в системі «державна – громадянин» у наш час визнані пріоритетними. Право громадянина має нормативно визначений характер. Реалізація та державне забезпечення такого права без закріплення його в нормативно-правовому акті неможливе [3].

Сьогодні визнання прав та свобод людини, їх закріплення у національному законодавстві хоча й важливий крок, однак – це лише перший крок на шляху до формування громадянського суспільства у демократичній, соціальній, правовій державі. Саме визнання прав та свобод «де-юре», не гарантує існування таких прав та свобод, а також їх захист «де-факто». Безперечно, важливою та необхідною є правоохоронна та правозахисна діяльність для забезпечення, охорони та захисту прав, свобод і інтересів людини та громадянина. Саме адвокатура є одним із правозахисних інститутів у нашій державі.

Відповідно до статті 131-2 Конституції України адвокатура діє для надання професійної правничої допомоги в Україні [4]. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист особи від кримінального обвинувачення. Виключне представництво адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року. Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року [5].

Хоча в Україні адвокатура не є державним органом, однак діє у правовому полі нашої держави, а її діяльність спрямована на здійснення захисту прав, свобод та інтересів людини

та громадянина. Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому законом [6]. На адвокатів покладається виконання найважливішої соціальної функції – забезпечення захисту від обвинувачення та надання правничої допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах.

При здійсненні адвокатської діяльності необхідним є дотримання етичних та моральних норм, які закріплені у Правилах адвокатської етики. Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. При цьому специфіка, комплексний характер обов’язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, дотримання принципів законності і верховенства права [7].

Отже, адвокатура в Україні відіграє вирішальну та ключову роль щодо захисту прав, свобод і інтересів людини та громадянина в умовах розвитку громадянського суспільства.

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. – Вид. 9-е, зі змін. / П. М. Рабінович. – Львів: Край, 2007. – 192 с.

2. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part2/409.htm.

3. Конституційне право України. Поняття прав і свобод людини та громадянина [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://www.biglib.com/book/39_Konstityciine_pravo_Ukraini/4212_71_Ponyattya_prav_i_svobod_ludini_ta_gromadyanina.

4. Конституція України: Закон України від 28. 06. 1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII // Голос України. – 2016. – № 118.

6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI // Голос України. – 2012. – № 148-149.

7. Правила адвокатської етики, затверджені 09 червня 2017 р. Звітно-виборним з’їздом адвокатів України 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/...>

В. Д. Корнійчук

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА АЛІМЕНТИ, ОДЕРЖАНІ НА ДИТИНУ

Для вдосконалення правового регулювання відносин, що опосередковують забезпечення дитини на утримання важливим є дослідження концепції права власності на аліменти, які одержані на дитину. Адже сфера правовідносин батьків і дітей включає невід'ємну майнову складову, яка включає в себе правовідносини з приводу майна та правовідносини щодо утримання.

Якщо ж сімейна спільність порушена і дитина проживає з одним із батьків, отримуючи при цьому аліменти від іншого з них, то постає важливе питання права власності на аліменти, одержані на дитину.

Правовідносини батьків та дітей щодо утримання належать до одного з видів майнових відносин між батьками та дітьми і регулюються положеннями глав 15-17 Сімейного кодексу України. Право дитини на матеріальне забезпечення посідає одне з головних місць у переліку прав дитини, встановленому, зокрема, у ст. 27 Конвенції ООН про права дитини. Згідно з Сімейним кодексом України батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття (ст. 180), а в певних випадках – і своїх повнолітніх дочку, сина, якщо останні є непрацездатними або продовжують навчання (ст.ст. 198, 199) [2].

Відповідно до законодавства України є два способи визначення розміру аліментів: у частці від доходу її матері, батька і у твердій грошовій сумі. Стаття 183 Сімейного кодексу України визначає, що частка заробітку (доходу) матері, батька, яка буде стягуватися як аліменти на дитину, визначається судом. Якщо стягуються аліменти на двох і більше дітей, суд визначає частку від заробітку (доходу) матері, батька на їх утримання, яка буде стягуватися до досягнення найстаршою дитиною повноліття. Якщо платник аліментів має нерегулярний, мінливий дохід, частину доходу одержує в натурі, а також за наявності

інших обставин, що мають істотне значення, суд за заявою платника або одержувача може визначити розмір аліментів у твердій грошовій сумі. Розмір аліментів, визначений судом у твердій грошовій сумі, підлягає індексації відповідно до закону [4].

Правовідносини між батьками та дітьми щодо утримання характеризуються певними особливостями. По-перше, підстави їх виникнення визначено законом. Сторони не мають права відмовитися від виконання обов'язку сплачувати аліменти за наявності законних підстав для цього, окрім випадку, якщо дохід дитини набагато перевищує дохід кожного з них і забезпечує повністю її потреби.

По-друге, правовідносини між батьками і дітьми з приводу утримання є безоплатними. Кошти, надані однією зі сторін, не можуть бути витребувані назад, за винятком випадків, коли їх стягнення ґрунтується на неправдивих відомостях.

По-третє, правовідносини щодо утримання мають особистий характер. Утримання надається особами, на яких вказує закон.

По-четверте, виплати, що здійснюються, суб'єктами, мають тимчасовий характер [5, с. 198].

Обов'язок надавати дитині утримання для забезпечення її життєдіяльності покладається законодавством на обох батьків рівною мірою. Якщо сім'я розпадається, визначається порядок надання утримання тим із батьків, який проживає окремо від дитини або не опікується нею. Перехід майна від однієї особи до іншої відбувається в межах зобов'язальних правовідносин. Через правовідносини щодо утримання воно змінює свою належність, потрапляючи у сферу панування іншої особи [3].

Стаття 179 Сімейного кодексу України визначає, що аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини. Неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні аліментами, одержаними на її утримання. Неповнолітня дитина має право на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до Цивільного кодексу України [1].

Дана стаття врегульовує питання права власності на аліменти, які отримуються на дитину. Зокрема, передбачено, що аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини, а не того із батьків, на ім'я якого вони виплачуються, як це було раніше (до внесення змін у Сімейний кодекс України згідно редакції Закону № 2037-VIII від 17. 05. 2017 року). Під цільовим призначенням, про яке зазначено у статті варто розуміти витрати спрямовані на забезпечення потреб та інтересів дитини, зокрема потреби у харчуванні, одязі, гігієні, забезпечення речами, необхідними для розвитку і виховання дитини, реалізації її здібностей. При цьому Сімейний кодекс закріплює за неповнолітньою дитиною право на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до законодавства.

У правовій реальності з огляду на мету зобов'язання з утримання ще давно склався підхід, згідно з яким аліменти вважалися власністю дитини. Про це свідчить і норма, відповідно до якої кошти батьків на утримання дітей, що перебували у дитячих закладах, перераховувалися на їх особисті рахунки до ощадних банків (ст. 87 Кодексу про шлюб і сім'ю України). І хоча вона була розрахована на окремий випадок і стосувалася лише певної категорії дітей, позбавлених батьківського піклування, на той час то була єдина норма, яка встановлювала правовий режим аліментів, визначаючи їх належність саме дитині. До внесених змін, що відбулися в 2017 році, у Сімейному кодексі була закріплена концепція, за якою правовий режим аліментів, одержаних на дитину, встановлювався неоднозначно, а залежав від наявності над нею батьківського піклування. В одному випадку аліменти визнавалися власністю того з батьків, на ім'я якого вони виплачувалися, а в іншому (якщо дитина позбавлена батьківського піклування) – її самої [3].

Останнім часом спостерігається позитивна тенденція з боку законодавця, спрямована на посилення відповідальності за невиконання або неналежне виконання обов'язку батьками сплачувати аліменти на дитину. Безперечно, є необхідність подальшого вдосконалення законодавства у сфері стягнення аліментів.

Нова редакція Закону України «Про виконавче провадження» від 2 квітня 2016 року №1404-VIII у частині регулювання порядку стягнення аліментів містить аналогічні поло-

ження старої редакції закону, крім норми закону, де передбачається індексація аліментів, що значно погіршує становище стягувача порівняно зі старою редакцією. Складність стягнення аліментів на дитину пов'язана не тільки з недосконалістю норм сімейного законодавства або законодавства, що регулює примусове виконання рішень, а й податкового, яке робить можливим неофіційне працевлаштування або отримання зарплатні у «конверті», адміністративного, кримінального, прогалини якого роблять можливим ухилення боржника від відповідальності. Таким чином, порядок стягнення аліментів на дитину є складним процесом, що пов'язаний із декількома галузями права та потребує вдосконалення на кожній стадії – від призначення аліментів за рішенням суду до його примусового виконання [4].

Отже, майно і кошти, призначені для утримання дитини, мають спрямовуватися виключно на забезпечення її життєдіяльності, задоволення потреб щодо духовного та фізичного розвитку. Основним критерієм при визначенні порядку управління таким майном і грошима мають братися, перш за все, інтереси дитини, які гарантуються цільовим використанням майна і грошей, а також інтереси батька-платника щодо попередження недобросовісного розпорядження такими коштами іншими особами. На мою думку, законодавець рухається у правильному напрямку, показником чого є останні зміни в сімейному законодавстві України.

1.Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III (із змінами і доповненнями) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

2.Д'ячкова Н. А. Зміст договору між батьками про сплату аліментів на дитину / Н. А. Д'ячкова // Право і безпека. – 2013. – № 2. – С. 172–176.

3.Новохатська Я. Право власності на аліменти, одержані на дитину / Я. Новохатська // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 10. – С. 7–11.

4.Порядок стягнення аліментів на дитину за чинним законодавством / Є. Ханович // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 10. – С. 20–25.

5.Сімейне право України: навч. посібник / кол. авторів; за ред. Т. В. Курило. – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – 316 с.

Х. О. Костка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ІНСТИТУТ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ: ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Одним із різновидів звільнення від відбування покарання є умовно-дострокове звільнення. Це є окремий інститут, в якому безпосередньо знаходять своє відображення принципи кримінального права, і саме можливість дострокового звільнення від покарання створює у засуджених прагнення до виправлення та ресоціалізації, і визначається як заохочення.

Багато відомих вчених-процесуалістів присвятили свої праці дослідженню інституту умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, як наприклад, Ю. М. Ткачевський, О. М. Носенко, В. В. Скибицький, В. М. Трубников, О. М. Бандурка, Г. В. Дровосеков, Л. В. Кузнецова, А. З. Перелигін, Л. Є. Орел, І. С. Яковець та ін.

Інститут умовно-дострокового звільнення від відбування покарання має чималий шлях становлення. Так, на думку О. М. Носенко, першим законодавчим актом, що заклав основи застосування інституту умовно-дострокового звільнення від покарання на Україні, є Постанова Народного Секретаріату України від 4 січня 1918 року «Про введення народного суду», яка встановлювала право суду застосовувати до засуджених помилування, дострокове звільнення, умовне засудження і відновлення їх у правах. На його думку, цей період тривав до кодифікації кримінального і процесуального законодавства та прийняття Основних начал Кримінального законодавства Союзу РСР 1924 року [1, с. 24].

Інший науковець М. І. Скригонюк виділяє такі періоди розвитку умовно-дострокового звільнення: перший починається з моменту прийняття Закону «Про умовно-дострокове звільнення» у 1909 році та закінчується Лютневою буржуазно-демократичною революцією 1917 року; другий – з початку

Лютневої революції 1917 року до прийняття Народним Секретаріатом України Постанови «Про введення народного суду» та розповсюдження в Україні радянської влади; третій – із прийняття зазначеної постанови до кодифікації кримінального і процесуального законодавства СРСР [2, с. 18].

В період зміни державного ладу 1917–1918 рр. регулювання інституту умовно-дострокового звільнення здійснювалось відповідно до законодавства Російської Імперії, тому що нова влада ще не встигла прийняти нових законів. Наступним етапом у становленні інституту умовно-дострокового звільнення було прийняття Радою Народних комісарів Декрету УРСР «Про дострокове звільнення» 21 березня 1919 року [3].

Щодо правової природи вищеаналізованого інституту варто зазначити, що у юридичній літературі зустрічається теорія згідно з якою умовно-дострокове звільнення визначається як заохочення, однак така точка зору є спірною. Умовно-дострокове звільнення звісно ж заохочує засудженого, виступає стимулом виправлення, однак дане визначення носить дуже загальний характер і не може визначати юридичну природу саме умовно-дострокового звільнення. На думку Ю. М. Ткачевського під поняття «заохочення» підпадають і звільнення від відбування покарання з випробуванням, і заміна не відбутої частини покарання більш м'яким тощо. Однак не викликає сумніву, що умовно-дострокове звільнення виступає важливим стимулом виправлення засуджених, який робить позитивний виховний вплив.

Деякі вчені, наприклад, Я. Улицький, А. М. Носенко [4, с. 6] вважають, що умовно-дострокове звільнення від відбування покарання є суб'єктивним правом засудженого, тобто забезпеченою законом можливістю поведінки особи, яка направлена на досягнення її мети та інтересів. Однак таке визначення просто вказує, що засуджений має право на умовно-дострокове звільнення і не визначає його юридичну природу.

На сьогоднішній день на думку вчених, частина критеріїв, якими керується адміністрація установ виконання покарань, носять формальний характер (наприклад, відмова від негативних зв'язків з кримінальним оточенням та впливу злочинної моралі; прийняття письмового зобов'язання про правослухня-

ну поведінку; ступінь суспільної небезпечності засудженого, який оцінюється виключно за тяжкістю вчиненого злочину тощо), частина не відображає реального стану виправленості засудженого (не завжди відсутність стягнень свідчать про позитивні зміни особистості), окремі критерії носять характер припущення за неможливістю перевірки (щире каяття) [5; 6, с. 53].

Отже, виходячи із вищенаведеного вбачається, що умовно-дostroкове звільнення є одним із видів звільнення від покарання, який одночасно є комплексним інститутом кримінального, кримінального процесуального та кримінально-виконавчого права, і відповідно має складну юридичну природу.

Суть цього інституту полягає у тому, що особа засудженого може бути достроково звільнена у разі відбуття встановленої частини строку покарання, призначеного вироком суду та доведення свого виправлення, від подальшого відбування покарання під умовою обов'язкового дотримання ним ряду обов'язків.

1. Носенко А. М. Из истории развития на Украине института условно-досрочного освобождения от наказания / А. М. Носенко // Труды Всесоюзного научно-исследовательского института МВД СССР. – 1972. – № 22. – С. 21–26.

2. Скригонюк М. І. Виникнення і розвиток умовно-дostroкового звільнення в Україні і питання соціальної адаптації звільнених / М. І. Скригонюк. – Черкаси: Право, 1993. – 36 с.

3. Про досрочное освобождение: Декрет Совета народных комиссаров УССР от 21 марта 1919 года // Собрание узаконений УССР. – 1919. – № 30. – Ст. 336.

4. Носенко А. М. Условно-досрочное освобождение от лишения свободы: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук / А. М. Носенко. – К., 1973. – 19 с.

5. Яковець І. Застосування умовно-дostroкового звільнення та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, зміна умов тримання шляхом переведення до іншої установи / І. Яковець // Права Людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khpg.org.index.php?id=1239800285>.

6. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання: навч. посібник / М. В. Романов. – Харків: Права людини, 2012. – 112 с.

**ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО КОНФЛІКТУ
НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ.
ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ФРАНЦІЇ:
АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ**

Система державного правосуддя завжди мала однією із проблем ефективне і швидке вирішення конфліктів. В більшості країн наразі проводяться реформи по демократизації суспільних інститутів і виникають нові шляхи вирішення конфліктів, які можуть гарантувати та розширити соціально-економічні, політичні та особисті права і свободи громадян. В Україні модель функціонування програм відновного правосуддя наразі перебуває на етапі формування. Одним із альтернативних заходів вирішення кримінально-правового конфлікту є медіація. Альтернативні заходи полягають у спробах вирішення кримінально-правового конфлікту поза рамками класичної кримінальної юстиції, минаючи відповідно такі юридичні наслідки вчинення злочину, як кримінальне переслідування й покарання [1, с. 106].

До медіації все більший інтерес виявляють європейські країни континентальної та англо-саксонської системи права, звертаючись до американського досвіду, та адаптуючи його до свого законодавства. Поширенню медіації сприяє діяльність Ради Європи, прикладом якої є резолюція №1 «Відправлення правосуддя у XXI столітті», прийнята на 23 Конференції Європейських міністрів юстиції 9 червня 2000 року [2, с. 130].

Медіація передбачає активну діяльність третьої особи, яка не має права вирішувати спір, але здійснює допомогу у відновленні діалогу та рівноправ'я у стосунках між сторонами конфлікту з метою його подальшого вирішення.

Основною ідеєю медіації у Франції є ініціатива прокурора стосовно її здійснення при ухваленні рішення про порушення кримінального переслідування. В даному випадку така процедура допомагає забезпечити відшкодування збитків потерпі-

лому, усунути перешкоди, пов'язані з порушенням закону та реабілітувати індивіда. Прокурор приймає остаточне рішення вже в залежності від успішності проведення медіації та зважаючи на результати досягнення згоди між сторонами [3, с. 117–118].

Досягнення угоди між особами, відповідно до якої правопорушник визнає свою вину є основною метою здійснення медіації. У Франції медіацію здійснюють спеціальні профільні громадські організації, які не мають жодного відношення до системи кримінальної юстиції.

В той же час адвокатам сторін, які беруть участь у слуханні, заборонено спілкуватися, вони можуть надавати лише поради. Якщо обвинувачений добровільно виконає умови (примушувати його до цього не можна), то право державних органів на кримінальне переслідування припиняється, про що складається окремий протокол. Якщо умови медіації не виконано, прокурор відкриває офіційне кримінальне переслідування, для якого так звана невдача медіації не має ніякої юридичної сили [4, с. 117]. Повертаючись до законодавства Франції, зазначимо, що медіація в цій країні включає чотири етапи: – підготовчий, що включає обмін інформацією між прокурором та асоціацією; – аналіз конфлікту й попередня робота зі сторонами; – безпосередня процедура примирення (медіація) й укладення угоди; – закриття справи та її оцінка, після чого асоціація або приватний медіатор передає прокуророві офіційний звіт про процедуру медіації та її результати [2, с. 130, 131].

З одного боку, поширення практики застосування медіації в Україні ускладнюється наявністю в нашій культурі установки на вирішення проблеми з позиції сили чи влади та уникнення особистої відповідальності за те, що відбувається, тенденції шукати винного зовні. З іншого боку, медіація має шанс на втілення в українське законодавство внаслідок такої особливості української свідомості суспільства, як великої значимості взаємовідносин людей одне з одним.

1. Головки Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном английском праве / Л. В. Головки // Правоведение. – 1998. – №3. – С. 103–112.

2.Горова А. Приклади існуючих програм відновного правосуддя в інших країнах / А. Горова // Відновне правосуддя в Україні. – 2005. – № 1–2. – С. 130–133.

3.Правовое обеспечение практики восстановительного правосудия: мировые тенденции и перспективы в России: науч.-практ. конф. // Гос-во и право. – 2003. – № 9. – С. 114–121.

4.Максудов Р. Р., Флямер М. Г., Грасенкова А. К. Институт примирения в уголовном процессе: необходимость и условия развития / Р. Р. Максудов, М. Г. Флямер, А. К. Грасенкова // Правозащитник. – 2000. – № 2. – С. 18–23.

А. О. Коцур

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Корупція – це одне з явищ, яке здатне породжувати кризові стани у різних галузях суспільного та соціального розвитку кожної держави, насамперед це стосується політики, економіки, державного правління, а також є однією із ключових передумов існування організованої злочинності.

З моменту проголошення Україною незалежності поняття «корупція» набуло значного поширення у вітчизняній правовій літературі, виступах політичних діячів та керівників держави. Аналіз законодавства, наукової та довідниково-термінологічної літератури дозволяє стверджувати, що поняття «корупція» сформувалося за давніх часів і розумілося загалом як хабарництво.

Важливу роль у протидії корупційним проявам відведено адміністративному законодавству. Про це свідчить спрямованість Закону України «Про запобігання корупції» [1] на широке застосування адміністративної відповідальності за корупційні діяння та інші діяння, що пов'язані з корупцією.

До основних ознак корупційного діяння ми відносимо:

1) діяння, спрямоване на отримання неправомірної вигоди як майнового так і немайнового характеру (на відміну від хабара). Обов'язкова наявність корисливої мети;

2) вигоди, матеріальні чи нематеріальні блага отримуються суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення незаконно;

3) дії або бездіяльність суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення, спрямовані на порушення вимог нормативно-правових актів, у яких визначені коло прав та обов'язків особи на відповідній посаді, з метою отримання благ у незаконний спосіб;

4) діяння, спрямовані на отримання певних благ за допомогою і з використанням службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей, авторитету займаної посади, які не пов'язані з виконанням особою своїх безпосередніх посадових обов'язків;

5) дія або бездіяльність посадової особи спрямовані на отримання благ, вчинена умисно, при цьому особа, яка вчинила це правопорушення, усвідомлювала протиправний характер своїх вчинків;

6) дії посадової особи вчинюються за домовленістю або згодою сторін;

7) діяння має бути вчинене особою, віднесеною законодавством України до суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення;

8) наявність причинного зв'язку між діяннями та наслідками;

9) дії або бездіяльність суб'єкта правопорушення з ознаками корупції, не містять складу злочину [2, с. 73].

Кожна особа за вчинення будь-якого правопорушення, яке передбачене Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), повинна понести відповідальність за свої дії.

Тим самим, у разі вчинення одного або декількох адміністративних корупційних правопорушень накладається адміністративне стягнення. Адміністративне стягнення за вчинення корупційного проступку, передбаченого КУпАП, може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року із дня його вчинення.

КУпАП за вчинення корупційного правопорушення передбачені два види стягнень:

1) штраф (статті 172-2; 172-3; 172-4; 172-5; 172-6; 172-7; 172-9);

2) конфіскація (статті 172-2; 172-4; 172-5).

У разі виявлення вчиненого корупційного правопорушення уповноважена особа складає протокол. У справах про вчинене адміністративне корупційне правопорушення протокол мають право складати:

1) уповноважені особи органів Національної поліції;

2) уповноважені особи органів Служби безпеки України;

3) уповноважені особи органів державної податкової служби;

4) уповноважені особи органів управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (про корупційні правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків);

5) прокурор або уповноважена ним особа з числа працівників прокуратури.

Справи про адміністративне корупційне правопорушення розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне корупційне правопорушення та інших матеріалів справи.

Після розгляду справи про вчинене адміністративне корупційне правопорушення виноситься постанова у справі. Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено [3].

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

2. Остапенко О. І. Кваліфікація адміністративних правопорушень: навч.-практ. посібник / О. І. Остапенко. – Л., 2000. – 149 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

В. В. Кошель
*(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Розвиток підприємницької діяльності та збільшення масштабів і результативності в виробничих та невиробничих сферах підприємницького сектору є одним з найголовніших чинників позитивних структурних змін та покращення роботи національного господарства, розвиток нових ресурсів економічного поживлення, покращення якості життя населення України.

Заохочення росту малого та середнього підприємництва є одним з пріоритетних сфер державної політики останнього часу, в умовах спротиву ризикам виникнення та розвитку економічної депресії. Зазначену сферу регламентовано цілою низкою нормативно-правових актів, зокрема: законами України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо спрощення реєстрації осіб як платників податків», «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2014–2024 роки» [1].

Окрім того, Кабінет Міністрів України затвердив стратегію розвитку малого й середнього бізнесу в Україні. Стратегія розрахована на період до 2020 року. Для досягнення поставленої цілі було окреслено 6 стратегічних ліній: створення умов для сприятливого нормативно-правового, інституціонального й операційного середовища для підприємництва; створення сприятливих умов для оперативного доступу малого й середнього бізнесу до джерел фінансування на привабливих умовах; спрощення податкового адміністрування підприємців; популяризація підприємницької культури й розвиток конкурентосп-

роможного людського капіталу й підприємницьких навичок; сприяння експорту/інтернаціоналізації підприємництва; посилення конкурентоспроможності й інноваційного потенціалу бізнесу [2].

Переглядаючи позицію України в 2017 році потрібно звернути увагу на те що, у рейтингу Doing Business-2017, який формує Світовий банк Україна займає 80 позицію серед 190 країн, що на три позиції вище у порівнянні із рейтингом Ведення бізнесу минулого року. Так, останній звіт групи Світового банку зазначає, що в нормативно-правовій базі, яка регулює розвиток бізнес середовища в Україні, все ще залишається багато проблем [3].

Середньостроковою ціллю подальших реформ (особливо реформи з дерегуляції) у цій сфері є утворення сприятливого середовища для розвитку бізнесу, ведення малого і середнього підприємництва, збільшення інвестицій в розвиток бізнесу в Україні, полегшення за збільшення обсягів міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці. Для досягнення цих результатів підприємці пропонують ряд рішень, таких як зменшення обсягів необхідної документації та скорочення кількості органів державного нагляду. Проте державні органи не завжди прислухаються до таких пропозицій.

Посилаючись на статистику Doing Business-2016 та Doing Business-2017 зазначимо зміни, що відбулися у показниках: реєстрація підприємства – з 30 до 20 місця; підключення до електромереж – із 137 до 130 місця; оподаткування – із 107 до 84 місця [4].

Також важливо звернути увагу на сфери, в яких позиція України погіршилися або залишилися на тому самому рівні. З поміж них: вирішення проблем із неплатоспроможністю – із 141 до 150 місця; міжнародна торгівля – із 109 до 115 місця; реєстрація власності – із 61 до 63 місця; доступ до отримання кредитів – із 19 до 20 місця; отримання дозволів на будівництво – залишилися без змін [5].

Переглянувши ці показники можна зробити висновок, що останній звіт 2017 року яскраво показує необхідність рішучіших впроваджень, відповідних нормативних змін у контексті дерегуляції.

Важливим є і те, що Україна значно поступається країнам-сусідам: Румунія знаходиться на 36 місці, Білорусь на 37, Молдова на 44, РФ на 40, Туреччина на 69.

1.Бережний Я. В. Щодо пріоритетних завдань удосконалення політики розвитку малого підприємництва в Україні. Аналітична записка / Я. В. Бережний // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1455/>

2.Про Стратегію сталого розвитку Україна – 2020: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

3.Україна посіла 80 місце серед 190 країн у рейтингу Doing Business-2017, який готує Світовий банк. // Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2108284-doing-business-2017-pozicii-ukraini-v-rejtingu.html>.

4.Doing Business 2017. // International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. – 2017. – №14. – С. 11–15.

В. В. Кравець

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ. ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Сьогодні в Україні активізувалася гендерна думка й діяльність, спрямована на гендерні перетворення. Це пов'язано з тим, що суспільство постало перед фактом масштабних економічних, політичних, соціальних та культурних трансформацій, внаслідок яких відбулися певні зміни статусних позицій різних соціальних груп і категорій громадян.

Для українського суспільства залишається стабільною ситуація, коли жінки значною мірою відсторонені від основних центрів визначення політики і прийняття рішень. Відсутність жінок на рівні прийняття рішень породжує дисбаланс в розподілі соціально-економічних благ, за умов, коли в країні 5–10% економічних ресурсів контролюють жінки, приватних під-

приємців – 38%, проте 98% жінок серед працівників дошкільних установ та 84,5% – середніх навчальних закладів [3].

На найвищих рівнях усіх гілок влади й управління в Україні жінки становлять мізерну меншість, що різко виокремлює нашу країну серед інших європейських країн. Жінкам важко потрапити в українську політику. Чітко простежується певна тенденція: за оцінками експертів в Україні прагнення до гендерного паритету реалізується серед керівників найнижчого рівня, зокрема, під час призначень на посади спеціалістів в органах законодавчої, виконавчої та судової влади. Якщо проаналізувати дані за результатами останніх виборів до місцевих органів влади, то спостерігаємо чітку тенденцію: на той час представництво жінок у Верховній Раді складало 7,4%, серед депутатів обласних рад – 12%, районних рад – 23%, міських рад – 28%, а на рівні сільських і селищних рад – 51% і 46% відповідно [4].

За даними виборів до Верховної Ради 2014 року цей показник трохи підвищився і складає сьогодні 51 місце (12,08%). Аналізуючи представництво жінок у владних установах, треба враховувати не тільки кількісний, а і якісний критерій, а саме – можливість впливати на прийняття рішень.

В сучасній економіці України відбулося чимало змін: роздержавлення власності, лібералізація цінової політики та зовнішньоекономічної діяльності, економічний спад і нині поступове зростання валового національного продукту. Однак, відсутність цілеспрямованої державної політики сприяння гендерній рівності у сфері економічних відносин призводить до посилення соціально-економічної диференціації населення залежно від статі, невідповідності фактичних можливостей жінок та чоловіків декларованій Конституцією України (ст. 24) рівності статей та настановам демократичного суспільства [1].

Крім того, існування гендерної нерівності в суспільстві сповільнює економічне зростання, послаблює систему державного управління та знижує ефективність стратегій розвитку [6, с. 215].

Серед передумов формування гендерної політики у нашій державі можна виділити:

- історичні (поява жіночих організацій, вплив феміністичного руху, Пекінська декларація та інші міжнародні докумен-

ти, спрямовані на покращення становища жінок у всіх сферах життя);

- культурні (культ жінки-матері в суспільстві за умов існування патріархального устрою);
- політичні (поступове збільшення представництва жінок у Верховній Раді, органах місцевого самоврядування);
- освітні (запровадження навчальних дисциплін з основ гендерної політики у вищих навчальних закладах міст Києва, Львова, Одеси та Харкова, створення центрів та лабораторій з гендерних досліджень);
- демографічні (висока й рання смертність чоловіків, зменшення народжуваності та демографічне старіння населення; починаючи з 1991 року в Україні спостерігається тенденція до зменшення кількості чоловіків);
- медичні (запровадження програми «Планування сім'ї» та програм профілактики зі збереження репродуктивного здоров'я);
- економічні (жінки мають нижчий рівень економічної активності, нижчий рівень зайнятості, вищий рівень безробіття);
- соціальні (насильство в сім'ї, торгівля людьми [5, с. 278]).

Україна поступово рухається до запровадження гендерної політики, намагаючись не просто декларувати рівні права та можливості жінок та чоловіків, а й здійснюючи для цього реальні дії, заходи, поступово крокуючи до змін у законодавстві [7].

Отже, особливої уваги заслуговує існуюче на сучасному етапі в Україні протиріччя між законодавчим закріпленням принципів гендерної рівності і реальними соціальними процесами, що характеризуються збереженням гендерних диспропорцій практично у всіх сферах суспільного життя; між процесами демократизації суспільства, що відкривають широкі можливості для самореалізації жінок, для освоєння ними нових соціальних ролей, і реальним загостренням гендерних нерівностей, зниженням соціального статусу жінок в умовах трансформаційних змін українського та інших пострадянських суспільств.

1. Конституція України від 28. 06. 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96>.

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – Ст. 561. Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1834 // Офіційний вісник України. – 2007 – № 1. – Ст. 91.

3. Везелева К. В. Україне женщины не голосуют за женщин / К. Везелева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://facenews.ua/19577/kinder-kche-kirche-kvoti.html>.

4. В Минсоцполитики признали: в Украине мало женщин-руководителей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.golosua.com/ru/main/article/politika/20111025_v-minsotspolitiki-priznali-vukraine-malo-jenschin-rukovoditeley.

5. Дисюк Т. М. Гендерний аспект соціально-економічної політики України / Т. М. Дисюк // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 50. – С. 276–282.

6. Семке Н. М. Гендерна асиметрія української політики / Н. М. Семке, К. А. Агаларова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 211–219.

7. Сербіна Н. Реалізація гендерної політики в Україні / Н. Сербіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/29>

К. І. Круць

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВОВИЙ СТАТУС РОЗПОРЯДНИКА МАЙНА БОРЖНИКА В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО БАНКРУТСТВО

У судовій процедурі розпорядження майном боржника одним із ключових та принципово важливих учасників є арбітражний керуючий (розпорядник майна).

Як зазначає А. О. Селіванов, розвиток правового статусу арбітражного керуючого в Україні обумовлений диспозитивними умовами забезпечення ефективного антикризового управління майном і фінансовими активами господарюючого суб'єкта, який підпадає під процедуру відновлення платоспроможності» [1, с. 118].

Антикризове управління якого полягає не тільки в механічному нагляді й контролі за управлінням і розпорядженням майновими активами боржником, а й у прийнятті компромісних рішень в інтересах кредиторів і боржника, направлених на відновлення платоспроможності боржника і подальше задоволення вимог його кредиторів [2, с. 102].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство), арбітражний керуючий є – фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України [3].

Чинне законодавство України встановлює певний перелік вимог яким повинен відповідати арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор).

Згідно з ч. 1 ст. 97 Закону про банкрутство, арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну або економічну освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років або одного року на керівних посадах після отримання повної вищої освіти, пройшов навчання та стажування протягом шести місяців у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства, володіє державною мовою та склав кваліфікаційний іспит [3].

Принципи відбору та умови доступу кандидатів арбітражних керуючих на посаду розпорядника майна здійснюється відповідно до порядку, визначеного «Положенням про автоматизовану систему з відбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство», що затверджене Постановою Пленуму Вищого господарського суду України від 14. 07. 2016 р. [4].

Професійний рівень арбітражних керуючих досягається шляхом підготовки спеціалістів з арбітражного управління, яка здійснюється відповідно до «Положення про систему підготовки і перепідготовки осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражного керуючого та підвищення кваліфікації

і перепідготовки арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), їх підготовки у справах про банкрутство страхових організацій» (далі – Положення). Зазначене Положення регулює питання навчання осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражного керуючого і стажування осіб, що отримали сертифікат про проходження навчання з метою удосконалення й застосування на практиці знань, набутих під час навчання, і набуття практичних навичок у сфері відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [5].

За загальними приписами Закону про банкрутство (абз. 2 ч. 4 ст. 22, ч. 6 ст. 27) повноваження розпорядника майна припиняються із дня припинення провадження у справі про банкрутство, у випадку затвердження господарським судом мирової угоди, призначення керуючого санацією або ліквідатора.

Усунення розпорядника майна від виконання ним своїх обов'язків здійснюється господарським судом за клопотанням комітету кредиторів, за клопотанням органу, уповноваженого управляти державним майном або за власною ініціативою суду (абз. 1 ч. 3 ст. 114 Закону про банкрутство) [3].

Розглядаючи правовий статус розпорядника майна у процедурі розпорядження майном визначено, що останній як фізична особа є суб'єктом незалежної професійної діяльності, тобто наділений самостійною правосуб'єктність.

1. Селіванов А. О. Правосуб'єктність арбітражного керуючого в процедурі банкрутства (проблемні питання) / А. О. Селіванов // Санація та банкрутство. – 2010. – № 1. – С. 118–120.

2. Мінковський С. В. Розпорядження майном боржника у процедурі банкрутства: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / С. В. Мінковський; НАН України, Інст. екон.-прав. дослідж. – К., 2015. – С. 227.

3. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14. 05. 1992 року № 2343-ХІІ (із змінами і доповненнями) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/page>

4. Положення про автоматизовану систему з відбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство: Постанова Пленуму ВГСУ від 14.07.2016 р. № 8 (із змінами і доповненнями) //

Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008600-16>

5. Положення про систему підготовки і перепідготовки осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючих санацією, ліквідатора) та підвищення кваліфікації і перепідготовки арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), їх підготовки у справах про банкрутство страхових організацій: Наказ М-ва юстиції України 27. 12. 2012 р. за № 1973/5 (із змінами і доповненнями) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0006-13>.

І. В. Кузьмич

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ

Становлення України як незалежної, демократичної держави визначає потребу протидії соціальним явищам, які негативно впливають на розвиток суспільних відносин і несуть в собі загрозу існуванню принципам, притаманним правовій, демократичній державі. Одним із таких небезпечних явищ є корупція. Вона створює перешкоди нормальному розвитку правової, економічної, політичної та інших сфер суспільного життя. Як результат – у суспільстві виникає соціальна напруга, породжується недовіра громадян до державної влади [1, с. 17].

Умови, які сприяють таким правопорушенням, різні. Боротьба з корупцією в державі неефективна через відсутність відповідного законодавства та спеціалізованих інституцій, недоліків діяльності правоохоронних органів, корумпованість судів, прокуратури, поліції, інших правоохоронних і контролюючих органів [2, с. 21].

Стаття 18 Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні»

Антикорупційна політика:

1. Засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) визначаються Верховною радою України.

2. Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики.

3. Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуацій щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії.

4. Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Керівники державних органів несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії.

Державна програма з виконання Антикорупційної стратегії підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та рекомендацій парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції [3, с. 47].

Всі корупційні діяння, як адміністративні правопорушення, поділяються на два види:

1) саме корупційні діяння, які передбачені статтею 1 Закону України «Про боротьбу з корупцією»;

2) інші правопорушення, пов'язані з корупцією (відповідно статті 5, 6, 10, 11 вищевказаного Закону) [4, с. 137].

В роботі також дістало подальший розвиток визначення та характеристика основних ознак корупції та корупційних діянь, зокрема таких як:

1) корупційна діяльність може здійснюватися як особами, уповноваженими на здійснення функцій держави та іншими особами прирівняними до них (наприклад – керівники відповідних державних підприємств), так і фізичними особами та уповноваженими представниками юридичних осіб;

2) дана діяльність пов'язана з протиправним використанням наданих особам, уповноваженим на здійснення функцій держави та іншим особам прирівняним до них, повноважень або протиправним наданням таким особам певних благ, пільг та інших переваг;

3) спеціальною метою такої діяльності є отримання матеріальних благ, пільг, послуг та інших переваг, як для себе так і для третіх осіб, а також отримання певних привілеїв фізичними чи юридичними особами [5, с. 36].

Отже, дана тема підлягає широкому і поглибленому вивченню і є актуальною на сьогоднішній день для якісної та ефективної боротьби з корупційною діяльністю.

1. Теоретичні засади вирішення проблеми державного управління в Україні: наукова доповідь / за заг. ред. Ю. С. Шемшученко, В. Б. Авер'янова. – К., 1995. – 23 с.

2 Авер'янов В. Б. Органи виконавчої влади в Україні / В. Б. Авер'янов; НАН Укр.: Ін-т держави ім. Корецького. – К.: ІнЮре, 1997. – 48 с.

3. Нове антикорупційне законодавство України: збірник законів: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2016 р.: (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2016. – 156 с.

4. Ващенко С. В. Адміністративна відповідальність: навч. посібник / С. В. Ващенко, В. Г. Поліщук. – Запоріжжя, 2001. – 142 с.

5. Андрійко О. Ф. Державний контроль у сфері виконавчої влади / О. Ф. Андрійко. – К., 1999. – 45 с.

Ю. В. Кузьмочка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство відіграє визначну роль у формуванні розвинутої політичної системи. На сьогоднішній день відбувається поступовий процес становлення громадянського суспільства, який, на жаль, дуже далекий до завершення. Для становлення громадянського суспільства в Україні необхідно, на мою думку, провести переформування українського суспільства.

До тенденції трансформації соціальної структури нашої держави можна віднести фактичну відсутність середнього класу та значного поступу в його формуванні, появу нових власни-

ків, поляризацію багатства і бідності, збереження старою номенклатурою своїх позицій.

Громадянське суспільство – це сукупність громадських інститутів, які сформовані на добровільній основі, діють на самоврядних засадах у межах Конституції та законів, за посередництвом яких індивіди вільно реалізують свої основні природні права і свободи. Спочатку цей термін (Civil society) використовувався для розмежування суспільства та держави. Тепер він став означенням організацій та інститутів соціального порядку, які є відносно незалежними від держави. Держава прирівнюється з правовим і інституціональним апаратом, у той час як громадянське суспільство являє собою моделі різних об'єднань [1, с. 25].

Громадянське суспільство формується історично, відображає певні якісні характеристики суспільства, набуті лише на певному етапі його розвитку. Поступальний розвиток соціальних форм життєдіяльності приводить до їх диференціації, виокремлення сфери управління як окремої галузі суспільної діяльності.

Інститути громадянського суспільства перебирають на себе повноваження щодо контролю над певними сферами соціальної життєдіяльності. Громадянське суспільство опредмечується у відповідних громадянських інститутах, має власний устрій, зовнішню форму свого існування у вигляді різноманітних за своїм конкретним спрямуванням об'єднань індивідів. Серед цих інститутів – сім'я, церква, об'єднання за інтересами, профспілки, органи громадської самодіяльності, громадські організації, політичні партії, недержавні засоби масової інформації. Головною ознакою цих інститутів є те, що вони утворюються не державою, а самими індивідами, і тому їх реальне функціонування є показником громадської зрілості суспільства, усвідомлення ним своїх власних потреб, рівня його самосвідомості [1, с. 21].

Слід зазначити, що громадянське суспільство органічно взаємопов'язане з державою, воно не існувало до держави і поза державою, водночас громадянське суспільство має щодо держави верховний суверенітет, сенс якого полягає в тому, що саме інтереси громадянського суспільства мають у країні пріоритет щодо державних інтересів, структури державного апарата

ту, форм держави, державно-правового режиму тощо. попри всі суперечності трансформаційного періоду, в Україні формування громадянського суспільства спостерегається в усіх сферах життя. Політико-правову основу створює політичний плюралізм та демократичне законодавство. З прийняттям 1996 року Конституції розпочався якісно новий період у розвитку суспільства та держави [2, с. 80].

Однією з головних умов формування і функціонування громадянського суспільства є специфічна якість особистості кожного громадянина—громадянська активність, яка включає в себе показники громадянськості, громадянської позиції та виступає головним стрижнем, який визначає цінність і цілісність особистості. Українська революція 2014 року наочно демонструє єдність громадянського суспільства України задля досягнення спільної мети (поновлення курсу на Євроінтеграцію).

Прояв громадської активності на сьогодні вражає своїм різноманіттям, окрім численних громадських організацій за останній рік було створено понад 50 добровольчих батальйонів та розпочався потужний волонтерський рух на підтримку військових [3, с. 50].

Громадянське суспільство в Україні є надзвичайно перспективним і готовим до переходу на новий рівень свого розвитку – європейський, а не пострадянський, як було до того. Для якісної організації переходу слід подолати проблеми, які гальмують розвиток громадянського суспільства [3, с. 59].

Отже, громадське суспільство можна назвати таким суспільством, в якому головною особою є громадянин.

Я вважаю, що історія формування громадянського суспільства є необхідною умовою становлення демократичних держав і формування національної культури українського народу.

-
1. Цивільне право України / Коссак В. М, Соловйов А. В, 2011 – С. 27.
 2. Гражданское право Украины /Е. О. Харитонов, А. В. Старцев, Е. И. Харитонов, 2008. – С. 71–81.
 3. Громадянське суспільство і соціальні перетворення в Україні // ЛНУ ім. І. Франка, філософський факультет. – 2001. – С. 54–65.

Н. В. Куруц

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

НЕОБХІДНІСТЬ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

В Україні, як і практично в кожній державі, існує необхідність в іноземних інвестиціях. Майже всі країни світу спрямовують свої зусилля на підвищення інвестиційної привабливості іноземних інвестицій та збільшення їх обсягів в національну економіку. Залучення іноземних інвестицій є реальним шляхом поповнення дохідної статті бюджету, впровадження сучасної техніки, удосконалення методів управління.

Потреба української економіки в іноземних інвестиціях набагато більша, ніж їх фактичне вкладення. Причина – в малопривабливому для іноземних інвесторів інвестиційному кліматі, однією з основних складових якого є агресія Російської Федерації на сході країни й фактична анексія Криму, нестабільний, далекий від оптимальності правовий режим іноземного інвестування в Україні (про це свідчать численні зміни в законодавстві, зокрема, в системі гарантій для іноземних інвесторів).

Для економіки України дуже важливим є залучення коштів іноземних інвесторів, адже це сприяє активізації інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу територій та ін.

У період переходу до ринкової економіки іноземні інвестиції використовують для розвитку базових (ракетно-космічна, літакобудівна, суднобудівна, інформаційна, біотехнологічна) та інших галузей (харчова, переробна, торгівля, легка промисловість та ін.).

Оскільки питання іноземних інвестицій є важливим для економічного розвитку нашої держави, їх вивчення та дослідження є вельми актуальним.

Тому значний внесок у теоретичний та практичний доробок щодо іноземного інвестування здійснили такі вітчизняні

та зарубіжні вчені, як О. М. Бандурка, В. М. Гриньова, А. С. Музиченко, О. В. Носова, А. А. Пересада, І. Л. Райнін, Р. Б. Шишка, Р. Лакруа, У. Фішер та інші. Але багато питань з цієї теми в умовах сьогодення поки що не вирішено.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» найбільш повно визначає нормативно-правове тлумачення поняття «інвестиції» та регулювання інвестиційної діяльності загалом, загальноправові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності, мету та форми державного регулювання інвестиційної діяльності, права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності.

Цей закон дає таке визначення, що є вихідним у більшості дослідників: «Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект» [1].

Близьке до цього визначення інвестицій наводиться в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку: «Інвестиції – актив, утримуваний підприємництвом для приросту капіталу через розподіл доходів (наприклад, відсотків, роялті, дивідендів та ренти), для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства інвестора, отриманих, скажімо, завдяки торговельним відносинам» [2].

З погляду бухгалтерського обліку, інвестиції – це актив, який утримується підприємством з певною метою і відображається в активі балансу.

Податковий кодекс України, покликаний регулювати відносини податкових органів та суб'єктів господарювання, поняття «інвестиція» трактує так – це господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно [3].

Вказаний закон дає розуміння інвестиції не як вкладання коштів чи створення нових капітальних активів, а як здійснення господарської операції, результатом якої буде створення оподаткованого прибутку.

Щодо поняття «іноземні інвестиції», то в законі України «Про режим іноземного інвестування» визначається, що це – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти

інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [4].

Як стверджує С. К. Реверчук [5], іноземні інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення іншого економічного ефекту.

Залежно від ступеня контролю над підприємством фінансові іноземні інвестиції поділяють на прямі та портфельні. На думку експертів Міжнародного валютного фонду (МВФ) та організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни. Їх характерними ознаками є те, що інвесторові належить управлінський контроль над підприємствами, і вони виступають у формі акціонерного капіталу і коротко- та довгострокових міжфірмових позик [5].

Згідно з цим визначенням метою здійснення прямих інвестицій є виробництво товарів та їх переміщення між країнами. Тобто, тут основним критерієм є той факт, що прямі іноземні інвестиції передбачають здійснення підприємницької діяльності.

У «Фінансовому словнику» А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка, Т. С. Смовженка [6] портфельні іноземні інвестиції розглядаються як вкладення капіталу в акції закордонних підприємств (без придбання контрольного пакета), облігації та інші цінні папери іноземних держав, міжнародних валютно-кредитних організацій.

Таким чином, на сьогоднішній день існує велика необхідність в іноземному інвестуванні, адже політична та зовнішньоекономічна невизначеність у державі створюють некомерційні, неочікувані та непрогнозовані ризики для іноземного капіталу внаслідок частой зміни законодавства, прийняття подекуди непрогнозованих, необґрунтованих та економічно неграмотних доповнень до нормативних актів, що дезорієнтує іноземного інвестора. А прийняття окремого документу, такого як

Інвестиційний кодекс України, буде формувати забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-ХІІ // База даних (БД) «Законодавство України» // Верховна Рада (ВР) України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000; пер. з англ. – К.: ФПБАУ, 2000. 1272 с.

3. Податковий кодекс України: закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // БД «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

4. Про режим іноземного інвестування: закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР // БД «Законодавство України» // ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.

5. Інвестологія: наука про інвестування: навч. посібник / С. К. Реверчук, Н. Й. Реверчук, І. Г. Скоморович та ін.; за ред. С. К. Реверчука. – К.: Атіка, 2001. 264 с.

6. Загородній А. Г. Фінансовий словник. – 2-ге вид., випр. та доп. / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – Львів: Центр Європи, 1997. – 576 с.

О. І. Ледвій

(Львівський інститут економіки і туризму)

ВЗАЄМОДІЯ ТА ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

Необхідність взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування має конституційну основу, зокрема на місцеві державні адміністрації покладено обов'язок забезпечувати таку взаємодію.

Найчастіше взаємодія визначається як погоджена діяльність або кооперація праці. У науці виділяють такі аспекти взаємодії:

- взаємодія як важлива умова діяльності органів чи служб, необхідний засіб досягнення завдань;
- засіб досягнення згоди;

- ділова співпраця;
- складова комплексності заходів;
- узгодження зусиль усіх ланок апарату[3, с. 30].

Для розкриття змісту поняття « взаємодії» як юридичної категорії доцільно виділити такі ознаки:

- це діяльність;
- присутність декілька(не менше двох) суб'єктів взаємодії;
- заходи узгодженні за метою, методами, місцем і часом;
- спрямованість функціонування суб'єктів які взаємодіють;
- наявність правової бази взаємодії;
- стан суб'єктів в ієрархії системи;
- зміст завдань які вирішують суб'єкти;
- спільна діяльність суб'єктів.

Із наведеного переліку ознак можна зробити висновок, що взаємодія місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування – це цілеспрямована, структурована, узгоджена діяльність (процес) двох і більше суб'єктів, які здійснюють взаємний вплив властивими їм методами та засобами для досягнення спільної мети і отримання очікуваного результату.

Взаємодія державної влади і місцевого самоврядування, має конкретний характер, це виражається у взаємодії конкретних державних і муніципальних органів та їх посадових осіб. Для більшого досягнення результату, захисту прав та інтересів територіальних громад органи місцевого самоврядування можуть утворювати асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, що передбачено Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

У юридичній науці виділяють такі види взаємодії – координаційну, субординаційну, реординаційну. Координаційна взаємодія здійснюється у сферах громадського життя, які однаково важливі для держави загалом, так і для конкретної територіальної громади, ця взаємодія регулює загальні інтереси (державні та місцеві).

Ця взаємодія проявляється у таких сферах: соціальний захист населення, охорона навколишнього середовища, раціо-

нальне використання природних ресурсів на відповідних територіях, забезпечення законності та правопорядку, захист прав та свобод громадян.

Завдання координаційної взаємодії – це узгодження дій для вирішення суміжних завдань.

Субординаційна взаємодія здійснюється між органами які перебувають у субординаційних структурних зв'язках, між такими органами наявні управлінські відносини. Розрізняють два види такої взаємодії – субординаційна взаємодія місцевих державних адміністрацій з сільськими, селищними, міським радами та субординаційна взаємодія місцевих державних адміністрацій з районними, обласними радами. Мета такої взаємодії полягає у делегуванні повноважень.

Реординаційна взаємодія полягає у взаємному інформуванні. Взаємозв'язки такої взаємодії виявляються у конкретних діях суб'єктів, які відображаються у управлінських актах.

Виходячи із видів взаємодії можна виділити такі форми взаємодії:

- інституційна – передбачає створення спільного органу (координаційного, консультативного, дорадчого).
- правова – полягає у прийнятті спільних актів, участь у розробці правових актів.
- організаційна – закріплює проведення спільного заходу (семінари, конференції, звіти перед громадянами, перевірки), участь посадовців місцевої держадміністрації у засіданні органа місцевого самоврядування чи депутатів і муніципальних службовців у роботі держадміністрації.
- інформативна – передбачає обмін інформацією місцевого значення.
- матеріально-фінансова форма взаємодії – полягає у спільному фінансуванні проектів регіонального значення [3, с. 44].

Протягом останнього часу органи державної влади активно використовують різні форми співпраці з метою напрацювання найбільш ефективного механізму реалізації державної політики у сфері місцевого та регіонального розвитку.

Для досягнення високого результату взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування

є принципи за допомогою яких ця взаємодія реалізується. Більшість принципів взаємодії виходять із принципів діяльності суб'єктів місцевої публічної влади це ст. 3 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування», про те їх не варто ототожнювати.

Проаналізувавши дані групи принципів, можна виділити такі:

1. відповідальність перед людиною і державою за свою діяльність;
2. верховенство права;
3. законність;
4. пріоритетність прав людини;
5. гласність;
6. поєднання державних інтересів із місцевими;
7. правова, організаційна та матеріально – фінансова самостійність у межах повноважень
8. державна підтримка та гарантії місцевого самоврядування.

Взаємодія місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування повинна враховувати історичні моделі взаємодії місцевих органів публічної влади. Сучасний етап взаємодії місцевих державних та органів місцевого самоврядування характеризується наявністю конституційно-правових норм, що закріплюють обов'язок місцевих державних адміністрацій забезпечувати взаємодію з органами місцевого самоврядування (ст. 119 Конституції України). Зміст взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування повною мірою розкривається через юридичні ознаки, які притаманні цьому поняттю.

Серед них: діяльність кількох взаємодіючих суб'єктів; структурованість; узгодженість; організованість тощо. Визначальною та не від'ємною ознакою взаємодії є наявність спільної мети у взаємодіючих суб'єктів.

Крім того, будь-яка взаємодія, зокрема місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, як суб'єктів владних повноважень, не може бути самоціллю, а повинна орієнтуватися на певний очікуваний результат. Цей

результат є показником ефективності взаємовідносин місцевих органів публічної влади.

1. Мацелик Т. О. Адміністративне право України: словник термінів/ Т. О. Мацелик, В. Р. Біла; за заг. ред. Т. О. Коломаєць, В. К. Колпакова; Держ. Вищ. навч. закл. «Запорізь. Нац. Ун-т». – К.: Ін Юре, 2014. – 520 с.

2. Торохтій Ю. З. Правові засади взаємодії місцевих державних адміністрацій та місцевого самоврядування в Україні: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / Юрій Зіновійович Торохтій. – Х., 2005. – 218 с.

3. Сидор М. Я. Адміністративно-правові аспекти взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування: монографія / М. Я. Сидор. – Львів: Видавництво, 2015. – 192 с.

4. Скрипкин Г. Ф. Взаимодействие органов государственной власти и местного самоуправления: учеб. пособие / Григорий Федорович Скрипкин. – М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2010. – 176 с.

Л. М. Лис

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

МІСЦЕ НОРМ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ СУСПІЛЬНІ ДОХОДИ, В СИСТЕМІ НОРМ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Осмислення фінансово-правової категорії публічні доходи, з'ясування її змісту буде неповним без знаходження місця норм, що регулюють суспільні доходи, в системі норм права. Перш за все, необхідно визначити чи всі відносини в галузі суспільних доходів регулюються нормами фінансового права, або відносини з формування фондів грошових коштів, не представляють собою однорідну групу відносин і регулюються різними галузями права. Значний масив актів, що регламентують публічні доходи, відсутність в законодавстві положень, що визначають мінімальні вимоги до окремих доходів, не дозволяє однозначно визначитися з галузевою належністю таких актів і з галузевою належністю регульованих ними відносин.

Зустрічаються найрізноманітніші точки зору щодо правової природи окремих видів публічних доходів. По-різному

визначається галузева приналежність бюджетних доходів, які законодавством України про податки та збори не віднесені до податків і зборів.

Головними повинні бути характеристики самих відносин у галузі формування публічних грошових фондів. Відносно обов'язкових централізованих доходів наявність формули «обов'язковий відповідно до закону платіж до бюджету» є вихідною підставою для визнання пріоритету фінансово-правового регулювання відносин.

М. Кучерявенко вказує, що відносини по утворенню публічних грошових фондів не є однорідною групою відносин. Це викликано їх різною правовою природою так, як навряд чи між податками і, наприклад, адміністративними штрафами, доходами від випуску та обігу державних цінних паперів можна ставити знак рівності, водночас у межах видових, інституційних режимів і проявів єдині як публічні відносини, що зумовлює їх розгляд у межах фінансово-правової галузевої структури [1, с. 13].

Оскільки всі відносини в галузі суспільних доходів складаються в процесі формування публічних грошових фондів, що становить предмет правового регулювання фінансового права, ці відносини необхідно розглядати в межах фінансово-правової галузевої структури.

Необхідно визначитися, чи складають норми, що регулюють суспільні доходи, самостійний відокремлений комплекс фінансово-правових норм. У фінансово-правовій літературі зазначається, що норми, які регулюють відносини з формування фінансових ресурсів держави і органів місцевого самоврядування, є одними з основних в системі регулювання фінансових відносин.

Разом з тим, аналіз фінансово-правової літератури показує, що до теперішнього часу норми, що регулюють відносини в сфері формування публічних фондів, розглядаються розрізнено та включаються в різні блоки фінансово-правових норм.

У науковій фінансово-правовій літературі зазначається, що норми фінансового права опосередковують правове оформлення структури ланок фінансової системи держави. До особливих норм фінансового права відносяться розташовані в певному, науково обґрунтованому порядку та логічній послідовно-

сті інститути, зв'язок між якими об'єктивно зумовлений складом фінансової системи, для регулювання якої вони існують.

В Україні спостерігається однаковість в обумовленості системи фінансового права складом фінансової системи. До складу особливої частини фінансового права включаються різні структурні елементи.

Відповідно з урахуванням сучасного розвитку фінансової системи України в особливій частині фінансового права виділені два розділи – правове регулювання централізованих фондів грошових коштів та фінансово-правове регулювання децентралізованих фондів грошових коштів.

Потім вдруге виділяються розділи (комплексні підгалузі і інститути), в які входять інститути як загальної, так і особливої частини. До них віднесені доходи та витрати (розділ доходи держави, що акумулює норми бюджетного права, інституту, що регулює відносини в галузі утворення коштів позабюджетних централізованих фондів, норми права, що регулюють відносини з державного та комунального (місцевого кредиту)), податкове право.

Значимість відносин оподаткування обумовлює стрімкий розвиток сукупності податково-правових норм. Крім відносин в сфері оподаткування в сфері формування бюджетних фондів виникають і інші відносини з акумуляції інших платежів, що мають добровільний і обов'язковий характер, тому цілком логічно, що всі ці відносини, виходячи з єдності предмета та методу правового регулювання, повинні бути, включені в одну галузь права.

У зв'язку з цим, варто звернути увагу на міркування М. Кучерявенка який, визнаючи валютне право інститутом фінансового права, виходить із спільності предмета та методу правового регулювання [2, с. 45]. Зокрема, вчений вказує, що валютні відносини безпосередньо пов'язані з грошовим обігом, тобто з основним елементом фінансової системи.

Визнаючи важливість податків, необхідність їх самостійного та детального дослідження, необхідно враховувати, що податки, хоч і є основним, але не єдиним видом публічних доходів. Податки являють собою тільки один з видів централізованих доходів (що зараховуються до бюджетної системи України).

Крім податків до централізованих доходів відносяться інші обов'язкові платежі (мита, природо-ресурсні платежі, внески у позабюджетні фонди), які не входять в систему податків і зборів, доходи від використання та продажу майна, що перебуває у державній та комунальній власності, доходи від діяльності, що приносить дохід і ін.

Основним інститутом особливої частини фінансового права є бюджетне право, так як в бюджетну систему акумулюються доходи, призначені для фінансового забезпечення завдань і функцій держави та місцевого самоврядування. Наступним структурним елементом особливої частини фінансового права слід вказати інститут фінансів підприємств основи – наявності відповідної ланки фінансової системи. Визначаючи місце підгалузі публічних доходів в системі норм фінансового права, відзначимо, що вона являє собою підгалузь особливої частини фінансового права, розташування якої пов'язане з науково обґрунтованим порядком і логічною послідовністю розташування інститутів особливої частини фінансового права.

1. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 2 т. – Т. 1: Общая часть / под ред. канд. юрид. наук Д. М. Щекина. – М.: Статут, 2009. – 863 с.

2. Кучерявенко М. П. Финансовое право / М. П. Кучерявенко. – Харьков: Право, 2013. – 400 с.

З. А. Маланія

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ

Перша в світі трансплантація була виконана Ю. Ю. Вороним в 1933 році в м. Харків, це була трансплантація нирки від померлого донора [1, с. 64].

В 1994 році був створений Координаційний центр трансплантації органів, тканин і клітин МОЗ України, що координував діяльність пов'язану з трансплантацією. Центр у межах своєї компетенції здійснює організацію і проведення клінічних випробувань та здійснює контроль за діяльністю закладів охо-

рони здоров'я та наукових установ незалежно від їх підпорядкування, пов'язаною з трансплантацію [2].

Єдиного визначення поняття «трансплантологія» не існує, тому для прикладу наведемо одні з найголовніших.

Згідно великої медичної енциклопедії під трансплантологією необхідно розуміти галузь біології та медицини, що вивчає проблеми трансплантації і розробляє методи консервування органів і тканин, можливість створення та застосування штучних органів [3, с. 98].

За визначенням Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, трансплантація – це перенесення живої чи мертвої тканини чи органа між особами одного чи різних видів [3, с. 98].

У Законі України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р. зазначено, що трансплантація – спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці реципієнту органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини [4].

Цивільно-правовий договір, який є підставою виникнення правовідносин у даній сфері, забезпечує максимальну свободу вибору поведінки сторін, але при цьому дозволяє жорстко регламентувати права, обов'язки і відповідальність сторін [3, с. 98–99].

На нашу думку важливим є виділення видів трансплантології в залежності від підстав (див. табл.).

Таблиця

За типом донорів:	За типом трансплантатів:	За типом об'єкту:
трансплантат отриманий з живого донора (живим донором може бути лише повнолітня дієздатна особа);	трансплантація органів;	трансплантація регенеративних об'єктів (кров, кістковий мозок, репродуктивні тканини).
трансплантат отриманий з померлого донора (найбільш безпечний вид трансплантації органів).	трансплантація тканин або клі-ток організму.	трансплантація нерегенеративних об'єктів (печінка, серце, нирки).

Трансплантація як метод лікування застосовується виключно за наявності медичних показань та згоди об'єктивно

інформованого дієздатного реципієнта лише у випадках, коли усунення небезпеки для життя або відновлення здоров'я реципієнта іншими методами лікування неможливе.

Стаття 6 вище вказаного Закону України передбачає, що наявність у реципієнта медичних показань для застосування трансплантації встановлює консилиум лікарів відповідного закладу охорони здоров'я чи наукової установи [4].

У випадках, коли реципієнт не досяг п'ятнадцятирічного віку чи визнаний судом недієздатним, трансплантація застосовується за згодою об'єктивно інформованих його батьків або інших законних представників. Щодо осіб віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років чи визнаних судом обмежено дієздатними трансплантація застосовується за згодою об'єктивно інформованих реципієнтів, об'єктивно інформованих їх батьків або інших законних представників.

У невідкладних випадках, коли є реальна загроза життю реципієнта, його згода або згода його законних представників для застосування трансплантації не потрібна [4].

Отже, трансплантація – спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці реципієнту (особі, для лікування якої застосовується трансплантація) органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини. Як показує практика, найбільш безпечним і розповсюдженим видом трансплантації є взяття анатомічних матеріалів у померлих донорів.

1. Комаров М. П. Розвиток трансплантації в Україні – проблеми та шляхи їх подолання / М. П. Комаров, О. С. Никоненко, Р. В. Салютін, С. С. Паляниця // Сучасні медичні технології. – 2013. – № 4. – С. 64–68.

2. Про затвердження Порядку проведення клінічних випробувань тканинних і клітинних трансплантатів та експертизи матеріалів клінічних випробувань й унесення змін до Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань: Наказ МОЗ України від 10 жовтня 2007 року № 630 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1206-07>

3. Коренга Ю. Юридичні аспекти правовідносин у сфері трансплантології органів та тканин людини / Ю. Коренга // Історико-правовий часопис. – 2015. – № 2 (6). – С. 97–101.

4. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16 липня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41.

Д. Е. Манубата

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Концепція розвитку охорони здоров'я населення України спрямована на реалізацію положень Конституції та законів України щодо забезпечення доступної кваліфікованої медичної допомоги кожному громадянину України, запровадження нових ефективних механізмів фінансування та управління у сфері охорони здоров'я, створення умов для формування здорового способу життя [1].

Необхідність визначення основних напрямів розвитку охорони здоров'я населення України зумовлюється реальними політичними та соціально-економічними процесами, зокрема:

- демократизацією суспільства, інтеграцією України у світове співтовариство;
- глобальними структурними процесами в економіці;
- зниженням рівня і погіршенням якості життя більшості громадян;
- критичною демографічною ситуацією;
- незадовільним станом здоров'я населення;
- низькою економічною ефективністю використання ресурсів охорони здоров'я, недосконалою системою оплати праці лікарів та інших працівників сфери охорони здоров'я;
- диспропорціями у розвитку амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної медичної допомоги;
- незадовільною екологічною ситуацією, ускладненою наслідками Чорнобильської катастрофи [2].

Реформа охорони здоров'я, яку проводить та чи інша цивілізована країна, передбачає насамперед поліпшення стану здоров'я членів суспільства, підвищення ефективності системи охорони здоров'я та більшу доступність людей до медичних послуг.

Серед вітчизняних науковців, які вивчали економічні й фінансові основи функціонування сектора медичного обслуговування, можна назвати А. Голяченка, В. Бідного, О. Величка,

Ю. Вороненка, В. Лехана, С. Кондратюка, В. Рудень, М. Шутова та багато ін.

Як показує зарубіжний досвід, функціонування системи охорони здоров'я знаходиться переважно у площині медичного страхування. З економічної точки зору не кожна форму фінансової допомоги у разі втрати працездатності і хвороби можна розглядати як медичне страхування: воно повинно базуватися на соціально-економічних принципах і виконувати основні функції медичного страхування .

Серед пріоритетних напрямків, які Міністерство охорони здоров'я України визначило у своїй діяльності на найближчий час, є запровадження обов'язкового медичного страхування. Щоб виважено підійти до цього питання розроблена і запропонована до обговорення Концепція страхової медицини, на основі якої буде сформовано вітчизняне законодавство.

Запровадження медичного страхування абсолютно не виключає розвитку моделі добровільного страхування. Зазначені моделі медичного страхування не повинні конкурувати одна з одною, а доповнювати одна одну, формуючи повний спектр страхових послуг і розвинену інфраструктуру страхового ринку.

Основним джерелом фінансування системи соціального медичного страхування є сплата працездатним населенням та працедавцем страхових внесків у відповідних розмірах. Додатковим – цільові державні програми щодо допомоги малозабезпеченим, інвалідам, а також внески добродійних організацій і фондів.

В Україні лікарняні каси, як первинний етап переходу до страхової медицини, не одержали відповідного розвитку. Слід зазначити, що лікарняна каса виникла як реакція суспільства на недостатність бюджетного фінансування медичної галузі. Сьогодні діє понад 230 лікарняних кас, які об'єднують близько 1 млн. чоловік. Створена і діє Українська федерація громадських організацій сприяння охороні здоров'я.

Механізм суспільно-солідарної взаємодопомоги на принципах співоплати із застосуванням лікарняних кас дає змогу гнучкіше враховувати й об'єднувати інтереси суб'єктів місцевого самоврядування в питаннях охорони здоров'я і надання медичної допомоги шляхом прозорого залучення і раціонального використання ресурсів цих суб'єктів.

Суттєвою проблемою також можна вважати «подвійне» і «потрійне» фінансування надання медичної допомоги через муніципальну, відомчу та академічну медицину, що порушує принципи єдиного медичного простору. В окремих областях співплата медичних послуг громадянами становить близько 40–60% загальнодержавного фінансування. Тому, досягти бажаних результатів через просте збільшення державного фінансування дуже важко.

Охорону здоров'я в Україні забезпечують державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм. Водночас, навіть найдосконаліша законодавча база не зможе запустити механізм медичного страхування без відповідних фінансово-економічних передумов. Тим паче, в умовах, коли 80% населення має доходи нижчі за прожитковий мінімум, є достатньо велике приховане безробіття і заробітна плата в комерційних установах виплачується у конвертах .

Гальмують розвиток страхової медицини в Україні такі чинники, як:

- недостатність інформації про медичне страхування,
- економічна незацікавленість суб'єктів охорони здоров'я у розвитку медичного страхування, нерозвиненість інфраструктури страхового ринку,
- відсутність попиту на послуги страхових компаній [2].

Страхові компанії повинні розробити позитивний імідж своєї діяльності, займати активну інформаційну позицію через засоби масової інформації у питаннях медичного страхування, популяризувати серед населення свої проекти, інтегрувати в різні економічні структури.

На нашу думку, впровадження в Україні страхової медицини дозволить усім працювати в однакових умовах через гарантовані медичні послуги, стимулюватиме здорову конкуренцію у сфері охорони здоров'я. А головне те, що, врешті-решт, сформується новий характер відносин між лікарем і хворим: у центрі опиниться пацієнт і його здоров'я.

Безумовно, це складна багатогранна проблема, що вимагає побудови прозорої й ефективної моделі фінансування медичної галузі. У її вирішенні не останнє місце посідає соціальна непередбачуваність запровадження медичного страхування

у практику суспільно-економічних відносин, конфлікт капіталу і фінансових інтересів. Як вірно зазначають фахівці, здоров'я – це найбільша цінність для кожної людини. Проблеми здоров'я нації повинні об'єднати багатих і бідних, політичних союзників і опонентів, всі гілки державної влади.

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року №254/96-ВР.

2. Карамішев Д. В. Стратегія реформування системи фінансування охорони здоров'я в Україні / Д. В. Карамішев // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. – № 3. – С. 224–232.

3. Гузенко Н. Майбутнє здоров'я. З 2006 року його забезпечуватиме обов'язкова медична страховка / Н. Гузенко // День. – 2004. – № 193.

О. І. Марко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНА ОСНАЩЕНІСТЬ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Криміналістика – наука про закономірності виникнення, збирання, дослідження, оцінювання і використання доказів та заснованих на пізнанні цих закономірностей засобів і методів судового дослідження і попередження доказів.

Збирання доказів відбувається за допомогою різних технічних засобів. Зараз розвиток криміналістичної техніки забезпечує швидше і ефективніше збирання, класифікацію та використання доказів.

Термін «криміналістична техніка» має два значення:

- як розділ криміналістики;
- як сукупність приладів, апаратів, інструментів, матеріалів, що застосовується з метою вирішення криміналістичних завдань [1].

В. Ю. Шепітько визначає криміналістичну техніку, як розділ криміналістики, що є системою наукових положень і розроблених на їх основі технічних засобів, прийомів і мето-

дів, призначених для збирання, дослідження та використання доказів. Система криміналістичної техніки охоплює за його твердженням такі основні галузі: судову фотографію; судовий кіно і відеозапис; трасологію; судову балістику; криміналістичне дослідження письма; техніко-криміналістичне дослідження документів; криміналістичне ототожнення особи за ознаками зовнішності; кримінальну реєстрацію [2].

Криміналістична техніка використовується при проведенні слідчих (розшукових) дій для вивчення та фіксації матеріальної обстановки злочину, виявлення, фіксації, вилучення і збереження доказів, їх попереднього дослідження, а також при підготовці об'єктів для експертизи.

Науково-технічні засоби можуть застосовуватися окремо або в комплектах. Спеціальні комплекти науково-технічних засобів розроблені у вигляді слідчих валіз, портфелів, оперативних сумок тощо. Слідча валіза (портфель, сумка) – це комплект техніко-криміналістичних та інших засобів (приладів, інструментів, матеріалів) для роботи з доказами під час проведення огляду та інших слідчих дій [2].

Слідчі набори бувають трьох типів:

- ✓ універсальні (призначені для вирішення різноманітних завдань),
- ✓ спеціалізовані (для роботи експерта-криміналіста, спеціаліста-вибухотехніка),
- ✓ набори із змінним змістом (формуються безпосередньо перед проведенням певної слідчої (розшукової) дії).

Для проведення досудового розслідування слідчий для отримання потрібної і достовірної інформації використовує різні техніко – криміналістичні засоби.

Як свідчить слідча практика, близько 80% речових доказів вилучається у ході огляду місця події, але лише близько 20% з них попередньо досліджується. Причина у відсутності сучасних науково-технічних засобів та відповідних методик їх використання [3].

У процесі розслідування слідчий взаємодіє з експертами державних експертних установ (Міністерства юстиції, експертно-криміналістичними підрозділами Міністерства внутрішніх справ і Міністерства оборони, судово-медичними і судово-психіатричними установами Міністерства охорони здоров'я та ін.).

При проведенні слідчо (розшукових) дій слідчий повинен визначити, які техніко-криміналістичні засоби будуть використовуватися, і впевнитися в їхній комплектності й справності. Найчастіше в криміналістичній практиці застосовують засоби фото, відеозйомки та звукозапису, комп'ютерна техніка, слідчі валізи.

Отже, планомірне і цілеспрямоване використання техніко-криміналістичних засобів забезпечує повне, точне і своєчасне отримання інформації із мінімальним витраченням часу і зусиль, що полегшує роботу слідчого при розкритті самого кримінального правопорушення.

1. Сабадаш В. П., та Ларкін М. О. навчальний посібник «Криміналістика» [Інтернет ресурс]. – режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/kriminalistika_Sabadash.pdf

2. Шепітько В. Ю. Криміналістика: підручник /В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 464 с.

3. Поливанюк В. Д. Тактичні особливості проведення огляду місця події при розслідуванні злочинів, вчинених в Україні використання сучасних технологій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2011/ur_2011_1/243-248.pdf

І. П. Михалюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАСАДА НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ ПОТРЕБУЄ ЗАКОНОДАВЧОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Кримінальний процес, як і кожна галузь права, ґрунтується на певних положеннях, засадах, що визначають його сутність, зміст найважливіших інститутів і норм. Його принципи постійно еволюціонують під впливом вимог науки, цивілізаційного розвитку та стану злочинності в державі. Сучасний розвиток суспільства вимагає переосмислення засад кримі-

нального провадження в напрямі розвитку його інноваційної складової [8, с. 95].

Чинний КПК не визначив чітко поняття «засади кримінального провадження». Не має однозначного визначення це поняття і в юридичній літературі. Існує декілька точок зору. Так, В. Т. Маляренко вважає, що на засадах кримінального провадження повинні ґрунтуватись всі інші правила кримінального процесу, і їх має бути стільки, скільки того вимагають умови життя суспільства [5, с. 126].

М. М. Михеєнко, що в основу визначення поклав таку сукупність властивостей: це найбільш загальні, вихідні положення, ідеї, які мають фундаментальне значення для кримінального процесу, визначають його спрямованість, побудову в цілому, форму і зміст його стадій та інститутів; принципи виражають панівні в даній державі політичні а правові ідеї, які стосуються завдань і способу здійснення судочинства в кримінальних справах; вони повинні бути закріплені в нормах права; принципи повинні повністю діяти у всіх або кількох стадіях процесу і обов'язково в його центральній стадії – стадії судового розгляду; порушення будь-якого принципу означає незаконність рішення у справі й обов'язково тягне його скасування [6, с. 98]. Виходячи з комплексності підходу, нам імпонує визначення М. М. Михеєнка.

Виходячи із такого твердження, можемо говорити, що метою засад кримінального провадження є забезпечення дотримання прав і законних інтересів особи, прийняття законних і обґрунтованих рішень у кримінальному провадженні та вихідними положеннями для тлумачення окремих кримінально-правових норм [8, с. 97].

У ст. 7 КПК України визначено перелік засад кримінального провадження. Серед них є така як недоторканність житла чи іншого володіння особи. Її зміст полягає у тому, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених законом – ст. 13 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК). Відповідно до кримінально процесуально законодавства потрапити до житла чи іншого володіння особи під час здійснення кримінального провадження можна на підставі дозволу

особи, яка володіє цим житлом, чи вмотивованого рішення суду. Винятком із цього правила є наявність невідкладних випадків, пов'язаних з врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину [1, с. 40].

Право на недоторканність житла є гарантованим на міжнародному рівні невід'ємним правом особи, проте може бути обмежене в межах передбаченої законодавством діяльності осіб і органів, які здійснюють кримінальне провадження. Разом із тим наявність фактів недостатньої ефективної діяльності зазначених осіб і органів у сфері реалізації засади недоторканності житла чи іншого володіння особи обумовлює необхідність ретельного дослідження механізму реалізації даної засади з метою його подальшого удосконалення [2, с. 90].

Реалізація в кримінальному законодавстві принципу недоторканності житла та іншого володіння особи є органічної передумовою забезпечення права і законності інтересів громадян, залучених до сфери кримінального судочинства. У цьому аспекті знаходять своє вираження міжнародно-правові стандарти кримінально процесуальної діяльності, що закріплені у відповідних міжнародно-правових актах [7, с. 122].

Положення щодо недоторканності житла чи іншого володіння особи означає не лише заборону входити до нього всупереч осіб, які в ньому проживають на легальних підставах, а й заборону розголошувати все, що в ньому відбувається [7, с. 123].

Є. Г. Коваленко зазначає, що в системі принципів кримінального процесу ця засада відноситься до ряду таких принципів, які мають особливе політико-юридичне значення [4, с. 66]. Не можемо не погодитись, адже право на недоторканність житла чи іншого володіння особи є фундаментальним правом людини, яке в сукупності з іншими правами створює умови для її гідного життя, забезпечення автономності, розвитку і реалізації інтересів. Проте це право не є абсолютним і за наявності передбачених законом підстав воно може бути обмежено шляхом проникнення до житла чи іншого володіння особи та проведення в ньому певних дій.

У ст. 233 КПК України містяться загальні правила проникнення до житла на підставі ухвали слідчого судді або за

добровільною згодою особи, яка ним володіє, отже за умови такої згоди в житлі можливе проведення не тільки огляду, слідчого експерименту, але й обшуку. Дозвіл закону про можливість проведення відповідних дій у житлі чи іншому володінні особи до постановлення ухвали слідчого судді у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину (ч. 3 ст. 233 КПК), на наш погляд не відображає правової та практичної необхідності у таких випадках. Адже трактування невідкладності таких випадків має загальний характер, що є об'єктивним. Але створює певні невідповідності перестороги у правозастосовній діяльності слідчих. Зволікання ж з проведення слідчих (розшукових) дій має негативні наслідки, що не сприяє виконанню завдання кримінального провадження.

Л. Д. Удалова при вирішенні цих проблемних питань пропонує повернутись до конструкції, сформульованої у ч. 6 ст. 190 КПК України 1960 року, зокрема – можливості проведення огляду місця події в житлі чи іншому володінні за письмовою згодою такої особи [3, с. 218]. Погоджуючись з таким зауваженням, також вважаємо, що складно визнати законності проведення огляду, обшуку за добровільної згоди особи, яка ним володіє, за наявності нормативної регламентації, хоча щодо проникнення таких заперечень не має. На нашу ж думку, це не повно вирішить проблему. Слід комплексно передбачити можливість відхилення від загального правила проведення окремих дій в житлі або іншому володінні особи із застосуванням наявних в кримінальному процесуальному законі противаг і гарантій дотримання прав та законних інтересів учасників кримінального судочинства.

1. Білоус О. В. Невідкладні випадки проникнення до житла чи іншого володіння особи у кримінальному провадженні / О. В. Білоус // Вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2014. – № 3 (36). – С. 40–45

2. Бялковський Д. А. Роль слідчого судді в реалізації засади недоторканності житла чи іншого володіння особи на стадії досудового розслідування / Д. А. Бялковський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2016. – Вип. 37 (3). – С. 90–94.

3.Гловюк І. В. Стаття 233 КПК України: Питання практичної реалізації / І. В. Гловюк // Молодий вчений. – 2015. – №2 (17) –С. 216–220.

4.Коваленко В. В. Кримінальний процес / В. В. Коваленко, Л. Д. Удалова, Д. П. Письменний. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.

5.Маляренко В. Т. Про недоторканність житла та іншого володіння особи як засаду кримінального судочинства / В. Т. Маляренко // Кримінальний процес України: стан та перспективи розвитку: навч. посібник. – К.: Ін Юре, 2004. – Ст. 125–129.

6.Михеєнко М. М. Кримінальний процес України: підручник / М. М. Михеєнко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1999. – С. 536.

7.Назаренко П. Г. Принцип недоторканності житла та іншого володіння особи загальнотеоретичний аналіз / П. Г. Назаренко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2016. – Вип. 38 (2). – С. 122–125.

8.Столітній А. Формування та розвиток засад кримінального процесу в Україні в умовах електронного кримінального провадження / А. Столітній // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 3. – С. 95–101.

М. М. Миханюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСНОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДАКТИЛОСКОПІЇ

Шкірні візерунки на пальцях і долонях рук належать до перших об'єктів, про які навіть первісні люди мали певні відомості. Серед малюнків печерної людини є й такі, що зображують відбитки руки людини.

Так, у 1832 р. під час розкопок курганів на Гавр-Інісе, маленькому острові в Морбіганській затоці (Франція), було виявлено підземний коридор завдовжки 13 м з двома рядами кам'яних стовпів, на 23-х з них були знайдені малюнки у вигляді повної колекції папілярних ліній рук людини. Велике значення слідам рук приділялося у східних народів, де здавна була відома дактилоскопія [1, с. 95].

Криміналістична дактилоскопія (походить від грецьк. *daktilos* – палець і *skopeo* – дивлюся) – підгалузь криміналістичної трасології, що вивчає властивоті та будову папілярних узо-

рів із метою використання їх відбитків для ототожнення особи і розслідування злочину(кримінального правопорушення).

У криміналістиці важливе значення надається слідам пальців рук, оскільки:

1) контактування руки з яким-небудь об'єктом відбувається переважно поверхнею долоні;

2) на пальцях і долонях рук є потожирові виділення, які залишають сліди нашарування;

3) шкіра руки має специфічні властивості [2, с. 177-178].

Сліди пальців рук залишаються на всіх предметах, яких торкається людина: пластичних (пластилін, віск, глина, масло, розігрітий сургуч, стеарин) і сипких (наприклад, крейда, борошно, тальк, цемент). На сипких і пластичних об'єктах залишаються об'ємні сліди пальців рук, а на твердих – поверхневі, які поділяються відповідно на сліди нашарування та відшарування.

Більшість поверхневих слідів пальців рук безбарвні (невидимі), оскільки вони утворюються потожировою речовиною. Якщо пальцем торкнутися предмета, залишається потовий (а не потожировий) слід, оскільки на долонях рук і підошвах ніг, на відміну від інших частин шкіри, жирових залоз немає. Жирова речовина може потрапити на долоні рук від дотику до інших частин шкіри, обличчя, шиї, волосся, які сильно змащені жиром речовиною. Якщо палець торкається предмета декілька раз, слід стає не таким насиченим. Спінтілі руки залишають насичені сліди [3].

Існують різні методи й засоби виявлення потожирових слідів рук: на предметах, витягнутих з води; на предметах, що перебувають під впливом високої температури; на текстильних і синтетичних тканинах із дрібною структурою поверхні; на тілі людини.

Одним з найпростіших методів виявлення слідів рук є оптичний (візуальний) метод. За його допомогою виявляються видимі і слабовидимі сліди, у тому числі об'ємні, забарвлені, пилові, а також потожирові сліди на глянцевої поверхні. Метод заснований на посиленні видимості слідів за рахунок створення найбільш вигідних умов освітлення і спостереження.

Щодо фізичних методів то криміналістикою розроблено досить багато різних способів обробки поверхонь, на яких

можна очікувати наявність слідів рук, а також прийомів, що дозволяють зробити сліди більш чіткими. Найпоширеніші методи фарбування малопомітних і виявлення невидимих слідів рук є обробка (запилення) їх порошками [3].

При підборі дактилоскопічного порошку враховують матеріал поверхні (метал, пластмаса, дерево і т. д.) контрастність – темна поверхня обробляється світлим порошком, а світла – темним. Нейтральні порошки мають сірий колір і можуть використовуватися як на темних, так і на світлих поверхнях. На гладких поверхнях слід застосовувати більш дрібні за структурою порошки, на шорстких – більш крупні.

В успішному виявленні слідів рук важливе значення має спосіб нанесення порошку на поверхню слідоносія. В даний час застосовуються чотири способи: а) посипання і перекочування порошку по поверхні, де передбачається наявність слідів; б) забарвлення за допомогою м'якого пензля з верблюжої, білячої та іншої шерсті; в) забарвлення за допомогою магнітного пензля; г) застосування повітряних розпилювачів, виготовлених за принципом пульверизатора [3].

Сучасний стан криміналістики дає можливість з високою достовірністю встановити особу за слідами її долоней чи пальців рук. Сліди рук, що виявлені на місці події, є незаперечним доказом того, що певна особа знаходилась на цьому місці. При цьому забезпечується стовідсотковий рівень індивідуальної ідентифікації особи. Більше того, ідентифікація є цілком можливою і за відсутності повних відбитків і навіть невеликих уривків папілярних ліній. Останнім часом в Україні висловлювались пропозиції щодо необхідності введення системи загального дактилоскопіювання та створення відповідного банку даних.

1. Підручник для студентів юрид. спец., вищих закладів освіти / В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. – К.: Ін Юре, 2001. – 684 с.

2. Криміналістика: підручник / Р. І. Благута, О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. – 3-тє вид., переробл. та доп. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 948 с.

3. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/2015060965283/pravo/viyavlennya_fiksatsiya...

АДМІНІСТРАТИВНІ СТЯГНЕННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРАВА, НАДАНОГО ГРОМАДЯНИНОВІ

Існуюче в Україні адміністративно-деліктне законодавство, у своїй більшості, запозичене із законодавства колишнього Радянського Союзу і в сучасних умовах окремі його положення є застарілими. Не виключенням є загальний перелік видів адміністративних стягнень, що передбачений у статті 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-Х (КУпАП) [1] (за окремим винятком стягнень, зокрема, позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю, арешт з утриманням на гаупвахті). Позбавлення спеціального права, наданого громадянинуві досить широко застосовується на практиці і відіграє значну роль в боротьбі з адміністративними правопорушеннями.

Позбавлення спеціальних прав як вид адміністративного стягнення передбачено у статті 30 КУпАП, де зазначено, що позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві, застосовується на строк до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом [1]. У даній статті прямо вказується, яких спеціальних прав може бути позбавлена особа за вчинення адміністративного правопорушення: право керування транспортним засобом та право полювання.

В правовому адміністративному полі інших країн (зокрема, Казахстану, Республіки Білорусь, Росії) досліджуваний вид покарання теж присутній. Проте перелік спеціальних прав, передбачений у вказаних нормативно-правових актах є дещо розширеним порівняно з українським законодавством, а саме.

Крім КУпАП до нормативно-правових актів, що регулюють питання позбавлення спеціального права можна віднести: Закон України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ; «Положення про порядок видачі посвідчень водія

та допуску громадян до керування», затверджене постановою Кабінету міністрів України від 8 травня 1993 року № 340; Закон країни «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000 року № 1478-III; «Порядок видачі посвідчення мисливця і контрольної картки обліку добутої дичини й порушень правил полювання», затверджений наказом Мінагрополітики України від 1 жовтня 2014 року № 383 тощо.

Відповідно до КУпАП даний вид адміністративного стягнення можуть застосовувати: судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, Державне агентство лісових ресурсів України, Державна екологічна інспекція України, органи Державної прикордонної служби України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, органи морського і річкового транспорту, органи Національної поліції, військова інспекція безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України Позбавлення спеціального права може застосовуватися за проступки, передбачені статтями 85, 108, 116, 122, 122-2, 123, 124, 130 КУпАП [1].

Позбавлення спеціального права за вказані правопорушення може бути застосовано не до всіх правопорушників. Так, позбавлення права керування транспортними засобами не може застосовуватися до осіб, які керують цими засобами у зв'язку з інвалідністю. Позбавлення права полювання не може застосовуватися до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування [1]. Щодо останньої норми, то привести приклади можливості її застосування в умовах України вкрай важко. Тому, підтримуємо наукову позицію В. М. Завального [2, с. 133] щодо виключення даного положення з деліктного законодавства України.

Як видно з вищевказаного адміністративне законодавство щодо застосування адміністративних стягнень у вигляді позбавлення спеціального права потребує вдосконалення. На нашу думку було б доцільним: виключити з законодавства про адміністративні правопорушення посилання про неможливість позбавлення права полювання до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування; розширити коло прав, яких він може бути позбавлений, а саме: права на експлуатацію радіоелектронних засобів або високоякісних приладів та

позбавлення ліцензії на здійснення певного виду господарської діяльності.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х (станом на 20.09.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>

2. Завальний В. М. Проблеми застосування адміністративних стягнень у вигляді позбавлення спеціального права, наданому громадянину, та виправних робіт / В. М. Завальний // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 134–139 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP>

А. І. Момот

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

Із прогресивним розвитком будь-якого сучасного цивілізованого суспільства гендерні питання набувають особливого значення. Сьогодні, крім того, вони набувають ще й значної соціальної та політичної ваги. Те, що роль жінки із розвитком суспільства стає все більш важливішою, є закономірним. Українська держава, підписавши 2000 року «Декларацію Тисячоліття» [1], узяла на себе зобов'язання з досягнення основних цілей світового розвитку, одна з яких – досягнення рівності жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» закріпив серед інших й економічний механізм сприяння забезпеченню рівності. Так, мова йде про такий інструмент гендерної політики, як гендерне бюджетування.

Історичний екскурс дозволяє стверджувати, що гендерне бюджетування як соціальна технологія виникло в 1980-х роках ХХ століття в Австралії [3, с. 78]. Його розглядали, як антикризовий інструмент. Гендерний розподіл бюджету означав переформування доходів і витрат таким чином, щоб у статтях

бюджету було представлено потреби громад чоловіків і жінок. Ця ініціатива була скерована не на збільшення коштів, а на перегляд уже наявних.

Після цього ініціативу щодо формування бюджету з урахуванням гендерних аспектів було підтримано більш ніж 50 країнами світу. Багато країн світу почали впровадження бюджетних ініціатив з аналізу гендерних чинників при складанні бюджету, а конкретно – з оцінки впливу державних витрат на поліпшення становища жінок.

На рівні наукових досліджень питання гендерного бюджетування вперше почала вивчати британська дослідниця Дайяна Елсон (Diane Elson), дослідження якої з'явилися в середині 1990-х років у рамках наукової роботи, що проводилася за дорученням Секретаріату британської Співдружності націй. Дайяна Елсон розробила шість механізмів урахування гендерних аспектів в бюджеті та включення їх у практичну діяльність: оцінка ступеня врахування гендерних аспектів у здійснюваній політиці, що включає в себе як кількісні, так і якісні показники; оцінка з боку одержувачів послуг (бенефіціантів); аналіз державних видатків на основі розподілу за гендерною ознакою; аналіз впливу бюджету на використання часових показників, який передбачає зіставлення використання бюджетних ресурсів за певними статтями видатків з часовими показниками корисної дії; структура гендерно-чутливої середньострокової макроекономічної політики; гендерно-відповідальний звіт про використання бюджету як одна з форм підзвітності уряду [4, с. 5].

Після цього до означених питань звернулася австралійська дослідниця Ронда Шарп (Rhonda Sharp). Її «Бюджетне регулювання, спрямоване на забезпечення рівності: гендерні бюджетні ініціативи в межах ефективного бюджетного процесу» було опубліковано Жіночим фондом ООН (ЮНІФЕМ) 2003 року [5, с. 310].

Щодо нашої країни, то враховуючи євроінтеграційний напрям України та її демократичні перетворення, останнім часом гендерна політика та її складові стають все більш досліджуваною темою. Так, серед українських досліджень, присвячених проблемам гендерного бюджетування насамперед слід відзначити колективну монографію «Гендерні стратегії стало-

го розвитку в Україні» [6] і розділ «Гендерний бюджет – інструмент встановлення соціальної справедливості в Україні» аналітичного звіту Міжнародного центру перспективних досліджень «Потенціал України та його реалізація» [7], й низку інших наукових публікацій [8-9].

Останнім часом на практиці багато країн почали реалізацію гендерних бюджетів як пілотних проектів. І в окремих країнах такі проекти досягли значних успіхів. Наприклад, в Австрії, Бельгії, Великобританії, Іспанії навіть були ухвалені закони, які сприяли досягненню гендерної рівності через бюджет, а також впровадженню гендерного бюджетування на державному рівні.

В Україні практика гендерних бюджетних ініціатив вперше була реалізована у 2003 році Харківським жіночим фондом, яким вперше був проаналізований міській бюджет 1998–2001 рр., внаслідок чого була розроблена і прийнята цільова підпрограма «Розвиток та підтримка жіночого підприємництва» як частина «Економічної програми розвитку м. Харкова на 2003–2005 рр.». В подальшому гендерний аналіз бюджетів був проведений в Херсонській, Полтавській, Черкаській та інших областях.

Починаючи з 2006 р. тематика гендерного бюджетування стає об'єктом уваги різних програм і проектів, що розвивалися в Україні, зокрема, спільної програми Європейської Комісії, Жіночого Фонду Розвитку ООН (UNIFEM) і Міжнародного Учбового Центру МОП (ITCILO) «Співпраця з питань гендерної рівності для розвитку і миру», спільного проекту Європейського Союзу, Швецької агенції з міжнародного розвитку (SIDA) та Програми розвитку ООН «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні», проекту Швецької агенції з міжнародного розвитку SIDA «Стратегія досягнення гендерної рівності в Україні» та ін. [10, с. 48]. Так, в Україні реалізовано пілотний проект «Гендерне бюджетування в Україні» (2011–2012 рр.), який фінансувався Шведським агентством міжнародного розвитку (SIDA). Учасниками проекту стали Івано-Франківська та Луганська області. У межах реалізації проекту проаналізовано ряд бюджетних програм щодо врахування в них гендерних аспектів, а саме: «Молодь Прикарпаття», «Розвиток освіти Івано-Франківщини» та Обласну програму розвитку фізичної культури та спорту Луганської області.

Крім того, в Україні під патронатом Міністерства фінансів України діє проект «Гендерне бюджетування в Україні» фінансується Шведським агентством міжнародного розвитку (Sida), запланований термін діяльності якого 5 років (листопад 2013 – грудень 2018). Метою проекту є забезпечення підготовки першого гендерно-орієнтованого бюджету в Україні на 2019 р.

Отже, історичні аспекти розвитку гендерного бюджетування як інструменту гендерної політики з'явилися нещодавно. Щодо нашої країни, то гендерне бюджетування перебуває на стадії свого становлення та запровадження у національну систему. Щодо тенденцій розвитку гендерного бюджетування в Україні, то вважаємо, що його системне запровадження може сприяти: підвищенню якості управління державними та місцевими фінансами; поліпшенню економічної ефективності та результативності; удосконаленню розподілу фінансових ресурсів; заохоченню ефективного управління та якісного надання послуг; заохоченню досягнення цілей гендерної рівності та розвитку людського потенціалу; моніторингу досягнення політичних цілей; підвищенню прозорості, підзвітності та участі громадськості в плануванні і реалізації бюджетів.

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций: Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 08 сентября 2000 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_621

2. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський та ін.; за заг. ред. О. В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 408 с.

3. Белец Ж. А. Гендерне бюджетування в Україні як складова механізму забезпечення рівності чоловіків і жінок / Ж. А. Белец // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2013. – № 1.

4. Ніколюк А. В. Гендерне бюджетування як демократична складова розвитку суспільства / А. В. Ніколюк, І. Є. Ворчакова // Гендерна політика очима української молоді: матеріали конференції (30 листопада 2016 р.); ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. – С. 310–316.

5. Лобанова Л. С. Гендерні стратегії сталого розвитку / Л. С. Лобанова. – К.: Фенікс, 2004. – 432 с.

6. Потенціал України та його реалізація. Аналітичний звіт Міжнародного центру перспективних досліджень / О. Романюк. – К., 2009. – 69 с.

7. Андрусак І. П. Співвідношення гендерної рівності та жіночих прав / І. П. Андрусак // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 1. – С. 48–54.

8. Ільтьо Г. Гендерна політика і гендерні перетворення в Україні / Г. Ільтьо // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2013. – Т. 21. – Вип. 23 (3). – С. 91–94.

9. Давліканова О. Ефективне управління та гендерне бюджетування: Український досвід / О. Давліканова // Гендерна політика міст: історія і сучасність: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 6–7 жовтня 2015 р.) / редкол.: Н. Бібік, Г. Фесенко, О. Першай та ін.; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – Вип 4. – С. 48–50.

М. М. Моняков

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ «ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО» У ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ

Повага до правил, законів, процесуальних рішень та дій розширює громадянські права і свободи людей у суспільстві. Гарантом реалізації таких прав і свобод виступають правоохоронні органи, зокрема Національна поліція України. Лише підкорення законним вимогам представників правоохоронних органів, повага до їхнього службового становища, законодавче закріплення «презумпції правоти поліцейського» може дати змогу виховати свідоме громадське суспільство, у якому дотримуються і виконуються вимоги законів.

«Презумпція правоти поліцейського», як юридичний термін, в законодавстві не закріплений, проте системний аналіз нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, а також відповідного зарубіжного досвіду дає підстави виокремити відповідний правовий принцип. Принцип презумпції правоти поліцейського визнаний у правових системах більшості країн світу. Його сутність полягає у тому, що суддя

довіряє поліцейському доти, доки не буде доведено інше. Разом з тим, правовий порядок в Україні ґрунтується на принципах, згідно з якими ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (ст. 19 Конституції України) [3].

Що означає «презумпція правоти поліцейського» під час здійснення досудового розслідування? Насамперед, слово поліцейського, відповідно до практики таких країн як Сполучені Штати Америки, Німеччина, Франція, являє собою доказову базу під час проведення слідчих дій. Це означає, що у разі юридичного закріплення поняття «презумпції правоти поліцейського», слово поліцейського, тобто його показання, які утворилися під час виконання ним своїх службових обов'язків по конкретному кримінальному провадженню, стають повноцінними доказами до того часу, доки під час судового розгляду не будуть спростовані іншими доказами, які суд визнає допустимими, належними та достатніми у даному провадженні. На нашу думку, відповідну категорію доказів теоретично можливо згодом запровадити в системі вже існуючих доказів у кримінальному провадженні України.

Так, надаючи поліцейському широкий спектр повноважень та допускаючи його правоту, держава повинна гарантувати притягнення правоохоронців до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності, якщо вони порушуватимуть закон або ж будуть ним зловживати в процесі практичного застосування «Презумпції правоти поліцейського». Тільки такі критерії зможуть закріпити соціальну значущість та відповідальність поліцейського перед суспільством, після чого довіра до сучасної Національної поліції України може тільки зрости.

Чимало державних діячів та українських науковців вважають, що незважаючи на те, що «презумпція правоти поліцейського» є досить поширеною у країнах Європи, але вона є завчасною для України.

Вони пояснюють це тим, що сучасне кримінальне процесуальне законодавство, зокрема щодо порядку проведення досудового розслідування, не готове до впровадження такої новели, так як на сьогодні існує посередня довіра до поліцейського, досить низька довіра до діяльності суду, і є ризик того,

що певна частина працівників будуть лише зловживати даною нормою [2].

«Презумпція правоти поліцейського» під час досудового розслідування може бути виражена в ході проведення окремих слідчих (розшукових) дій, коли, відповідно до кримінального процесуального законодавства України обов'язковою є участь понятих.

У законодавчій практиці закордонних країн встановлено, що присутність понятих при проведенні окремих процесуальних дій під час розслідування не вимагається. Цим підтверджується правота поліцейського, знання законів поліцейським та правильне його застосування, відповідальність перед суспільством, тощо [1].

На нашу думку, впровадження юридичної норми «презумпція правоти поліцейського» на даному етапі розвитку системи правоохоронних органів та реформ у системі судочинства України є не досить доречною. Це пояснюється тим, що довіра населення до діяльності цих органів є досить низькою, спостерігається збільшення питомої ваги злочинів у сфері службової діяльності, зокрема перевищення влади чи службових повноважень працівниками правоохоронних органів, значні прогалини у роботі працівників суду, тощо. Впровадження даної норми буде виправданим лише тоді, коли у державі будуть створені умови, за яких стануть можливими позитивні зміни щодо підвищення професіоналізму працівників поліції, прокуратури та суду, реальною буде їхня відповідальність перед суспільством.

1. Гранчак Т. Презумпція правоти поліцейського в умовах України – крок до європейської практики чи поліцейської держави? / Т. Гранчак // СІАЗ НБУВ. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2337:prezumtsiya-pravoti-politsejskogo-perspektivi-ta-naslidki-zaprovadzhennya&catid=8&Itemid=350.

2. Ковальчук Т. Презумпція правоти поліцейських / Тетяна Ковальчук // ЦЕНЗОР. НЕТ. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.censor.net.ua/blogs/3945/prezumtsya_pravoti_poltseyiskih.

3. Конституція України // Верховна Рада України. – 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Для здійснення і господарської, і підприємницької діяльності необхідно передумовою є володіння суб'єктами господарювання засобами виробництва, майном, що використовується в процесі цієї діяльності.

Майном, за Господарським кодексом України, визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються в діяльності суб'єктів господарювання і відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку цих суб'єктів (ст. 139 ГКУ)[1].

Для повного розуміння правового режиму майна суб'єктів господарювання, спершу необхідно розібратися з суттю самого поняття «правовий режим майна». У науці існує чимало розумінь цього поняття. Пацурківський Ю. П. зазначає, що правовий режим – це встановлені правовими нормами склад майна, порядок його формування, використання і вибуття, а також обсяг прав та обов'язків суб'єктів господарювання з приводу володіння, користування і розпорядження майном, порядок звернення на нього стягнень кредитором[3]. На думку В. С. Щербини, під правовим режимом майна слід розуміти встановлену правовими нормами структуру цього майна, порядок його придбання (формування), використання і вибуття, а також звернення на нього стягнення кредиторів[4].

Основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права – право господарського відання, право оперативного управління. Господарська діяльність може здійснюватися також на основі інших речових прав (права володіння, права користування тощо), передбачених ЦК України [2].

Право власності – це система прав, норм, якими регулюються відносини власності, а також сукупність правомочностей

власника щодо володіння, користування та розпорядження певним майном[4].

Право господарського відання є речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених ГК України та законами України. Власник майна, закріпленого на праві господарського відання за суб'єктом підприємництва, здійснює контроль за використанням та збереженням належного йому майна безпосередньо або через уповноважений ним орган, не втручаючись в оперативно – господарську діяльність підприємства. Щодо захисту права господарського відання застосовуються положення закону, встановлені для захисту права власності. Суб'єкт підприємництва, який здійснює господарську діяльність на основі права господарського відання, має право на захист своїх майнових прав також від власника[2].

Правом оперативного управління визнається речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, установлених власником майна (уповноваженим ним органом).

Власник майна, закріпленого на праві оперативного управління за суб'єктом господарювання, здійснює контроль за використанням і збереженням переданого в оперативне управління майна безпосередньо або через уповноважений ним орган і має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишкове майно, а також майно, що не використовується, та майно, що використовується ним не за призначенням. Право оперативного управління захищається законом відповідно до положень, встановлених для захисту права власності.

Проаналізувавши чинне законодавство та юридичну літературу, можна дійти висновку, що правовий режим майна суб'єкта господарської діяльності – це законодавчо закріплені склад цього майна, порядок його формування, використання і вибуття, обсяг прав і обов'язків з приводу тріади

правомочностей: володіння, користування і розпорядження майном, порядок звернення кредиторів, а також його правової охорони.

1. Господарський кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/paran1023#n1023>

2. Енциклопедичний довідник майбутнього адвоката. Ч. 2 9. 10. Правовий режим майна суб'єктів господарювання. Джерела його формування. Підстави виникнення майнових прав та обов'язків суб'єктів господарювання. Гарантії та захист їх майнових прав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/posibnuk/advokatyra/471-dovidnuk/8505-910-.html>

3. Пацурківський Ю. П. Правовий режим майна суб'єктів підприємницької діяльності / Ю. П. Пацурківський; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці: «Рута», 2001. – 247 с.

4. Щербіна В. С. Господарське право: підручник / В. С. Щербіна. – Вид. 4-те, перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/408-gospodarske-pravo-scherbina-vs.html>

А. В. Мусієнко

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ПОЛІЦІЇ

Актуальність дослідження обраної теми пояснюється тим, що проблема порушення законів була і є однією з найгостріших на всіх етапах історії будь-якої держави.

Упродовж століть держави та їхні уряди постійно розробляли і прагнули удосконалювати системи боротьби з правопорушеннями, зокрема шляхом посилення відповідальності, збільшення кількості правоохоронних органів, проте злочинність та порушення порядку вдержаві далі вчинюються. Єдиний результат, здобутий у цьому двобої – періодичне зменшення її рівня.

Про це красномовно свідчать факти. На початку XXI ст. ймовірність того, що особа може стати жертвою розбою, нападу, порівнюючи з 60-ми роками, зростає удвічі-втричі, утричі збільшилася кількість насильницьких злочинів та злочинів, які вчиняють молоді. Ця тенденція характерна для багатьох країн Азії, Західної Європи та Північної Америки. Шкода, яку завдає злочинність суспільству, позбавляючи людей життя, власності, особистої безпеки, значно перевищує сукупний національний дохід багатьох держав.

Дослідження, проведені наприкінці XX ст. Міжнародним центром попередження злочинності, показали, що заходи спрямовані на запобігання злочинності обходяться будь-якій державі у 2–7 разів дешевше, ніж ув'язнення, і є набагато ефективнішими, оскільки спрямовані на усунення її причин.

Індивідуальна профілактика правопорушень – це система спеціальних заходів щодо конкретних осіб, які не скоїли протиправних діянь, але знаходяться в несприятливих умовах і під їх впливом можуть учинити такі дії, ведуть антигромадський спосіб життя, скоюють правопорушення, характеризуються формуванням умислу і мотиву на вчинення правопорушень, підготовкою конкретного правопорушення, вчинили замах на злочин, але не довели його до кінця, скоїли злочин і можуть допустити рецидив. У науковій літературі можна зустріти різні визначення індивідуальної профілактики правопорушень, але найбільш конкретизоване визначення є таким: індивідуальна профілактика – система цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог, виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи, що профілакується, з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних і, одночасно, формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законслухняної поведінки. Індивідуальна профілактична робота – комплекс заходів щодо конкретних осіб, схильних до вчинення правопорушень, та осіб, які перебувають на обліках в органах поліції, з метою попередження вчинення ними злочинів та інших правопорушень [1, с. 28].

Варто відзначити й те, що забезпечення ефективності індивідуальної профілактики правопорушень неможливо без дотримання таких основних вимог: своєчасність (несвоєчасне виявлення та вжиття заходів впливу до правопорушників та

їх оточення призводить до формування звички пов'язаної з антигромадською поведінкою, а також значно підвищує ймовірність вчинення особою правопорушення); послідовність (індивідуальний вплив повинен спланований бути так, щоб його інтенсивність послідовно збільшувалась або зменшувалась залежно від результатів); реальність (заходи впливу повинні відповідати можливостям їх реалізації); законність (індивідуальна профілактика будується на основі чіткого дотримання законодавства, прав, свобод та законних інтересів громадян).

При цьому необхідно мати на увазі, що визначення кола осіб, що потребують профілактичного впливу, при відсутності законних підстав може викликати безпідставне рішення, а тим самим – обмеження прав громадян. Стосовно індивідуальної профілактичної роботи правоохоронних органів такі підстави – це насамперед факти протиправної поведінки конкретних осіб. Саме вони надають право поставити особу на профілактичний облік, що тягне за собою певне обмеження його прав і свобод. Тому категорії цих осіб і види їх антигромадської поведінки визначені нормативно-правовими актами України, що визначають межі індивідуальної профілактичної роботи правоохоронних органів.

До заходів індивідуальної профілактики правопорушень слід віднести: профілактичну бесіду; роз'яснення законодавства; усне попередження про неприпустимість протиправних дій; офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки; профілактичний облік; адміністративний нагляд поліції; соціальний патронаж осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або її позбавлення на певний строк.

Профілактична бесіда проводиться за наявності інформації про те, що особа вчинила протиправні дії, з метою роз'яснення суспільної небезпечності та усного попередження про неприпустимість протиправних і антигромадських дій, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, а також на встановлений порядок управління. Для цього особа викликається до відповідного органу поліції чи Служби безпеки України за місцем проживання або роботи (служби).

Профілактичний облік передбачає створення та ведення відповідних комп'ютерних інформаційних систем правоохоронних органів України. Соціальний патронаж осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, здійснюється відповідно до Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк».

Існує два основні підходи до оцінки ефективності поліції [2, с. 122]. Перший підхід до оцінки ефективності поліції, визначає «хорошу ефективність» наперед. Тобто, апіорі існують чіткі правила, яке вказують, коли поліцейські отримають визнання своєї ефективності. Другий підхід передбачає суб'єктивну оцінку ефективності, тобто, коли за допомогою суб'єктивних суджень визначається розходження між результатами ефективності і визначенням того, наскільки вкладені зусилля досягають цілей поліцейської діяльності [3, с. 19]. В обох підходах значний обсяг інформації, що використовується, є тим самим, однак принципова відмінність полягає в тому, чи оцінка базується на правилах, сформованих наперед, чи суб'єктивній оцінці за результатами діяльності.

Зважаючи на складний характер поліцейської діяльності, перший підхід має низку складних ефектів – держава зустрічається з несприятливим компромісом між владою стимулів, з одного боку, та спотворенням зусиль і дискреційних повноважень, з іншого боку. Суб'єктивна оцінка ефективності допомагає вирішити цю ситуацію, знижуючи ризик деформації поліцейської діяльності та забезпечуючи врахування місцевих умов. Отже, основними завданнями системи оцінювання є: аналіз сприйняття діяльності працівників Національної поліції населенням; дослідження проблем, які виникають в діяльності Національної поліції в розрізі експертної оцінки; визначення реальних потреб правоохоронної діяльності в конкретному населеному пункті та їхнє забезпечення; визначення потреб та проблем в діяльності працівників Національної поліції методами самооцінки; розробка рекомендацій за результатами оцінювання та їхнє впровадження.

Підсумовуючи, слід акцентувати увагу на важливості проведення індивідуально-профілактичної роботи органами та підрозділами Національної поліції для подолання злочинності

в державі в цілому. Зауважимо, що пропонується систему оцінки ефективності роботи Національної поліції організувати в рамках 4 блоків: блок зовнішнього оцінювання, блок експертного оцінювання, блок оцінювання реалізації громадських пріоритетів охорони правопорядку, блок самооцінки [4, с. 52], що, наш погляд, підвищить ефективність застосування заходів індивідуальної профілактики.

1. Бельский К. С. Полицейское право: лекционный курс / К. С. Бельский; под ред. канд. юрид. наук А. В. Куракина. – М.: Изд-во «Делор и сервис», 2004.

2. Бельский К. С. Полицейское право: лекционный курс / К. С. Бельский; под ред. канд. юрид. наук А. В. Куракина. – М.: Изд-во «Делор и сервис», 2004.

3. Організаційно-правові основи охорони громадського порядку в сучасних умовах: навч.-метод. посібник. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 133 с.

4. Адміністративна діяльність: навч. посібник / за заг. ред. О. І. Остапенка. – Л.: Афіша, 2002. – 52 с.

5. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ (Загальна частина): підручник / Ю. І. Римаренко, Є. М. Моїсєєв, В. І. Олефір. – К.: КНТ, 2008. – 816 с.

6. Адміністративна діяльність. Частина особлива: підручник / за заг. ред. проф. О. М. Бандурки. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, Еспада, 2000. – 368 с.

М. В. Нікулін

*(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)*

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПОШУКУ АКТИВІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

В сучасному суспільстві є досить поширеним питання корупції. В професійних колах проводяться дискусії з приводу протидії та боротьби з корупцією. Питання пошуку та повернення активів, здобутих злочинним шляхом відіграє у питанні подолання корупції наскрізну роль. Цим зумовлена актуальність даної теми. Попри це, дане питання залишається мало дослідженим вітчизняними науковцями та потребує детально-

го вивчення. Пошук активів – це процес, за допомогою якого слідчі «слідують за грошима». Слідчі проводять фінансові розслідування, в ході яких вони визначають активи суб'єкта, аналізують доходи, отримані злочинною діяльністю, і стежать за його слідом.

Пошук активів є необхідним дослідженням у процесі розслідування посадових злочинів (хабарництво, фінансові махінації), у тому числі у випадках державної корупції. По-перше, ці дослідження допомагають довести злочин, надаючи цінні докази. Такі докази можуть підтвердити інформаторів і таємних офіцерів, визначити нових свідків для судового розгляду та підтвердити показання свідків. По-друге, відстеження активів допомагає генерувати нові потенційні шляхи для дослідження, що може призвести до додаткових цілей та/або витрат. По-третє, відстеження результатів в ідентифікації активів, які підлягають конфіскації у зв'язку зі злочином. Конфіскація майна може мати величезний вплив у кримінальних справах, особливо коли вона використовується для вилучення значних активів з боку кримінальних організацій. Фактично, конфіскація майна виходить зі злочину. Фінансове розслідування також може виявити докази, корисні при винесенні вироку. Нарешті, фінансові розслідування можуть допомогти у процесі повернення грошей та власності жертвам злочинів [1, с. 1].

Визначення наявності активів за допомогою вичерпного фінансового розслідування є першою вимогою для відшкодування активів. Один з найбільших викликів у випадку, коли є значні активи, полягає у прив'язуванні активів до кримінальної діяльності. Пошук активів допомагає встановити цей зв'язок через дослідження так званого «паперового сліду». Це породжує особливу проблему, коли мова йде про країни, що розвиваються та мають грошовий обіг, де гроші часто не проходять через зареєстровану фінансову систему; тоді слід застосовувати інші методи.

Коли активи проходять через фінансову систему, відстеження з одного рахунку на інший, як правило, залишає слід, який може використовуватись фінансовими слідчими. Оскільки викрадені активи часто складаються через декілька різних рахунків, слідчі часто користуються зовнішньою інформацією, такою як вилучені фінансові документи та звіти про підозрілі операції, подані банківським регуляторам та іншим правоохо-

ронним органам. З огляду на швидкість передачі грошових коштів у глобальну фінансову систему, виявлення та відстеження банківських рахунків винуватців нелегке завдання навіть для досвідченого слідчого. Високий рівень кваліфікації, ресурсів та співпраці між різними інтелектуальними та правоохоронними органами є важливим для успішного відстеження.

Незважаючи на це іноді слідчі можуть зустріти документацію, яка безпосередньо приводить до викрадених активів. Окрім того, звіти про підозрілу активність, подані до національних підрозділів фінансової розвідки, часто можуть розкривати зв'язки, які можуть виявити випадки великої корупції [2, с. 253–260].

Щоб отримати непублічну інформацію в іноземних юрисдикціях, потрібно подати запит на взаємну правову допомогу, подати заяву про розголошення даних або подати традиційну письмову скаргу через дипломатичні канали. Ці запити, швидше за все, будуть успішними, коли всі залучені країни мають укладені угоди – двосторонні або багатосторонні – для забезпечення правової співпраці. Зокрема, Конвенція ООН проти корупції надає правову основу для міжнародного співробітництва у сфері пошуку та повернення активів [3].

Таким чином, як і питання подолання корупції, так і питання пошуку та повернення активів, здобутих злочинним шляхом, залишається у фокусі нашої уваги та потребує детального вивчення, адже для вирішення першого питання необхідно описати правові механізми другого та зосередитись на їх реалізації.

1. CAPI Publication. What is Asset Tracing / CAPI Publication // Center for the Advancement of Public Integrity/Trustees of Columbia University. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/public-integrity/files/asset_tracing_-2016.

2. Asian Development Bank Organisation for Economic Co-operation and Development. MUTUAL LEGAL ASSISTANCE, EXTRADITION AND RECOVERY OF PROCEEDS OF CORRUPTION IN ASIA AND THE PACIFIC / Asian Development Bank Organisation for Economic Co-operation and Development. – 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/site/adboecdanti-corruptioninitiative/37900503.pdf>

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

ОРГАНИ ПРОБАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На сьогодні невідкладним завданням є активне впровадження у кримінальну процесуальну та кримінально-виконавчу систему саме інституту пробації. Адже система пробації передбачає застосування гуманних та відповідно ефективних методів, як з метою перевиховання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, так і загалом для запобігання злочинності, зменшення її проявів тощо.

Загалом принцип гуманізму виконання покарання повинен бути невід'ємною складовою нової кримінально-виконавчої політики держави. Щодо інституту пробації, то як зазначає Д. В. Ягунов, це доволі «молода» концепція, історичний розвиток якої почався в ХІХ ст., і поява її була зумовлена саме важливими соціальними і культурними тенденціями в країнах Західної Європи та Північної Америки, коли пенальні реформи почали базуватися на ідеях гуманітаризму, поєднаних з висновками щодо неспроможності в'язниці повернути злочинців до суспільства як повноцінних його членів [1, с. 60].

Він також вказує, що термін «пробація» може вживатися в декількох значеннях: 1) як концепція соціальної роботи з правопорушниками; 2) як ієрархічна організаційна структура; 3) як орган державної влади (служба); 4) як різновид кримінального покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, і водночас як умовне звільнення від покарання з випробуванням; 5) як специфічний процес виконання деяких альтернативних покарань; 6) стан, в якому перебуває злочинець упродовж певного терміну; 7) як певна з'єднувальна ланка між кримінальною юстицією та соціальною роботою [1, с. 61].

Також слушно, на мій погляд, вказує Д. В. Ягунов про те, що пробація – це система, яка надає злочинцям можливість реформуватися. Замість того, щоб бути покараними, ці злочинці умовно звільняються під нагляд досвідченого соціального

працівника, відомого як офіцер пробації. Упродовж певного часу він здійснює нагляд за злочинцями, намагаючись змінити певні риси останніх. Після завершення пробаційного періоду суд переглядає справу кожного злочинця. Якщо суд переко-нується, що злочинець виконав свої обов'язки, він звільняється від покарання» [1, с. 60].

Варто зазначити, що сьогоднішня практика у країнах Європи та світу загалом така, що пробація розглядається не як альтернатива тюремному ув'язненню, а як такі заходи кримінально-правового реагування, котрі повинні бути застосовані в першу чергу.

Власне дійсно доцільність застосування саме системи пробації є очевидною. На особливу увагу заслуговує реабілітаційний аспект пробації: при її застосуванні головною метою вважається не покарання, а соціальна реінтеграція в суспільство та виправлення засуджених. Окрім того, впровадження інституту пробації на практиці дозволить запровадити суттєве поліпшення умов тримання засуджених осіб та осіб, взятих під варту, вдосконалити рівень організації соціально-виховної та психологічної роботи, підвищити ефективність діяльності та рівень професійної підготовки персоналу органів та установ виконання покарань [2, с. 146].

На сьогоднішній день, відповідно до чинного законодавства, пробація є системою як наглядових, так і соціально-виховних заходів. Ці заходи застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону щодо засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого.

Метою пробації, відповідно до ст. 4 Закону України «Про пробацію» є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності. Тоді, як завдання пробації є підготовка досудових доповідей щодо обвинувачених; здійснення нагляду за засудженими до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, особами,

яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт, особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років; виконання певних видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів; реалізація пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням; проведення соціально-виховної роботи із засудженими; здійснення заходів з підготовки осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення; реалізація інших заходів, спрямованих на виправлення засуджених та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень[3].

Отже, вбачаємо, що саме від ефективної діяльності органів пробації залежать наскільки обґрунтованим та повним буде судове рішення, а також гуманним та ефективним відбування покарання.

Варто навести коротку статистику. Так, з початку 2017 року органами пробації отримано 3846 ухвал щодо складення досудових доповідей, на виконання яких складено та направлено до суду 3103 доповіді, у 75 відсотках яких надано висновок про можливість виправлення обвинуваченого без ізоляції від суспільства[4].

1. Ягунов Д. Служба пробації: концепція, засади діяльності, організаційна структура / Д. Ягунов // Відновне правосуддя в Україні. – 2007. – № 1 (5). – С. 60–64.

2. Виноградова С. О. Кримінологічні аспекти інституту пробації як гуманізаційна складова загальнодержавної політики України / С. О. Виноградова // Право і суспільство. – 2015. – № 3. – С. 142–146.

3. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/160-19>.

4. Відділ досудових заходів та пенітенціарної пробації Управління організації діяльності пробації Департаменту пробації // Закон і обов'язок. – 2017. – № 23. – 16.06 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kvs.gov.ua/zmi/Zakonlobovyazok-23-15062017.pdf>

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЙОГО ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Вирішення справ про адміністративні правопорушення здійснюється за допомогою процесуального провадження. Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити ще один важливий висновок про єдине провадження для всіх без винятку справ про адміністративні правопорушення [1, с. 19].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення – це нормативно врегульована діяльність повноважених суб'єктів по застосуванню адміністративної відповідальності за скоєне адміністративне правопорушення, а також попередження адміністративних правопорушень [2, с. 408].

Дане провадження має такі ознаки:

- 1) воно виникає тільки у зв'язку із вчиненням адміністративного проступку;
- 2) для нього притаманне, встановлене законодавством, коло суб'єктів;
- 3) йому притаманна індивідуальність процесуальних актів;
- 4) застосування під час даного провадження заходів державного примусу обумовлює високий ступінь формалізації процесу;
- 5) за допомогою даного провадження реалізуються міри адміністративної відповідальності [2, с. 408].

Принципи в провадженнях про адміністративні правопорушення є похідними від основних принципів державного управління.

По-перше, принцип провадження у справах про адміністративні правопорушення є, по-перше, його вихідним положенням, що визначає разом з іншими положеннями особливості і призначення цього провадження, його специфіку у порівнянні з іншими провадженнями, що складають у комплексі адміністративний процес [3, с. 20].

По-друге, принцип повинен знайти своє закріплення в правових нормах. Так був закріплений принцип розгляду справи на засадах рівності громадян, одержав свій подальший розвиток принцип забезпечення прав і інтересів учасників провадження за допомогою надання права адвокату захищати їхні інтереси [1, с. 20].

По-третє, органи Національної поліції побудовані і діють за принципом єдиноначальності. Начальник у конкретних випадках приймає рішення одноосібно без узгодження з громадськими організаціями, в межах наданих йому обов'язків [1, с. 20].

У VI розділі кодексу України про адміністративні правопорушення визначено, що завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [1, с. 209].

Нормативне регулювання провадження у справах про адміністративне правопорушення здійснюється низкою актів, основним з яких є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Кодекс було прийнято 7 грудня 1984р., але, на жаль, багато його положень не відповідають вимогам часу і підлягають перегляду. Крім того, часте внесення змін і доповнень робить Кодекс дуже рухомим і ускладнює користування ним. Зараз в Україні здійснюється розробка Кодексу про адміністративні проступки [2, с. 410].

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 336 с.

2. Колпаков В. К. Курс адміністративного права України/ В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 805 с.

3 Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство із змінами та допов. – 18 березня 2016 року: офіц. текст. – К.: Алерта, 2016. – 262 с.

О. І. Онишкевич

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

З кожним роком в Україні відкриваються нові і нові робочі місця, які дають можливість розвиватись Україні, як державі в економічному значенні так і в соціальному.

З великим поштовхом збоку таких держав «гігантів» як Європейський Союз та Сполучені Штати Америки, наші державні органи влади в особі Верховної ради України приймають нові законопроекти, які допомагають підприємцям все простіше реєструвати і відкривати свій бізнес, та позбутись великої кількості бюрократії, яка неначе як «чорна діра» поглинала всі ініціативи громадян нашої чи навіть іноземних держав, які мають великі можливості, не завжди мати бажання починати будь-які дії спрямовні на створення нових робочих місць.

Тобто проблема виступає дещо ширше і потрібно врахувати багато моментів, які на мою думку, з часом будуть все більше і більше підкреслюватимуться під час прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання питань, щодо створення різного роду підприємств, установ чи організацій.

Якщо не дивитись на весь негатив, тенденція розвитку підприємницької діяльності в Україні повільними, але впевненими темпами йде вперед за допомогою багатьох поступок самої держави та наполегливості наших громадян, які хочуть підняти з колін як себе так і державу в цілому, та роблячи великий вклад в економіку, сплачуючи податки в казну та її наповнюючи.

Яскравим прикладом допомоги з боку держави є пільги для фермерських господарств, які є особливим видом підприємницької діяльності в Україні. Дані пільги полягають в тому, що резиденти, які провадять підприємницьку діяльність у сфері сільського і лісового господарства та рибальства можуть обрати спеціальний режим оподаткування.

Такий спеціальний режим оподаткування полягає в тому, що сума податку на додану вартість, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів/послуг, не підлягає сплаті до бюджету та повністю залишається в розпорядженні такого сільськогосподарського підприємства для відшкодування суми податку, сплаченої (нарахованої) постачальнику на вартість виробничих факторів, за рахунок яких сформовано податковий кредит, а за наявності залишку такої суми податку – для інших виробничих цілей. Зазначені суми податку на додану вартість акумулюються сільськогосподарськими підприємствами на спеціальних рахунках, відкритих в установах банків та/або в органах, які здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів.

З метою підтримки становлення і розвитку фермерських господарств в Україні створений і діє Український державний фонд підтримки фермерських господарств, основними напрямками діяльності якого є:

- надання фінансової підтримки фермерським господарствам;
- сприяння кадровому, науково-технічному забезпеченню фермерських господарств в умовах ринкової економіки;
- визначення розміру потреби у коштах для фінансової підтримки фермерських господарств. [3]

От так ми можемо побачити на прикладі фермерських господарств, які поступки робить наша держава для розвитку підприємницької діяльності в Україні. А що ж таке підприємництво? Якщо звернутись до статті 1 Закону України «Про підприємство», то це – безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством. [1]

В. А. Гайдук, узагальнюючи тенденції сучасного розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств, робить такі висновки щодо лібералізації підприємницької діяльності: державна політика має сприяти поліпшенню бізнес-середовища, в якому працюють представники малого підпри-

емництва. Пріоритетними вважаємо такі завдання: лібералізація підприємницької діяльності в Україні та мінімізація регулюючої ролі держави. Адже підприємець, як правило, може робити лише те, що йому дозволено, а не навпаки, – коли можна робити все, окрім недозволеного; забезпечення прозорого та послідовного регуляторного середовища через впровадження закону про регуляторну політику та розширення сфери застосування принципу «конфлікт інтересів». Для бізнесу не так страшно, що законодавство недосконале. Набагато гірше те, що воно має подвійне трактування, яке використовується тими, хто перевіряє підприємство, та постійно змінюється; досягнення збалансованості системи податків і соціальних платежів через перегляд і скорочення податкових пільг та об'єднання всіх соціальних фондів у один; доробка та прийняття Податкового кодексу; створення ефективної системи державного управління через забезпечення інформаційної відкритості влади; надання гарантій захисту прав власності через удосконалення законодавства у цій сфері та створення позасудових механізмів захисту прав власності – контроль за діяльністю влади та державних установ з боку суспільства[2].

Можна побачити, що цей науковець відводить чільне місце значенню створення соціальних фондів та збалансованим соціальним платежам, що містять у собі і відрахування у пенсійні фонди. Отже, доцільно зробити висновок, що в нормативно-правових актах, як і в самій діяльності підприємців є багато колізій, які потрібно вдосконалювати на рівні нормативно-правових актів та на рівні самої реалізації діяльності підприємств, особливо потрібно обмежити дwoяке трактування законів, коли їх викручують на свою сторону різні суб'єкти підприємницької діяльності.

Є ще багато роботи, яка б довела підприємницьку діяльність в Україні до рівня Європейського Союзу, проте вже навіть зараз видно певні проблiски, які позитивно впливають на розвиток підприємницької діяльності на теренах нашої Великої та Правової держави.

1. Закон України «Про підприємництво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>

2. Напрями лібералізації підприємницької діяльності в Україні в контексті вдосконалення системи пенсійного забезпечення / О. М. Сазо-нець, Н. В. Куряча // Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – Ст. 164–167.

3. Асоціація «Земельна спілка України». 2012р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zem.ua/en/home/59-fermerstvo-stvorennia-vedennia-opodatkuвання/1034>

І. І. Онищук

(Національна академія внутрішніх справ)

МОНІТОРИНГ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ТА ПРАВЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних спробах контролювати й оцінювати законність та справедливість існує значна фрагментація. Тому й необхідні інноваційні підходи, щоб усунути законодавчі прогалини та наблизити Україну до європейських стандартів поваги людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства закону й прав людини.

Комплексним інститутом саморегуляції правової системи є правовий моніторинг. Завдяки йому систематично відстежується стан нормативної системи права, виявляється її еволюція, динаміка, якість та ефективність. Орієнтуючись на принципи верховенства права та законності, суб'єкти правового моніторингу виявляють показники неефективності прийнятих нормативно-правових актів (далі – НПА), їх конфліктність з іншими НПА, корупційність тощо.

Верховенство права, на думку П. Рабіновича, це не стільки верховенство самих по собі статичних основоположних прав людини, скільки їх реалізація, погоджена з основоположними правами інших індивідів, людських спільнот, об'єднань й усього суспільства [1, с. 42].

У системі національного права вже створено достатню основу для впровадження такої юридичної цінності як верховенство права. Це засвідчено як приписами конституційного рівня, так і нормами звичайного законодавства. Україна визна-

на правовою державою (ст. 1. Конституції України), а принцип верховенства права знаходиться на першому місці в ієрархії юридичних регуляторів суспільних відносин (ч. 1 ст. 8). Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права (ст. 129 Конституції України). Діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності ... (ст. 147 Конституції України). Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (від 02.06.2016 № 1402-VIII): «Цей Закон визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів ...» (Преамбула); Закон України «Про прокуратуру» (від 14.10.2014 № 1697-VII): «Діяльність прокуратури ґрунтується на засадах: 1) верховенства права та ...» (ст. 3, ч. 1); Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (від 05.07.2012 № 5076-VI): «Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності ...» (ст. 4, ч. 1); Кодекс адміністративного судочинства України (від 06.07.2005 № 2747-IV): «1. Суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави».

Принцип верховенства права виноситься за межі правила про ієрархію НПА та має перевагу під час правозастосування перед нормами права, встановленими законами й підзаконними НПА.

Британським вченим-конституціоналістом А. Дайсі для досягнення максимального ефекту від застосування ідеї верховенства права запропоновано розрізняти принципи: панування права, верховенства права та панування духу законності [2].

У документі Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) «Rule of Law Checklist» – «Мірило верховенства права», затвердженого на 106 пленарній сесії Венеціанської комісії (11–12 березня 2016 р.) подано критерії верховенства права, а саме шість базових елементів: законність; юридична визначеність; заборона свавілля; доступ до правосуддя; збереження людських прав; недискримінація та рівність перед законом [3].

У Стратегії для ефективного здійснення Хартії основних прав Європейського Союзу (Брюссель 19.10.2010) Європейський парламент і Рада Європи проголосили моніторинг дотримання основних прав людини в Союзі одним зі своїх пріоритетів на майбутнє у сфері юстиції, свободи та безпеки. Повага до фундаментальних прав підлягає поглибленому моніторингу з боку суду та є важливим компонентом у будівництві ЄС. У ході законодавчого процесу, за пропозиціями Єврокомісії до законодавчого акта можуть бути внесені поправки. Європейська Рада в Стокгольмській програмі звернулася із закликом до інституцій ЄС та держав-членів забезпечити, щоб законодавчі ініціативи відповідали фундаментальним правам людини протягом всього законодавчого процесу. Рекомендовано більш ефективно застосовувати методологію для систематичного й суворого контролю дотримання Європейської конвенції з прав людини, закріплених у Хартії основних прав Європейського Союзу.

Таким чином, пропонуємо перетворити Міністерство внутрішніх справ України на правоохоронне відомство європейського зразка, головною метою якого буде підтримання публічної безпеки та порядку, охорона прав і свобод людини шляхом: 1) розробки проекту постанови Кабінету Міністрів України, яким буде передбачено оцінювання рівня довіри населення до поліції шляхом репрезентативного опитування громадян незалежними соціологічними службами не менше, ніж один раз на рік; 2) використання засобів практичного впливу Ради Європи механізмами моніторингу на зміцнення поваги до прав людини та верховенства права у державах-членах; 3) створення ситуаційного центру МВС як системи моніторингу, аналізу, прогнозування, моделювання та підтримки прийняття рішень у сфері національної безпеки та оборони.

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник / П. М. Рабінович. – Вид. 10-е, доп. – Львів: Край, 2008. – 224 с.

2. Dicey A. V. Introduction to the Study of the Law of the Constitution / A. V. Dicey. – Indianapolis: Liberty Classics, 1982. – 436 p.

3. Rule of Law Checklist / Adopted by the Venice Commission at its 106th Plenary Session (Venice, 11–12 March 2016). – Strasbourg, 18 March 2016. – 53 p.

А. Ф. Орешкова

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ГЕНДЕРНА СЕГРЕГАЦІЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В сучасних умовах розвитку українського суспільства проблеми рівного правового статусу жінок і чоловіків, зокрема у сфері професійної гендерної сегрегації стали одним із актуальних питань. Дослідженням професійної гендерної сегрегації займалися, О. Грішнова, С. Бандура, М. Баскакова, І. Бондар, К. Возьний, О. Грішнова, Л. Кобелянська, Л. Лобанова, О. Макарова, І. Мальцева, С. Рошин, Г. Сілласте, О. Шестаковський та ін.

Конституція України у розділі II, а саме ч. 3 ст. 24, регламентує, що рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Ст. 2¹ КЗпПУ, забороняє будь-яку дискримінацію у сфері праці. Розділ IV ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» регулює надання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на ринку праці, тощо. Так, на законодавчому рівні визнано важливість забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків. Але, ринок праці є гендерованим, про це зазначають не лише західні дослідники [1], а й низка пострадянських дослідників ринку праці [2; 3; 4; 5; 6].

Наочно це відображають статистичні данні. За даними Державної служби статистики України у 2016 році спостерігалась така ситуація на ринку праці стосовно жінок та чоловіків: рівень економічної активності жінок та чоловіків відповідно становив 65,4 та 77,0% [7]. Рівень безробіття жінок та чоловіків (за методологією МОП) – відповідно 8 та 11,2% – відображає

тенденцію їх економічної активності [7]. Це є наслідком структурних передумов: горизонтальної сегрегації, що передбачає існування так званих типових «чоловічих» і «жіночих» професій у суспільстві (жінки займаються менш престижними видами праці) і вертикальної сегрегації, нерівність між чоловіками та жінками щодо посад (жінки рідше посідають керівні посади високого рівня). Явище перешкодження просуванню жінок на престижніші та більш оплачувані робочі місця називають «скляною стелею» та «липкою підлогою» [8]. «Скляна стеля» – це штучно створені бар'єри, причиною яких є упередження щодо працівниць організацій, які перешкоджають кар'єрному росту. «Липка підлога» – також бар'єри, але які утримують жінок на низькооплачуваних і малопrestiжних роботах.

Слід звернути увагу, що сьогодні в Україні не спостерігається гендерних обмежень у доступі до всіх освітніх рівнів, більше того, у системі вищої освіти маємо помітний гендерний дисбаланс на користь жінок. Проте, гендерні проблеми на ринку праці визначаються дисбалансом щодо можливостей доступу жінок і чоловіків до гідної праці, оскільки часто жінки, вимушені реалізувати свою трудову активність на менш престижних посадах, що вимагають нижчої кваліфікації, менше оплачуються та мають обмежені можливості професійного просування. Однією з причин є репродуктивна поведінка й «подвійна» зайнятість (у побуті й на роботі) жінок.

У статті «Домогосподарка чи бізнес-леді: неолібералізм і пострадянські жіночі ідентичності» Т. Журженко [9], стверджує, що після розпаду Радянського Союзу відбувся розрив контракту «працюючої матері» з державою як наслідок реорганізації систем соціального відтворення і перерозподілу функцій між сім'єю, державою і ринком, що спричинило необхідність пошуку нових економічних стратегій для жінок. У нових умовах ринку жінки постали перед вибором двох ідентичностей західного зразка, проте жодна з них не могла бути повноцінно реалізована в українських реаліях: набуття ідентичності домогосподарки не було можливим у зв'язку з неможливістю чоловіка бути економічно відповідальним за всю сім'ю, а ідентичність ділової жінки зустрічала супротив патріархатних стереотипів суспільства.

Отже, чоловіки займають посади, що передбачають вищу заробітну плату, більшу технічну компетенцію та виконання

складних завдань. Натомість жінки виконують більшою мірою роботу у сфері домашнього господарства, що передбачає народження і виховання дітей, догляд за іншими членами родини, підтримка функціонування домогосподарства. Так, гендерні стереотипи впливають на гендерну сегрегацію галузі. На нашу думку, потрібно поступово здійснювати вплив на суспільну свідомість, акцентуючи увагу на престижності вирівнювання сімейних ролей, а саме залучати чоловіків у процес виховання дітей, збільшуючи ступінь їхньої участі в сімейних турботах. Участь жінок у професійній діяльності має компенсуватися участю чоловіків у сімейній праці.

1. Кімвел М. Гендероване місце роботи / Майкл Кімвел // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 265–310.

2. Журженко Т. Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства / Татьяна Журженко. – Вильнюс: ЕГУ, 2008.

3. Купець О. Комплексний гендерний підхід на ринку праці України та роль державної служби зайнятості / Ольга Купець // Міжнародне бюро праці, Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. – К.: МБП, 2011. – С. 8–23.

4. Лавриненко Н. Динамика гендерного неравенства в постсоветской Украине / Наталия Лавриненко // Новые социальные неравенства / под ред. С. Макеева. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2006. – С. 225–253.

5. Мальцева И. О. Методологические основы исследования гендерной сегрегации / И. О. Мальцева, С. Ю. Рощин // Гендерная сегрегация и трудовая мобильность на российском рынке труда. – М.: Издательский дом ГУ ВШЭ, 2007. – С. 9–50.

6. Марценюк Т. Гендерна сегрегація ринку праці: яку роботу шукають жінки і чоловіки (на прикладі бази резюме і вакансій на hh. ua) / Тамара Марценюк // Журнал соціальної критики «Спільне». – 2013. – № 6. – С. 89–95.

7. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/gr/eans/eans_u/rea_n_rik16_u.htm.

8. Кімвел М. Гендероване місце роботи / Майкл Кімвел // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 265–310.

9. Журженко Т. Домохозяйка или бизнес-леди: неолиберализм и постсоветские женские идентичности / Т. Журженко // Раздел «Падчерицы рыночных реформ» // Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства. – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – С. 73–96.

В. О. Палій

*(Національний університет біоресурсів
та природокористування України)*

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Термін «корупція» з'явився у Римі. Він втілював суспільні хвороби, які виявлялися в продажності урядовців та шкодили суспільству.

Сьогодні тема корупції стає все актуальнішою. Корупція набуває все більш зухвалих та відкритих форм. Її прояви стають все повсякденнішими на всіх рівнях управління. Корупція – одна з основних загроз для демократії України, а також вона є проявом непрофесійної діяльності вищих органів управління.

Корупція – це загроза для становлення демократичного громадянського суспільства, для принципів верховенства права та для національної безпеки країни загалом. Вона проявляється як користування особою повноваженнями, наданими для здійснення функцій держави, з метою особистого збагачення чи отримання інших привілеїв в корисливих цілях. Швидке поширення корупції пов'язане з недовершеністю правових та моральних якостей суспільства [1].

Серед причин формування в Україні корупції на початку 1990-х років виділяють: дезінтеграція великої частини механізмів планування та контролю, феодалізація державних підприємств, яка спричинила скупчення великих грошових мас у державних посадовців та структурну економічну кризу, розбіжність між зростанням заробітної плати та інфляцією.

Серед інших причин політичної корупції в Україні вирізняють: брак політичної волі вищого керівництва держави та малу суспільну підтримку антикорупційної діяльності.

Дослідник М. Мельник представив групи чинників, котрі мають вплив на стан корупції в Україні. Політичними чинниками він вважає: прорахунки в політиці реформування Української держави та суспільства, сповільнювання незрілих політичних процесів, неспішний розвиток політичної структури та свідомості суспільства, дисбаланс повноважень та функцій

гілок влади. Економічні чинники включають тривалу економічну кризу, деформацію економіко-соціальних відносин, а також різним рівнем достатку багатих людей і службовців. До правових чинників Мельник відносить: невідповідне забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, недодержання верховенства права та законності [2, с. 182].

Наразі корупція в Україні має певні особливості, котрі відрізняють її від корупції в розвинутих країнах. Одна із особливостей – кризовий тип. Це означає, що це корупція, яка: спричиняється кризою сучасного українського суспільства, спроможна посилювати кризу українського суспільства і має властивість зводити нанівець політичні, правові, економічні та моральні реформи в Україні. За цим криється її загроза для національної безпеки України [3].

Корупція на сучасному етапі – це протиправна діяльність, яка:

- стримує соціальний прогрес, в першу чергу, становлення демократичного громадянського суспільства;

- перешкоджає повноцінному втіленню прав та свобод громадян;

- заперечує принцип верховенства права, а її швидке поширення й надалі обумовлене недосконалістю як правових норм, так і моральних якостей суспільства;

- утискає свободу слова, так як корумпована влада в основному зацікавлена в неадекватному та некоректному проясненні мас-медіа корупційних процесів в Україні;

- розповсюджується через недосконалість системи державного управління від найнижчого до найвищого рівнів, котра до цих пір дає право чиновникам розпоряджатися національними ресурсами на власний розсуд;

- породжує недовіру громадян до влади через зневіру населення в справедливість у вирішенні наявних проблем і потреб;

- сприймається владою та більшістю населення як звичайне явище і спроможність її подолання викликає великі сумніви;

- спричиняє падіння міжнародних рейтингів України і спричиняє небажання закордонних інвесторів вкладати свої капітали в її розвиток [4].

Наслідками подальшого впливу корупції в Україні цілком можуть стати: зростання соціально-політичної напруги; подальша криміналізація та тонізація економіки; підринок фінансово-економічної системи країни; девальвація моральних цінностей суспільства; спад міжнародного іміджу держави, погіршення її економічних, соціальних, політичних і правових позицій на світовій арені; втрата можливостей вступу держави в престижні світові організації; міжнародна політична та економічна ізоляція [4].

Для мінімізації корупції в державі потрібне усвідомлення суспільством, що корупція – це недопустимий спосіб ведення справ. Сьогодні сміливо можна вважати, що корупція є реальною загрозою для національної безпеки України. Наразі основна проблема щодо боротьби з корупцією – це бажання людини задовольнити особисті потреби за рахунок інших, а також бажання користуватися владою на власний розсуд.

У цілому, для зменшення рівня корупції, можна знизити величину її прояву в житті суспільства та в кожній сфері зокрема. А саме – звузити її розповсюдження через збільшення відповідальності за здійснення корупційних дій.

Підсумовуючи, можна зазначити, що великий потенціал у політичній, правовій, соціальній та економічній сферах дає сподівання на покращення ситуації щодо корупції як суспільного явища в Україні.

Також є важливим те, що за незмінності відношення людей до питань корупції, вона залишатиметься великим ризиком для національної безпеки [5].

1. Корупція – загроза національній безпеці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek8_charpan.php

2. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія / Г. В. Кохан. – К.: НСД, 2013. – 232 с.

3. Корупція в Україні – загроза національній безпеці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbnews.com.ua/ua/blogs/130145/>

4. Корупція як загроза національній безпеці та демократії України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sd.net.ua/2012/03/08/korupciya-zagroza-bezpeci-demokratii.html>

5. Корупція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/84400/ekonomika/koruptsiya_zagroza_natsionalniy_bezpetsi_ukrayini

А. О. Пархоменко

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

За минуле століття надзвичайно стрімко розвинулись різноманітні шляхи та засоби інформаційного обміну і забезпечення. Розвиток процесу інформатизації у сучасному глобалізованому світі відбувається надшвидкими темпами. Сьогодні інформація регулює фактично всі суспільні, економічні, політичні та міжособистісні відносини. Цей феномен можна розцінювати з двох боків: з позитивного – потужний обмін інформацією допомагає суспільству стрімко прогресувати; з негативного – розвиток такого процесу може призвести до різноманітних колізій, маніпуляцій, пропаганди, що зрештою може стати підґрунтям для виникнення великомасштабних соціальних потрясінь. Остання обставина сьогодні є реальною загрозою безпеці людства.

Одним з девіантних проявів існування інформаційного суспільства постає фактор інформаційної війни, що впливає на принципи керування та реалізацію національних політик безлічі держав. Звичайно, відмінною ознакою такої війни є відсутність прямого збройного конфлікту і кровопролиття, але участь в ній приймають практично всі фігуранти соціальної взаємодії. Тому аналіз природи інформаційної війни та загальних ознак прихованої агресії, вміння їх ідентифікувати та критично сприймати постає соціальною навичкою, володіння якою для сучасної людини є на часі. Наразі, велика кількість фігурантів світового співтовариства вбачають в інформаційній війні найефективніше знаряддя ведення зовнішньої політики. Тому кожній державі необхідно знайти результативну систему протидії інформаційним операціям такого роду.

За допомогою пропаганди вона руйнує орієнтацію людини в емоційній та ідеологічній галузях. Очевидно, що вона відрізняється від звичайної війни, в якій переважають знищення, кровопролиття, позбавлення суспільства ресурсів та ін. Але для уникнення ескалації даного процесу, надзвичайно актуальним

постає питання про вдосконалення діяльності такого виконавчого органу влади яким є поліція, а особливо одного з її структурних підрозділів – кіберполіції. Якщо розглядати маніпуляцію через Інтернет, перш за все необхідно здійснювати моніторинг соціальних мереж та пошукових сайтів. Міжнародний досвід в даній сфері демонструє нам безліч різноманітних засобів, в тому числі і тих, що рясніють крайнощами. Але за умов зовнішньої агресії почасти може бути виправданий ретельний моніторинг інформаційного простору задля уникнення послаблення та руйнування державних та національних пріоритетів країни.

Важливе місце у формуванні стереотипів соціальної свідомості належить також засобам масової інформації. Зокрема, в Україні на сьогодні близько 80% телебачення перебуває у приватній власності, що в більшості випадків унеможливує ефективний контроль інформаційних потоків. Тому досвід нашої країни свідчить про необхідність посиленого контролю за контентом на телебаченні для усунення його негативного впливу на суспільство. У процесі моніторингу інформації обов'язковою умовою є орієнтування на цільову аудиторію. Не варто фільтрувати на державному рівні інформацію таким чином, аби доводити до відома громадськості односторонні дані, оскільки це сприймається соціумом вороже, формуючи уявлення про упередженість та доцільнісну діяльність ЗМІ.

Важливою функцією держави у сфері інформаційної політики є паритет інформації з огляду на політичні вподобання соціуму. Недотримання цих норм загрожує деструктивними процесами в країні та, почасти, підсиленням сепаратистських тенденцій за прикладами окремих регіонів України [1].

Одним з найбільш болючих та контроверсійних питань адекватної інформаційної політики та протидії інформаційній війні є питання мови як структуруючої та ідентифікуючої ознаки держави. З поміж багатьох прорахунків української державної політики останніх десятиліть мовне питання є «лакомим папірцем» під час формування стратегії розвитку країни на певних етапах.

Незавершена дерадянїзація, «...імпульс якої швидко згорнувся ще на початку незалежності, швидка приватизація ЗМІ та засилля російського медіа-продукту при прогресуючому

витісненні власного, агресивне створення ілюзії «ідеального минулого» – все це є форматом світової війни нового типу – перш за все війни за мізки» [2].

Підсумовуючи, варто зазначити що інформаційна війна на сьогодні привертає увагу великої кількості фігурантів міжнародних відносин, оскільки це найефективніший метод руйнування державного механізму зсередини.

1. Про інформаційну війну та шляхи її подолання говорили на зустрічі координаторів програми «Жива парафія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://snip.net.ua/20150318/pro-informatsijnu-vijnu-ta-shlyahy-yiyi-podolannya-govorylyna-zustrichi-koordinatoriv-programy-zhyvaparafiya>

2. Забужко Оксана. Сьогодні не потрібно бомбити міста, досить розбомбити мізки / Оксана Забужко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apostrophe.ua/ua/article/society/culture/2017-04-18/oksanazabujko-segodnya-nenujno-bombit-goroda-dostatotchno-razbombit-mozgi/11737>

В. Р. Петрова

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КРЕДИТНА ІСТОРІЯ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В потоці бурного сучасного життя «банківська гілка» відіграє не аби яку роль. Кредит та депозит вже не є неологізмами, але при цьому детальна інформація з впливаючими правами та обов'язковий, щодо цих термінів, як видів господарських операцій звичайним «юзерам банку» відома на середньому рівні.

Зі статті 3 Закону України «Про організацію та обіг кредитних історій» (далі Закону) було виділено терміни, які допоможуть зрозуміти та засвоїти надану далі інформацію. Отже:

- бюро кредитних історій (далі – Бюро) – юридична особа, виключною діяльністю якої є збір, зберігання, використання інформації, яка складає кредитну історію;

- кредитна історія – це сукупність інформації про юридичну або фізичну особу, що її ідентифікує, відомостей про виконання нею зобов'язань за кредитними правочинами, іншої відкритої інформації відповідно до Закону;

- кредитний звіт – сукупність інформації про суб'єкта кредитної історії, яка є повним або частковим відображенням його кредитної історії;

- суб'єкт кредитної історії – будь-яка юридична або фізична особа, яка уклала кредитний правочин та щодо якої формується кредитна історія[1].

Важливість кредитної історії на сьогоднішній день передбачається у формування іміджу та ділової репутації суб'єкта, що в свою чергу може вплинути на пільгові умови кредиту(збільшення суми, строку кредиту, отримання оптимальної процентної ставки). Якщо Ви звернулись до банку за новим кредитом або підвищенням ліміту на кредитній картці та дістали відмову, у першу чергу перевірте свою кредитну історію [2].

В українських Бюро кредитних компаній зберігається історія кожної людини, яка хоч раз в житті брав кредит. У разі, якщо кредит повертався невчасно – людина має негативну кредитну історію, і при наступному зверненні в кредитну організацію, отримає відмову. Але, якщо кілька разів взяти кредит на невелику суму і вчасно його повернути, кредитна історія відновиться, і можна буде оформити позику, на більшу суму.

Бюро створюється у формі господарського товариства відповідно до законодавства з урахуванням особливостей ст. 14 Закону. Заснування Бюро є рівноцінним правом як фізичних, так і юридичних осіб. Умовою, щодо засновників юридичних осіб є здійснення своєї діяльності не менше 3 років з дня реєстрації та не мати заборгованості із сплати податків та інших обов'язкових платежів за останні три роки. Статутний капітал Бюро не має бути менше п'яти мільйонів гривень[1].

Оцінка кредитної історії – основний фактор під час рішення щодо видачі нового кредиту. 80% відмов у видачі кредиту відбуваються через негативну кредитну історію [2].

Бюро надають інформацію з кредитних історій у формі кредитних звітів (ч. 1 ст. 11 Закону). Кредитні звіти містять усю інформацію з кредитної історії, якщо інші обсяги інформа-

ції не передбачені Положенням Бюро або Договором. Бюро забороняється збирати та зберігати в кредитних історіях інформацію про фізичних осіб щодо: національності, расового та етнічного походження; політичних поглядів; релігійних і філософських переконань; стану здоров'я; членства в партіях та інших об'єднаннях громадян [1].

Під час опрацювання теми в мережі Інтернет було знайдено офіційні сайти таких Бюро, як «Перше Всеукраїнське Бюро Кредитних Історій» («ПВБКІ»), «Українське Бюро Кредитних Історій» («УБКІ») та «Бюро Кредитних Історій «Українське Кредитне Бюро» («БКІ «УКБ»).

Інформація, що надається до будь-якого Бюро, надається як на добровольчих так і на договірних засадах. Дані отримуються від користувачів-партнерів, які уклали договір з бюро, а отже чим більше партнерів(в обличчі банків) має бюро, тим об'єктивніше можна сприймати оброблені дані, які надаються на певного суб'єкта кредитної історії.

Так, наприклад на сайті «БКІ «УКБ» надано інформацію, що в їхньому володінні перебуває 3860900 повних кредитних історій (з яких 2779700 негативних кредитних історій) [3].

Відповідно до Листа Національного Банку України № 24-00011/47872 у змісті інформації про кредитну історію, що надається до НБУ повний обсяг інформації про кредитну історію особи, яка відповідно до Закону (для резидентів України) або законодавства іноземної країни (для нерезидентів України) може надаватись суб'єкту кредитної історії [4].

Резиденти України мають подати інформацію про кредитну історію з усіх трьох кваліфікованих бюро: Першого всеукраїнського бюро кредитних історій; Українського бюро кредитних історій; Міжнародного бюро кредитних історій. Нерезиденти подають інформацію з найбільшого бюро кредитних історій країни, у якій вони є резидентами [4].

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону інформація для формування кредитної історії надається Користувачем до Бюро лише в разі наявності письмової згоди юридичної або фізичної особи, яка уклала кредитний правочин з Користувачем[1].

Для пересічних громадян, як суб'єктів кредитної історії є також важлива інформація про права суб'єктів кредитної історії (ст. 13 Закону). Так, будь-який суб'єкт кредитних історій

має право безоплатно ознайомитися з інформацією, що передбачена частиною першої цієї статті, один раз протягом календарного року, а також у разі отримання відмови Користувача від укладення кредитного правочину. В свою чергу Бюро зобов'язане надати суб'єкту кредитної історії інформацію з якою бажають ознайомитися, протягом двох робочих днів з дня отримання від нього відповідного запиту.

Хоча система кредитних звітів створена для захисту як кредиторів, так і позичальників, існують лазівки, що можуть дозволити людям зловживати системою у злочинних цілях. Нерідкі випадки маніпуляції з кредитною історією позичальника. Щоб отримати в борг велику суму грошей, позичальник повинен на 100% відповідати вимогам, мати ідеальну кредитну історію і високий рівень доходу.

1. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України від 23.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2704-15/conv>

2. Офіційний сайт «Приват Банк» «Кредитна історія та Статус Контроль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/kredity/kreditniy-reyting/>

3. Бюро кредитних історій «Українське кредитне бюро» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://creditua.com/>

4. Лист Національного Банку України від 10.07.2015 № 24-00011/47872 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v7872500-15/conv/print1466772715499712>

О. І. П'єх

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФОРМА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Однією із основних вимог дійсності правочину є вчинення його у формі, встановленій законом. Якщо законом визначена конкретна форма, в якій обов'язково має вчинятися правочин, то її необхідно дотримуватися.

Вивчення питання щодо форми, у якій повинен укладатися договір про надання медичних послуг, потребує особливої уваги з огляду на те, що надання медичних послуг безпосередньо впливає на життя та здоров'я людини, що відповідно до статті 3 Конституції України є найвищою цінністю [1].

Оскільки договір про надання медичних послуг є цивільно-правовим, то до нього застосовуються положення Цивільного кодексу України [2] передбачені Главою 16 «Правочини», Главою 52 «Поняття та умови договору», а також Главою 63 «Послуги. Загальні положення», якщо це не суперечить суті цього зобов'язання.

Варто зазначити, що законодавець не встановлює обов'язкової письмової форми для договору про надання медичних послуг. Такі вимоги не містяться ні в Цивільному кодексі України, ні в Законі України «Про захист прав споживачів» [3, с. 233].

У повсякденному житті, серед широких мас населення, звичайно, більше застосування має усна форма договору, як певна домовленість між медичним закладом (лікарем) і пацієнтом, за якою кожен із них наділяється обсягом прав та обов'язків і несе відповідальність за його належне виконання. Проте, укладення такого договору в усній формі не зовсім позитивно сприяє ефективній реалізації прав та обов'язків сторін [4, с. 119].

О. І. Смотров до негативних рис усної форми договору про надання медичних послуг відносить те, що така форма договору не дозволяє визначити межі послуги, особливо момент завершення. Кожна окрема послуга в ряді інших у цьому випадку не відокремлюється від суміжних послуг що дає підставу всю їх сукупність розглядати як триваючу послугу. Звідси відповідальність за зобов'язання у цьому випадку поширюється на весь ланцюг паралельно чи послідовно наданих послуг. У той же час на практиці така відповідальність може виникнути (виникає) лише з однієї з них. Усна форма договору не дозволяє зафіксувати факт надання пацієнту необхідної інформації про конкретні медичні послуги: характер медичних дій, їх обсяг, тощо [5, с. 103].

Часто на практиці підтвердженням укладення договору про надання медичних послуг є такі документи:

1) медична документація (наприклад, медична карта хворого), яка зазвичай може містити певні умови договору, наприклад, інформовану згоду пацієнта, результати діагностики, види наданих медичних послуг і їх обсяг, способи лікування, які застосовувалися до пацієнта, лікарські засоби, рекомендації для пацієнта тощо;

2) квитанція про оплату наданих медичних послуг, яка може містити назву медичної послуги, її вартість, дату та час надання тощо. Деякі вчені поширюють на квитанцію режим договору, якщо в ньому зазначено призначення платежу [8].

З такою думкою важко погодитись, оскільки квитанція є лише підтвердженням наявності правовідносин між сторонами і не містить усіх вимог щодо укладення договору. На сьогоднішній день існують поодинокі випадки укладення договору про надання медичних послуг у письмовій формі.

Часто заклади охорони здоров'я договори з надання медичних послуг укладають шляхом приєднання. Згідно із ст. 634 ЦК України договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору. Спільною і водночас визначальною ознакою договорів приєднання є відсутність взаємного волевиявлення сторін при його укладенні.

Лише одна сторона пропонує свої умови, інша – не може їх змінити, узгодити, а приймає їх такими, як їй запропоновано. Вияв волі другої сторони зводиться до погодження із запропонованими умовами або договір нею не укладається на запропонованих умовах [6, 7, с. 3]. Проте така форма договору має і свої недоліки, оскільки фактично з боку пацієнта в договір вносяться дані про особу громадянина і про послуги, що надаються, права та обов'язки сторін мають встановлену форму, до яких зміни не вносяться і тому, коли виникає спір про неналежне надання медичних послуг, саме пацієнт виступає слабшою стороною.

Письмова форма договору про надання медичних послуг надто важлива і для медичного закладу, оскільки покликана

допомогти йому відстояти свою правоту в разі оскарження лікування в суді. Доцільність укладення договору в письмовій формі визначається тим, що в письмовому договорі можна обумовити ймовірність виникнення ускладнень не з вини медичного закладу, за які він не несе відповідальності; вимоги, до поведінки пацієнта, дотримання яких є умовою ефективності лікування [4, с. 116–117].

Отже, договір про надання медичних послуг може укладатись як в усній, так і в письмовій формах, залежно від волі сторін. Проте, зважаючи на особливий та надважливий об'єкт, на який здійснюється вплив, а саме життя та здоров'я людини, беручи до уваги поширену практику зловживання своїми правами з боку сторін такого договору, варто все ж укладати договір про надання медичних послуг письмово [8].

1. Конституція України від 28 червня 1998 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

3. Булеца С. Б. Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.03 / С. Б. Булеца. – Одеса, 2016. – 437 с.

4. Герц А. А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03 / А. А. Герц. – Львів, 2016. – 421 с.

5. Смотров О. І. Договір щодо оплатного надання медичних послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. І. Смотров. – Х., 2003. – 177 с.

6. Лехкар О. В. Договір приєднання в цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / О. В. Лехкар. – Харків, 2008. – 20 с.

7. Яворська О. Договори приєднання: проблеми правового регулювання / О. Яворська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15749/24-Yavorska.pdf?sequence=1>.

8. Абрамович Н. Особливості укладення, зміни та припинення договору про надання медичних послуг / Н. Абрамович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/4/2.pdf>.

М. Я. Пилипець

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ ТА СУТЬ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На сучасному етапі суспільного розвитку особливе значення набувають механізми саморегулювання, за яких суб'єкти суспільних відносин мають можливість самостійно встановлювати правила поведінки і контролювати їх дотримання. Одним із таких механізмів є медіація.

В Україні інститут медіації на законодавчому рівні не закріплений, але використання цієї процедури, для вирішення справ в позасудовому порядку, знайшло своє втілення під час розгляду спорів.

Як зазначає О. В. Белінська, медіація виникла як результат усвідомленої суспільством необхідності, а не за ініціативою суддів чи осіб, які бажають заробляти на посередництві. Відсутність спеціального законодавства про медіацію не є перешкодою для її розвитку. Таке законодавство почало з'являтися пізніше, як результат узагальнення реального і, перш за все, свого, а не чужого досвіду [1]. Наприклад у США було прийнято Єдиний закон про медіацію (Uniform Mediation Act), в Австрії – Федеральний закон про медіацію, ООН для господарських правовідносин розробив Модельний закон про міжнародні комерційні примирні процедури (Model Law on International Commercial Conciliation) [2].

Медіація є найбільш ефективною формою та одним із визнаних у світовій практиці способів позасудового вирішення цивільних спорів. Загалом, світовий досвід свідчить про те, що медіація в цивільному процесі дає змогу вирішувати успішно різноманітні конфлікти, що виникають в різних сферах суспільного життя, а саме: приватно-правові спори щодо поділу майна, батьківської опіки над дітьми при розлученні, врегулювання відносин між сусідами, питання спадкового права, розв'язання конфліктів, що виникають між особами, пов'язаними трудовими відносинами та інші. Це, на думку Ю. В. Розма-

на, «цивілізований процес вирішення проблем між сторонами, управління яким покладається на самі конфліктуючі сторони, кінцевим результатом якого є досягнення згоди та встановлення взаємовигідного положення для обох сторін» [3, с. 250].

Варто зазначити, формальне визначення медіації міститься у ст. 1 Типового закону ЮНСІТРАЛ (Комісії ООН з міжнародного торгового права) за 2002 р. щодо міжнародних комерційних арбітражних процедур, згідно з якою медіація може бути визначена, як процес, коли сторони залучають третю особу або осіб з метою надання ними допомоги у мирному врегулюванні спорів, що виникають із приводу контрактних чи інших правових відносин, або пов'язані з ними. Мировий посередник не має права нав'язувати сторонам способи врегулювання спору [4].

В проекті Закону України «Про медіацію» (далі – Проект) зазначається, що медіація – альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу за участі медіатора досягти згоди для вирішення їх спору. Медіатор – незалежний посередник, який допомагає сторонам спору у його вирішенні, шляхом позасудового вирішення спору [5].

Проаналізувавши визначення медіації, можна зробити висновок, що інститут медіації в цивільному процесі зокрема – це ефективна форма позасудового вирішення спору, що розглядається науковцями як, по-перше, альтернативне вирішення спору, тобто сторона звертається не до системи судочинства, а шукає інший спосіб врегулювання конфлікту; по-друге, як процес, переговори, спрямовані на вирішення спору; по-третє, як посередництво, врегулювання спору за участі неупередженої та нейтральної сторони (медіатора).

Відповідно до вище зазначеного, варто виокремити завданнями медіації в цивільному процесі, які на нашу думку, є такі:

- 1) врегулювання спору шляхом досягнення його сторонами взаємовигідного рішення;
- 2) якомога повне задоволення потреб сторін спору;
- 3) зниження рівня конфліктності сторін та запобігання поновленню спору;

4) відновлення правопорядку в суспільстві.

Підсумовуючи вище наведене, варто зазначити, медіація – самостійний спосіб врегулювання правових спорів, що являє собою процедуру переговорів за участю нейтрального посередника (медіатора), який сприяє сторонам в обговоренні умов врегулювання правового спору і прийняття взаємовигідного рішення.

1. Запара С. І. Поняття медіації та особливості її становлення в Україні та світі / С. І. Запара // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – №3. – С. 87–89.

2. Розман Ю. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів/ Ю. В. Розман // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 49. – С. 246–256.

3. Типовий закон Комиссии Организации Объединенных Наций по праву международной торговли о международной коммерческой согласительной процедуре от 24.06.2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_117.

4. Про медіацію: Проект Закону України від 17.12.2015 № 3665 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.

К. О. Пісоцька

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Задоволеність населення роботою поліції залежить від поліцейського, а задоволеність останнього – від наданих державою соціальних гарантій захисту та забезпечення. В статті 17 Конституції України вказано, що держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [1].

Закон України «Про Національну поліцію» (далі Закон) регламентує основні засади соціального захисту поліцейського [4].

Проте даний нормативно-правовий акт не дає чіткого визначення поняття «соціальний захист поліцейського». Крім того, в науковій літературі також немає одностайної думки щодо даного визначення. Деякі науковці ототожнюють поняття «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», інші дають їм різні визначення.

Так О. Є. Мачульська розуміє соціальне забезпечення як сукупність гарантій з охорони праці і здоров'я працівників, навколишнього середовища та мінімальних стандартів оплати праці [3].

На думку ж М. І. Іншина [2], соціальним забезпеченням є сукупність юридичних норм та гарантій, спрямованих на регламентацію суспільних відносин за рахунок коштів Державного й місцевого бюджетів у напрямках щодо соціальної підтримки та страхування осіб у зв'язку із втратою працездатності, інвалідністю, настанням пенсійного віку, доглядом за дитиною, професійними захворюваннями та каліцтвами. Ми погоджуємось із останньою думкою так, як в даному визначенні науковець вказує що, безосередньо є соціальним забезпеченням, в формі чого воно проявляється, а також джерело цього забезпечення.

Аналізуючи Закон можна виділити наступні види соціальних гарантій:

поліцейські можуть утворювати професійні спілки (п. 11 ст. 62 Закону [4]);

поліцейський може користуватися безоплатно всіма видами громадського транспорту (п. 7 ст. 62 Закону [4]);

безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України (ч. 1 ст. 95 Закону [4]);

пільгове санаторно-курортне лікування, відпочинок для поліцейських та членів їх сімей (ч. 5 ст. 95 Закону [4]);

щорічний психофізичний і фізіологічний диспансерний огляд (ч. 9 ст. 95 Закону [4]);

позачергове отримання права на поліпшення житлових умов в разі каліцтва, інвалідності або смерті поліцейського поліцейським, або членам їх сімей (ч. 2 ст. 96 Закону [4]);

отримання компенсації у розмірі до 3 мінімальних заробітних плат за найм житла в іншому населеному пункті у зв'язку із проходженням служби (ч. 5 ст. 96 Закону [4]);

одноразова грошова допомога у разі смерті, інвалідності або каліцтва поліцейського (ст. 100 Закону [4]);

зарахування поза конкурсом до системи навчальних закладів Міністерств внутрішніх справ дітей поліцейських із відповідним стажем роботи (ч. 1 ст. 103 Закону [4]).

На думку багатьох науковців [5] соціальний захист поліцейських є таким, що відповідає змісту соціального забезпечення, яке встановлене на рівні європейського законодавства, а також у порівнянні із попереднім Законом «Про міліцію», відповідає потребам та вимогам нового часу. Проте, на нашу думку, такі твердження дещо оптимістичні.

Провівши аналіз нині діючого Закону із Законом України «Про міліцію», в рамках соціальної захищеності, можемо сказати, що працівники міліції були такі ж соціально захищені, як і поліцейські. Науковці обґрунтовують думку про те, що соціальні гарантії відповідають європейським, посиляючись на підвищення розмірів компенсацій у випадку втрати працездатності або смерті працівників поліції. Але, якщо бути об'єктивним, то за роки незалежності кількість правоохоронців, які загинули під час виконання своїх службових обов'язків близько 1100 осіб [6]. Штатна чисельність системи Міністерства внутрішніх справ України близько 130 тис. осіб на 2017 рік. Тому наша думка така, що неможливо говорити про покращення соціального захисту всього загалу правоохоронців, спираючись на захист осіб, які складають менше одного відсотка від загалу.

Якщо проводити аналіз європейського законодавства щодо соціального забезпечення, доцільно відмітити відсутність нормативного закріплення зазначеного терміну. Разом із цим, сутність даного правового явища можливо з'ясувати за рахунок напрямів роботи держави, в яких проводиться соціальне забезпечення. Відтак, одна з Директив Ради Європи визначає наступні галузі соціального забезпечення, зокрема: хвороба; відпустка у зв'язку із доглядом за дитиною; пенсії за віком; передпенсійне та інвалідне забезпечення; допомога у зв'язку із смертю; безробіття; нещасні випадки на виробництві або професійні захворювання, тощо. [2]

Отже, можемо зробити висновок, що соціальний захист поліцейських знаходиться в стадії трансформації. Досвід європейських країн доводить, що саме діючі механізми реалізації

соціального захисту поліцейських є ефективними, запроваджені система медичного страхування, пенсійне забезпечення, пільги для поліцейських тощо. Хоча вітчизняні науковці і відмічають позитивні зміни в якості соціального захисту правоохоронців та характеризують його як такий, що відповідає змісту соціального забезпечення, яке встановлене на рівні європейського законодавства, на наш погляд, необхідно акцентувати увагу на механізмі реалізації задекларованих засад соціального захисту поліцейських.

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%>

2. Іншин М. І. Сутність і значення соціального забезпечення працівників поліції в сучасних умовах // М. І. Іншин/ Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2015. – Випуск № 4. – С. 269-277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Андрей/Desktop/vchfo_2015_4_27.pdf

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Андрей/Desktop/Ms_2015_5\(2\)_57.pdf](file:///C:/Users/Андрей/Desktop/Ms_2015_5(2)_57.pdf)

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02. 07. 2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

5. Калашник М. В. Соціально-правові гарантії забезпечення діяльності органів поліції / М. В. Калашник / Європейські перспективи. – 2017. – № 1. – С. 64-68.

6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kr.ua/politics/466945-za-hody-nezavysymosty-v-ukrayne-pohybly-bolee-sotrudnykov-...>

М. О. Піщанська

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСТРАДИЦІЇ В УКРАЇНІ

Екстрадиція виступає одним із важливих та ефективних правових інструментів у боротьбі зі злочинністю на між державному рівні. Історично інститут екстрадиції – це один із найдревніших інститутів права. Положення про екстрадицію відо-

мі ще з Київської Русі. У договорах князів Олега та Ігоря з Візантією передбачалося, що вчинили злочин у Візантії російські підлягають видачі в свою країну для покарання [1, с. 351].

Екстрадиція – це видача або передача злочинців державою, на території якої вони перебувають, іншій державі (на її вимогу) для притягнення їх до кримінальної відповідальності або для виконання обвинувального судового вироку, який набув чинності. Держава зобов'язана видати злочинця тільки у тому разі, якщо вона уклала з іншою державою відповідний договір (є стороною відповідного багатостороннього договору, спеціального договору про екстрадицію або договору про правову допомогу). Якщо такий договір відсутній, держава відповідно до свого внутрішнього законодавства вирішує питання щодо видачі або невидачі конкретної особи [2].

В законодавстві України інститут екстрадиції (видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення) регламентується главою 44 КПК України. Відповідно до статті 541 КПК України: «видача особи (екстрадиція) – це видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави» [4].

Згідно зі ст. 574 КПК України, видачі підлягають: обвинувачені, підозрювані у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування; підсудні, засуджені у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку[4].

Правовою підставою для видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення є Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року та чинні двосторонні міжнародні договори України про видачу, про правову допомогу у кримінальних справах, які включають в себе положення щодо видачі правопорушників. Двосторонній рівень правового регулювання екстрадиції відображений у договорах, які укладені між двома різними державами.

Наприклад, Договір між Україною та Китайською Народною Республікою про екстрадицію від 10 грудня 1998 року, Договір між Україною і Туркменістаном про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для подальшого відбування покарання від 23 травня 2005 року, Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет про видачу правопорушників від 10 жовтня 2004 року, Договір між Україною та Республіка Панама про видачу правопорушників від 4 листопада 2003 року та інші.

Відповідно до частини 1 статті 2 Європейської конвенції про видачу правопорушників видача особи здійснюється за умови вчинення нею злочину, за який за законодавством сторони, що вимагає видачі, може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком не менше як один рік чи більш суворе покарання [3].

Стаття 11 Європейської конвенції про видачу правопорушник від 13 грудня 1957 року визначає, що у видачі особи, яка вчинила злочин, може бути відмовлено, якщо правопорушення, за яке вимагається видачі карається смертною карою за законодавством запитуючої держав і якщо законодавство запитуваної держави не передбачає смертні кари за таке правопорушення і запитуюча сторона не надає гарант того, що смертний вирок не буде виконано [3].

Особливе місце при захисті прав осіб в інституті екстрадиції займає така підстава як відмова у видачі через негуманність покарання (наприклад, можливе застосування до особи катувань або іншого жорстокого, нелюдського поводження). Тому при вирішенні питання про видачу тієї або іншої особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, необхідно враховувати всі можливі наслідки її екстрадиції, при цьому вивчити такі обставини:

- 1) яка держава направила запит про екстрадицію особи;
- 2) чи існують у державі жорстокі, нелюдські або інші покарання;
- 3) чи існують між запитуваною і запитуючою державою укладені двосторонні міжнародні договори про правову взаємодопомогу;
- 4) вивчення світової практики співпраці з даними державами тощо.

Вивчення вказаних обставин допоможе правильно вирішити завдання екстрадиції особи, а так само не допустити відносно неї застосування жорстоких, нелюдських або таких, що принижують людську гідність, покарань [2].

В Україні при проведенні екстрадиції осіб, які скоїли злочини, виникають питання, пов'язані із захистом прав людини. Однією з гарантій захисту прав людини при екстрадиції є громадянство. Частина 2 статті 25 Конституції України передбачає, що громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі [5].

Отже, інститут екстрадиції виступає важливою формою надання взаємної допомоги держав у боротьбі зі злочинністю, забезпечуючи невідворотність покарання осіб, які переходять від правосуддя. Роль інституту екстрадиції зростає, про що свідчить резолюції міжнародних організацій і все більш велика судова практика. Головною метою екстрадиції повинно бути саме правове здійснення правосуддя над особою без порушень її прав і свобод.

З огляду на сучасний розвиток правового суспільства захист прав людини, інститут екстрадиції потребують подальшого вивчення та вдосконалення.

1.Нестеренко С. С. Історичний розвиток інституту екстрадиції / С. С. Нестеренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arpr.in.ua/v48/59.pdf>.

2.Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право: навч. посібник / Н. В. Пронюк. – 2-е вид., змін. та допов. – К.: КНТ, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/69305-5-nstitut-ekstradits-u-mjnarodnomu-prav-ta-yogo-zastosuvannya-v-ukran.html>.

3.Європейська конвенція про видачу правопорушника: міжнародний документ від 13 грудня 1957 року // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_033.

4.Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квітня 2001 року № 4651-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.

5.Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Правова культура та правова свідомість громадян України вкрай неоднорідна, інколи суперечлива і децю деформована. Великих масштабів набуває явище, яке є антиподом високої правової культури та свідомості і проявляється у викривленні уявлень про цінність права, ігноруванні вимог закону, а також у зневажливому ставленні до правових традицій і принципів, однак виключає злочинний намір [1, с. 57]. Таке явище носить назву «правовий нігілізм».

Правовий нігілізм має глибокі історичні, економічні та соціальні корені. Крім того, багатовікова правова незабезпеченість суспільства, ігнорування національної самобутності народу – все це сприяло послабленні або, навіть, втраті поваги до законності, до необхідності встановлення та дотримання правопорядку [2, с. 67].

Українські вчені-правознавці виділяють й інші причини його виникнення:

- законодавство на сучасному етапі багато в чому не встигає за динамікою розвитку суспільних відносин, інколи вступає у суперечність з раніше прийнятими правовими актами, створюючи тим самим правові колізії;

- нестабільність та швидкоплинність нормативно-правових актів, видання таких, що взаємовиключають один одного або містять прогалини;

- відсутність необхідного правового досвіду, навичок, грамотності, системи правової освіти і просто необізнаність з правовими нормами;

- занепад моралі, загальнолюдських цінностей, відсутність необхідної правової культури;

- високий рівень корупції і, як результат, абсолютна недовіра громадян до влади;

– правова незахищеність особи, що підриває віру в закон, справедливість, у здатність держави забезпечити правопорядок, стабільність, запобігання злочинним посяганням.

Таке негативне явище, як правовий нігілізм подолати цілком неможливо, але його рівень можна звести до мінімуму шляхом застосування на рівні держави комплексних заходів, а саме: підвищення рівня правової освіти та приведення її до європейських стандартів; обов'язкове проходження нормативно-правовим актом ґрунтовної правової експертизи; залучення до законотворчої роботи науковців, у галузі права, а також юристів-практиків; забезпечення доступу громадськості до законотворчої та законопроектної роботи; вдосконалення нормативної бази та імплементація норм міжнародного права в законодавство України. Такі напрями політики держави сприятимуть розбудові правової держави, підвищенню рівня правової культури та правової свідомості громадян України, утвердженню авторитету права.

1. Скаун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скаун; пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.

2. Ушаков О. М. Стан правового порядку в сучасному українському суспільстві та етапи його формування / О. М. Ушаков // Держава і право. – Вип. 24. – К., 2004. – С. 66–71.

Р. Л. Полюга

*(Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності)*

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ

Корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди [1].

Корупційним правопорушенням вважається умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність [1].

І досі в Україні діє повний замкнений цикл великої політичної корупції, коли кілька олігархічних бізнес еліт «інвестують» незаконно отримані активи (переважно, «чорний» кеш) у вибори всіх рівнів та політичних гравців з метою контролю за майбутніми рішеннями високопосадовців при владі. Останні, у свою чергу, завдяки дискримінаційним та корупційним рішенням, допомагають генерувати та примножувати капітал інвестора/олігарха.

Рецепт подолання корупції в Україні простий. Він складається з трьох компонентів: наявності одного незалежного правоохоронного органу щодо боротьби з корупцією; максимального відкриття інформації, якою володіє держава, а також виховання українських антикорупційних експертів та розвиток прикладних антикорупційних досліджень.

Всі три компоненти є рівноважливими та повинні розвиватися паралельно. Усі три процеси в Україні вже запущені, однак їх потрібно довести до логічного завершення.

Україна змінилася після Євромайдану, проте не позбулася ознак «захопленої держави» (captured state), в якій ключові державні інституції контролює група чи кілька груп пов'язаних осіб, які отримують доступ до державних коштів та найбільших національних ресурсів.

Запорука процвітання великої політичної корупції – безкарність високопосадовців. Водночас, реальний ризик потрапити у в'язницю та втратити злочинно набуте майно – найдієвіша мотивація для чиновників не красти і не зловживати своїми обов'язками або зв'язками для особистого збагачення. Передумовою безкарності є колапс правоохоронної та судової системи, яка десятиліттями використовувалася вищою політичною елітою для покривання корупційних злочинів, а не їх розслідування.

Одним з важливих кроків є відновити довіру людей до правоохоронної системи, повернути цінності честі та гідності працівників правоохоронного органу.

В Україні роль правоохоронних органів щодо розслідування найбільших корупційних схем відіграють медіа та громадські організації. Якщо громадянин стикається з проблемою корупції і розкраданням бюджету, він радше звер-

неться за допомогою до журналістів, яким довірятиме, аніж до прокуратури.

Міжнародні донори та організації направили в Україну багато експертів та радників, які мали б задовільнити попит на антикорупційну експертизу, однак проблема в тому, що немає універсальних антикорупційних інструментів для кожної країни. В Україні проблеми корупції мають свою глибинну специфіку, обґрунтовану складними економічними, культурними та політичними пост-радянськими процесами, особливостями правової системи.

Чимало міжнародних організацій, іноземних агенцій розвитку готові допомогти Україні в протидії корупції. Але направлення десанту з радників та експертів – лікує тимчасові симптоми хвороби, а не її причини. В той час як треба розвивати системні інституції для формування внутрішньої антикорупційної експертизи в Україні. Наприклад, створення на базі прогресивного українського університету чи університетів антикорупційного навчального та дослідницького центру. Центр, із залученням міжнародних фахівців та кращих українських практиків, проводитиме короткострокові та довгострокові міждисциплінарні навчальні програми, які дозволять підготувати нове покоління українських професіоналів у сфері антикорупції.

Експерти Центру проводитимуть якісні міждисциплінарні дослідження та шукатимуть рішення практичних нагальних проблем щодо ефективного державного управління та розбудови міцних державних інституцій в Україні. Створення такого Центру не потребує великих ресурсів і коштує менше, ніж десант іноземних радників та експертів, але матиме довгостроковий стійкий (sustainable) антикорупційний ефект для України.

1. Про запобігання корупції: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНА ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Соціально-політичні події, що відбуваються в Україні, зокрема на сході країни, призводять до дестабілізаційних процесів в українському суспільстві, сприяють поширенню таких негативних явищ як зростання злочинності, прояви тероризму, підвищення рівня корупції, антиукраїнська пропаганда тощо. Водночас, у зв'язку з подіями на Донбасі посилилася діяльність осіб та окремих груп, що посягає на інтереси України, спрямована на отримання даних, що представляють собою державну таємницю, підвищення недовіри серед населення до чинної влади, повалення державного ладу, дестабілізацію роботи органів державної влади. У зв'язку з цим особлива увага приділяється діяльності спеціальних підрозділів, що мають право на проведення контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності.

При цьому слід зауважити, що не дивлячись на застосування не тільки у чинному законодавстві, але й у засобах масової інформації та побуті таких понять як «контррозвідувальна діяльність» (далі – КРД), «оперативно-розшукова діяльність» (далі – ОРД), - вчені звертають увагу на те, що у наукових колах поки що немає систематизованого уявлення про співвідношення, етимологію і гносеологічні корені цих понять [1]. Таким чином, можна прийти до висновку, що у доктрині оперативно-розшукової діяльності відсутні чіткі грані між окремими поняттями, явищами та процесами. Така ситуація пов'язана із тим, що теорія оперативно-розшукової діяльності довгий час була закритою для широкого загалу. Здійснення досліджень у цій сфері накладало на науковців систему обмежень, які за своєю сутністю не сприяли розвитку інтересу до досліджень у цій сфері.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на два важливих напрямки діяльності Служби безпеки України як контррозвідувальна та оперативно-розшукова діяльність. Схожість цих явищ,

що виявляється, зокрема, в ході дослідження та порівняння правових основ контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, спонукає науковців до пошуку у цих понять схожих та відмінних рис. Необхідність у науковому розмежуванні правових інститутів пов'язана з тим, що у правотворчій діяльності виникають проблеми щодо тлумачення та розрізнення КРД та ОРД. Наприклад, у 2010 році народними депутатами Верховної Ради України С. Г. Міщенко та В. Б. Бабенко був запропонований проект Закону України № 7261 «Про внесення змін до деяких законів України (щодо нагляду за додержанням законів органами, що здійснюють контррозвідувальну діяльність)», який за висновком керівника Головного науково-експертного управління В. І. Борденюка, не повинен бути підтриманим з огляду на те, що автори проекту не розрізняли поняття КРД, ОРД та не розуміли сутності дефініції контррозвідувальний захід, ототожнюючи останній з контррозвідувальною діяльністю [2].

Для початку вважаємо за необхідне з'ясувати співвідношення понять «контррозвідувальна» та «оперативно-розшукова» діяльність. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» [4] КРД представляє собою спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України. У свою чергу, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3], визначає ОРД як систему гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Отже, КРД – це саме вид державної діяльності, коли ОРД лише система певних заходів.

Спируючись на порівняння системи заходів, які використовуються КРД та ОРД, можна прийти до висновку, що поняття оперативно-розшукової діяльності є ширшим, ніж поняття контррозвідувальна діяльність і вони співвідносяться як частина і ціле. При цьому схожість цих двох видів діяльності

можна простежити по спільному використанню контррозвідувальних заходів. Такої ж думки дотримується А. Кузьменко, який визначає, що контррозвідувальна діяльність є різновидом оперативно-службової діяльності низки спецслужб України (СБ, СЗР, ДПС, ГУР МО України тощо), але у межах оперативно-розшукової діяльності [5].

До загальних ознак досліджуваних видів діяльності можна віднести те, що свої заходи вони можуть проводити у гласному та негласному режимах, а також використовувати допомогу і сприяння громадян на конфіденційній основі. Однак відмінностей між КРД та ОРД значно більше. Вони обумовлені відносною самостійністю органів, що їх здійснюють, і різноманітністю задач, які стоять перед ними.

Слід звернути увагу на те, що вони здійснюються різними державними органами. Зокрема, контррозвідувальну діяльність має право проводити лише один орган державної влади – Служба безпеки України. Хоча у Законі і зауважується, що окремі контррозвідувальні заходи виключно в інтересах забезпечення охорони державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а також забезпечення безпеки своїх сил і засобів, інформаційних систем та оперативних обліків можуть проводити розвідувальні органи України та Управління державної охорони України, яким законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про розвідувальні органи України» надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідувальну діяльність (ст. 5 Закону «Про контррозвідувальну діяльність»).

У свою чергу, відповідно до ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», ОРД здійснюється оперативними підрозділами Національної поліції України, Державного бюро розслідувань України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, органів доходів і зборів, Державної кримінально-виконавчої служби України, розвідувального органу Міністерства оборони України, Національного антикорупційного бюро України. Таким чином, кількість підрозділів та служб, що мають право здійснювати ОРД є значно більшим, ніж тих, що мають право займатися контррозвідувальною діяльністю.

В. І. Борденюк також вважає, що на різницю між цими двома видами діяльності вказує також встановлений законо-

давцем окремих для кожної з них правовий режим, що визначається різними нормативно-правовими актами «Про контррозвідувальну діяльність» та «Про оперативно-розшукову діяльність», що підтверджує неможливість їх отождолення [2].

Незважаючи на те, що КРД та ОРД здійснюються системою гласних та негласних дій, виконання контррозвідувальних завдань протидії найчастіше досягається у ході проведення контррозвідувальних заходів, оперативних операцій та з застосування конспіративних засобів та прийомів.

Досліджуючи правові засади КРД та ОРД також необхідно звернути увагу на те, що у цих видів діяльності різняться мета. Зокрема, метою контррозвідувальної діяльності – забезпечення безпеки, насамперед державної, України шляхом протидії розвідувальній, особливо підривного характеру, та іншої діяльності, котра проводиться іноземними спецслужбами і організаціями на шкоду безпеці в широкому розумінні та життєво важливим інтересам України [5], а оперативно-розшукової діяльності є захист людини, суспільства і держави від злочинних посягань, а оперативно-розшукової діяльності є захист людини, суспільства і держави від злочинних посягань.

Різними є й заходи, які використовуються у контррозвідувальній та оперативно-розшуковій діяльності, зокрема, ОРД переважно здійснюється за допомогою процесуальних заходів, у той час як КРД – оперативних (контррозвідувального пошуку, контррозвідувального розшуку та інше). Водночас, під час контррозвідувальної роботи може бути реалізований комплекс специфічних заходів, частина з яких спрямована на забезпечення деяких адміністративно-правових режимів (режим захисту державної таємниці, режим в'їзду і перебування на території України іноземних громадян або осіб без громадянства тощо). Однак, тут слід говорити й про те, що оперативно-розшукова діяльність може виступати частиною контррозвідувальної діяльності у тому випадку, коли спецпідрозділами виявлені дані про вчинення злочину і є необхідність у його документуванні та передачі до суду.

Таким чином, здійснивши аналіз понять контррозвідувальна та оперативно-розшукова діяльність, ми прийшли до висновку, що вони є нетотожними, хоча мають окремі спільні риси та співвідносяться як частина та ціле. Обидва види діяль-

ності виступають важливим інструментарієм у роботі уповноважених органів та підрозділів з метою захисту української державності від протиправних посягань як зсередини, так і ззовні. Саме тому є необхідність більш детального наукового дослідження їх теоретичних засад, що знизить кількість випадків хибного тлумачення цих явищ у правотворчій та правозастосовній діяльності.

1. Кузьменко А. Розвідувальна діяльність як суспільно-політичне явище / А. Кузьменко // Юридичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 46–56.

2. Борденюк В. І. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо нагляду за додержанням законів органами, що здійснюють контрольно-розшукову діяльність)» / В. І. Борденюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

4. Про контрольно-розшукову діяльність: Закон України від 26.12.2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/374-15>

5. Кузьменко А. Особливості реформування спецслужб та правоохоронних органів України у сучасних умовах євроінтеграції / Анатолій Кузьменко // Юстиніан: юридичний журнал. – 2006. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2360>

А. В. Ратнова

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ЛОМБАРДАМИ В УКРАЇНІ

Згідно підсумків діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за I квартал 2017 року станом на 31. 03. 2017 року у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 458 ломбардів. Ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових

інститутів для фізичних осіб – вони орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів. Ломбарди надають фінансові кредити під заставу, середній розмір яких за I квартал 2017 року становить 1 378,6 грн.

Згідно показників діяльності ломбардів, сума наданих фінансових кредитів під заставу протягом I кварталу 2017 року (4064,7 млн. грн.) збільшились на 10,2% порівняно з аналогічним періодом попереднього року (3689,0 млн. грн.)

Ломбарди обирають для застави найбільш ліквідне майно. В обсязі наданих фінансових кредитів за видами застави найбільшу питому вагу займають фінансові кредити під заставу виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння – 79,4% (3 226,0 млн. грн.) [1].

Діяльність ломбардів регулюється Цивільним кодексом України, законами України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про заставу», розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 3981 «Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами» та іншими нормативно-правовими актами.

У зв'язку з простотою оформлення договору кредиту-застави, правопорушники досить часто збувають майно, одержане злочинним шляхом саме у ломбарди за що отримують грошові кошти.

Після отримання інформації про перебування викраденого майна у приміщенні ломбарду виникає необхідність у вилученні даного майна, визнанні його речовими доказами та повернення його володільцю. Для цього слідчий (прокурор) зобов'язаний звернутися до суду з клопотання про проведення обшуку чи тимчасовий доступ до речей та документів, а згодом ще раз, для того щоб накласти арешт на вищевказане майно. Також потребує санкції суду і отримання інформації щодо особи заставодавця, яка знаходиться у базі даних ломбарду та запис з камер відео спостереження. Вищевказана процедура затягує строки досудового розслідування та порушує принцип розумності строків, передбачений ст. 28 КПК України [2].

На нашу думку, необхідно покращити взаємодію поліцейських та працівників ломбардів, для цього застосувати спрощену процедуру отримання інформації з відділень ломбардів,

надати можливість працівникам ломбардів перевіряти осіб-заставадавців та майно, яке являється предметом застави по обліках Міністерства внутрішніх справ про що внести відповідні зміни у проект Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність» та прийняти його [3].

Відповідна взаємодія не лише сприятиме швидкому, повному і всебічному розгляду кримінальних проваджень, але і сприятиме зменшенню кількості крадіжок через проблему збуту майна.

1. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України/ Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-finansovih.html>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Про ломбарди та ломбардну діяльність: Проект Закону України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1800&skl=9

Є. В. Редькіна

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ГЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО У СІМ'Ї

Поняття «гендерне насильство» є новим для світової та вітчизняної юридичної науки. Адже до 90-х років ХХ ст. юристи взагалі не застосовували цього терміна, використовуючи, лише поняття «насильство щодо жінок», якому надавали переважно кримінально-правового значення, тим самим не розглядаючи його у контексті дискримінації за статевою ознакою. Останнім часом у юриспруденції відбуваються тенденції щодо визнання гендерного насильства як форми соціо-статевої нерівності, пов'язуючи його з проблемою рівноправ'я статей.

Актуальність обраної теми значною мірою обумовлена і ступенем розроблення проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми дозволяє стверджувати, що сьогодні у вітчизняній юридичній науці бракує фундаментальних розробок із проблеми гендерного насильства.

Не применшуючи ролі та значущості наукових розробок українських учених-гендеристів – Н. Болотіної, М. Буроменського, О. Дашковської, Л. Кормич, О. Матвієнко, Т. Мельник, Н. Оніщенко, М. Томашевської та ін., необхідно визнати, що вони не приділяють глибокої уваги здійсненню порівняльно-правового аналізу проблеми подолання гендерного насильства у сім'ї в Україні та зарубіжних країнах.

Поняття гендерного насильства слід розглядати як порушення прав людини і, насамперед – прав жінок. Воно означає фізичну, сексуальну та психологічну шкоду, яка посилює підпорядкованість жінок та укорінює владу та домінування чоловіків всупереч принципу гендерної рівності [1].

Насильство в сім'ї – це грубе порушення прав людини, від якого страждають діти, жінки та чоловіки. Зважаючи на той факт, що в переважній більшості жертвами насильства в сім'ї є жінки, міжнародне співтовариство перш за все розглядає цей феномен як форму насильства щодо жінок і відповідно спрямовує свої дії на подолання цього явища [2].

Протягом останніх десятиліть в українському суспільстві відбуваються суттєві зміни щодо осмислення та легітимації гендерних відносин і запровадження інституційного механізму забезпечення гендерної рівності. Успішне впровадження і регулювання гендерних відносин у суспільстві передбачає утвердження цінності гендерної рівності як у суспільстві загалом, так і різних його інституціях зокрема. Це, насамперед, недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень (передовсім, на ринку праці та у сфері політики), забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків, унеможливлення проявів гендерного насильства (зокрема, насильства в сім'ї та торгівлі людьми) [3].

В даний час насильство щодо жінок є одним з основних соціальних механізмів, за допомогою якого жінок примушують займати підлегле становище порівняно з чоловіками. Насильство, звернене на жінку, відображає структуру підпорядкування і влади, всю глибину відмінностей між статями.

«Насильство щодо жінок» за документами ООН означає будь-який акт насильства, що чиниться на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може заподіяти фізичний, статевий, психологічний збиток або страждання жінці, а також загрози скоєння таких актів, примус або довільне позбавлення волі, будь то у громадському або особистому житті. Насильство – це проблема, яку не можна не помічати. Будь-яке насильство є руйнівним для розвитку особистості. Насильство – дія, за допомогою якої добиваються необмеженої влади над людиною, повного контролю поведінки, думок, почуттів іншої людини. Способами досягнення подібної влади та контролю є приниження, образи, погрози, залякування, маніпуляції, шантаж, загроза фізичного впливу, надмірне обмеження, а так само використання фізичного, психологічного, сексуального й економічного насильства [4].

Отже, підводячи підсумки, з метою здійснення більш активного впливу знизу» на органи влади, жіночим, правозахисним та іншим організаціям слід об'єднатися задля спільної мети – подолання гендерної нерівності та насильства в сім'ї.

1. Аніщук Н. В. Специфіка розв'язання проблеми гендерного насильства у сім'ї за законодавством України та зарубіжних країн: компаративістський аналіз / Н. В. Аніщук // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 14–17.

2. Євсюкова М. В. Насильство в сім'ї як порушення прав, закріплених у конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: огляд рішень Європейського суду з прав людини / М. В. Євсюкова // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 341–347.

3. Марценюк Т. О. Забезпечення гендерної рівності в Україні: обізнаність із законодавством і досвід дискримінації / Т. О. Марценюк, Т. С. Костюченко, І. В. Волосевич // Наукові записки. – 2015. – С. 70–81.

4. Гнатюк Н. І. Проблема насильства в сучасній сім'ї: теоретичні аспекти / Н. І. Гнатюк, О. М. Василенко // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2014. – № 1(9). – С. 17–19.

ЩОДО ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Статутний капітал акціонерного товариства (далі – АТ) є вкрай важливим для потенційних інвесторів та бізнес-партнерів, адже він показує майнову основу майбутнього контрагента. Джерела статутного капіталу займають вагоме місце при формуванні капіталу АТ та створюють відповідні гарантії для бізнес-партнерів.

Відповідно до п. 19 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – ЗУ «Про АТ»), статутний капітал – це капітал товариства, що утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариства [1].

О. В. Гарагонич зазначає, що статутний капітал носить постійний характер і є обов'язковою умовою створення і функціонування АТ у сфері господарювання, тобто служить «майновим фундаментом», на якому базується господарська діяльність товариства [2, с. 31].

Варто погодитись із науковцем, оскільки статутний капітал є основою при створенні АТ.

О. В. Гарагонич надає визначення поняття «формування статутного капіталу», як внесення грошових та матеріальних внесків до складу майна АТ, шляхом оплати першими власниками акцій, які розміщуються при заснуванні АТ, або при збільшенні його статутного капіталу [2, с. 36]. Варто погодитись із науковцем та на підставі вказаного визначення визначити поняття «джерела формування статутного капіталу», яке відсутнє у законодавстві.

На нашу думку, необхідно у законодавстві прописати таке визначення поняття «джерела формування статутного капіталу акціонерного товариства» – це незаборонені законом внески, прибуток АТ, у тому числі первинне майно, яке становить основу статутного капіталу.

Для більш чіткого розуміння значення джерел формування статутного капіталу необхідно проаналізувати та виділити загальні аспекти виражені у законодавстві та літературі щодо джерел формування статутного капіталу.

Відповідно до ст. 140 Господарського кодексу України (далі – ГК України), джерелами формування майна суб'єктів господарювання є грошові та матеріальні внески засновників; доходи від реалізації продукції (робіт, послуг); доходи від цінних паперів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян; інші джерела, не заборонені законом [3].

Отже, як впливає з даної норми, одним із джерел формування майна суб'єктів господарювання є грошові та матеріальні внески.

Необхідно проаналізувати норми законодавства щодо вкладів (внесків), які виступають джерелами формування статутного капіталу.

Відповідно до ст. 13 ЗУ «Про АТ», вкладами учасників та засновників товариства до статутного капіталу можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом [1].

У ст. 86 ГК України, визначено такі вклади учасників та засновників господарського товариства: будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, а також інші майнові права (включаючи майнові права на об'єкти інтелектуальної власності), кошти в тому числі в іноземній валюті [3].

Отже, у законодавстві відсутнє визначення поняття «джерела формування статутного капіталу акціонерного товариства». Необхідно внести відповідні зміни у законодавство, шляхом визначення вказаного поняття.

Провівши аналіз законодавства щодо переліку вкладів, варто зазначити, що законодавець встановлює невичерпний

перелік майна, яке може бути використане як джерело формування статутного капіталу.

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

2. Гарагонич О. В. Формування статутного капіталу акціонерних товариств / О. В. Гарагонич // Вісник Академії адвокатури України. – 2015. – Т. 12. – Число 3 (34). – С. 30–38.

3. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Верховна рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

М. О. Саків

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ВИРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Дослідженню питання щодо судового контролю за виконанням судових рішень у кримінальних справах не приділялась значна увага у працях науковців. Проте, вважаю, що не можна оминати і дослідження питання про сутність та юридичну природу контрольної діяльності судових органів саме в процесі виконання покарань. Власне виходячи із конституційної норми, судова влада повинна забезпечувати захист прав громадян і права в цілому від будь-яких порушень, від кого б вони не виходили. Так, у ч. 1 ст. 55 Конституції України закріплено, що права та свободи людини і громадянина захищаються судом [1].

Зокрема науковець А. М. Павлухін вважає, що судовий контроль за виконанням кримінальних покарань – це специфічна функція суду, як органу судової влади, яка спрямована з одного боку, на забезпечення виконання кримінальних покарань, а з іншого на недопущення незаконного обмеження прав осіб в ході виконання покарань з боку установ і органів, які вико-

нують покарання. Дана функція реалізується судом після винесення вироку і в рамках кримінально-виконавчого провадження [2, с. 19]. Також і науковець І. Я. Фойницький вказував на необхідність забезпечення індивідуалізації виконання покарання, також вказував на важливість саме судового контролю за вирішенням питань, які виникають в ході виконання вироку [3, с. 540].

На мій погляд, з такою позицією вчених можна погодити, адже судовий контроль в стадії виконання судових рішень полягає в тому, що він є насамперед гарантією законності і правомірності кримінально-виконавчого процесу. Цікаву на мій погляд позицію висловили такі вчені, як М. А. Гельфер та І. І. Карпець, котрі зокрема вважали, що необхідно надати судам право доступу до установ виконання покарань з метою організації зустрічей та бесід із засудженими [4, с. 52; 5, с. 270]. Проте, науковець М. К. Свиридов з цього приводу вказав, що якщо судді надати право мати зустрічі із засудженими, то це буде мати наслідком втягнення суддів у безпосередній процес перевиховання засуджених, а це позбавить суд об'єктивності при розгляді та вирішенні питань, пов'язаних із виконанням вироків, як наприклад, при вирішенні питання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання тощо. Він вказував, що суддя, якщо він залишається суддею, не вправі збирати і досліджувати докази до початку судового розгляду, тоді як такі бесіди із засудженими перед засіданням, на якому будуть вирішуватись питання про внесення змін до порядку виконання покарання, передчасно складуть в судді думку щодо вирішення відповідного питання, що може вплинути на об'єктивність судді [6, с. 27].

Звичайно, не слід ототожнювати функцію контролю суду в цій стадії і функцію нагляду, який відповідно до п. 4 ст. 121 Конституції України покладається на прокурора. Варто зазначити, що все ж в окремих зарубіжних країнах кримінальний процесуальний закон передбачає норму про судовий контроль в цій стадії: КПК Російської Федерації, КПК Республіки Білорусь, КПК Республіки Молдова, КПК Азербайджанської Республіки, КПК Республіки Туркменістан.

Тоді як у системі виконання покарань Франції важливу роль відіграє суд, а точніше Трибунали великої інстанції, де

існують посади виконавчих суддів, які і проводять перевірку правильності виконання вироків.

У сучасній вітчизняній науковій літературі та й колах практиців досить часто обговорюється питання щодо необхідності залучення суддів до здійснення повсякденного контролю і нагляду за виконанням покарання у вигляді позбавлення волі, а саме, шляхом створення спеціалізованих судів. Тобто мова йде про створення також і спеціалізованих пенітенціарних ювенальних судів для вирішення правових питань у виховних колоніях для неповнолітніх. Проте все ж наразі така ідея не знайшла підтримки, оскільки як правильно на мій погляд вказав науковець М. К. Свиридов, спеціалізовані суди, які будуть займатись лише питаннями виконання покарань, в більшій мірі будуть враховувати відомчі інтереси установ та органів виконання покарань, а це може мати наслідком того, що суд як державний орган, який має своїм призначенням здійснювати правосуддя, може перетворитись в учасника процесу виправлення та перевиховання осіб в місцях відбування покарання [6, с. 30].

Отже, як висновок можна зазначити, що дійсно суд здійснює контроль в стадії виконання судових рішень шляхом звернення судового рішення до виконання (зокрема надсилаючи розпорядження про його виконання відповідному органу чи установі, на які покладено обов'язок виконати судові рішення), а той, в свою чергу, повинен повідомити суд, який постановив судові рішення, про його виконання, а вже безпосередньо в процесі виконання судових рішень контроль суду полягає у обов'язку вирішувати питання, які пов'язані із їх виконанням для того, щоб недопустити порушення прав та законних інтересів учасників провадження.

1. Конституція України: офіц. текст: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2006 р. – К.: Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.

2. Павлухин А. Н. Судебный контроль за исполнением уголовных наказаний: монография / А. Н. Павлухин, И. А. Давыдова, Н. Д. Эриашвили. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 143 с.

3. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. 2. / И. Я. Фойницкий. – Изд. 3-е. – СПб.: Типография т-ва «Общественная Польша», 1910. – 560 с.

4. Гельфер М. О. О повышении роли суда в исправлении и перевоспитании осужденных / М. О. Гельфер // Социалистическая законность. – 1970. – № 5. – С. 51–52.

5. Карпец И. И. Наказание. Социальные, правовые и криминологические проблемы / И. И. Карпец – М.: Юрид. лит., 1973. – 287 с.

6. Дільна З. Ф. Виконання судових рішень у кримінальному провадженні: теоретичний та практичний аспекти: монографія / Зоряна Федорівна Дільна, Володимир Петрович Бойко. – Львів: Сполом, 2017. – 240 с.

І. О. Сапоговська

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

НЕОБХІДНІСТЬ ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ

Будь-яка особа, яка досягла відповідного віку має право на створення сім'ї. Право на шлюб як і будь-які інші закріплені на національному міжнародному рівні, в конституції кожної країни, законах, підзаконних актах та в міжнародних документах. В сімейному праві є таке поняття як режим окремого проживання подружжя. Цей термін має двояке значення, з одного боку, є необхідним доказом при розірванні шлюбу, з іншого вимушена міра проживання, в наслідок певних обставин.

Режим окремого проживання потребує на законодавчому рівні більшої врегульованості. Це явище можна досліджувати по різному, в одному випадку подружжя остаточно вирішило розлучитися та це б виступало доказом, в іншому – це не припиняє їх сімейних – правовідносин, адже можливе примирення. Тому існує багато думок, щодо необхідності державної реєстрації факту окремого проживання подружжя, в деяких країнах світу таке посвідчення робить нотаріус.

Режим окремого проживання подружжя не означає, що подружжя зобов'язане проживати окремо, про що свідчить буквальне тлумачення норм ст.ст. 119, 120 СК України [2, с. 125]. Встановлення режиму окремого проживання не припиняє

прав та обов'язків подружжя, які встановлені цим Кодексом і які дружина та чоловік мали до встановлення цього режиму, а також прав та обов'язків, які встановлені шлюбним договором [1].

За національним законодавством інститути окремого проживання та розірвання шлюбу мають самостійний характер, оскільки рішення про розірвання шлюбу суд приймає, якщо його подальше збереження суперечить істотним інтересам одного з подружжя чи їхніх дітей, а підставою для встановлення режиму окремого проживання подружжя є згідно зі ст. 119 Сімейного кодексу неможливість чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно [3, с. 29].

Факт встановлення окремого проживання допомагає не тільки на моральному етапі людині усвідомити про те що відбувається, а й захистити свої майнові права. Адже на законодавчому рівні, Сімейний кодекс каже, що тільки за заявою двох або одного з подружжя, можна встановити режим окремого проживання. Ми можемо сказати, що законне визнання такого режиму забезпечить в подальшому права обох з подружжя. Так, ст. 120 СК України встановлює правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя: 1) майно, набуте в майбутньому дружиною та чоловіком, не вважатиметься набутиим у шлюбі; 2) дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважатиметься такою, що походить від її чоловіка [1]. Тож, ця частина статті, відображає захист майнових прав, а також у майбутньому визнання батьківства.

Крім того, законодавством недостатньо чітко визначено підстави та порядок встановлення режиму окремого проживання подружжя. Так, підставами встановлення такого режиму визнається неможливість чи небажання обох чи одного з подружжя проживати спільно. Однак на думку О. М. Калітенко це оціночна категорія, яка не може бути однозначно встановлена судом [4, с. 70–71].

Введення в сімейне законодавство України інституту окремого проживання подружжя є позитивним моментом, оскільки його встановлення дозволить вберегти одружених від прийняття поспішних, невважених рішень, допоможе зберегти сім'ю та захистити майнові інтереси подружжя [5, с. 164].

В протилежному випадку, п. 2 ст. 119 СК України «Режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя», також, не досить чітко визначає порядок щодо регулювання низки питань при встановленні режиму окремого проживання подружжя. Наприклад, встановлення режиму окремого проживання на певний строк [3, с. 29].

Тому, дослідивши проблематику режиму окремого проживання подружжя, можемо сказати, що в більшій мірі такий факт необхідний для захисту свого майнового права. Так особи, які не проживаються разом, режим окремого проживання яких не встановлено, все майно яке буде ними набуто, може розглядатися як право спільної сумісної власності. В Україні суд є єдиним органом за рішенням якого може бути визнаний режим окремого проживання подружжя. На законодавчому рівні, а саме у СК України встановлено право подружжя звернутися з заявою до суду, про встановлення режиму окремого проживання. Встановлення факту окремого проживання також необхідний щоб в подальшому вберегтися від незаконного батьківства, адже дитина народжена зі спливом десяти місяців, від дня встановлення режиму не може бути визнана, як така що походить від чоловіка дружини.

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.

2. Старчук О. В. Встановлення режиму окремого проживання подружжя нотаріусом/ О. В. Старчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія Юридичні науки. – Вип. 6. – Т. 1. – 2016. – С. 125–127.

3. Липець Л. В., Сепарація(режим окремого проживання) подружжя в Україні та в світі/ Л. В. Липець // Сімейне право, міжнародне приватне право. – Юр. Наука. – 2015. – № 7. – С. 26–40.

4. Бориславська М. В., Деякі проблеми застосування режиму окремого проживання подружжя в Україні/ М. В. Бориславська // Університетські наукові записки. – 2015. – № 2/54. – С. 69–79.

5. Цимбалюк В. І. Актуальні питання правового регулювання режиму окремого провадження подружжя в сімейному законодавстві України/ В. І. Цимбалюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2014. – № 10-2. – Т. 1. – С. 164–166.

НЕЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ І НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення посилюється соціальна напруженість в Україні, знижується добробут та життєвий рівень населення. Негативні тенденції в соціальній сфері та накопичені соціальні проблеми створюють загрози національній безпеці та подальшому розвитку суспільства, які можуть стати причинами порушення рівноваги та стабільності.

Рівень бідності в країні залишається стабільно високим. За даними дев'яти місяців 2015 року, за межею відносної бідності за витратами перебувало 23,8 відсотка населення [1].

Одним з основних факторів загострення проблем бідності стало погіршення стану ринку праці, особливо в регіонах з великим скупченням вимушено переміщених осіб (ВПО). Рівень безробіття за дев'ять місяців 2015 року, визначений за методологією Міжнародної організації праці, становив 9 відсотків. Серед безробітних кожен п'ятий перебуває у стані незайнятості більш як 12 місяців. Найвищий рівень безробіття є традиційно характерним для наймолодших вікових груп: 15–24 роки – 21,8 відсотка, 25–29 років – 10,8 відсотка [1].

Стаття 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» визначає, що на сучасному етапі однією з основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві, у соціальній та гуманітарній сферах є неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення [2].

Так, основні засади державної політики, спрямованої на забезпечення національної безпеки у соціальній сфері, визначені в цьому Законі, і передбачають істотне посилення соціальної складової економічної політики, реальне підвищення

життєвого рівня населення, передусім на основі піднесення вартості оплати праці, своєчасної виплати заробітної плати та гарантованих законом соціальних виплат, посилення цільової спрямованості матеріальної підтримки, зниження рівня безробіття; створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві тощо.

Одночасно, питання подолання бідності визначено одним із основних напрямів державної політики національної безпеки України відповідно до Стратегії національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 [3].

Відтак, Стратегія національної безпеки України спрямована на реалізацію до 2020 року визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки, а також реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, і Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5 [4].

У свою чергу, Стратегія 2020 спрямована на реалізацію Стратегії подолання бідності, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 161-р. Метою Стратегії є поетапне зниження в Україні масштабу бідності, соціального відчуження та запровадження нових механізмів її запобігання [1]. Стратегію передбачається реалізувати до 2020 року.

Разом з тим, не дивлячись на прийняття законів пов'язаних із забезпечення прав та свобод ВПО, а також програми спрямованої на всебічну допомогу ВПО, в цілому спостерігається відсутність стратегічного бачення, плану дій у вирішенні питань пов'язаних із ВПО особливо щодо довгострокової перспективи. Брак стратегічного підходу до справ ВПО, єдиного комплексного документу, погодженого всіма міністерствами, та бездіяльність уряду в цьому напрямку впливає на збільшення бідних серед ВПО і має свої наслідки, які проявляються в прийнятті суперечливого законодавства щодо ВПО та низькій результативності політики держави щодо переселенців, яке відображає зниження довіри до держави, створює соціальну напругу в місцях їх перебування та спонукає до поверненні

у попередні місця проживання, навіть за умов, що продовжується антитерористична операція і існує загроза для життя. А в довгостроковій перспективі призведе до поповнення категорій бідних та «соціальних утриманців», що вже становить великий соціальний ризик для забезпечення соціально-економічного розвитку та національної безпеки держави.

Резюмуючи викладене вище, переконані, на даний час необхідно розробити додаткові механізми та заходи для зменшення масштабу бідності та запобігання його поширенню, а також удосконалити методологію оцінювання та моніторингу бідності та соціального відчуження.

1. Про схвалення Стратегії подолання бідності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 берез. 2016 р. № 161-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80>

2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 черв. 1993 р. № 964-І [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

3. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

Ю. М. Сивак

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

РОЛЬ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Конституцією України визначається, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Публічна безпека є складовою національної безпеки, а тому питання її забезпечення завжди знаходяться в центрі уваги суспільства та науковців [1].

Більше того, ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», дає нам таке визначення Національної поліції України, що це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2].

В сукупності основних сил по забезпеченню публічної безпеки слід, перш за все, акцентувати увагу на підрозділах патрульної поліції, оскільки вони є ядром всіх сил, що використовуються в забезпеченні безпеки.

Формування підрозділів патрульної поліції викликано, перш за все, необхідністю вирішення трьох взаємообумовлених завдань:

- створення професійного ядра;
- збільшення щільності нарядів поліції;
- підвищення ефективності і якості роботи патрульної поліції.

Організація забезпечення публічної безпеки як управлінська діяльність нерозривно пов'язана із здійсненням функцій, спрямованих на попередження і припинення порушень. Так, наприклад, відділи (відділення) органів Національної поліції організують і практично здійснюють забезпечення публічної безпеки, забезпечують особисту безпеку, тобто безпосередньо втілюють у життя профілактичні заходи, припиняють порушення публічного порядку шляхом притягнення правопорушників до відповідальності, а також здійснюють охорону і конвоювання затриманих осіб тощо. Такі заходи не охоплюються лише організаційними функціями. Таким чином, організаційні функції органів Національної поліції реалізуються в сукупності з їх тактичними діями, які полягають у застосуванні певних форм і методів безпосереднього забезпечення публічної безпеки, попередженні та припиненні правопорушень, забезпеченні надійного захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від злочинних чи інших антигромадських посягань [4].

Вплив зазначених факторів визначає процес розвитку форм організації забезпечення публічної безпеки, тактичні прийоми і способи попередження і припинення правопорушень [4].

Відповідно до ст. 2 Закону «Про Національну поліцію» завданнями поліції є:

1. забезпечення публічної безпеки і порядку;
2. охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
3. протидія злочинності;
4. надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

У ст. 3 Закону України «Про основи національної безпеки України» вказано об'єкти публічної безпеки, які поліція захищає:

- 1) людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи – це сфера особистої безпеки;
- 2) суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси – сфера суспільної або громадської безпеки;
- 3) держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність – сфера державної безпеки [3].

У Законі «Про Національну поліцію» вперше напряму визначено сервісну функцію поліції, яка відіграє важливе значення для забезпечення публічної безпеки. Адже стан захищеності виникає не тільки тоді, коли є способи реагування на правопорушення, а й коли передбачені відповідні заходи для інших небезпек, які впливають на можливість реалізації громадянами їх прав. Наприклад, таким є нововведений поліцейський захід – поліцейське піклування.

Отже, публічна безпека і порядок повинні утворювати атмосферу спокою, обстановку впевненості, надійності та ефективності захисту від ймовірних злочинів та інших протиправних посягань. Публічна безпека утворює такий стан суспільної та особистої свідомості, такий соціальний настрій, який характеризується відсутністю загроз життю і здоров'ю, свободі, недоторканності та безпеки людей, власності, коли люди почують себе в безпеці.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Українська правнича фундація, 1996.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

4. Фатхутдінов В. Г. Частотність операціоналізації та контекстуальність використання терміна «публічна безпека» в Законі України «Про Національну поліцію України» / В. Г. Фатхутдінов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goal-int.org/chastotnist-operacionalizacii-takontekstualnist-vikoristannya-terminupublichna-bezpekav-zakoni-ukraini-pro-nacionalnupoliciyu-ukraini/>.

Г. М. Симонова

*(Одеський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ГЕНДЕРНО НЕКОНФОРМНИХ ОСІБ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Сьогодні при формуванні новітнього уявлення щодо відмежування статі особи та належного їй гендеру держави стикаються із низкою проблем, які у свою чергу породжують ряд дискримінаційних питань і потребують якнайшвидшого вирішення.

Після народження оформлюється свідоцтво про народження, в якому визначається стать особи – чоловіча або жіноча. Звісно, іноді існують і інтерсексуальні люди, які мають ознаки обох статей, але їх не так багато. Разом із статтю визначають і належний гендер. Достовірно не відомо, який відсоток населення складають трансгендерні та гендерно-варіативні люди, але їх існування не викликає сумнівів. В Україні права і свободи осіб забезпечуються Конституцією України та низкою інших нормативно-правовими актами (наприклад, Законом України «Про національну поліцію», Кримінальним процесуальним кодексом України). Але чи можна сказати, що в такій же мірі забезпечуються права транссексуальних осіб?

Відповідно до статті 34 Закону України «Про національну поліцію» поверхнева перевірка здійснюється особами тієї ж

статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу [1]. Виключень із цієї статі законодавець не передбачає. Майже ідентичний зміст у положенні статті 241 Кримінального процесуального кодексу України: «Освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, яка освідується. Слідчий, прокурор не вправі бути присутнім при освідуванні особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу, що підлягає освідуванню» [2].

Як проводити поверхневу перевірку та огляд осіб, які мають одну стать, але гендерно самовизначаються по-іншому? Проблема визначається і тим, що національним законодавством, а саме за наказом міністерства юстиції України №96/5 «Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання» заява про внесення змін до актового запису про народження у зв'язку із зміною статі (гермафродитів та транссексуалів) може бути подана також до відділу державної реєстрації актів цивільного стану за місцезнаходженням Комісії з питань зміни (корекції) статевої належності, що видала медичне свідоцтво про зміну (корекцію) статевої належності [3]. Тобто, якщо особа не провела відповідної медичної процедури щодо зміни біологічної статі – вона не визнається державою, а в більшості випадків визначається психічно не здоровою та неповноцінною.

Для країни, яка останнім часом намагається інтегруватися у європейський простір така ситуація виглядає дещо парадоксально. З одного боку держава заявляє про підтримку гендерно неконформних осіб – проведення різного роду акцій, форумів протидії дискримінації, мітингів та парадів, але з іншого законодавством це ніяк не регулюється.

Дискримінація у повсякденні робить життя трансгендерних людей дуже складним, і ускладнюють навіть з тих сторін, які у більшості людей не викликають ніяких проблем. Однак негативне ставлення та дискримінаційні дії у колі спілкування та співпраці – лише один із пластів пригнічення. Заперечення прав таких осіб на «повсякденному» рівні доповнюється невизнанням інституціональним – тобто невизнанням із боку екс-

пертів, що мають виключні знання та повноваження. Тобто, лікарі, фармакологи, психологи, юристи – у тому числі правоохоронці – та інші спеціалісти вузького профілю повинні належним чином забезпечувати права трансгендерів, адже останні залежні від таких спеціалістів – їх кількість обмежена, а компетенція ексклюзивна. Ситуація ускладнюється і тому, що офіційні та професіональні норми, за якими змушені працювати фахівці, дуже часто зовсім не можуть забезпечити права отримувача послуг. Нарешті, фахівці також керуються своїми стереотипами та можуть навіть при нормативному закріпленні прав трансгендерних осіб відмовляється надавати свої професіональні послуги [4].

Отже, аналізуючи усе вищевикладене пропонується внести зміни до національного законодавства. Виключити із нормативно-правових документів поняття «статі» як визначального чинника. Змінити зміст частини 3 статті 34 Закону України «Про національну поліцію»: «Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі лише на вимогу особи, яка оглядається» та частини 2 статті 241 КПК України: «Освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі лише у тому випадку, якщо особа сама вимагає цього». Не дивлячись на новітні часи, суспільство все ще живе за старими нормами та правилами поведінки, де більшість визначає єдино правильні варіанти поведінки.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII із змін., внес. згідно із законами України: за станом на 12.07.2017 р. № 2097-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/paran271#n271>

2. Кримінально процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI із змін., внес. згідно із законами України: за станом на 03.08.2017 р. № 2136-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran2250#n2250>

3. Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2011 № 96/5 із змін., внес. згідно із законами України: за станом на 28.02.2017 р. № z0242-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11>

4. Христюлова Т. Гендерная идентичность в эпицентре дискриминации / Т. Христюлова. – СПб.: ЛГБТ-организация «Выход», 2013. – 44 с.

Г. М. Симонова, К. О. Федоряєва
*(Одеський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Останнім часом у світі все гостріше постає питання щодо захисту права інтелектуальної власності. Насамперед це пояснюється стрімким науково-технічним прогресом та розвитком інформаційних технологій, у тому числі мережі Інтернет. Правоволодільці знаходяться у тому становищі, що не завжди мають змогу захистити своє порушене право на той чи інший вид інтелектуальної власності.

Для України проблема піратства у сфері інтелектуальної власності є досить актуальною. Адже аналізуючи Спеціальний звіт 301, що готується кожного року Офісом торгового представництва США, на сьогоднішній момент ситуація для України є вкрай негативною. Починаючи із 2012 року наша країна знаходиться на межі і відноситься до країн, стосовно яких ведеться особливий нагляд. Окреслюючи стан захисту інтелектуальної власності в Україні, експерти США погрожували застосуванням санкцій у 2013 році, зробили послаблення у 2014 р. – беручи до уваги нестабільну політичну ситуацію в країні, – авансом і «під чесне слово» підвисили статус у 2015 р, і залишили без змін у 2016 р. Робити прогноз на 2017 рік дуже важко, адже Україна і на сьогодні залишається країною, яка характеризується як та, що займає провідну позицію у сфері розповсюдження піратського контенту [1].

Основна вимога правоволодільців при порушенні їх авторських прав полягає у тому, що власники відомих музичних лейблів, видавці ігор, кіностудії, літературні видавництва говорять про те, що через протиправні дії піратів втрачаються великі суми грошей, що призводить до значних збитків.

Держави найчастіше підтримують правоволодільців, адже у більшості країн законодавством урегульовано питання порушення авторських прав. У 2014 році Європейський Союз

профінансував проведення дослідження, яке присвячено аналізу впливу діяльності піратів на рівень продажу ліцензійного контенту різних типів. Проводила це дослідження аналітична компанія Ecorys[2].

Результатами проведення дослідження став наступний висновок: «У 2014 році 51% дорослих громадян Євросоюзу і 72% підлітків тим чи іншим чином використовували нелегальний контент. Найвищий показник «піратства» в Польщі та Іспанії. В цілому, результати не показують прямої і помітної залежності між рівнем піратства і обсягом продажів ліцензійного контенту. Єдиний виняток – це найпопулярніші фільми. Тут на кожні 10 «нелегальних» переглядів доводиться 4 випадки легального споживання контенту такого типу»[3].

Як не дивно, така ситуація доволі легко пояснюється. Споживачі не готові платити за контент, який не заслуговує на це. На це впливає багато чинників, але результат один – піратство за своєю суттю явище неоднозначне.

Розглядаючи проблему піратства у сфері інтелектуальної власності в Україні світові експерти роблять акцент лише на негативних факторах ситуації в Україні. Хоча порівняно із минулими роками ситуація в Україні у сфері захисту інтелектуальної власності вийшла на новий рівень – це і прийняття закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23.03.2017 № 1977-VIII, який у статтю 52-2 зобов'язує постачальників послуг хостингу щодо забезпечення захисту авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет, і розгляд законопроекту №5699 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони інтелектуальної (промислової) власності», який має на меті забезпечити механізм боротьби із патентним троллінгом у сфері промислових зразків, це і співпраця із Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі ВОІВ) [4].

Українська антипіратська асоціація наголошує, що за даними Торгівельної палати США серед сильних сторін було відзначено роботу над приведенням законодавства у сфері інтелектуальної власності у відповідність до стандартів ЄС та кроки на шляху до виконання поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС; удосконалення захисту патен-

тів у судовому порядку. Отже, ключовою наразі є подальша робота над посиленням захисту авторського права в контексті покращення взаємодії відповідальних осіб у сфері протидії онлайн-піратству та збалансованого підходу до застосування виключень до об'єктів авторського права, а також виконання Україною зобов'язань у рамках міжнародних угод, що стосуються інтелектуальної власності.

1. 2017 Special 301 Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustr.gov/sites/default/files/301/2017%20Special%20301%20Report%20FINAL.PDF>

2. Ecorys [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecorys.com/>

3. Estimating displacement rates of copyrighted content in the EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://juliareda.eu/wp-content/uploads/2017/09/displacement_study.pdf

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII із змін., внес. згідно із законами України: за станом на 26.04.2017 р. № 1977-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/para0486#0486>

Р. І. Скрипець

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВІДНОСИНИ МІЖ ПРАВООХОРОНИМИ ОРГАНАМИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ

Одним із важливих напрямів державної діяльності суверенної та незалежної України є правоохоронна діяльність, яка спрямована на забезпечення принципу верховенства права в суспільстві.

Правоохоронна діяльність здійснюється уповноваженими органами і детально регламентована законодавством України.

Відносини між правоохоронними органами та суспільством існували завжди в тісному зв'язку. На мою думку, найбільшої популярності це набрало в XXI столітті. Адже в Україні пройшла реформа щодо тодішньої міліції. Створився новий

державний орган, який, (як всі стверджують), без корупційний, діє виключно в межах закону. Громадянам такі реформи доводилися, і вони самі охоче поповнюють лави поліцейських.

Правоохоронні органи – це існуючі в суспільстві й державі установи та організації, що здійснюють правозастосовну та правоохоронну функції, основне завдання яких полягає в забезпеченні законності, захисту прав та законних інтересів громадян, юридичних осіб, боротьба зі злочинністю та іншими правопорушеннями [1, с. 19]. Згідно Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. визначає перелік правоохоронних органів: органи внутрішніх справ, службу безпеки, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції [2, с. 1].

Сьогодні ми спостерігаємо як зростає число громадських організацій, громадських активістів, журналістів, експертів, які шукають можливість активно впливати на сумнівне виконання своїх обов'язків та збільшення відповідальності правоохоронців; вимагають доступу до інформації, яка збирається, зберігається та використовується органами правопорядку, з метою протидії порушенням прав і свобод людини, а також загальному покращенню стандартів їх дотримання.

Проте, досвід показує, що взаємодія правоохоронних органів і громадянського суспільства – досить складний, і, часом, суперечливий процес. У більшості випадків критика з боку громадськості правоохоронцями розцінюється як спроба дискредитувати роботу органу та погіршити імідж її співробітників. Поведінка службовців і методи управління повинні відповідати системі закріплених законодавством принципів їх діяльності, а також забезпечувати прийняття конструктивної критики. Для партнерських відносин правоохоронних органів і громадянського суспільства, необхідне створення ефективних, пристосованих до сучасних соціальних умов механізмів їх взаємодії.

Я прихильник того, щоб діяльність правоохоронних органів розвивалась ще краще. В сучасному світі, ще не в повній мірі

вивчені суспільні відносини, не до кінця правильно розташовані та зазначенні завдання даних органів. Одним з таких аспектів виступають функції поліції, зокрема нагляд та охорона.

Проте вважаю, що ми йдемо до кращого. Адже суспільство розвивається, створюються нові закони, правила поведінки та норми їх реалізації.

Важливою передумовою партнерства між правоохоронними органами і суспільством є необхідність підвищення рівня залученості населення в процес забезпечення безпеки та громадського порядку в громадських місцях на території району, міста, села, селища тощо.

Правоохоронна діяльність, на мою думку, розвиненіша більше у містах. Адже тут вчиняється в рази більше злочинів і адміністративних правопорушень. В селах, селищах роль даних органів не настільки задіяна. Проте завжди потрібно йти до покращення. Хочу сказати, що професія пов'язана з правоохоронними органами не є легкою, оскільки насамперед, (навіть в тому селі) при виконанні службових обов'язків працівник може скрізь чекати небезпека, влюбій ситуації.

В сучасному ритмі життя цікавість до поліції, як компетентного органу правоохоронної діяльності значно зросла. Працівникам потрібно завжди спілкуватись з громадянами, адже вони постійно перебувають під пильним оком преси, та гаджетів, які стали популярними зараз в плані фіксації правомірних чи не правомірних дій того чи іншого працівника. Все це дуже добре, сприяє покращенню відносин між громадянами та правоохоронними органами, та ефективно впливає на професійний рівень працівника поліції. Одже, хочу сказати, як майбутній працівник поліції – ми є всі люди, кожна професія тягне за собою низку зобов'язань, які нам потрібно виконувати на належному рівні, й обов'язково співпрацювати з потребами суспільства.

1. Біленчук П. Д. Судові та правоохоронні органи України: навч. посібник / П. Д. Біленчук, І. І. Котюк, А. П. Гель, Г. С. Семаков, Н. М. Ахтирська, С. М. Круль; за заг. ред. П. Д. Біленчука. – К.: Атіка, 2011. – 328 с.

2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від від 23 грудня 1993 року.

3. Интернет-ресурс Відкритість та прозорість правоохоронних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://police-access.info/2015/02/kontseptsiya-partnerskyh-vidnosyn-pravoohoronnyh-orhaniv-i-suspilstva/>

4. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України: навч. посібник. – Вид. четверте, перероб. і допов. – К.: Істина, 2006. – 320 с.

5. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник / О. С. Захарова, В. Я. Карабань, В. С. Ковальський (кер. авт. кол.) та ін.; відп. ред. В. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 376 с.

І. В. Солтис

(Львівський національний аграрний університет)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Правове регулювання підприємництва є визначальною проблемою сучасного і майбутнього соціально-економічного життя країни. Аналіз практики підприємницької діяльності в Україні свідчить про необхідність самостійного правового забезпечення підприємництва. На сьогоднішній день обрана тематика є актуальною, оскільки як показують статистичні дані, кількість суб'єктів малого підприємництва значно зростає, проте у процесі їх діяльності виникають певні труднощі.

Під терміном «підприємство» розуміється насамперед організація, ведення економічної діяльності та отримання прибутків.

Правова база підприємництва – це сукупність законів, нормативних та інструктивних документів, які визначають порядок створення підприємств, реєстрацію фізичних осіб-підприємців, їхні правові та організаційні форми, порядок організації виробництва, забезпечення його необхідними ресурсами, збут, систему оподаткування, відносини між державою та підприємцями, суб'єктів підприємницької діяльності між собою, а також дають підприємцям певні правові гарантії [1].

7 лютого 1991 р. Верховною Радою України було схвалено Закон України «Про підприємство», який вступив у дію 1 березня 1991 р. Цей Закон визначає основні правові, органі-

заційні, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності (підприємництва) громадянами та юридичними особами на території України, встановлює гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки [2].

Нормативно-правові акти, що містять окремі норми або їх сукупність, які регулюють підприємництво: Господарський Кодекс України, Цивільний Кодекс України, Податковий Кодекс України, закони України «Про власність», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про захист прав споживачів», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та інші.

Значну роль у регулюванні підприємницької діяльності відіграють також підзаконні акти, у їх числі – Укази Президента України, також підзаконні акти Кабінету Міністрів України, особливо положення, затверджені постановами уряду України.

Підприємницьку діяльність регламентують також Закони України «Про власність», «Про підприємства в Україні», «Про господарські товариства», «Про селянське (фермерське) господарство», «Про захист економічної конкуренції».

Розвиток малого підприємництва закордоном зростає швидкими темпами, зокрема проаналізуємо досвід державної політики у сфері малого бізнесу у Польщі. На частку цього сектора припадає 50% ВВП країни та 60% зайнятого населення [3]. Активному розвитку посприяла низка реформ, спрямованих як на удосконалення правового поля, розвиток інфраструктури, так і забезпечення доступу до кредитних ресурсів та лібералізацію податкового законодавства. Пересічному громадянину України складно отримати кредит на вигідних умовах для розвитку власного бізнесу, оскільки існують жорсткі умови кредитування та високі відсоткові ставки.

Проте найбільш ефективним способом покращення підприємницької діяльності в Україні, на нашу думку було б застосування досвіду із правового забезпечення Франції, що характеризується особливістю сплати податкових зобов'язань. Хоча в Україні і діє спрощена система оподаткування, проте вона також має ряд недоліків. Застосування закордонної практики сплати податків значно б покращила економічну ситуацію в

Україні. Аналізуючи досвід розвинутих країн можемо сказати, що правове забезпечення підприємницької діяльності в Україні є не досконалим і має ряд недоліків, які необхідно вирішити для ефективного їх функціонування.

Таким чином, вважаємо за необхідне для удосконалення підприємницької діяльності в Україні застосовувати досвід провідних країн.

Насамперед, політика держави повинна бути спрямованою на спрощення системи оподаткування, здешевлення кредитування у всіх сферах господарської діяльності, гарантування у підтримці у випадку банкрутства, сприяння у розвитку інноваційних розробок та інвестиційної діяльності.

1. Варналій З. С. Основи підприємництва: навч. посібник / З. С. Варналій. – К.: Знання-Прес, 2006. – 329 с.

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

3. Заярна Н. М. Міжнародний досвід підтримки малого бізнесу та сучасні українські реалії / Н. М. Заярна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С. 198–201.

А. В. Степанова

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

Актуальність даної теми полягає у тому, що адміністративні правопорушення (проступки) – явище повсякденного життя, що зачіпає практичного кожного громадянина. Проблема правового регулювання адміністративних правопорушень є однією з найважливіших для нашого суспільства, адже вони посягають на громадський порядок, безпеку, права, свободи і законні інтереси людей у всіх сферах суспільного життя.

Поняття адміністративного правопорушення зазначено у статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Адміністративним правопорушенням (проступком)*

визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [1]. У дефініції цього поняття є ряд ознак, котрі не можуть існувати окремо. Отже, умовно ми можемо поділити ознаки на об'єктивні та суб'єктивні.

До об'єктивних ознак ми можемо віднести: суспільна небезпека чи шкідливість, протиправна діяльність та караність. Суспільна шкідливість чи небезпека означає, що адміністративний проступок завдає або створює загрозу заподіяння певної шкоди навколишньому середовищі. Протиправність адміністративного проступку пояснюється тим, що воно заборонене законом, оскільки може завдати шкоди чи загрожувати небезпекою. Протиправність є виразником специфічних соціальних зв'язків і означає винне посягання (умисне або необережне) на який-небудь правовий об'єкт. Таким об'єктом є загальнообов'язкове правило, врегульовані або охоронювані ним суспільні відносини, права або свободи громадян. Караність полягає у тому, що за вчинення адміністративного проступку може бути лише адміністративна відповідальність. Наслідком вчинення такого правопорушення повинна бути негативна реакція з боку державних органів, щодо винної особи [2, с. 143].

До суб'єктивних належить: винність та осудність. Винність передбачає наявність у особи специфічного психічного ставлення до свого діяння. Осудність чи деліктоздатність – це спроможність особи нести відповідальність за свої вчинки, у встановленому законом порядку [3, с. 528].

Суб'єктами адміністративних правопорушень можуть бути, за загальним правилом, тільки фізичні особи. Такими є громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства. Окрему групу суб'єктів адміністративної відповідальності складають посадові особи.

Однак в окремих випадках суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути і юридичні особи. Так, зокрема, адміністративні стягнення можуть застосовуватися щодо різного виду громадських об'єднань, підприємств, установ, організацій. Згідно із Законом «Про громадські об'єднання» до них

можуть застосовуватися такі види стягнень: попередження, штраф, заборона окремих видів діяльності, тимчасова заборона діяльності, примусовий розпуск і ліквідація [4].

Крім цього, адміністративним правопорушенням властивий ще цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади. Слід зауважити, що залежно від юридичних властивостей розрізняють ознаки як такі, що мають юридичне значення, і які такого значення не мають. В свою чергу, юридично значущі ознаки можуть входити до юридичного складу правопорушення (так звані конструктивні ознаки), інші ж з них до такого складу не входять (наприклад обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, тощо) [5, с. 263].

Накладення адміністративного стягнення за вчинене адміністративне правопорушення має на меті забезпечення виконання (додержання) правових норм, покарання правопорушників, виховання громадян у дусі поваги до законів держави, припинення правопорушень та їх профілактику.

Адміністративні правопорушення можна **класифікувати** за такими критеріями:

1. Від ступення суспільної небезпеки поділяються: основні та кваліфікаційні правопорушення. Більш суспільно небезпечним є кваліфікаційне правопорушення, оскільки воно може повторюватись, вчинене діяння посадовою особою, було залишене місце події чи буде створена аварійна ситуація. Якщо правопорушення скоєне без цих ознак, то воно називається простим.

2. Залежно від суб'єкта вчинення правопорушення розрізняють: приватні (вчинені фізичними особами) та службові (вчинені посадовими особами).

3. За характером шкоди правопорушення розподіляють на: формальні та матеріальні. До матеріальних належать ті правопорушення, де присутня матеріальна шкода (вирубка лісу). Для формальних правопорушень характерним є, відсутність шкідливих наслідків, тобто для настання адміністративної відповідальності достатньо порушення загальнообов'язкових правил або норм (неявка за викликом у військкомат).

4. За структурою: однозначні й альтернативні правопорушення. В однозначних чітко вказуються ознаки проступку. В альтернативних називається кілька ознак правопорушення (придбання/збут/зберігання зброї) [2, с. 128].

Накладення адміністративного стягнення тягне для порушника певні несприятливі юридичні наслідки. По-перше, повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, визнається обставиною, яка обтяжує адміністративну відповідальність. По-друге, законодавство про адміністративні правопорушення досить часто розглядає повторність як кваліфікуючу обставину. У зв'язку з цим ст. 39 КпАП встановила строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню. Цей строк обчислюється з моменту закінчення виконання адміністративного стягнення і становить один рік.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – К.: Сірін, 2016. – 137 с.

2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2-х т. – Т. 1. Загальна частина / редкол. В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – К.: Юридична думка, 2007. – 592 с.

3. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.

4. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1.

5. Загальне адміністративне право: підручник / І. С. Гриценко, Р. С. Мельник, А. А. Пухтецька та інші; за заг. ред. . І. С. Гриценка. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.

О. Г. Стрельченко, І. М. Білан
(Національна академія внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВСТУПУ ДО ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЇ СЛУЖБИ ЯК ОДНОГО ІЗ РІЗНОВИДІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Сучасний етап розвитку України охарактеризовано складними процесами, що мають місце в політичній, соціальній та економічній сферах життя держави. Найявна тенденція зростання соціальної напруги в суспільстві, у зв'язку із проведенням

політичних, адміністративних та економічних реформ. Така нестабільність впливає на стан правопорядку та громадський спокій, зокрема.

Актуальність питань забезпечення охорони громадського порядку зумовлена насамперед тим, що саме патрульна служба безпосередньо виконує провідну роль при забезпеченні охорони громадського порядку [1].

Відповідно до законодавства, патрульна поліція – це підрозділ Національної поліції, який цілодобово патрулює міста України, забезпечує громадський порядок та безпеку, першим реагує на повідомлення про правопорушення і надзвичайні події, надає поліцейські послуги, первинну медичну та невідкладну допомогу громадянам, забезпечує безпеку дорожнього руху, розглядає справи про адміністративні правопорушення і застосовує засоби адміністративного впливу до правопорушників, організовує заходи безпеки на місці ДТП, оформлення необхідних документів [2].

У її складі діють піші, автомобільні та мотопатрулі, а також кінний патруль для паркових зон, і річковий патруль.

Отже, для початку варто з'ясувати, якими ж повноваженнями наділені патрульні та які функції вони мають виконувати. Згідно з законом України «Про Національну поліцію» визначено, що основними завданнями поліції є надання послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або інших надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2].

Відповідно до зазначеного закону, з-поміж інших, поліція наділена такими повноваженнями, як:

- здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання правопорушень;
- виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, уживання в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- уживання заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення їх;

– уживання заходів, спрямованих на усунення загрози життю та здоров'ю фізичних осіб і громадській безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративно-правопорушення;

– уживання заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, парках, скверах, стадіонах, вокзалах, аеропортах, морських та річкових портах, інших громадських місцях;

– регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі [2].

Треба зазначити, що для вступу до ППС слід пройти атестацію, у складі якої обов'язково будуть *присутні представники громадських організацій* [3].

Основним завданням такої комісії є забезпечення якісного та прозорого процесу атестації співробітників поліції. Атестаційна комісія оцінює, в першу чергу, професійні та особистісні якості поліцейського і приймає фінальне колегіальне рішення про його придатність до служби в поліції.

На жаль, попри широке залучення громадськості, масштабне фінансування (передусім за допомогою іноземних фондів) тестування було *малорезультатним*.

Тим часом, розбудовуючи правову державу, не можна спочатку проводити атестування, звільняти людей, а вже потім все це намагатись узаконити. Про правові наслідки слід думати з самого початку, тим більше коли мова йде про можливе звільнення тисяч юридично обізнаних працівників, які найчастіше все життя працювали у правоохоронних органах. А сьогоднішня реформована Національна Поліція отримує цей досвід за восьмижневий період навчання; щоб освоїти навчальний матеріал слухачам відведено доволі стислі терміни, яких не всім вистачає. В кінці навчання слухачів чекають підсумкові іспити. Лише після успішної їх здачі майбутні поліцейські складуть присягу. Полісмени повинні бути, в певному розумінні, *універсальними*, щоб засвоїти усі практичні та теоретичні навички, котрі є необхідними для подальшої професійної діяльності.

Крім того, слухачі додатково відвідуватимуть факультативні заняття. Вони самі обиратимуть дисципліну, яку бажають максимально поглиблено студіювати. Це можуть бути

і курси екстремального водіння, і тактико-спеціальна підготовка, і вивчення адміністративного чи кримінального законодавства. Комусь необхідно додатково відпрацювати навички влучної стрільби із вогнепальної зброї, або надання первинної домедичної допомоги. Що для них важливе – вирішуватимуть самі слухачі [4]. Проте, як показує досвід, часу на освоєння програми недостатньо, аби стати кваліфікованим працівником.

Отже, нагальна потреба у реформуванні поліцейської системи вимагає проведення *якісно нової кадрової політики*, розробку й прийняття сучасної та результативної концепції розвитку служби в поліції, адже зазначені проблемні питання, на пряму пов'язані з нагальною необхідністю удосконалення даного реформування її в цілому.

Необхідно спрямувати першочергові організаційні заходи саме на ресурсне та фінансове забезпечення цього напряму правоохоронної діяльності, адже лише після створення хоча б мінімально необхідних умов можна здійснювати якісне керівництво та вибудовувати систему контролю якості виконання службових обов'язків. Відтак з *підвищенням рівня професіоналізму* працівників патрульної служби поліції підвищується ефективність роботи ОВС взагалі, що, у свою чергу, впливає на підвищення їх авторитету та відповідного зміцнення правосвідомості. Організація діяльності служби повинна бути зорієнтована на нормативне врегулювання не лише регламентації діяльності чи поведінки працівників, але й належного матеріального заохочення, щоб стимулювало прагнення цінити своє місце служби.

1.Адміністративна діяльність. Частина особлива: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х.: Вид-во ун-ту внутр. справ; «Еспада», 2000. – 368 с.

2.Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3.Худенко А. Початок реформування правоохоронних органів: нова патрульна служба та її особливості / А. Худенко // Центр досліджень соціальних комунікацій СІАЗ НЮБ ФПУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1138:nova-patrunla-sluzhba-2&catid=64&Itemid=376.

4.Терещук О. Д. Проблеми ефективного функціонування патрульної-постової служби міліції та шляхи їх подолання / О. Д. Терещук // Наше право. – 2014. – № 9. – С. 17–22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_9_5

К. А. Стрельченко, Л. В. Шевченко
(Національний медичний університет
ім. Богомольця)

ТЕЛЕМЕДИЦИНА В УКРАЇНІ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Одним із кращих та перспективних способів підвищення рівня медичного обслуговування як показує Міжнародний досвід, що розширення можливостей щодо доступності та якості медичних послуг населенню, особливо для тих груп, що проживають на сільських територіях, є запровадження телемедицини.

Телемедицина (від грец. *tele* – дистанція, лат. *meder* – лікування) вважається напрямком медицини, а саме, комплекс дій, технологій та заходів, що застосовуються при наданні медичної допомоги, з використанням засобів дистанційного зв'язку у вигляді обміну електронними повідомленнями (у випадках, коли відстань є критичним чинником) [1, с. 45].

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), телемедицина – це метод надання послуг з медичного обслуговування там, де відстань є критичним фактором.

Законопроект «Про телемедицину» визначає її як комплекс організаційних, фінансових і технологічних заходів, що забезпечують надання дистанційної консультативної медичної послуги, за якої пацієнт або лікар, що безпосередньо проводить обстеження та/або лікування пацієнта, отримує дистанційну консультацію іншого лікаря з використанням телекомунікацій [2].

Цілю телемедицини є поліпшення здоров'я населення шляхом забезпечення рівного доступу до медичних послуг належної якості. Предметом телемедицини є обмін за допомогою телекомунікацій і комп'ютерних технологій всіма видами медичної інформації між віддаленими. При цьому даний процес обміну характеризується видом переданої інформації й способом її передачі. Функціями телемедицини є клінічні, організаційно-адміністративні, превентивні, навчальні, наукові. Основними завданнями телемедицини є забезпечення надання

медичної допомоги пацієнту, коли відстань є критичним чинником її надання та сприяння підвищенню якості допомоги та оптимізації процесів організації та управління охороною здоров'я [3].

В Україні телемедицина вперше була застосована у 1935 р. в м. Львові, коли професор Мар'ян Франке та професор Вітольд Липинський організували постійне використання телеелектрокардіографії (теле-ЕКГ). Відповідно до публікації у виданні *Polska Gazeta Lekarska* (№ 27, 1937 рік, с. 15): «Протягом 2 останніх років у відділенні інфекційних захворювань (Державного загального шпиталю у Львові, сучасна Львівська обласна клінічна лікарня) систематично проводилися телеелектрокардіографічні обстеження. Хворі перебували у відділенні, а результати обстежень серця передавалися на 500 метрів в Інститут патології. Обстеження ці виконувалися разом із професором Франке» [4, с. 33].

До телемедичних послуг належать дистанційні медичні консультації, консиліуми, контроль фізіологічних параметрів організму пацієнта, проведення діагностичних і лікувальних маніпуляцій, обмін результатами обстеження пацієнта, інші медичні послуги, а також медичні відеоконференції, відеосемінари, відеолекції, що здійснюються у вигляді обміну електронними повідомленнями з використанням телекомунікацій.

Сьогодні телемедицина стає важливою галуззю в обміні професійним досвідом, сфері медичного обслуговування людей, дистанційному навчанні, підвищенні рівня кваліфікації медичних працівників без відриву від діяльності на основному місці роботи.

Експертами підраховано, щоб накрити системою телемедицини всю Україну потрібна зовсім незначна, як для масштабів держави, сума – трохи більше 8 млн. грн. А впровадження телемедицини дає змогу заощадити до 40% витрат на охорону здоров'я.

Одним із пріоритетних завдань розвитку телемедицини є вдосконалення нормативної бази, яке одночасно надзвичайно важливе для ефективного і якісного подальшого розвитку всієї системи охорони здоров'я України та її належного реформування.

Необхідно розробити і затвердити законодавчі акти у сфері телемедицини й електронної охорони здоров'я, гармонізовані з юридичними нормами Європейського Союзу і методичними документами ВООЗ, нормативну доказову науково-методичну документацію, стандарти і протоколи, національну систему електронних медичних записів, систему дистанційного навчання, електронного документообігу, інформаційні системи лікувально-профілактичних, освітніх і науково-дослідних установ, інформаційні фармацевтичні системи, системи захисту цифрової інформації.

При наданні телемедичних послуг має бути забезпечено збереження особистої, лікарської таємниці та інших таємниць, передбачених законодавством України, а також конфіденційності персональних даних.

Українська політична еліта не лише усвідомила важливість сучасної медицини, а й почала втілювати це розуміння в ключових політичних документах. Президентська програма реформ до 2020 р. та проект Коаліційної угоди проукраїнської більшості в парламенті називають реформу системи охорони здоров'я та, зокрема, розвиток телемедицини серед першочергових завдань.

Розвиток телемедицини є вкрай необхідним для нашої країни, особливо з огляду на антитерористичну операцію на сході.

У військовій медицині телемедичні технології здатні спростити роботу лікарів, виконати ефективний менеджмент на етапах евакуації, систематизувати та стандартизувати якість надання медичної допомоги. Враховуючи складність та зatoryжне лікування вогнепальних поранень, це дає змогу тримати на постійному й тривалому контролі процес лікування кожного потерпілого. Значну роботу з впровадження телемедицини в Україні було проведено протягом останнього року з часу прийняття спільної програми України та НАТО.

Про активне впровадження системи телемедицини – медичної допомоги на відстані як в умовах повсякденного життя, так і в умовах надзвичайних ситуацій, у тому числі в умовах проведення антитерористичної операції – говорили учасники круглого столу «Розвиток національної системи телемедицини

та парамедицини в Україні: впровадження міжнародних стандартів», організованого Комітетом ВР з питань охорони здоров'я (27 травня 2016 р.).

Саме тому, система організації надання медичної допомоги має базуватися на загальнонаціональному, стандартизованому, юридично, економічно, клінічно та етично обґрунтованому використанні комп'ютерних, електронно-інформаційних та телекомунікаційних технології для об'єднання всіх лікувально-профілактичних закладів України різних форм власності та для реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я.

Отже, створення в Україні системи телемедицини надасть можливість для впровадження сучасних методів надання медичної та домедичної допомоги; раціонального залучення ресурсу високопрофесійних медичних фахівців; економії коштів, пов'язаної з переміщенням пацієнтів і фахівців; зменшення кількості медичних помилок; налаштування мережі обміну медичною інформацією за світовими стандартами; оперативного обміну медичною інформацією з фахівцями НАТО тощо, що сприятиме збереженню здоров'я та життя наших громадян, зниженню показників інвалідності й смертності.

1.Владзимирський А. В. Телемедицина в системі менеджменту та організації охорони здоров'я: навч. посібник / А. В. Владзимирський. – Донецьк: ТОВ «Цифрова друкарня», 2012. – 468 с.

2.Про телемедицину: Законопроект від 14.03.2012 р. № 10196) [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/130911>

3.Владзимирський А. В. Перше застосування телемедицини в Україні: Мар'ян Франке та Вітольд Ліпінські / А. В. Владзимирський, О. М. Стадник, М. Карліньска // Укр. ж. телемед. мед. телемат. – 2012. – Т. 10. – № 1. – С. 18-26.

4.Владзимирський А. В. Телемедицина в системі менеджменту та організації охорони здоров'я: навч. посібник / А. В. Владзимирський. – Донецьк: ТОВ «Цифрова друкарня», 2012. – 468 с.

5.Про телемедицину: Законопроект від 14. 03. 2012 р. № 10196): Електроний ресурс: Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/130911>

6.Владзимирський А. В. Перше застосування телемедицини в Україні: Мар'ян Франке та Вітольд Ліпінські / А. В. Владзимирський, О. М. Стадник, М. Карліньска // Укр. ж. телемед. мед. телемат. – 2012. – Т. 10. – № 1. – С. 18-26.

ПРАВОВА ПРИРОДА ОБРАНОЇ УКРАЇНОЮ МОДЕЛІ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

Конституція України передбачає, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних (ч. 4 ст. 124), що судочинство в Україні здійснюють професійні судді, а у визначених законом випадках – присяжні (ч. 1 ст. 127), а також що судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів або судом присяжних (ч. 2 ст. 129) [1]. Водночас, цікаво розглянути питання, що стосується самої природи обраного Україною інституту присяжних. А саме, виокремити істотні відмінності між класичною системою суду присяжних та його модифікованою версією – шефенським судом.

Класична система склалася на теренах Англії та розподілила вирішення питання факту та питання права. Цим самим дозволила поєднати застосування природного та позитивного права, а отже, максимально наблизитись до ідеалу органу правосуддя [4, с. 421].

Другий вид (шефенський суд) впроваджувався в багатьох країнах під різними назвами: асизи (Франція, Італія), народні засідателі (СРСР), шефени (Німеччина). Цей інститут повністю відмовився від характерних ознак традиційного суду присяжних, тому вважається самостійним правовим інститутом, а не підвидом суду присяжних. Так, наприклад, основоположною рисою класичного інституту є наявність двох автономних колегій: колегія присяжних та колегія професійних суддів. У суді шефенів існує лише одна загальна, нероздільна колегія змішаного складу, в якій поєднуються державний та народний елементи. З цього випливає і відмінність у функціях – при роздільних колегіях питання факту вирішує одна колегія (лава присяжних), а професійні судді вирішують питання права. Шефени (народні представники) під час судового процесу прирівнюються за статусом до професійних суддів, тобто питання факту і права вирішуються ними спільно в єдиній колегії. Шефени

разом із суддями зобов'язані мотивувати прийняте рішення по справі, тоді як присяжні свій вердикт не мотивують [4, с. 421].

Вирок суду присяжних набирає законної сили з моменту проголошення і не може бути оскаржений в апеляційному порядку. У разі скасування вироку суд касаційної інстанції призначає новий судовий розгляд у суді першої інстанції в іншому складі суду. Такий підхід цілком відповідає ідеї суду присяжних. Відповідно до світової судової практики вирок суду присяжних у касаційній інстанції може бути скасований лише у випадку порушень процесуального законодавства. Жодні сумніви щодо правильності і обґрунтованості вердикту не є підставою для перегляду кримінальної справи [4, с. 423].

На відміну від вироків суду присяжних, вирок шефенського суду можуть бути переглянуті в апеляційному порядку. Проте в Радянському Союзі рішення судів за участю народних засідателів, (які створювалися за аналогом суду шефенів), не переглядалися в апеляційному порядку внаслідок відсутності такого провадження. Відповідно ця ознака суду шефенів не бралась до уваги.

Особливістю шефенів є також їх відмінність від присяжних у тому, що вони, на відміну від останніх, обираються для участі не в одній судовій справі, а для низки справ протягом встановленого терміну їх повноважень. Проте ця ознака, на думку А. Тарасова, не має універсального характеру [5, с. 231].

13 квітня 2012 року було прийнято новий кримінально-процесуальний кодекс, який відновив дію інституту присяжних, що був введений судовою реформою 1864 Росією. Згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02. 06. 2016, присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя [2]. Присяжні, виходячи із законодавчо закріплених повноважень, під час розгляду і вирішення справ користуються повноваженнями судді. Зіставивши характерні риси суду присяжних та суду шефенів можна стверджувати, що в Україні запроваджено в кримінальному судочинстві під назвою «суд присяжних» суд шефенів.

Імплементований в українське законодавство суд шефенів, не дивлячись на свою відмінність від класичного зразку,

був одобрений міжнародною спільнотою. Про що повідомляє газета «Закон і Бізнес»: «Експерти Ради Європи у своєму висновку про проект Кримінального процесуального кодексу позитивно оцінили включення до нього інституту суду присяжних і відзначили, що обрана його модель цілком відповідає вимогам Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [3].

1. Конституція України // Верховна Рада України; Конституція: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

3. Закон і Бізнес. Шефенів схвалили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/7571-shefeniv_shvalili.html

4. Оверчук С. В. Реформа кримінального судочинства в Україні: суд присяжних vs суд шефенів / С. В. Оверчук // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю з дня народження професора М. В. Салтєвського – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 420–423.

5. Тарасов А. А. Единое и коллегиальное в уголовном процессе: правовые и социально-психологические проблемы / А. А. Тарасов. – Самара: Изд-во «Самарский ун-т», 2001. – 312 с.

М. Л. Глустик, Б. Ю. Ковальський

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС ДОПИТУ

Діяльність слідчого вході досудового розслідування пов'язана не тільки із збиранням, перевіркою, оцінкою доказів, а й використання їх у ході розслідування кримінальних проваджень. Це може відбуватися як при прийнятті процесуальних рішень, так і під час проведення окремих слідчих дій.

Не можна не погодитись із думкою Іщенка В. М., що доказування – це теоретична модель, елементи якої тісно переплітаються та нерозривні один з одним. Діяльність по оперуванню доказами відбувається в різних стадіях із притаманними для кожної з них процесуальними особливостями [2, с. 313].

Оперування доказами – поняття широке, що охоплює ряд конкретних дій з реалізації доказів, які є в наявності у слідчого, у тому числі і під час допиту.

З процесуальної точки зору допит – це слідча (розшукова) дія, що проводиться з метою збирання доказів шляхом отримання зафіксованих в словесній формі в протоколі й іншими передбаченими законом способами показань допитаної особи про відомі їй обставини кримінального правопорушення, або такі обставини, що мають чи можуть мати значення для кримінального провадження. З криміналістичної точки зору, допит – це засіб збирання і перевірки не лише доказів, а й такої інформації, відомостей про факти й обставини, що мають орієнтуюче значення, і які слідчий чи інша уповноважена особа отримує від допитуваного шляхом проведення бесіди за допомогою вербальної та невербальної комунікації [1].

Використання доказів під час допиту – це тактичний прийом з реалізації доказової інформації, якою володіє слідчий, шляхом як безпосереднього пред'явлення (демонстрації), так і опосередкованими способами ознайомлення з нею допитуваного, з метою зміни помилкової чи хибної позиції, а також отримання показань про пред'явлені допитуваному доказів та пов'язані з ними обставин кримінального провадження [4; 5].

Комарков В. С. виокремлює п'ять цілей використання доказів на допиті, зокрема: 1) для надання допомоги сумлінному допитуваному у згадуванні забутого; 2) для орієнтації допитуваного на виклад свідчень про факти, що цікавлять слідство; 3) для деталізації та конкретизації показів допитуваного з метою виключення залежності істини від зайнятої ним позиції; 4) для викриття допитуваного, що надає неправдиві покази; 5) для зміни установки допитуваного, що відмовляється надавати правдиві показання, та формування у нього установки на дачу повних та правдивих показань [5, с. 34].

Правомірність використання доказів при допиті визначається перш за все їх допустимістю. У теорії доказування це розуміється як придатність доказу з точки зору його процесуальної форми, тобто законності джерел, методів та способів отримання даних.

Обов'язковою умовою допустимості доказу є те, що він отриманий у порядку, встановленому кримінальним про-

цесуальним кодексом (ст. 86 КПК). Якщо доказ отриманий внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України або у такий спосіб отримана інформація, завдяки якій здобуті докази, вони повинні визнаватися судом недопустимими (ст. 87 КПК).

Дотично використання доказів під час допиту необхідно враховувати вищезазначені норми кримінального процесуального закону. До таких умов, що регламентують процес допиту, слід віднести тривалість допиту; використання власних документів та нотатків, якщо показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важно зберегти у пам'яті; право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі або які можуть стати підставою для підозри; почерговість надання показань, право ставити запитання одна одній в умовах одночасного допиту осіб (ст. 224 КПК).

Аналіз положень чинного КПК свідчить про відсутність норми, яка б прямо регламентувала можливість використання доказів під час проведення слідчих дій, зокрема допиту, як однієї з найрозповсюдженіших.

Однак при пред'явленні доказів під час допиту слід дотримуватися певних основоположних рекомендацій, що визначатимуть правомірність їх використання:

- ✓ в якості доказів використовувати дані отримані законними шляхами та методами, які містяться у передбачених законом процесуальних джерелах;

- ✓ докази, що пред'являються, можуть використовуватися лише після вільної розповіді допитуваного та з'ясування уточнюючих питань слідчим;

- ✓ коментар слідчого при пред'явленні доказів не повинен мати впливового значення та містити навідних запитань;

- ✓ порядок пред'явлення доказів підлягає фіксації та відображенні у протоколі допиту [4, с. 10].

1.Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://studopedia.org/7-133633.html>

2. Іщенко В. М. Теоретична модель доказування в сучасній науці кримінального процесу України / В. М. Іщенко // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 309–321.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України // Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page1>

4. Соловьев А. Б. Использование доказательств при допросе / А. Б. Соловьев. – М.: Юрид. лит., 1981. – 104 с.

5. Тактика допроса: учебное пособие. – Х.: Изд-во Харьковского юрид. ин-та, 1975. – 66 с.

Ю. А. Токарчук

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗДОБУТКИ ТА НОВІ ВИКЛИКИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

За даними Transparency International – Corruption Perceptions Index рівень сприйняття корупції в Україні щороку зростає. Подібні рейтинги формують імідж держави в міжнародній спільноті, тому показники акцентують увагу на терміновій необхідності боротьби з корупцією в державі. У 2016 році Україна опинилась на одній позначці із Парагваєм, Нікарагуа, Непалом, Іраном та Камеруном: 131 місце (за зростанням) серед 176 країн з індексом 29 із 100 (26 у 2012 році, 25 у 2013 році, 26 у 2014 році, 27 у 2015 році).

Громадяни України також оцінюють поточну соціально-економічну ситуацію як «погану» (82 % опитаних). Корупція вважають однією з головних проблем в державі 56% українців.

Розпочата антикорупційна реформа залишиться на порядку денному ще не один рік, проте за останні три роки з часів Революції Гідності реформаторський поступ є відчутним. Зокрема, здобутками цього періоду стали: налагодження повноцінної роботи Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, які доводять свою спроможність у розслідуванні високопосадової корупції. Станом на 31 серпня 2017 року детективи Національного анти-

корупційного бюро здійснюють досудове розслідування у 398 кримінальних провадженнях, оголошено 237 повідомлення про підозру, складено 131 обвинувальний акт стосовно осіб, 86 справ, скеровані до суду. Розмір предмета злочинів, які розслідуються у Бюро, перевищує 87 млрд грн. З поміж 86 справ, скерованих НАБУ та САП до суду, рішення ухвалені у 23, законної сили набули 17 обвинувальних вироків. Більшість із них – це угоди про визнання винуватості.

Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» називає основною метою антикорупційної реформи суттєве зниження корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції.

Ключовим викликом для протидії корупції залишається відсутність незалежного правосуддя. Досі не створена система антикорупційних судових інституцій як останньої ланки притягнення до відповідальності за високопосадову корупцію. Ухваленими в червні 2016 року змінами до Конституції щодо правосуддя та новим Законом «Про судоустрій і статус суддів» передбачено створення Вищого антикорупційного суду як спеціалізованого суду першої інстанції, що розглядатиме справи, підслідні НАБУ, адже саме у завершеній системі антикорупційних інституцій запрацює механізм притягнення до відповідальності за високопосадову корупцію. Втім, процедура добору суддів та гарантії їх незалежності мають бути встановлені окремим законом.

Державне бюро розслідувань (ДБР), яке, відповідно до законодавства, розслідуватиме всі справи проти правоохоронців, суддів і високопосадовців (окрім корупційних, підслідних НАБУ), могло отримати свої повноваження ще 1 березня 2016 року, не утворене. ці справи розслідує прокуратура.

Важливим досягненням року стали внесені зміни до Конституції, що передбачили можливість затримувати суддів, яких було викрито під час або відразу після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Ця антикорупційна новела значно спрощує можливість притягнення до кримінальної відповідальності суддів, які донедавна користувалися виключною недоторканністю і таким чином уникали відповідальності.

У 2017-2018 році ключовий виклик реформи – створення антикорупційного суду з обов'язковою участю міжнародних партнерів України в процедурі добору суддів для забезпечення її прозорості та політичної нейтральності. Крім того, важливим є надання НАБУ права на зняття інформації з комунікаційно-транспортних мереж за рішенням суду, формування та ДБР, збереження виняткової підслідності справ топ-корупції НАБУ.

Варто зауважити, що сформовані державою в попередні роки стратегічні документи, наприклад, Антикорупційна стратегія 2014-2017 років, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Програма діяльності Уряду, Угода про Асоціацію між Україною та ЄС, Меморандуми з МВФ, на сьогодні вже не повною мірою відображають виклики в антикорупційній сфері, а отже, оновлення цілей і заходів державної політики потребує постійного контакту з експертною та науковою спільнотою.

І. О. Трохимчук

(Національна академія внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕТАПІВ ВСТУПУ ДО ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЇ СЛУЖБИ

Сучасний етап розвитку України охарактеризовано складними процесами, що мають місце в політичній, соціальній та економічній сферах життя держави. Наявна тенденція зростання соціальної напруги в суспільстві, у зв'язку із проведенням політичних, адміністративних та економічних реформ. Така нестабільність впливає на стан правопорядку та громадський спокій, зокрема.

Актуальність питань забезпечення охорони громадського порядку зумовлена насамперед тим, що саме патрульна служба безпосередньо виконує провідну роль при забезпеченні охорони громадського порядку [1].

Відповідно до законодавства, патрульна поліція – це підрозділ Національної поліції, який цілодобово патрулює міста

України, забезпечує громадський порядок та безпеку, першим реагує на повідомлення про правопорушення і надзвичайні події, надає поліцейські послуги, первинну медичну та невідкладну допомогу громадянам, забезпечує безпеку дорожнього руху, розглядає справи про адміністративні правопорушення і застосовує засоби адміністративного впливу до правопорушників, організовує заходи безпеки на місці ДТП, оформлення необхідних документів [2].

У її складі діють піші, автомобільні та мотопатрулі, а також кінний патруль для паркових зон, і річковий патруль.

Отже, для початку варто з'ясувати, якими ж повноваженнями наділені патрульні та які функції вони мають виконувати.

Згідно з законом України «Про Національну поліцію» визначено, що основними завданнями поліції є надання послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або інших надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2].

Відповідно до зазначеного закону, з-поміж інших, поліція наділена такими повноваженнями, як:

- здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання правопорушень;
- виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, уживання в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- уживання заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення їх;
- уживання заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і громадській безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;
- уживання заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, парках, скверах, стадіонах, вок-

залах, аеропортах, морських та річкових портах, інших громадських місцях;

– регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі [2].

Треба зазначити, що для вступу до ППС слід пройти атестацію, у складі якої обов'язково будуть *присутні представники громадських організацій* [3].

Основним завданням такої комісії є забезпечення якісного та прозорого процесу атестації співробітників поліції. Атестаційна комісія оцінює, в першу чергу, професійні та особистісні якості поліцейського і приймає фінальне колегіальне рішення про його придатність до служби в поліції.

На жаль, попри широке залучення громадськості, масштабне фінансування (передусім за допомогою іноземних фондів) тестування було *малорезультатним*.

Тим часом, розбудовуючи правову державу, не можна спочатку проводити атестування, звільняти людей, а вже потім все це намагатись узаконити. Про правові наслідки слід думати з самого початку, тим більше коли мова йде про можливе звільнення тисяч юридично обізнаних працівників, які найчастіше все життя працювали у правоохоронних органах.

А сьогоднішня реформована Національна Поліція отримує цей досвід за восьмижневий період навчання; щоб освоїти навчальний матеріал слухачам відведено доволі стислі терміни, яких не всім вистачає.

В кінці навчання слухачів чекають підсумкові іспити. Лише після успішної їх здачі майбутні поліцейські складуть присягу. Полісмени повинні бути, в певному розумінні, *універсальними*, щоб засвоїти усі практичні та теоретичні навички, котрі є необхідними для подальшої професійної діяльності.

Крім того, слухачі додатково відвідуватимуть факультативні заняття. Вони самі обиратимуть дисципліну, яку бажають максимально поглиблено студіювати. Це можуть бути і курси екстремального водіння, і тактико-спеціальна підготовка, і вивчення адміністративного чи кримінального законодавства. Комусь необхідно додатково відпрацювати навички влучної

стрілби із вогнепальної зброї, або надання первинної домеди-чної допомоги. Що для них важливе – вирішуватимуть самі слухачі [4]. Проте, як показує досвід, часу на освоєння програми недостатньо, аби стати кваліфікованим працівником.

Отже, нагальна потреба у реформуванні поліцейської системи вимагає проведення *якісно нової кадрової політики*, розробку й прийняття сучасної та результативної концепції розвитку служби в поліції, адже зазначені проблемні питання, напряду пов'язані з нагальною необхідністю удосконалення даного реформування її в цілому.

Необхідно спрямувати першочергові організаційні заходи саме на ресурсне та фінансове забезпечення цього напряду правоохоронної діяльності, адже лише після створення хоча б мінімально необхідних умов можна здійснювати якісне керівництво та вибудовувати систему контролю якості виконання службових обов'язків. Відтак з *підвищенням рівня професіоналізму* працівників патрульної служби поліції підвищується ефективність роботи ОВС взагалі, що, у свою чергу, впливає на підвищення їх авторитету та відповідного зміцнення правосвідомості. Організація діяльності служби повинна бути зорієнтована на нормативне врегулювання не лише регламентації діяльності чи поведінки працівників, але й належного матеріального заохочення, щоб стимулювало прагнення цінити своє місце служби.

1.Адміністративна діяльність. Частина особлива: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків: Вид-во ун-ту внутр. справ; Еспада, 2000. – 368 с.

2.Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3.Худенко А. Початок реформування правоохоронних органів: нова патрульна служба та її особливості / А. Худенко // Центр досліджень соціальних комунікацій CIAЗ НЮБ ФПУ[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1138:nova-patrualna-sluzhba-2&catid=64&Itemid=376.

4.Терещук О. Д. Проблеми ефективного функціонування патрульно-постової служби міліції та шляхи їх подолання / О. Д. Терещук // Наше право. – 2014. – № 9. – С. 17–22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_9_5

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Право інтелектуальної власності в ЄС впродовж останніх десятиліть розвивається надзвичайно динамічно, привертаючи до себе особливу увагу як з боку інституцій ЄС, так і з боку науково-дослідницьких кіл. Це зумовлено стрімким розвитком інформаційних технологій і культури, інтелектуалізацією життя громадянського суспільства, створенням єдиного європейського ринку та співпраці з іншими країнами світу в рамках міжнародних договорів.

Окремі аспекти права інтелектуальної власності ЄС досліджували такі вітчизняні вчені, як В. Дроб'язко, Р. Дроб'язко, В. Жаров, В. Муравйов, І. Кожарська, Г. Андрощук, О. Коцюба, Ю. М. Капіца та інші. Серед науковців зарубіжних країн відзначилися Дж. Борнгамм, Д. Вейвер, П. Хугенхольц, А. Лукас, А. Кервер, Е. Ульмер та ін.

Однією із проблем розвитку права інтелектуальної власності в ЄС є те, що в більшості країн світу правова система розвивається за територіальним принципом, відповідно і нормативно-правові акти носять територіальний характер. Через це правова охорона об'єктів інтелектуальної власності, декларована на території однієї держави, не діє на території інших держав.

Права інтелектуальної власності охороняють нематеріальні об'єкти: твір, винахід, форму виробу, позначення. На відміну від рухомого і нерухомого майна, використання якого можливе лише власником і ніким іншим, ідея, форма, слоган, позначення, після обнародування, можуть бути використані невизначеним колом осіб в будь-якому місці. Розкриття їх призводить до втрати *possession rei* (лат. – володіння річчю), яке зберігається за автором лише доти, доки його твір залишається в секреті. Визнаючи права інтелектуальної власності, кожна юридична система ставила перед собою питання створення відповідного закону, який був би здатним регулювати відноси-

ни щодо цих нематеріальних об'єктів, що «не знають кордонів» і можуть бути використаними в різних місцях і до того ж – одночасно [1, с. 11].

В різних країнах є відмінності в рівнях охорони, особливості правозастосовної практики. Кожна держава прагне передусім забезпечити права національних правовласників, що загалом суперечить цілям і принципам створення єдиного ринку. Саме тому, ще з укладенням Римського договору 1957 року, який заснував Європейське економічне співтовариство, а також прийнятими в подальшому Єдиним європейським актом (1987 р.) і Маастрихтським договором про Євросоюз (1992 р.), виникла потреба гармонізації та уніфікації законодавства країн-учасниць ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Гармонізація права в ЄС здебільшого здійснюється за допомогою такого нормативно-правового акту, як директива. Директива має обов'язкову силу тільки для тієї держави, якій вона адресована і лише щодо того результату, до досягнення якого вона спрямована. Її відмінною рисою також є те, що форми і способи реалізації правових положень, закріплених у директиві, визначаються самою державою. На даний час в ЄС імплементовані 15 директив, що регулюють правовідносини, пов'язані з інтелектуальною власністю, зокрема це:

- Директива Ради 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм;

- Директива Ради 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позичку і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності;

- Директива Ради 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції;

- Директива Ради 93/98/ЄЕС від 29 жовтня 1993 р. про гармонізацію терміну охорони авторського права і деяких суміжних прав;

- Директива Європейського парламенту та Ради 96/9/ЄС від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних;

- Директива Європейського парламенту та Ради 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору;

- Директива Ради 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 р. про координацію певних положень, визнаних законами, правилами, та адміністративних заходів у державах-членах, що стосуються телевізійного мовлення;

- Директива Європейського парламенту та Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві та інші.

Уніфікація права – це створення єдиних для всіх країн-учасниць ЄС норм у сфері інтелектуальної власності. Важливу роль у цих процесах відіграв Суд Європейських Співтовариств. Його рішення щодо справ у сфері обігу прав на об'єкти інтелектуальної власності мали велике значення під час підготовки майбутніх законодавчих актів Співтовариств [2, с. 80]. Держави-члени мають широкі можливості для вибору форм і методів правового регулювання, зокрема й при виконанні обов'язкових для кожної держави-члена директив та інших розпоряджень співтовариства. Водночас діє правило: після того, як Співтовариствами ухвалено законодавство в конкретній сфері, держави-члени вже не мають права приймати свої законодавчі акти або скасувати дію законодавства Співтовариств [3].

Одним з найважливіших векторів розвитку права інтелектуальної власності в Європейському Союзі є його інтернаціоналізація. Це, зокрема, виражається в усе більшому впливі норм універсальних міжнародних угод, прийнятих під егідою міжнародних організацій, на право інтелектуальної власності ЄС [4, с. 76].

Здебільшого дослідники інституту права інтелектуальної власності ЄС поділяють думку про те, що правове регулювання інтелектуальної власності в ЄС значно випереджає міжнародні універсальні та регіональні механізми правової охорони інтелектуальної власності навіть на рівні Всесвітньої організації інтелектуальної власності й Світової організації торгівлі. Право інтелектуальної власності поширюється в країнах-членах ЄС, безпосередньо впливаючи на національні системи правової охорони. Про його позитивний вплив свідчить приклад наших сусідів – країн Східної Європи, які вже набули членство в ЄС (Польща, Чехія, Словаччина, країни Балтії, Угорщина, Болгарія, Румунія). Для цих держав орієнтація на право ЄС була важли-

вим чинником розвитку національного законодавства, враховуючи той факт, що з багатьох аспектів право інтелектуальної власності ЄС випереджає відповідні норми на рівні регулювання Всесвітньої організації інтелектуальної власності, а в деяких випадках – і розвиток права інтелектуальної власності США.

1.Скордамалья В. Право інтелектуальної власності ЄС: навч. посібник / В. Скордамалья. – К. ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 156 с.

2.Абдуллин А. И. К вопросу о соотношении права интеллектуальной собственности и принципов единого рынка в Европейском Союзе / А. И. Абдуллин // Государство и право. – 1999. – № 2. – С. 77–84.

3.European Court of Justice ruling 1/94. – Vol. 1. – P. 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:3568c>

4.Охорона інтелектуальної власності в Україні: монографія / С. О. Довгий, В. О. Жаров, В. О. Зайчик. – К.: Форум, 2002. – 319 с.

В. В. Хімченко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Забезпечення права громадян на судовий захист у розумні строки за допомогою прискорених форм відновлення правосуддя на даний час є вагомим питанням у сучасному цивільному судочинстві, яке має вагомий теоретичний інтерес та практичну значимість станом на сьогодні. Відсутність у чинному законодавстві деяких визначень, що характеризують наказне провадження, а також вносять необхідну впорядкованість та чіткість при вираженні суміжних термінів зумовлюють актуальність даного питання. При висвітленні даного питання спробуємо зробити аналіз думок провідних учених-процесуалістів України щодо висвітлення цього питання.

Дослідженням цього питання займалися у своїй науковій діяльності такі українські вчені та практики, як: М. Свідерська, Д. Луспеник, Д. Липницький, Я. Романюк, І. Бейцун, О. Штефан, А. Андрушко, Ю. Білоусов, С. Фурса та інші.

Але не зважаючи на таку значну кількість дослідників дефініція поняття «наказне провадження» залишається на даний час законотворцями офіційно не визначене, та відповідно не внесене у Цивільний процесуальний кодекс України. Я вважаю, що відсутність єдиного легального визначення є доволі значним недоліком у процесуальному законодавстві України. Така ситуація створює певну прогалину у базових процесуальних засадах організації наказного провадження, саме тому надання однозначного легального визначення цього поняття є особливо актуальним на сьогоднішній день. У зв'язку з ситуацією, що склалася, мені здається доцільним взяти до уваги декілька наукових позицій, викладених в профільній літературі та спробувати надати найбільш повне та точне визначення поняття «Наказне провадження», а згодом, можливо, закріпити його у чинному процесуальному законодавстві.

Так згідно з теоретичними поглядами науковця-процесуаліста О. Штефана, наказне провадження являє собою самостійний вид цивільного судочинства, здійснюваного судами загальної юрисдикції та спрямованого на видачу судового наказу [1, с. 135].

А. Андрушко та Ю. Білоусов акцентують свою увагу на тому, що наказне провадження – це спрощений вид провадження у справах щодо вимог, які мають очевидно достовірний характер [2, с. 139].

З наукових позицій Ю. Червоного наказне провадження – це спрощений вид цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються справи про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна за заявою особи, якій належить право такої вимоги [3].

Варто звернути увагу на теоретичні положення, що висвітлені в Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження», у яких зазначається, що наказне провадження є самостійним і спрощеним видом судового провадження у цивільному судочинстві при розгляді окремих категорій справ, у якому суддя в установлених законом випадках за заявою особи, якій належить право вимоги, без судового засідання і виклику стягувача та боржника на основі доданих до заяви документів

видає судовий наказ, який є особливою формою судового рішення [4].

У навчальному посібнику «Наказне провадження в цивільному процесі» його автори розглядають наказне провадження як спрощену документарну процедуру захисту майнових прав та інтересів кредитора, вимоги якого до боржника щодо стягнення грошових коштів або витребування майна ґрунтуються на безспірних документах, що здійснюється за відсутності спору через видачу судового наказу [5].

Відсутність чіткого та сталого визначеного у законодавстві вищезазначеного поняття також зумовлює розгалужене виокремлення у теоретичних працях вчених ознак наказного провадження.

Вчений – цивіліст С. Фурса, розглядаючи актуальні питання цивільного судочинства, виокремлює такі ознаки наказного провадження:

1. Об'єктом судового захисту є безспірне право та/або інтерес кредитора.
2. Відсутній спір про право.
3. Спрощене та документарне.
4. Скорочені строки видачі судового наказу.
5. Особливою формою судового рішення є судовий наказ, який одночасно є виконавчим документом.

Аналізуючи вищевикладене, я дотримуюсь думки, що основною ознакою цього виду провадження є його спрощений характер. Спрощеність процедури полягає у тому, що заява про видачу наказу розглядається у три денний строк, проводиться без виклику сторін у судові засідання, та без заслуховування їх пояснень.

Ще один момент законодавчого упущення полягає у тому, що у ст. 208 ЦПК нічого не зазначено про судовий наказ як особливий вид судового рішення, хоча у змісті статті передбачено, що судові рішення видаються у формі ухвали, рішення та постанови [6].

Таким чином роблячи висновок щодо викладеного матеріалу пропоную внести зміни до II розділу ЦПК України доповнивши його до прикладу таким поняттям: Наказне провадження – це провадження щодо окремої категорії справ за заявою особи (стягувача) про стягнення грошових коштів

або витребування майна з боржника, без проведення судового засідання і виклику сторін на підставі наявних доказів, що визначають обґрунтованість вимог стягувача та малоїмовірність захисту боржника у випадках, передбачених статтею 96 цього кодексу. А також доповнити статтю 208 ЦПК нормою про те, що судові накази також є різновидом судового рішення поряд з ухвалами, рішеннями та постановами.

1.Штефан О. Цивільне процесуальне право України / О. Штефан, Ю. С. Червоний. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 360 с.

2.Білоусов Ю. Цивільний процес: навч. посібник / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук та ін. – К.: Прецедент, 2009. – 172 с.

3.Червоний Ю. С. Цивільний процес України / Ю. С. Червоний. – К.: Істина, 2010. – 392 с.

4.Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження: Постанова Пленуму вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23.12.2011 року №14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0014740-11>.

5.Наказне провадження у цивільному процесі: методичний посібник, ухвалений на засіданні обласної комісії з правової освіти населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.loga.gov.ua/oda/ter/justice/legaleducation/manuals/2010/08/10/manuals_2087.html.

6.Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2005 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України від 08.10.2004. – 2004. – № 40

В. Р. Холодинський

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ІНСТИТУТ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРИНЦИП ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ

Відповідно до Конституції України (126 та 129 статті) незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється [1]. У Постанові Пленуму Верховного Суду України № 8 від 13 червня 2007 р. «Про незалежність судової

влади», при здійсненні правосуддя судді повинні утверджувати гарантовані зазначеними законами принципи незалежності і недоторканності суддів як носіїв судової влади та самостійності судів як судових органів, підвищувати авторитет судової влади, забезпечувати обов'язковість судових рішень шляхом справедливого, неупередженого і своєчасного розгляду та вирішення судових справ, дотримання присяги судді, належного правового реагування на факти тиску на них, втручання в судову діяльність та інші протиправні посягання на правосуддя [4, с. 3–6; 8].

З положень цієї постанови та норм Конституції вбачається, що незалежність суду охоплює не лише не втручання у діяльність суду з боку законодавчої та виконавчої влад, а є ширшим поняттям.

Для розкриття суті принципу незалежності суду необхідно звернутися до нормативних та наукових дефініцій поняття «незалежність». Загальноприйнятим є наступне визначення цього поняття – це можливість приймати самостійні рішення, які підкорюються власним бажанням та інтересам і не потребують зовнішніх вказівок та наказів [7]. У наукову літературу та чинне законодавство також введений термін «незалежність суддів». Міністерство юстиції України як офіційну позицію висуває твердження, що зміст поняття недоторканності суддів розкривається в ч. 2 ст. 126 Конституції України, де передбачено, що суддя не може бути без згоди Верховної Ради України (далі – ВРУ) затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом. До того ж, Основний закон не надає повноважень ВРУ у ситуації щодо надання згоди на притягнення судді до кримінальної відповідальності та застосування заходів адміністративного впливу, що накладаються в судовому порядку [3].

З вищезазначеного випливає, що необхідно розрізняти поняття «незалежність суду» та «незалежність суддів» оскільки, перше включає в себе судову владу як цілісний комплекс і форми її відмежування від інших гілок влади. Обґрунтування цього знаходиться у Концепції судово-правової реформи в Україні. Під судовою владою у даній Концепції розумілась система незалежних судів, які в порядку, визначеному законом, здійснюють правосуддя [6, с. 142]. Тобто самостійність і неза-

лежність судових органів від впливу, як зазначалося вище, законодавчої та виконавчої влади. Поняття незалежності суддів було закріплено на законодавчому рівні раніше і включає в себе правові гарантії здійснення правосуддя і визначення статусу судді. До прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у 2010 році таке розмежування не проводилось, так як Закон України «Про статус суддів» 15 грудня 1992 р. містив положення «Суддя – носій судової влади», а отже, – гарантії одного інституту були нерозривно пов'язані з іншим. Починаючи з 07. 07. 2010 коло суб'єктів розширилося: «Судову владу реалізують професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур».

З 05.01.2017 р. [2] народні засідателі втратили цей статус. Таке розширення кола «носіїв судової влади» дозволяє дійти висновку, що при звуженні обсягу гарантій, які встановлені для суддів, це може жодним чином не відобразитися на інституті незалежності суду.

Виникає необхідність комплексного тлумачення принципу незалежності суду. Виходячи із даної позиції, можна дійти до висновку, що комплексний інститут «незалежність суду» вміщує у собі усі прояви невторчання у діяльність цього органу. Тому використовуючи поняття «незалежність суду» необхідно вказувати, чи йдеться про незалежність судової гілки влади, чи про незалежність суддів як невід'ємну складову їхнього статусу і професійної діяльності.

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та 12 частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів»(справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 р. № 19-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 49. – Ст. 3220. – С. 62.

4. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 13 червня 2007 р. // Вісник ВСУ. – 2007. – № 6. – С. 2–6.

5. Бойко В. Нова Конституція і судова влада / В. Бойко // Право України. – 1997. – № 1. – С. 14–18.

6. Бринцев В. Нормативна база судової влади: шляхи і засоби підвищення ефективності / В. Бринцев // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 1. – С. 142–150.

7. Незалежність. Вікіпедія, Retrieved лютий 26, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Незалежність>

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Пояснювальна записка до проекту Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/81b1cba59140111fc2256bf7004f9cd3/6fdd8a7001ad5dcbc225742400e3fb3?>

М. М. Хотлубей

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

РОЛЬ КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Реформування органів системи МВС України, розширення процесу їх інтеграції у світове товариство правоохоронних органів зумовлює необхідність нового погляду на проблему управління кадровими процесами відповідно до стандартів, принципів і норм, що вироблені світовою спільнотою. Об'єктивно зростає вплив міжнародних стандартів і норм, що регулюють управління поліцейськими системами та їх персоналом; реформаторських процесів, які відбуваються у цій сфері.

За цих умов впровадження у практику управління підрозділами Національної поліції сучасних підходів та моделей управління персоналом з урахуванням кращого світового досвіду та існуючих стандартів у цій сфері, професіоналізація даного напрямку управлінської діяльності стає не тільки об'єктивно зумовленою нагальною потребою, але й важливим фактором розвитку підрозділів Національної поліції як професійного, ефективного, стабільного та авторитетного органу державної влади [1].

За теперішнього часу послідовно укріплюється новий погляд на персонал Національної поліції як на один із їх ключо-

вих ресурсів. Нові концептуальні підходи до визначення місця і ролі Національної поліції у суспільстві вплинули на теоретичні уявлення про кадрову політику, зумовили пошук новітніх орієнтирів щодо організації та змісту роботи з персоналом. Система роботи з кадрами, яка до цього часу існувала в Національній поліції (міліції), вже не задовольняє їх потребам, не відповідає сучасним реаліям та стратегії їх розвитку. В нових умовах вона потребує кардинальних змін [2].

Слід ураховувати, що керівниками Національної поліції є посадові особи, які на постійній основі здійснюють керування різними підрозділами Національної поліції, мають ввірений підлеглий колектив і реалізують управлінські функції. Крім того, керівник Національної поліції, як працівник поліції, відповідає за свою діяльність перед суспільством, має певне службове призначення, виступає у відносинах із населенням як професійний працівник, безпосередній представник державної влади, носій державно-владних повноважень. Тому надзвичайно важливим напрямком роботи керівника спільно з кадровими службами є відбір кандидатів для зарахування до резерву керівного складу Національної поліції, об'єктивна оцінка їх ділових та особистих якостей, забезпечення навчання кандидатів під час знаходження їх у складі резерву, аналіз їх діяльності та вибір і призначення на вакантні посади найбільш придатних працівників.

У зв'язку з цим, керівництвом Національної поліції України проводиться ряд організаційних заходів, спрямованих на оптимізацію структури та підвищення ефективності якості її кадрового забезпечення.

Беззаперечним є те, що для ефективного управління людьми сучасний керівник повинен мати такі професійні, ділові та особисті якості, які б давали йому моральне право очолювати колектив [4]. Наприклад, знання й уміння виконувати спеціальну роботу у сфері управління Національною поліцією. До таких якостей належать розуміння природи управлінської праці й процесів управління; знання посадових і функціональних обов'язків, способів досягнення цілей і підвищення ефективності діяльності органу; уміння використовувати сучасну інформаційну технологію й засоби комунікації, необхідні у процесі управління; здібності до керівної роботи. У практичній діяль-

ності керівника ці здібності проявляються в здатності управляти людьми і самим собою, умінні навчати і розвивати підлеглих, здатності розбиратися в людях і формувати малі групи, спрямовувати їх діяльність; володіти педагогічними прийомами та вміннями, тонко і непомітно для підлеглих навчати їх дорученій справі, доводячи їх професійну кваліфікацію до необхідних стандартів. Тому керівникові, впливаючи на підлеглих, необхідно мати на меті спонукання їх до певної службової поведінки, що відповідає б вимогам підрозділу та його власним уявленням. Сьогодні дуже важливо, щоб в управлінських апаратах знаходилися не просто високоосвічені люди, що мають життєвий і практичний досвід, а компетентні працівники, які спроможні підтверджувати сучасний стиль роботи і оволодіти новітніми формами керування органами і підрозділами поліції.

Говорячи про вимоги, що ставляться до керівника Національної поліції, то вони повинні відображати два аспекти. Перший аспект стосується вимог, що ставлять до особи, яка претендує на службу в Національній поліції. Вони є основними та повинні характеризувати особу як здатну виконувати ті чи інші функції працівника Національної поліції, визначати риси особи як майбутнього управлінця. Другий аспект стосується вимог, що ставлять до особи, вже призначеної на відповідну посаду. Вони виступають як нормативно закріплені правила, якими керівник повинен керуватися у своїй діяльності.

Для умілого та ефективного відбору кандидатів до відповідних підрозділів Національної поліції керівнику передусім необхідно володіти сукупністю знань і умінь, які б надавали можливість забезпечувати діяльність органу або його структурного підрозділу згідно з сучасними економічними, політичними і соціальними умовами та вимогами; поєднувати знання фундаментальних питань з практикою, володіти сучасною методологією обґрунтування управлінських рішень з урахуванням загальнолюдських цінностей, інтересів особи, суспільства і держави; вільно орієнтуватися в законодавстві, що стосується сфери професійної діяльності; критично оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, соціальні, культурні події і явища; аналітично мислити, розуміти сучасні проблеми управління, технології адміністративної роботи, продукувати нові ідеї,

управлінські рішення; володіти стилістикою офіційних документів тощо [3].

Крім того, на нашу думку керівник з урахуванням можливостей кожного працівника свого підрозділу Національної поліції зобов'язаний виробляти стратегію управління, консолідувати зусилля своїх підлеглих на розв'язання найважливіших завдань управління, використовуючи при цьому не лише свою владу, а й уміння налагоджувати ефективну взаємодію всередині керованого підрозділу та з кожним окремим працівником. Духовна сторона керівництва важлива не менше, ніж технічні прийоми управління, адже якість здійснення керівником управління персоналом в правоохоронних органах має вплив на всі стосунки в колективі.

У результаті чого правильність формування кадрового забезпечення ввіреного йому підрозділу надасть максимальну ефективність у виконання поставлених перед підрозділом завдань.

Отже, важливою передумовою якісного формування керівником кадрового потенціалу підрозділів Національної поліції є розробка та впровадження у практику управління кадрового забезпечення моделей управлінської компетентності керівників.

Структура моделі містить три основних елементи: сфери компетентності, які складають фундамент управлінської компетентності; якості, які є необхідними для керівника в кожній сфері, та опис ключових характеристик діяльності й поведінки керівника відповідно до кваліфікаційних вимог. Використання моделі управлінської компетентності дає методичну основу для визначення потенційних лідерів, розробки навчальних програм, складання планів професійного розвитку керівників, призначення на конкретну посаду найбільш придатних працівників.

Також вагомий пласт компетентності керівника в Національній поліції мають становити повноваження з питань організації служби в Національній поліції, оскільки дозволяють застосовувати на рівні з методами прямого впливу (накази, доручення тощо) й заходи стимулювання та заохочення працівників Національної поліції до належного виконання покладених на них посадових обов'язків [5].

Крім того, важливу роль керівника у формуванні кадрового потенціалу національної поліції України повинно відігравати його професійність, розуміння сутності працівника, психологічні властивості та досвід роботи поєднаний з умінням врегульовувати конфліктні ситуації та проблемні питання.

1. Бандурка А. М. Психология управления: учеб. пособие / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Харьков: Титул, 2007. – 532 с.

2. Управління персоналом органів внутрішніх справ (психолого-педагогічний аспект): навч. посібник / В. І. Барко, Ю. Б. Ірхін, Д. Й. Никифорчук, П. П. Підюков. – К.: Київ. юрид. ін.-т, 2005. – 224 с.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

4. Ануфрієв М. І. Професіографічна характеристика основних видів діяльності в Національній поліції України (кваліфікаційні характеристики професій, професіограми основних спеціальностей): посібник / М. І. Ануфрієв, Ю. Б. Ірхін та ін. – К.: МВС України, КІВС, 2003. – 80 с.

5. Актуальні питання управління правоохоронними органами: матеріали круглого столу (м. Київ, 4 квіт. 2016 р.) / ред. кол.: Р. А. Сербин, О. С. Доценко, А. А. Лукашенко та ін. – К.: НАВС, 2016. – 58 с.

В. Р. Худзій

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЦИВІЛЬНА ПРАВОЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Дослідження правового становища суб'єктів цивільних правовідносин відноситься до числа найбільш важливих проблем правової науки. Приватне право безпосередньо впливає на діяльність різних суб'єктів суспільних відносин, особливо на взаємини фізичних осіб.

Вільний індивід – необхідна основа приватного права. У зв'язку з цим Гегель справедливо вказував: «Будь особою і поважай інших як осіб» [5, с. 98].

Можливість фізичних осіб виступати в якості суб'єктів правовідносин забезпечується правовим регулюванням. Зако-

нодавець встановлює умови, за наявності яких фізична особа може бути суб'єктом прав і обов'язків. Однією з головних умов є наділення фізичної особи здатністю мати права та обов'язки – правоздатністю.

Цивільні правовідносини виникають та існують між людьми. З точки зору організації відносин між ними це можуть бути як окремі люди, так і їх колективи. Стосовно людей як суб'єктів, тобто носіїв цивільних прав і обов'язків, ЦК України вживає термін «фізичні особи», тим самим підтримуючи загально визнану тенденцію про характеристику людини як носія цивільних прав та обов'язків, що підкреслює реальне, фізичне існування людини як частини живої природи. Фізична особа – це завжди тільки людина.

Проте поняття фізичної особи у цивілістичному розумінні може не збігатися з поняттям людини як істоти біологічної: іноді ці поняття тотожні, а іноді – поняття «фізична особа» вужче, ніж поняття «людина». Відокремленість колективу людей як суб'єкта права досягається завдяки використанню терміна «юридична особа» [2, с. 113]. З цього випливає, що цивільна правоздатність фізичної особи – це здатність конкретної фізичної особи мати цивільні права та обов'язки. Саме таке визначення цивільної правоздатності фізичної особи міститься у ч. 1 ст. 25 ЦК України [3].

Практичне значення цивільної правоздатності полягає в тому, що якщо особа не здатна набувати конкретних цивільних прав і мати конкретні цивільні обов'язки, тобто не може стати його правомочною або уповноваженою стороною. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання про момент виникнення у фізичної особи цивільної правоздатності. Вирішення цього питання міститься у ч. 2 ст. 25 ЦК України, відповідно до якого цивільна правоздатність як здатність мати цивільні права та обов'язки виникає у громадянина в момент його народження і припиняється смертю. У випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачної, але ще не народженої дитини [3].

Оскільки момент виникнення цивільної правоздатності визначений законодавцем з моменту народження людини, то вона (правоздатність) визнається в рівній мірі за всіма громадянами.

Таким чином, така юридична властивість фізичної особи, як цивільна правоздатність, пропонується законодавцем розцінювати як універсальна, загальна якість суб'єкта права. Це означає, що будь-яка фізична особа, яка тільки народилася, стає суб'єктом будь-яких цивільних правовідносин в якості його правомочної або уповноваженої сторони. Однак така оцінка ролі і значення цивільної правоздатності не відповідає її обсягу. Обсяг цивільної правоздатності визначається законодавцем у ст. 26 ЦК України шляхом простого перерахування майнових та особистих немайнових прав та обов'язків, які громадяни можуть набувати в якості суб'єктів, учасників цивільних правовідносин.

Не менш важливим при характеристиці цивільної правоздатності є з'ясування питання про співвідношення цивільної правоздатності та суб'єктивного цивільного права. У юридичній літературі досить часто правоздатність розглядається як особливе суб'єктивне право. Правоздатність не свідчить про існування у особи конкретного права, а є лише загальною передумовою, на підставі якої за наявності певних юридичних фактів, перелік яких наведений у ч. 2 ст. 11 ЦК України, у особи виникає визначене суб'єктивне право. Правоздатність являє собою лише теоретичну, абстрактну можливість мати вказані в законі права та обов'язки, яка може ніколи не здійснитись, не перетворитись на право, тоді як суб'єктивне право – це вже існуюче право, належне конкретній особі, тобто реалізована можливість.

Другою відмінністю між правоздатністю та суб'єктивним правом є те, що права, які входять до змісту цивільної правоздатності, на відміну від суб'єктивних прав, не відповідають конкретним обов'язкам інших суб'єктів.

По-третє, суб'єктивне право – це елемент змісту цивільного правовідношення, а правоздатність – ознака суб'єкта цивільного права. Правоздатністю володіють усі фізичні особи в однаковому обсязі (ч. 1 ст. 26 ЦК України). Навпаки, обсяг суб'єктивних прав у різних учасників цивільних відносин є неоднаковим, конкретне право може бути відсутнє у певної фізичної особи.

Так, усім фізичним особам належить можливість мати право власності, але суб'єктом права власності на індивідуаль-

но визначену річ є не усі, а лише конкретна, чітко визначена фізична особа. Зокрема, за ст. 47 Конституції України кожен має право на житло, яке реалізується у праві власності та праві користування (оренди). Однак, якщо для фізичної особи не настануть юридичні факти, які створюють підстави для передання житла у власність (укладення договорів купівлі-продажу, ренти, довічного утримання (догляду), спадкового договору, дарування, успадкування тощо) або у користування (укладення договору найму (оренди) або позички), така теоретична можливість так і залишиться можливістю і ніколи не перетвориться на суб'єктивне цивільне право.

По-четверте, правоздатність реалізується через конкретні суб'єктивні права. При цьому особа не може відмовитись від цивільної правоздатності або її частини, передати її, як більшість суб'єктивних прав, іншим учасникам цивільних відносин. З огляду на викладене навряд чи можна погодитись з тими авторами, які наголошують на тому, що за своєю природою правоздатність є одним з різновидів суб'єктивних прав [4, с. 63].

Отже, цивільна правоздатність і суб'єктивне цивільне право являють собою різні правові явища, кожне з яких має свій особливий зміст та умови існування. Так, повна або часткова відмова громадянина від правоздатності є абсолютно недійсним, крім випадків, коли закон прямо дозволяє таке діяння.

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року зі змінами станом на 06 жовтня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

2. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 1. – 656 с.

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року, зі змінами станом на 11 серпня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – 832 с.

5. Гегель Г. Ф. В. Философия права / Г. Ф. В. Гегель. – М.: Мысль, 1990. – 524 с.

ГІПНОЗ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Під час розслідування кримінальних правопорушень трапляються непоодинокі випадки, коли свідки-очевидці чи інші особи, які готові до співпраці зі слідством, хочуть повідомити відповідну інформацію, проте відчувають деякі труднощі, пов'язані з її пригадуванням. Йдеться про складні для відтворення в пам'яті обставини кримінального характеру, які сприймалися свого часу потерпілим або свідком-очевидцем за несприятливих умов.

Саме тому застосування гіпнозу в розслідуванні злочинів призначене для того, щоб освіжити якісь втрачені з різних причин моменти в пам'яті потерпілого, свідка або іншої особи, які можливо допоможуть встановити істину і дадуть слідству додаткову і корисну інформацію. Застосування гіпнозу не заборонено чинним законодавством, а тому цей метод опитування стає популярнішим і все частіше використовується під час розслідування злочинів.

Гіпноз, як відомо, – штучно викликаний психічний стан людини, подібний до сну, в основі якого лежать явища гальмування перебігу нервових процесів вищих відділів головного мозку. У ХХ ст. явище гіпнозу активно вивчалось у всьому світі, що дало науці змогу пояснити його більш повно. Гіпноз допомагає проникати у підсвідомість людини, активізувати роботу її пам'яті, мислення тощо. Роль слова у формуванні психічних станів людини є першорядною внаслідок психофізичної суті мови як специфічного подразника для людини.

Правоохоронні органи США, Великобританії, Канади, Австралії, Ізраїлю використовують гіпноз під час розкриття тяжких злочинів. Метод гіпнозу використовується під час допиту свідків та потерпілих, що добровільно дали на це згоду, і практично не використовується до підозрюваних, показання яких не мають сили доказу відповідно до положень закону [1, с. 198].

Існують спеціальні принципи, завдяки яким отримання дійсно достовірних даних після сеансу гіпнозу збільшується в кілька разів:

1. Сеанс повинен проводити тільки гіпнолог, який пройшов спеціальну підготовку з проведення слідчого гіпнозу (його називають гіпнооператор). Гіпнооператор повинен бути незалежний і не зацікавлений в результатах розслідуваної справи;

2. Весь сеанс гіпнозу повинен бути зафіксований від початку і до кінця за допомогою відео- або аудіопристрою;

3. В приміщенні не повинні бути присутніми сторонні особи. Люди можуть спостерігати за тим, що відбувається тільки за допомогою монітора або через одностороннє дзеркало;

Гіпноз, як метод опитування в розслідуванні, використовується найчастіше тоді, коли опитувана особа в силу різних причин не може пригадати обставини, що пов'язані зі злочином. Не можуть бути за допомогою гіпнозу опитані особи без їх власної згоди. Найчастіше вони виявляють бажання це зробити для доказу своєї невинуватості.

Разом з тим, існують протипоказання для застосування гіпнозу при такому опитуванні: гіпнотизування проти волі людини; при страху перед процедурою опитування; при хворобі опитуваного (стан інтоксикації, підвищена температура тіла, різні хворобливі реакції організму людини тощо); захворювання, ускладнення яких можуть бути викликані внаслідок проведення гіпнозу (кровотечі, серцево-судинна недостатність і т. п.) [2].

У теорії та практиці гіпнозу стосовно діяльності пов'язаної з протидією злочинності розрізняють такі види гіпнозу:

1. Репродукційно-активізаційний (метод гіпнорепродукції пережитих станів), пов'язаний із стимулюючим впливом на пам'ять. З позиції нейролінгвістичного програмування гіпноз є відтворенням раніше пережитого стану. Суб'єкти просять запам'ятати у деталях ту чи іншу ситуацію, у якій у нього швидше за все наступає природний сон. Зосередження уваги на деталях цієї ситуації і викликає глибокий сон (гіпноз).

2. Купіруючий, що знімає стресові та психотравматичні наслідки кримінальних посягань (напруга почуттів слабшає, що оберігає суб'єкта опитування від ремісії відповідних негативних емоцій).

3. Метод протиставлення, що дозволяє розділяти один від іншого різні аспекти переживання з тим, щоб можна було

пережити його по-новому. Суб'єкта примушують пережити минулу подію, але потім він повинен «відійти у бік» та спостерігати свої власні дії з боку, – нібито переглянути кінострічку. Людина при цьому не відчуває та не усвідомлює, не переживає те, що насправді усвідомлювала та переживала. Такий чинник сприяє отриманню у загіпнотизованого об'єктивної та неупередженої інформації [3, с. 177].

За допомогою гіпнозу створюється можливість прояснити прогалини у раніше даних показаннях, усунути наявні в них суперечності чи неточності [4, с. 64].

Одержані таким чином відомості важливі не тільки задля виявлення і переслідування винних осіб, але й для зняття підозри з невинних осіб, їх реабілітації, а також в інтересах інших цілей розслідування.

Також, слід враховувати, що дані, отримані цим шляхом, не можуть мати доказової сили, повинні базуватись на фактичних матеріалах або підлягати надзвичайно ретельній перевірці.

Не дивлячись на те, що гіпноз широко використовується в багатьох країнах протягом тривалого часу, в Україні він так і не може знайти свого повсемісного застосування, адже основною перешкодою в цьому, стає те, що на законодавчому рівні це питання залишається поза увагою.

Підсумувавши, можна стверджувати, що використання гіпнозу в Україні при розслідуванні злочинів, можливе лише на підставі законодавчого урегулювання даного виду доказування з дотриманням визначеної процедури його проведення.

1. Калугін В. Ю. Нетрадиційні спеціальні знання як засоби збирання значимої для розслідування інформації / В. Ю. Калугін // Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Запорізький національний університет». – 2016. – № 4. – С. 196–199.

2. Гипноз, как способ расследования преступления [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ohrana-ua.com/articles/57-gipnoz-kak-sposob-rassledovaniya-prestupleniya.html>

3. Гримак Л. П. Гипноз и преступность / Л. П. Гримак. – М.: Республика, 1997. – 304 с.

4. Клевцов О. Возможность использования гипноза в оперативно-следственной практике правоохранительных органов / О. Клевцов // Право України. – 1998. – № 7. – С. 63–67.

СПІВВІДНОШЕННЯ СОЛІДАРНОСТІ І СОЛІДАРИЗМУ ЯК ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ФЕНОМЕНІВ

Важливе не лише пізнавальне, але й методологічне значення має з'ясування співвідношення феноменів солідаризму і солідарності, передусім, з огляду на той факт, що досить поширеним у політико-правовій доктрині є ототожнення вказаних однойменних понять. Для вирішення цього дослідницького завдання скористаємося пізнавальними можливостями таких філософських категорій, як «система», «ціле» і «частина» та «мета» і «засіб».

На відміну від солідарності, що характеризує соціальний стан, властивий людству протягом його історії, солідаризм являє собою політичну ідеологію, філософське вчення, соціальну технологію і відповідну управлінську практику, засновану на ідеї загального блага, солідарності та погодження інтересів і цінностей.

Науково обґрунтована концепція солідаризму являє собою систему ідей, що пояснюють однойменне політико-правове явище. Система (від. грец. *systema* – ціле) – це об'єднання деякого різноманіття в єдине та чітко розчленоване ціле, елементи якого по відношенню до цілого та інших частин займають належне їм місце. Філософська система є поєднанням принципових і основоположних знань у деяку органічну цілісність, доктрину [1, с. 415]. Аналіз вищенаведеної інтерпретації поняття системи в аспекті питання, що розглядається нами, дає підстави для висновку про те, що доктрина солідаризму, як система ідей, є цілісним утворенням, а солідарність є важливою складовою такого утворення, тобто, частиною цілого. Цей висновок повою мірою узгоджується з трактуванням змісту категорій «частина» і «ціле», наведеного у філософському енциклопедичному словнику за редакцією Л. Ільчова, П. Федосеева, С. Ковальова та В. Панова. Частина і ціле – філософські категорії, що виражають відношення між сукупністю

предметів (або елементів окремого об'єкта) і зв'язком, що поєднує ці предмети та призводить до появи у сукупності нових (інтегративних) властивостей і закономірностей, не притаманних предметам у їх відокремленості [2, с. 768].

Зміст філософської категорії «мета» розкривається вченими через взаємозв'язок очікуваного результату поведінки суб'єкта та способів його досягнення, відображених у свідомості, процесі мисленні суб'єкта. На підтвердження цієї тези наведемо окремі судження вчених-філософів про досліджуване поняття. Мета – один із елементів поведінки і свідомої діяльності людини, що характеризує передбачення у мисленні результату діяльності та шляхів його реалізації з допомогою визначених засобів [2, с. 763]; це майбутні подія або стан, що уявляються і бажані, здійснення яких є проміжним причинним членом на шляху до мети, яка є антиципованим уявленням нашої дії [1, с. 506].

Термін «засіб» характеризується полісемічністю, свідченням чого є огляд сучасних тлумачних словників. В аспекті питання, що складає предмет розгляду, заслуговує на увагу трактування цього слова як прийому, способу дії для досягнення чого-небудь [3, с. 1004]; як спеціальної дії, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб [4, с. 326].

Запропонований підхід до розуміння філософських категорій «мета» і «засіб» в аспекті визначеного дослідницького завдання свідчить про те, що досягнення такої мети як солідарність, властивої людству, може бути забезпечене за допомогою такого засобу, як солідаризм, що є ефективною соціальною технологією та відповідною управлінською практикою.

Таким чином, в аспекті політико-правової ідеології ці явища співвідносяться як філософські категорії «ціле» і «частина», а в аспекті існування суспільного організму, соціальної практики – як філософські категорії «засіб» і «мета» (солідаризм, як соціальна технологія і відповідна управлінська практика є засобом досягнення солідарності в суспільстві).

1. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 576 с.

2.Философский энциклопедический словарь / Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

3.Ушаков Д. Н. Большой толковый словарь современно горусского языка / Д. Н. Ушаков. – М.: Альта-Принт, 2005. – Т. VIII. – 1239 с.

4.Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

І. В. Шишко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОГАЛИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА СПОСОБИ ЇХ УСУНЕННЯ

В умовах стрімкого розвитку суспільних відносин, варто звернути увагу на те, що багато життєвих ситуацій є не врегульованими, хоча і потребують чіткого корегування, з точки зору їх розгляду у правовому полі, про що і говорить сучасна практика.

На жаль, жодне законодавство не в змозі охопити все різноманіття суспільних відносин, які потребують правового регулювання. Не є виключенням із даної ситуації є і кримінальне процесуальне законодавство адже виникають такі явища, які мають юридичний характер, але не знаходять свого правового відображення. В свою чергу законодавець намагається вносити актуальні, необхідні зміни та доповнення в діючий КПК, які важко не помітити наразі, задля ефективного зменшення кількості прогалин які виникають під час практичного застосування.

Прогалини в праві виникають з таких причин:

1) зважаючи на те, що законодавець не в змозі охопити формулюваннями нормативного акта всі життєві ситуації, які потребують правового регулювання;

2) в результаті недоліків юридичної техніки;

3) внаслідок постійного розвитку суспільних відносин.

Прогалини в праві також можуть бути охарактеризовані з таких категорій:

1) прогалина в позитивному праві – відсутність закону, підзаконного акта, прецеденту;

2) прогалина в нормативно-правовому регулюванні – відсутність норм закону і норм підзаконних актів;

3) прогалина в законодавстві – відсутність закону;

4) прогалина в законі – неповне регулювання відношення, що є предметом даного закону.

Наявність у праві прогалин не бажане, тому що свідчить про відповідні вади правової системи. Однак вони об'єктивно можливі, важливо бачити не тільки кількісні показники прогалин але й те настільки якісно з ними борються та усувають.

16. 03. 2017 року Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення механізмів забезпечення завдань кримінального провадження [3]. Даний закон постановляє внесення змін до таких статей чинного КПК: ч. 3 ст. 190; ч. 3 ст. 219; п. 2 ч. 1 ст. 280; ч. 1 ст. 281; ч. 1 та 2 ст. 297*1; ч. 2 ст. 297*4 та ін. Це чітко вказує на те, що законодавець працює над прогалинами минулих років. Настільки якісно вони працюватимуть і застосовуватимуться, точки зору в даному питанні серед правників дуже різні та спричиняють дискусії.

Для того щоб дії спрямовані на подолання кримінальних процесуальних прогалин були ефективними, законодавцю необхідно виконувати діяльність, яка тісно пов'язана із правотворчістю:

1) встановити прогалину;

2) використати законодавчу ініціативу;

3) перевірити обґрунтованість законодавчого представлення;

4) зробити проект нормативного акта (норми);

5) прийняти нормативний акт (норму) або ж внести до нього зміни, доповнення чи уточнення.

Однак здійснюючи такого роду діяльність, законодавець повинен опиратись на Конституцію України [1], зокрема ст. 19 яка унеможливорює діяльність органів державної влади всупереч повноважень і способів що передбачені Конституцією та законами України; Кримінальний процесуальний кодекс України [2]; Закон України «Про судоустрій України» [4] та ін.

Безперечно, що всі ці фактори є однаково необхідними та важливими для забезпечення ефективності права. Водночас якість нормативного акту, особливо в тій сфері суспільних відносин, яка врегульована за принципом «дозволено тільки те, що передбачено законом», відіграє особливу роль, оскільки саме в змісті нормативного акту закладена воля законодавця, мета правового врегулювання суспільних відносин та правильний спосіб її досягнення.

Норми кримінального процесуального права, що є охоронними за своїм змістом, містять значний, у порівнянні з іншими галузями права, ступінь державного примусу, у зв'язку з чим будь-який недолік у механізмі кримінального процесуального врегулювання тягне за собою труднощі в правозастосовній діяльності та інші негативні наслідки [5, с. 11].

При цьому норми кримінального процесуального права, як і будь-якої іншої галузі права, діють не ізольовано, а взаємодіють з іншими нормами як у межах самої галузі, так і поза її межами. Збалансованість такої складної системи залежить, насамперед, від системності законодавця, дотримання ним правил законодавчої техніки, своєчасної реакції на зміну суспільних відносин та ін.

Водночас доводиться визнати існування, зокрема й у кримінальному процесуальному праві, прогалин, які слід сприймати як данину об'єктивної дійсності: що є невід'ємною складовою сучасного нормативного врегулювання суспільних відносин, які всебічно та динамічно розвиваються і ставлять перед законодавцем нові й нові завдання.

1. Конституція України із змінами станом на 02.06.2016р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. // ВВРУ. – 2013. – № 9–13. – Ст. 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення механізмів забезпечення завдань кримінального провадження: Закон України від 16.03.2017 р. // Відомості ВРУ. – 2017. – № 17. – Ст. 204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1950-19>.

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // ВВРУ. – 2016. – № 31. – Ст. 545 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

5. Кримінально-процесуальний кодекс з постанетейними матеріалами / за ред. В. П. Шибіко. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – С. 155–166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

А. А. Шкабаровська

(Національна академія служби безпеки України)

ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛЯ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

У наш час в умовах розширення та спрощення можливостей доступу до мережі Інтернет, Інтернет-торгівля розвивається настільки швидко, що правове регулювання цієї сфери не встигає за усіма аспектами її застосування. Повсякчас ми спостерігаємо масову появу нових представників на ринку (Інтернет-магазинів).

Дане явище зумовлює як атмосферу здорової конкуренції, так і значні правові прогалини. Все більша частина населення обирає Інтернет для здійснення купівлі тих чи інших товарів, адже саме торгівля в мережі Інтернет сприймається як більш вигідна та зручна. Відповідно актуалізуються питання захисту прав споживачів у цій сфері і, як наслідок, потреба удосконалення нормативно-правової бази. Саме завдяки цьому буде налагоджено більш чітке регулювання відносин між сторонами у правовому аспекті користування послугами Інтернет-торгівлі.

Правове регулювання електронної торгівлі сьогодні забезпечується законом «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 року [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 3 цього закону, електронна торгівля – це господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Не дивлячись на переваги Інтернет-торгівлі (максимальна інформатизація покупців, шляхом створення власного сайту, зниження цін на продукцію, внаслідок відсутності плати за утримання торгових площ, тощо) існує низка проблем, яка може бути пов'язана з користуванням послуг Інтернет магазинів. Наприклад, часто присутня відмова забезпечити заміну або гарантійний ремонт товару; невідповідність товару вимогам нормативних актів; невідповідність документів, супроводжуючих товар, тощо.

Система захисту прав споживачів повинна регулювати дотримання основних норм відповідних правовідносин між сторонами. Однією з них, наприклад, є обов'язок продавця надати повну інформацію покупцю про товар до моменту укладення угоди, це вказано у ЗУ «Про захист прав споживачів».

Паралельно відображення цієї норми можна знайти і в ЗУ «Про електронну комерцію» у ст. 3 ч. 3: «електронна форма представлення інформації – спосіб документування інформації, що означає створення, запис, передачу або збереження інформації у цифровій чи іншій нематеріальній формі за допомогою електронних, магнітних, електромагнітних, оптичних або інших засобів, здатних до відтворення, передачі чи зберігання інформації. Електронною формою представлення інформації вважається документування інформації, що дає змогу її відтворювати у візуальній формі, придатній для сприйняття людиною» [1].

Тож, щоб не стати жертвою прогалин правового регулювання відносин у сфері Інтернет-торгівлі, на нашу думку, керуючись нормами чинного законодавства, доцільно:

1. *Пам'ятати* про те, що правочин не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі, якщо інше не передбачено законом (ст. ст. 5, 11 ЗУ «Про електронну комерцію»).

2. *Контролювати* щоб пропозиція, яка укладається в електронній угоді містила усі істотні умови, встановлені законодавством для відповідного виду договору (ст. 11 ЗУ «Про електронну комерцію»).

3. *Вимагати* від продавця підтвердження електронної угоди у вигляді електронного документа (ст 11 ЗУ «Про електронну комерцію»).

4. *Вимагати* від продавця стабільного, простого, прямого доступу до інформації про повне його найменування та місцезнаходження, відомості про ліцензію, у разі її обов'язковості, інформацію щодо включення у вартість товару, роботи, послуги податків, вартість доставки товару (ст. 7 ЗУ «Про електронну комерцію»).

5. *Перевіряти* інформацію про те, що учасниками відносин у сфері електронної комерції визнано суб'єктів електронної комерції, постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері (інтернет-провайдери, оператори послуг платіжної інфраструктури), органів державної влади та місцевого самоврядування в частині виконання ними своїх функцій (ст. 6 ЗУ «Про електронну комерцію»).

6. *Вимагати* відшкодування морального і матеріального збитку від купівлі неякісного чи бракованого товару (ст. 4 ЗУ «Про захист прав споживачів»).

7. *Відстоювати* свої інтереси, захищати права через суд або звертатися в інші уповноважені держоргани (ст. 4 ЗУ «Про захист прав споживачів»).

Підсумовуючи наше дослідження варто констатувати значне зростання за останні роки інформатизації суспільства. Це спричинило те, що Інтернет-торгівля стала більш користуваною, ніж традиційні магазини. Розвиток Інтернет-бізнесу та Інтрнету загалом значно випереджає нормативну базу чинного законодавства цієї сфери.

Саме тому існує чітка необхідність вдосконалювати законодавство для регулювання відносин у сфері Інтернет-торгівлі. Це буде доцільно зробити задля покращення умов обслуговування як покупців, що стосується захисту прав споживачів, так і покращення умов ведення підприємницької діяльності, що стосується легалізації їх діяльності.

1. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>

2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИВАТНОПРАВОВИХ І ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБАНКІВСЬКИХ РОЗРАХУНКІВ

Важливою складовою економічного розвитку є фінансові інститути, які були та залишаються об'єктом пильної уваги з боку держави, оскільки їх безперебійне функціонування забезпечує економічну безпеку. З переходом до ринкових відносин, що передбачають заміну прямого державного управління механізмом правового регулювання, було активізовано процес перетворення державних фінансових установ в господарські товариства, метою діяльності яких, є отримання прибутку.

Домінуюча роль в русі капіталу належить кредитним організаціям. Склався правовий механізм, що включає в якості основних правових засобів конструкцію юридичної особи та договір, але не як результат вільного волевиявлення, рівності сторін, а як засоби, що носять «нормативний» характер, що фактично свідчить про зміну класичної приватної парадигми механізму правового регулювання.

Частка публічно-правових засобів формально незначна і адекватна вимогам міжнародних стандартів. Але в цілому результат застосування даного механізму не відповідає ідеології ринкової економіки, заснованої на конкуренції, рівності, ініціативі та свободі учасників. Універсальність приватноправових засобів дозволяє забезпечувати проникнення публічно-правових складових, створюючи можливість прямого вторгнення держави у відносини учасників платіжних відносин в періоди нестабільності, створює загрозу національній безпеці держави.

У періоди стабільності приватні засоби покликані забезпечувати розвиток міжбанківських платіжних відносин, включаючи засноване на них непряме державне регулювання ринковими методами, забезпечуючи при цьому вдосконалення

самих приватноправових засобів, розвиток в них можливостей саморегуляції, самостійності, ініціативи підприємницької діяльності.

Побудовані на саморегуляції приватні засоби реалізуються через об'єднання суб'єктів, здійснення ними діяльності з розробки, встановлення та вдосконалення стандартів і правил, контролю їх дотримання. У зв'язку з цим платіжна система як основний приватноправовий засіб механізму правового регулювання міжбанківських розрахунків повинен вибудовуватися оператором, який є самостійним суб'єктом права, юридичною особою, частина функцій якого, але не статус в цілому, повинні відповідати функціям саморегульованої організації (локальна нормотворчість, контрольні повноваження і ін.). Це публічна складова в механізмі правового регулювання міжбанківських розрахунків. Учасники, об'єднані в платіжній системі в процесі переказу грошових коштів, набувають права і обов'язки за правилами, встановленими не державою, а оператором платіжної системи з урахуванням вимог нормативних правових актів і потреб учасників-споживачів платіжних послуг.

Крім цього, для активізації та конкретизації взаємодії учасників на підтримку системи договорів, перекази грошових коштів повинні обслуговувати організаційні та технічні регламенти, стандарти. У них фіксуються та набувають правову форму способи припинення платіжних зобов'язань в процесі переказу грошових коштів. Причому оператор повинен мати можливість керувати процесом припинення зобов'язань, застосовуючи конкретний спосіб залежно від ступеня стабільності ситуації на фінансових ринках і в реальному секторі економіки, що входить до складу публічно-правової складової його статусу.

У платіжній системі важливими засобами є документи (розпорядження, платіжні доручення та інші розрахункові документи, створені у електронному вигляді, на паперових носіях), які безпосередньо фіксують момент виникнення, зміни та припинення прав і обов'язків суб'єкта щодо визначеного грошового зобов'язання в процесі переказу грошових коштів. Структура та порядок обігу платіжних документів визначається самостійно оператором платіжної системи за участю оператора платіжної інфраструктури.

Платіжна система, створювана оператором як суб'єктом підприємницької діяльності, будучи базовим приватноправовим засобом, поєднує в собі інституційну та регулятивну функції в механізмі правового регулювання міжбанківських розрахунків, забезпечуючи організацію та регуляцію взаємодії учасників за допомогою правил, системи договорів, стандартів та інших приватноправових засобів. При цьому статус самого оператора повинен включати в себе публічно-правові складові, необхідні для підтримки стабільності в платіжній системі.

Наглядний орган визначає, що технічні умови проведення розрахунків, зв'язок і взаємодія між системами сприяють стабільному впорядкованому функціонуванню фінансових ринків і забезпечують ефективний і економічний розрахунок. Що стосується банківського регулювання та нагляду, в тому числі в платіжних системах, то в цілому його еволюція свідчить про перехід від класичного адміністративного підходу до оцінки ризиків і вимогам до достатності капіталу до ринкового підходу, в якому більша увага приділяється системі управління ризиками, що видно з введення у дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах» [1]. Це характеризується лібералізацією системи регулювання, присутністю диспозитивно-імперативних вимог до достатності капіталу, управлінням ризиками, розкриттям інформації і ін.

Головним завданням законодавця є встановлення в платіжних системах принципу гармонізації приватноправових і публічно-правових засобів в механізмі правового регулювання. Законодавець віддає пріоритет приватноправових засобів, основними серед яких є платіжна система, конструкція юридичної особи, правила, стандарти, система договорів. Повноваження по спостереженню, нагляду та контролю в платіжній системі, в тому числі за дотриманням правил учасниками переказів грошових коштів, повинні бути розділені між уповноваженим органом і оператором платіжної системи, підпорядковані та структуровані відповідно до вимог закону.

Досягнення мети правового регулювання міжбанківських розрахунків вимагає органічного поєднання публічно-правових і приватноправових засобів. При цьому частка публічно-

правових засобів повинна бути незначною, оскільки механізм правового регулювання міжбанківських розрахунків має переважно приватноправову природу.

На підставі викладеного можна зробити наступні висновки:

– використання публічно-правових засобів в механізмі правового регулювання міжбанківських розрахунків має здійснюватися тільки у виняткових випадках;

– механізм правового регулювання міжбанківських розрахунків, має базуватися на принципі пріоритетного використання приватноправових засобів.

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах: Закон України від 23.03.2017 № 1983-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 25. – Ст. 289.

В. Б. Щур

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СПРОЩЕННЯ УМОВ ЕКСТРАДИЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Відповідно до статті 1 Європейська конвенція про видачу правопорушників, 1957р. Договірні Сторони зобов'язуються видавати одна одній з урахуванням положень та умов, викладених в цій Конвенції, всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої Сторони за вчинення злочинів або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку [1].

Тобто екстрадиція – це видача фізичної особи, яка скоїла кримінальний злочин, однією державою (запитуваною), на території якої вона переховується з метою уникнення від відбування покарання, іншої державі (запитуючій), на території якої було скоєно злочин, з метою притягнення до кримінальної відповідальності або для приведення до виконання вироку суду стосовно даної особи, який вступив у законну силу.

Відповідно до ст. 573 КПК України запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців [2]. Та запит компетентного органу іноземної держави про видачу особи може розглядатися лише у разі дотримання цих вимог. Разом з цим, необхідно звернути увагу, що Центральний орган України має право відмовити в направленні запиту до іноземної держави, якщо видача буде явно не виправданою з огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції.

За загальним правилом, видача злочинців можлива на умовах «принципу подвійної злочинності», тобто коли скоєне діяння є злочином за законами обох держав.

Одним із важливих моментів у праві видачі є також встановлення обсягу кримінального переслідування виданої особи. Іноді видана особа скоєє декілька злочинів, але згідно з вимогою вона видається тільки за один з них, оскільки інший злочин став відомий вже після видачі.

Крім того, видана особа, може скоїти злочин на території держави, якій її видали, після видачі. У зв'язку з цим постає питання, чи може держава, якій видали злочинця, засудити і покарати останнього за злочини, за які його не видавали, чи необхідна для цього згода держави, до якої була звернена вимога про видачу, і самої виданої особи.

Загальновизнано, що видана особа може піддаватися покаранню тільки за злочин, з приводу якого відбулася видача. Тобто, принцип не видачі своїх громадян став застосовуватися в договірній практиці багатьох держав.

Наша держава також дотримується цього принципу, оскільки він закріплений статтею 25 Конституції України.

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами [3].

У сучасному міжнародному праві спостерігається тенденція спрощення процедури видачі. Зокрема, йде мова про пом'якшення вимог «подвійної підсудності», скорочення числа підстав відмови у видачі, скороченні ролі адміністративних органів.

Гальмом в цьому процесі є неготовність держав беззастережно визнавати видані в інших країнах ордери на арешт зважаючи на відмінність судових систем, а деколи і недовіри один до одного.

Найбільшого прогресу в спрощенні видачі добилися країни-члени Європейського союзу, які ввели у відносинах між собою так званий «Європейський ордер на арешт». Фактично він припускає автоматичного виконання запиту про передачу передбачуваного злочинця, без перевірки цього запиту з погляду змісту.

Європейський ордер на арешт (EAW) – ордер на арешт, який діє на території держав-членів Європейського союзу. Після видачі усі держави члени ЄС зобов'язані розшукувати на своїх територіях об'єкта розшуку, а після знаходження – затримати і видати з метою кримінального чи судового переслідування.

Ордер може бути виданий для проведення кримінального переслідування, судового переслідування та відбуття покарання у вигляді позбавлення волі. Видача може бути застосована тільки щодо злочинців, які підозрюються, обвинувачуються чи визнані винними у вчиненні злочину, за що відповідно передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на термін не менше 1 року.

На мою думку, спрощення в процесі видачі особи(екстрадиції) необхідне, але не потрібно і забувати про те, що законом є чітко визначені вимоги для здійснення такої дії зі сторони держави по відношенню до особи яку просять видати. Можна зменшити так звану «паперову тяганину» для служб які займаються цими запитами і контролюють їх виконання на належному рівні, але чи призведе це до бажаного результату, важко відповісти.

Для полегшення усього процесу необхідно реформувати повністю усе законодавство як України так і держав учасників які дотримуються умов видачі(екстрадиції). Перші кроки вже були зроблені і доказом являється Європейський ордер на

арешт, на основі якого і необхідно продовжувати робити наступні дії у реформуванні.

1.Європейська конвенція про видачу правопорушників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_033

2.Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3.Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Н. Я. Янкевич

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ ТА БОРОТЬБА З НИМИ

Корупція – діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання їх повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

У правовому плані корупція становить сукупність різних за характером та ступенем суспільної небезпеки, але єдиний за своєю суттю корупційних діянь, інших правопорушень (кримінальних, адміністративних, цивільно-правових, дисциплінарних), а також порушень етики поведінки посадових осіб, пов'язаних із вчиненням цим діянь [1, с. 6].

Корупційні діяння можуть мати такий вигляд:

– зловживання владою або посадовим становищем влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих, інших особистих інтересів або інтересів інших осіб;

– розкрадання державного, колективного, приватного майна з використанням посадового становища;

– незаконне одержання матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг;

– одержання кредитів, позичок, допомоги, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням

пільг чи переваг, не передбачених законодавством або на які особа не має право;

- хабарництво;

- здійснення безпосередньо та через посередників або підставних осіб підприємницької діяльності з використанням влади чи посадових повноважень, а також пов'язаних з ними можливостей;

- сприяння з використанням посадового становища фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних чи інших благ, пільг та переваг;

- неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення;

- використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова у наданні відповідної інформації, або несвоєчасне її надання, або надання недостовірної чи неповної службової інформації;

- надання необґрунтованих переваг фізичним або юридичним особам шляхом підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи управлінських рішень;

- протегування з корисливих або інших особистих інтересів у призначенні на посаду особи, яка за діловими і професійними якостями не має переваг перед іншими кандидатами [2, с. 7].

Адміністративно-правовий механізм боротьби з корупцією включає встановлення норм права, які забороняють вчинення корупційних діянь, а також заходів адміністративно-правової відповідальності у випадку їх скоєння, визначення переліку правоохоронних органів, що ведуть боротьбу з корупцією та їх повноважень.

Боротьба з проявами корупції має ґрунтуватися на поєднанні профілактичних, правоохоронних і репресивних заходів. При цьому пріоритет має надаватися профілактичним заходам загально-соціального і спеціального кримінологічного спрямування [1, с. 57]. Основною метою державної політики у галузі боротьби з корупцією є створення дієвої системи запобігання

і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкової відповідальності винних у їх вчиненні.

1.Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.

2.Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посібник / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, К. І. Золотарьова; за заг. ред. І. П. Голосніченка. – К.: ГАИ, 2005. – 232 с.

Аббаслы Нахид Самеддин оглы

*(Академия Полиции Министерства внутренних дел
Азербайджанской Республики)*

РОЛЬ ПРОФСОЮЗОВ В ЗАЩИТЕ ТРУДОВЫХ, ЭКОНОМИЧЕСКИХ, СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ И ЗАКОННЫХ ИНТЕРЕСОВ РАБОТНИКОВ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

В Международном Пакте «О гражданских и политических правах» 1966 г., провозглашено, что «каждый имеет право на свободу ассоциации с другими, включая право создавать профсоюзы и вступать в таковые для защиты своих интересов» [2, ч. 1 ст. 22]. Данное право отражено и в нормативно-правовых актах, входящих в систему законодательства Азербайджанской Республики, и особенно в Конституции Азербайджанской Республики. Согласно ч. 2 ст. 58 Конституции Азербайджанской Республики, «каждый вправе создавать любое объединение, в том числе политическую партию, профессиональный союз и другое общественное объединение, или вступить в существующее объединение. Свободная деятельность всех объединений гарантируется» [1]. Вопросы создания и деятельности профсоюзов регулируются Законом Азербайджанской Республики от 24 февраля 1994-го года № 792 «О профессиональных союзах» и Трудовым Кодексом Азербайджанской Республики.

В ст. 1 Закона АР «О профессиональных союзах», в котором установлено легальное понятия профсоюзов, отмечается, что «профсоюзы являются независимой общественной неполитической организацией, которая добровольно объединяет по принципу индивидуального членства работников, занятых в производственной и непроизводственной сфере, а также пенсионеров и лиц, получающих образование, для защиты их трудовых, социальных, экономических прав и законных интересов по месту работы, профессиям, отраслям и на общереспубликанском уровне, и действует на основе своих уставов и настоящего Закона.

Данное понятие дает нам возможность сделать вывод, что в Азербайджанской Республике профсоюзы независимы в своей деятельности от органов исполнительной власти, органов местного самоуправления, работодателя, их объединений (союзов, ассоциаций), политических партий и других общественных объединений. Другими словами, профсоюзы не подотчетны и не подконтрольны органам исполнительной власти, органам местного самоуправления, работодателям, их объединениям.

Также, нужно особо отметить, что запрещено вмешательство органов государственной власти, органов местного самоуправления и их должностных лиц в деятельность профсоюзов, которое может повлечь за собой ограничение прав профсоюзов или воспрепятствовать законному осуществлению их уставной деятельности [3, ст. 5]. Кроме того. Определяя статус профсоюзов в Азербайджанской Республике, следует согласиться с мнением Г. Титовой, которая справедливо отмечает, что «профсоюзы не отвечают по обязательствам организаций, органов государственной власти и органов местного самоуправления, которые в свою очередь не отвечают по обязательствам профсоюзов» [6].

Основным направлением деятельности профсоюзов является реализация защитной функции, предупреждение нарушений прав и законных интересов работников в сфере труда, создание предпосылок и условий восстановления уже нарушенных прав работников, а также привлечение к ответственности нарушителей. Кроме того, на профсоюзы также возлагается функция представительства законных интересов работников в социальном партнерстве.

Если обратить внимание на нормативные правовые акты, регулирующие деятельность профсоюзов, то будет очевиден тот факт, что государство закрепило за профсоюзами ряд прав и гарантий в нормотворчестве, правоприменении и контроле за соблюдением законодательства о труде и охране труда для эффективного осуществления указанных функций.

Согласно со ст. 25 ТК АР, которая называется «Право ведения коллективных переговоров», для подготовки, заключения коллективного договора и соглашения и внесения в них изменений правом выдвижения инициативы проведения коллективных переговоров обладают организации профессиональных союзов (объединения), трудовые коллективы, работодатели, соответствующие органы исполнительной власти и представительные органы работодателей». А при заключении коллективного договора, одной стороной договора является работодатель, другой стороной – организация профессиональных союзов [4].

Особое внимание привлекает ст. 80 ТК АР, которая устанавливает случаи поучения работодателем согласия профсоюза для прекращения трудового договора с работником. Так, согласно ч. 1 ст. 80 ТК АР, «трудоу договор с работником, являющимся членом профсоюза, расторгается работодателем по указанным в пунктах б) (при сокращении численности или штатов работников); и г) (при невыполнении работником своей трудовой функции или обязательств по трудовому договору, либо при грубом нарушении трудовых обязанностей в случаях, перечисленных в законодательстве) при получении предварительного согласия действующей на предприятии организации профсоюза» [4].

Общественный контроль за обеспечением трудовых, социальных и экономических прав и законных интересов работников и работодателей осуществляют соответствующие органы профессиональных союзов. Профессиональные союзы участвуют в разработке и согласовании в установленном порядке нормативных актов по охране труда, имеют право опротестовывать через соответствующие государственные органы ввод в действие актов, не согласованных с ними. Также профессиональные союзы участвуют в осуществлении контроля за соблюдением работодателем правил охраны труда и соответствующих нормативно-правовых актов.

Из всего сказанного можно прийти к выводу, что в настоящее время в Азербайджанской Республике роль профсоюзов в защите трудовых, экономических, социальных прав, и законных интересов работников достаточно велика, особенно в регулировании трудовых отношений, в контроле за соблюдением законодательства о труде и об охране труда, в разрешении трудовых споров. Как справедливо отмечается в юридической литературе участие профсоюзов в регулировании трудовых отношений (в установлении и применении условий труда), в контроле за соблюдением законодательства о труде и об охране труда, в разрешении трудовых споров – одна из черт метода трудового права [5]. Законодателем Азербайджанской Республики установлен ряд норм, которые определяют широкий круг полномочий профсоюзов в Азербайджанской Республике. К примеру, можем отметить, что на сегодняшний день в Азербайджанской Республике действует Конфедерация Профсоюзов Азербайджана (КПА), которая была учреждена 5–6 февраля 1993 года на съезде профсоюзов Азербайджана. Конфедерация состоит из 26 отраслевых и 1 территориального профсоюзного объединения, где на учете в 17430 организациях состоит около 1600000 членов профсоюзов. КПА с 2000 года является членской организацией Международной Конфедерации Профсоюзов. Конфедерация Профсоюзов Азербайджана совместно с Правительством и Конфедерацией работодателей представляет республику в Международной Организации Труда [7]. Поэтому можно утверждать, что профсоюзы, наряду с такими органами, как суд, инспекция труда, обеспечивают защиту прав и законных интересов работников в сфере труда. При этом в отличие от перечисленных органов, профсоюзы выполняют свою защитную функцию независимо от желания работника (без его обращения к профсоюзу) в силу возложенных законом обязанностей и предоставленных полномочий, поэтому обеспечивают дополнительные гарантии для работников. Также деятельность профсоюзов позволяет привести сложившуюся в Азербайджанской Республике систему гарантий прав и законных интересов работников в соответствие международным стандартам.

1. Конституция Азербайджанской Республики.

2.Международный Пакт «О гражданских и политических правах» 1966 г.

3.О профессиональных союзах: Закон Азербайджанской Республики от 24 февраля 1994 года № 792.

4.Трудовой Кодекс Азербайджанской Республики.

5.Курс трудового права: учебник: в 2-х т. Историко-правовое введение. Общая часть. Коллективное трудовое право. Т. 1 / А. М. Лушников, М. В. Лушникова. – М.: Проспект, 2003. – С. 223.

6.Титова Г. Профсоюзы и работодатели / Г. Титова // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2005. – № 11. – С. 12.

7.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ahik.org/page/view/ahik-haqqinda-qisa-melumat?language=ru>

Агаев Талех Хатыр оглы

*(Академия Полиции Министерства внутренних дел
Азербайджанской Республики)*

ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ИСТОРИИ КОНСТИТУЦИИ

Конституция отражает в себе различные философские и мировоззренческие подходы. В то же время, конституция тех или иных государств может иметь общие черты и различные черты в содержании. Эта единая идея объясняется корнями и общностью задач, урегулированных на этом этапе развития государства.

В научной литературе последнего периода выделяются четыре важных этапа конституционного развития: от первого до восемнадцатого века до первой мировой войны; второй - период между двумя мировыми войнами; третий – с 1945 года до конца 80-х годов; конец четвертого – 90-е годы.

Первый этап представляет собой период формирования важных институтов в буржуазном обществе, прежде всего в Европе и Америке.

Конституции Соединенных Штатов Америки и Франции имели общую характеристику, которые позволили им представить себя в качестве конституционной модели, сформированной за это время, путем формализации процесса перехода к новой конституционной государственности. Их идейно-тео-

ретической основой была концепция либерально-демократической конституции, которая ограничивала вмешательство государства в гражданское общество и личные дела. В этой связи предметом конституционно-правового регулирования были вопросы, связанные с организацией государственной власти и основанием правового статуса человека.

Система государственной власти и отношения между ними были основаны на принципе разделения властей, отражающий как американский, так и континентальный варианты. Положения о правах и свободах отражают идею естественных прав человека и, в принципе, формализуют политические и гражданские права, что объясняется уровнем социально-экономического и политического развития общества. Следующий и второй этап конституционного развития характеризуется тем, что после Октябрьской революции в России единый процесс развития в мире прошел в двух направлениях - в буржуазной и социалистической сферах. Это объясняется появлением новых государств после Первой мировой войны, началом кризиса в колониальной системе и общей демократизацией политических режимов. Возникла новая социалистическая модель конституционного развития. Кроме того, произошел процесс модернизации старых буржуазно-демократических концепций.

На первом этапе модель конституции, которая возникла в большинстве стран, на втором этапе существенно не изменилась. В то же время положения об организации государственной власти и правовом статусе человека считаются универсальными ценностями универсального характера. Субъект конституционно-правового регулирования расширяется государством, вмешивающимся в экономические и социальные отношения; определяется конституционный статус новых элементов политической системы (профсоюзов, политических партий). Конституция включает новую группу прав и свобод человека и гражданина (социально-экономические права). Кроме того, принципы внешней политики определяются на конституционном уровне.

Наиболее очевидным примером этого является конституция 1924 года в Веймаре.

В его преамбуле были определены новые правовые принципы, такие как «единство народа», «национальный суверенитет», «свобода и социальная справедливость».

Немецкая империя была объявлена республикой в форме федерального государственного устройства. Рейхстаг был избран в качестве наиболее важного места в органах государственной власти.

Конституционное государство выделяет особое место Президенту страны. Он избирался всенародным голосованием в течение семи лет, не зависел от парламента и мог бы отменить любой закон с помощью референдума.

Президент, будучи главой государства, обладал широкими полномочиями, назначая и освобождая всех высокопоставленных должностных лиц империи, верховного главнокомандующего, назначая главу правительства и его состав, представляя страну в международных отношениях.

В главах, посвященных основным правам и обязанностям Конституции, был определен ранее признанный перечень прав и свобод, а также ряд новых социальных прав.

Равенство перед законом, свобода выбора, выбор профессии и рабочего места были объявлены всем гражданам. Определены частный и жилищный иммунитет, свобода создания ассоциаций и обществ различной направленности, а также отделение церкви от государства.

Особое внимание было уделено регулированию взаимоотношений между предпринимателями и рабочими. Конституция требовала от государства развития и поддержки предпринимательства и экономической свободы отдельных лиц и предприятий. Он мог бы, при необходимости, национализировать, контролировать распределение и использование земель и т. д.

Третий этап конституционного развития в мире начинается после окончания Второй мировой войны и охватывает не только европейские страны, но и страны Азии, Африки и Латинской Америки.

На этом этапе конституционный процесс характеризуется тем, что конституция чрезвычайно разнообразна. Все они могут быть разделены на три основные модели: конституция стран, свободных от западной, социалистической и колониаль-

ной зависимости. Каждая из этих моделей имеет свои особенности и пути развития. Следующие особенности были характерны для западной конституционной модели на данном этапе развития.

Новая конституция (АФР, Италия, Испания, Япония и т. д.) была принята после активной поддержки фашистского режима в Германии и фашизма в странах Второй мировой войны. Были определены и разработаны тенденции, возникшие на ранних стадиях конституционного развития. Конституция аннулирует тоталитарные политические режимы и запрещает деятельность антидемократических организаций. Конституция определяет предпосылки для развития основ гражданского общества, значительно расширяет вмешательство государства в экономическую, социальную и нравственную сферы жизни общества и, в свою очередь, требует от государства выполнения своих обязательств перед обществом. Новая конституция оформила тенденцию демократизации общественно-политической жизни.

Они не просто восстанавливали демократическую государственность, но и продвигались вперед в направлении расширения списка прав и свобод граждан, укрепления их правовой защиты и конституционного законотворчества. Главы, регулирующие внешнюю политику конституции, определяют принципы внешней политики в документах ООН, участие в мировых интеграционных процессах и т. д. . Были также пункты, регулирующие долю норм международного и внутреннего права.

В то же время конституция некоторых западных государств в этот период не претерпела существенных изменений. Речь идет о старой конституции, принятой в девятнадцатом веке. Поправки и дополнения к ним существенно не изменили содержание конституции, что позволило им задуматься о новых явлениях общественно-политической практики. Список демократических прав и свобод отдельных лиц и граждан был частично расширен, дополнен новыми социально-экономическими и культурными правами. Старая конституция по существу ограничивала вмешательство государства в дела экономических и социальных дел гражданского общества и не отражала возрастающую роль государства в его жизни.

Сегодня мы с большим рвением можем сказать, что Конституция, которая включает в себя позитивные достижения и общечеловеческие ценности народов в области государственного строительства, зарекомендовала себя в реальной жизни и создала прочную основу для укрепления демократии в мире.

-
1. Аскеров З. Конституционное право: учеб. пособие / З. Аскеров. – Баку. – 2002.
 2. Сулейманов Дж. Конституционное право: учеб. пособие / Дж. Сулейманов. – Баку. – 2014.
 3. Нагиев Ф. Конституционное право: сборник лекций / Ф. Нагиев. – Баку. – 2006.
 4. Джафаров И. Комментарии Конституции: учеб. пособие / И. Джафаров. – Баку. – 2008.
 5. История государства и права зарубежных стран: учеб. пособие. – Баку. – 2008.

Алиев Гасан Ильдырым оглы

*(Академия полиции Министерства внутренних дел
Азербайджанской Республики)*

ОГРАНИЧИТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Выбор меры пресечения в Азербайджанской Республике регулируется Уголовно-процессуальным кодексом. Понятие меры пресечения предусмотрен в статье 7 Уголовно-процессуального кодекса (основные понятия Уголовно-процессуального кодекса).

Мера пресечения – является обязательной процедурной мерой преследования следователем, следователем, прокурором или судом по делам и в порядке, предусмотренном в процессуальном кодексе, путем временного ограничения прав подозреваемого или обвиняемого.

Статья 154 Уголовно-процессуального кодекса определяет понятие и виды превентивных мер. То есть мера пресечения является процедурной мерой принуждения, которая

мешает подозреваемому или обвиняемому совершать уголовные дела и обеспечивать исполнение приговора.

Гарантийные меры следующие:

- 1) арест;
- 2) домашний арест;
- 3) залог;
- 4) подписка о невыезде;
- 5) личное поручительство;
- 6) поручительство организации;
- 7) передача под надзор полиции;
- 8) передача под надзор;
- 9) передача под наблюдения командования;
- 10) отстранение от должности.

Арест, домашний арест и залог могут быть выбраны только в отношении обвиняемых. Надзор может быть выбран только для несовершеннолетнего. Передача под наблюдением командования может быть выбран только для военнослужащим или воинским офицером во время его военной подготовки.

Отстранение от должности может быть выбран в качестве дополнительной меры. Домашний арест и залог являются альтернативными мерами задержания и могут быть заменены решением суда о задержании обвиняемого.

Статья 155 УПК устанавливает основы для применения средств правовой защиты. Надзорные меры могут применяться соответствующим следователем, следователем, прокурором или судом для расследования того, являются ли материалы, собранные по уголовному преследованию, достаточными основаниями для подозреваемого или обвиняемого совершать следующие действия.

1. Скрыться от органов прокуратуры.

2. Предотвратить нормальный ход расследования или судебное разбирательство путем сокрытия или мошеннических материалов по уголовному преследованию с незаконным влиянием на лиц, участвующих в уголовном судопроизводстве.

3. Повторить уголовное преступление или создать угрозу для общества.

4. Не возбуждать уголовное преследование органа уголовного преследования без уважительных причин и воздерживаться

ваться от судебного преследования или преследования других средств.

5. Препятствование исполнению приговора.

Необходимость выбора средства правовой защиты и при принятии решения о том, какие из них применяются к конкретному подозреваемому или обвиняемому, следователь, преследующий уголовное преследование или суд, принимает во внимание следующее:

1. Тяжесть, характер и состояние акта относятся к подозреваемому или обвиняемому;

2. Личность, возраст и здоровье подозреваемого или обвиняемого, тип занятия, семья, материальный и социальный статус, включая лиц и место постоянного проживания под его покровительством;

3. Предыдущее преступление, преднамеренная мера задержания и другие важные обстоятельства.

Задержание и альтернативные средства правовой защиты могут применяться только к обвиняемому:

– лицо, обвиняемое в совершении преступления тюремного заключения на срок более 2 (двух) лет;

– положения, предусмотренные в ст.ст. 155.1.1 и 155.1.3 УПК (исключение органа уголовного преследования путем принуждения лиц, участвующих в уголовном судопроизводстве, путем сокрытия или фальсификации материалов, имеющих решающее значение для судебного преследования или досудебного расследования или судебного рассмотрения лицо, обвиняемое в совершении преступления в виде лишения свободы на срок от двух (двух) лет с целью предотвращения таких действий, запрещающего нормальный ход действий, повторного уголовного преследования или угрозы для общества).

Контроль полиции может производиться только по подозрению или обвиняемым в совершении преступления, которое может быть наложено наказанием в виде лишения свободы.

Могут также быть случаи, когда ограничительные меры не могут быть приняты. Если нет необходимости выбирать мер по исправлению положения, подозреваемый или обвиняемый имеет право предстать перед следователем, дознава-

телем, прокурором или судом, расследующим производство, и изменить место жительства, письменное заявление направляется для предварительного уведомления в связи с выездом Азербайджанской Республики в связи с другой необходимостью.

Превентивные меры выбираются в соответствии с решением следователя, следователя, прокурора или суда, который осуществляет процессуальные аспекты расследования. Решение о выборе превентивной меры должно содержать первоначальные данные, свидетельствующие о наличии разумных подозрений и оснований для применения меры пресечения, в которой подозревается или обвиняется в совершении преступления.

Задержание и увольнение могут быть сделаны на основании запроса следователя и прокурора, который проводит процессуальные аспекты расследования, а также на основании собственной инициативы суда и только по решению суда. Вместо ареста или ареста заложников суд может принять решение по ходатайству защиты.

В случае прекращения уголовного дела приостановленное или обвиняемое лицо прекращается.

В результате я предлагаю обратить внимание на ст. 149 Уголовно-процессуального кодекса. Меры пресечения, упомянутые в кодексе, должны быть надлежащим образом систематизированы и логически сформулированы. Кроме того, первоначальные доказательства, которые дают основания для ареста заключенного во время предварительного заключения, должны быть тщательно и объективно расследованы, и необходимо принять специальное постановление суда для принятия решения.

1. «Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики» от 14 июля 2000 года.

2. «Комментарий Уголовно-процессуального кодекса Азербайджанской Республики» / Б. С. Мовсумов, А. Х. Каримов, Гусейнов. – Баку. – 2010.

3. Пленумные решения Конституционного суда и Верховного суда.

4. Аббасова Ф. Общая часть уголовного процесса / Ф. Аббасова. – Баку. – 2012.

ВАЖНОСТЬ РИМСКОГО ПРАВА ДЛЯ СОВРЕМЕННОЙ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ И ЮРИСТОВ

Римское право – одна из самых ярких страниц в истории мира. Это право возникло почти 2000 лет назад, и прошел богатый эволюционный путь. Его богатая история и совершенная структура привели весь мир к тому, чтобы не оставаться равнодушным к этой системе права.

Римское право составляет основу многих правовых систем. Несмотря на то, что ни одна страна в настоящее время не применяет римское право, как «живое право», эта правовая область по-прежнему сохраняет свою актуальность. Значение римского права можно объяснить по следующим причинам.

С конца XI века в европейских университетах при исследовании римского права в Европе создали процесс, называемый европейским усвоением «рецепция». Войдя через рецепцию в практику средневековых государств, римское право пропитало собой затем и последующие кодификации гражданского права.

Таким образом, до начала 19 века римское право применялась непосредственно почти во всех европейских странах, за исключением Скандинавии и Великобритании. Впоследствии такие страны, как Франция, Австрия, Швейцария и Германия, готовя свои гражданские кодексы отказались непосредственно применять римское право.

Однако, поскольку римское право в течение долгого времени доминировал в этих странах, его влияние на новые нормы было очевидным. Большинство европейских государств принимая законы в области частного права, основывались на французские и немецкие правовые системы, потому что, римское право оказало большое влияние на европейское право

европейских стран и правовую систему, обычно называемую романо-германским.

В то же время римское право является важной основой для многих правовых систем Италии, Турции, Франции, Германии, Швейцарии, Бельгии и т. д. Правда, хотя в правовой системе каждой страны существуют различия, существует много общих черт. В связи с этим римское право, который играет незаменимую роль в формировании правовой системы этих стран, также важен для сравнительного анализа правовых систем разных стран.

Большинство положений гражданского законодательства, принятых в Азербайджанской Республике в составе СССР и после обретении независимости были разработаны на основе концепции римского гражданского права. В Азербайджане прямой рецепции не было, а воспринимались главным образом идеи римского частного права.

Однако и в Азербайджане, ГК Азербайджанской Республики заметна рецепция римского частного права. Вот несколько примеров: Степени ограничения дееспособности имеют три возрастные категории. Институт эманципации (ст. 28 ГК АР).

Это дает достаточное основания для научных исследований и изучения этого права в юридических учебных заведениях. В противном случае правовые знания ограничиваются текстом правовых актов. Естественно, что в нынешних сложных социальных отношениях для юриспруденции этого недостаточно.

Роль римского права в праве и значение для юристов.

В современных правовых системах во первых, большинство правил частного права исходит от римского источника, во вторых римские юристы впервые изучили правовую мысль, она была впервые раскрыта и развита в римском праве. Юрист должен различать различные случаи жизни и оценивать их на основе закона. Римские юристы действительно были очень творческими и передовыми. Эти юристы, которые осуждая юридические проблемы, смогли перенести их в исследование.

Одним из достижений древнеримского права было то, что он имел конкретную юридическую технику. Овладение же юридической техникой необходимо и для законодательной работы, и для правильного применения закона. Законы должны излагаться не только понятным для всякого языком, но кроме того, так, чтобы редакция закона, его текст вполне соответствовали тем мыслям, какие законодатель имел в виду выразить.

Необходимо достигнуть таких формулировок, чтобы закон охватил все те отношения, которые законодатель желал урегулировать, но чтобы редакция закона не давала повода применять его к таким отношениям, на которые законодатель не имел в виду распространять действия этого закона. Закон есть общая норма, общее должно охватить все богатство отдельного.

Осуществление всех этих требований, предъявляемых законодателю, предполагает обладание высокой юридической техникой.

Равным образом и применяющий закон, делающий из общих норм для отдельных конкретных случаев жизни, также должен обладать развитой юридической техникой. Юрист, применяющий закон, должен уметь проанализировать и общую норму закона, и фактический состав конкретного жизненного случая и в конечном итоге сделать правильный вывод.

Эта трудная задача может быть успешно разрешена только юристами, владеющими юридической техникой. Римское право, непригодным для нас по содержанию, может пригодиться именно как технический материал.

1. Иоффе О. С. Мусин В. А. Основы римского гражданского права / О. С. Иоффе, В. А. Мусин. – Л., 1974.

2. Новицкий И. Б. Римское право / И. Б. Новицкий. – М., 1996.

3. Черниловский З. М. Лекции по римскому частному праву / З. М. Черниловский. – М., 1991.

4. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение / А. Х. Саидов. – М., 2009.

5. Гражданский Кодекс Азербайджанской Республики.

ПРОБЛЕМА СООТНОШЕНИЯ КАТЕГОРИЙ «ФОРМА ПРАВА» И «ИСТОЧНИК ПРАВА» В СОВРЕМЕННОЙ ПРАВОВОЙ НАУКЕ

В юридической литературе мы часто сталкиваемся с понятием «источник права», которое не однозначно воспринимается в теории права. По мнению ученых, проблема соотношения категорий «форма права» и «источник права» относится к наиболее дискуссионному вопросу в теории государства и права. Некоторые ученые считают, что «источник права» является понятием многозначным и создает путаницу, поэтому более разумным будет использование понятия «форма права». Данную позицию можно встретить в трудах Д. А. Керимова, который рассматривает содержание и форму права, и не использует термин «источники права» [1, с. 166–179].

Отдельные ученые считают, что данные понятие являются синонимами, и отождествляют их. Так, обратим внимание на мнение М. И. Байтина, который ставит знак равенства между понятиями «форма права» и «источники права», а термины, которые их обозначают, считает равнозначными. По его мнению «под формой (источником) права, – понимаются определенные способы (приемы, средства) выражения государственной воли общества», то есть источник права – это формы, в которых возникают и получают обязательную силу юридические нормы [2, с. 67]. Третья группа ученых предлагает различать и использовать данные понятия в разных значениях.

Как известно в теории государства и права, под источниками права понимаются способы внешнего выражения норм права. Но ряд ученых рассматривают понятие «источники права» в более широком смысле. По мнению М. Н. Марченко, «под юридическим источником признаются официальные формы выражения и закрепления (а также изменения или отмены) правовых норм, действующих в данном государстве» [3, с. 133]. А В. М. Сырых считает, что это способы выражения и доведения

решений правотворческих органов о принятии соответствующих норм права до заинтересованных лиц [4, с. 107].

Считаем уместным отметить и то, что проблема соотношения понятий «источник права» и «форма права» очерчена не только в настоящее время или в советский период, но и в дореволюционном периоде данный вопрос имел дискуссионный характер. По мнению Г. Ф. Шершеневича термин «источник права» является малопригодным ввиду своей многозначительности.

Одновременно он полагал, что многозначный термин «источник права» вызывает необходимость обойти его и заменить его другим выражением – «форма права», под которым следует понимать различные виды права, отличающиеся по способу выработки содержания норм» [5].

А. Ф. Шебанов в монографии «Форма советского права» указывает, что использование термина «форма права» более правильно. Автор отмечает, что «в юридической литературе использование термина «форма права» более обоснованно, чем термина «источник права», потому что термин «источник» выражает силу, причину, образующее явление. Законы, постановления правительства и другие нормативные правовые акты сами по себе не создают право, они лишь форма выражения права и, как любая форма, не могут быть источником своего содержания [6, с. 42].

Следовательно, если придерживаться филологического аспекта термина «источник», то можно прийти к выводу, что источник не является силой создания чего то, он уже создан и фактически существует. С этой точки зрения, такой силой может выступать нормативная деятельность самого государства или же уполномоченных государственных органов.

А «форма» является философской категорией и, выполняет важную методологическую функцию. В этой связи понятие «форма права» диалектически связано с его содержанием и сущностью.

Итак, исследуя вопросы соотношения понятий «форма права» и «источник права» можно прийти к выводу, что это два разных аспекта одного и того же явления. То есть два разных аспекта деятельности государства по определению, изменению и прекращению правовых норм. Как известно, подобная деятельность государства именуется нормотворче-

ством (правотворчеством), которое осуществляется в рамках организационно-правовых процедур и порождает различные формы выражения воли государства. Поэтому, считаем, что в узком смысле под «источником права» понимается результат нормотворчества государства.

Делаем вывод, что категории «форма права» и «источник права» тесно взаимосвязаны, но не совпадают. Если «форма права» показывает, каким образом организовано и выражено внешне содержание права, то «источники права» - это истоки формирования права, система факторов, которыми обусловлено его содержание.

1. Керимов Д. А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права / Д. А. Керимов. – М., 2003. – С. 166–179.

2. Байтин М. И. Сущность права / М. И. Байтин. – Саратов, 2001. – 453 с.

3. Общая теория государства и права. Академический курс: в 2-х т. / под ред. М. Н. Марченко. – Т. 2. - М., 1998.

4. Сырых В. М. Теория государства и права / В. М. Сырых. – М., 2002.

5. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права. – Вып. 1 / Г. Ф. Шершеневич. – М., 1910. – С. 368–369; цит. по работе «Теория государства и права». – М., 1998. – С. 332–336.

6. Шебанов А. Ф. Форма советского права / А. Ф. Шебанов. – М.: Юрид. лит, 1968.

Рзаева Сурая Ильгар кызы

*(Академия Полиции Министерства внутренних дел
Азербайджанской Республики)*

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО СТАТУСА ПРОКУРОРА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Судебная защита гражданских прав среди других форм защиты всегда занимала особое место, так как предоставляла заинтересованным в защите лицам высокую степень эффективности для достижения истины и справедливости, гаранти-

рвала применение мер государственного принуждения при восстановлении и нарушенных или оспоренных прав. Гражданское судопроизводство на современном этапе – одна из самых сложных форм правоприменительной деятельности. Через гражданское судопроизводство во всех государствах осуществляется и в полной мере реализуется реакция государства на гражданские правонарушения, достигается её цель, направленная на восстановление нарушенных прав; гражданское судопроизводство помогает субъектам в реализации тех прав, которые не могут быть реализованы без помощи суда. На протяжении всей истории деятельности с момента создания и до наших дней прокуратура в Азербайджанской Республики остается важнейшим институтом правовой системы Азербайджанского государства, имеющим в качестве основных целей своей деятельности осуществление правовой защиты прав и интересов граждан и публичных интересов государства.

Согласно ст. 133 Конституции Азербайджанской Республики, «Прокуратура Азербайджанской Республики осуществляет, в предусмотренном законом порядке и случаях, надзор за исполнением и применением законов; в предусмотренных законом случаях возбуждает уголовные дела и ведет следствие; поддерживает в суде государственное обвинение; возбуждает в суде иск; приносит протесты на решения суда» [1, ст. 133].

Деятельность прокуратуры в Азербайджанской Республике регулируется Законом АР «О прокуратуре» от 7 декабря 1999 г. В данном Законе установлено, что «прокуроры ... возбуждают в суде иск, принимают участие в качестве истца при рассмотрении дел, связанных с гражданскими и экономическими спорами, подают протест против решения суда». Прокурор в порядке и случаях, установленным процессуальным законодательством, может обратиться с иском заявлением в суд [3].

Согласно со ст. 50 ГПК АР, «истцами признаются физические и юридические лица, предъявившие иск в собственных интересах или в интересах других лиц, а также прокурор, предъявивший иск в защиту интересов государства в случаях, когда имеется соответствующее обращение государственных учреждений и организаций или юридических лиц, учредите-

лями которых является либо государство, либо государственное предприятие (организация)» [4].

Но сегодня мы часто встречаем различные точки зрения как в юридической литературе, так и законодательствах зарубежных стран. До сих пор в науке гражданского процессуального права ведется дискуссия по вопросу участия прокурора в гражданском процессе и о его процессуальном статусе. В научных литературах многократно указывается, что участие прокурора в гражданском процессе не является целесообразным. Некоторые ученые процессуалисты считают, что процессуальное положение прокурора не может быть сведено к положению стороны или другого юридически заинтересованного в исходе дела лица [7, с. 266].

Например, В. Н. Щеглов пишет: «...То обстоятельство, что процессуальное положение прокурора, предъявившего иск в интересах другого лица, во многом аналогично положению истца, приводит некоторых ученых к выводу о том, что прокурор является стороной в деле» [11, с. 104]. По мнению В. А. Мусины, Н. А. Чечиной и Д. М. Чечоты, которые характеризуют участие прокурора в гражданском судопроизводстве, пишут: «указывалось, что первым шагом к построению демократического правового государства должно стать проведение концепции разделения властей, создание независимой судебной власти. Однако, суд не может стать независимым, если он будет поднадзорен полуправительственному органу, каковым является прокуратура» [8, с. 74].

Данный вопрос имел актуальность и дореволюционное время. Еще в конце 19 века Н. В. Муравьев отмечал, что «долго под влиянием французских институтов функцией прокуратуры признавался надзор за соблюдением законности, преимущественно впрочем, в судебном ведомстве, над которым прокуратура и ставилась в качестве блюстителя законности. Новейшая наука решительно отвергает это положение. Суд сам призван охранять закон и надзор, за ним возможен лишь в иерархическом порядке судебных же инстанций» [10, с. 27–28]. Комментируя ст. 34 ГПК РФ, М. А. Вихит отмечает: «прокурор в гражданском судопроизводстве» – понятие не только должностное, но и процессуальное. Этим понятием обозначается вид лица, участвующего в деле. Прокурор, предъявивший иск в интере-

сах другого лица, является субъектом процессуальной деятельности, осуществляющим правоохранительную функцию [9, с. 57].

Представители Санкт-Петербургской процессуальной науки, определяя правовой статус прокурора, участвующего в гражданском процессе, считают уместным использовать выработанной процессуальной наукой термин «правозаступник» [8, с. 78–79].

Е. В. Васьяковский отмечал, что правозаступник – в отличие от представителя, поверенного, слуги частного интереса стороны, – его клиента, – защищает индивидуальные права частного лица ввиду и во имя общественного блага [6, с. 296].

Толкование норм ГПК Азербайджанской Республики показывает, что прокурор только в интересах государства имеет право выступить в гражданском процессе. В ч. 2 ст. 50 ГПК АР декларируется, что «истцами признаются физические и юридические лица, предъявившие иск в собственных интересах или в интересах других лиц, а также прокурор ...». Таким образом, можно сказать, что законодатель рассматривает прокурора, участвующего в разрешении споров как одного из сторон гражданского процесса.

В этом случае, можно увидеть совсем иную позицию законодателя Украины. Согласно ч. 2 ст. 45 ГПК Украины, «прокурор, обращается в суд с целью представительства интересов гражданина или государства в суде (независимо от формы, в которой осуществляется представительство), должен обосновать наличие оснований для осуществления такого представительства, предусмотренных частями второй или третьей статьи 25 Закона Украины «О прокуратуре» [5].

Итак, по сравнению с процессуальным законодательством Украины, законодательство Азербайджанской Республики устанавливает участие прокурора в гражданском процессе в защиты интересов государства. Но законодательство Украины, регулирующее гражданское судопроизводство, устанавливает широкий круг полномочий прокурора в гражданском судопроизводстве, а также дает прокурору право выступать в качестве представителя для защиты прав, свобод и интересов граждан. В отличие от гражданского процессуального

законодательства Украины, в Азербайджане прокурор выступает в качестве стороны гражданского процесса.

-
1. Конституция Азербайджанской Республики. – Баку, 2012.
 - 2.0 прокуратуре: Закон Азербайджанской Республики от 7 декабря 1999 года.
 - 3.0 прокуратуре: Закон Азербайджанской Республики от 7 декабря 1999 года.
 4. Гражданский Процессуальный Кодекс Азербайджанской Республики. – Баку, 2017.
 5. Гражданский процессуальный кодекс Украины от 18 марта 2004 года № 1618-IV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 13.07.2017 г.).
 6. Васьковский Е. В. Курс гражданского процесса / Е. В. Васьковский. – М.: Изд. Бр. Башмаковых, 1913.
 7. Гражданский процесс. Общая часть / под ред. Т. А. Беловой, И. Н. Колядко, Н. Г. Юркевича. – Мн., 2000. – С. 266.
 8. Гражданский процесс: учебник / под ред. В. А. Мусина, Н. А. Чечиной, Д. М. Чечота. – М.: ПРОСПЕКТ, 1998.
 9. Гражданский процесс России: учебник / под ред. М. А. Викут. – М., Юристь, 2005.
 10. Муравьев Н. В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности. – Т. 1. Прокуратура на Западе и в России / Н. В. Муравьев. – М., 1889.
 11. Щеглов В. Н. Субъекты советского гражданского процесса / В. Н. Щеглов. – Томск, 1979. – С. 104.

ЗМІСТ

Благута Р. І. Наукова молодь на шляху розвитку громадянського суспільства.....	3
Авраменко Ю. О. Екологічна безпека в сучасних соціально- економічних умовах.....	5
Альбанська Е. А. Основи криміналістичної трасології (слідознавство).....	7
Альошина А. В. Гендерна політика української держави.....	10
Андрєєв Т. П. До проблеми пошуку оптимальної моделі запровадження кодексу інтелектуальної власності.....	13
Бабенко Т. С. Використання поліграфа при проведенні допиту.....	16
Бабєцький Р. В. Свідок як об'єкт захисту у кримінальному судочинстві.....	19
Багин С. С. Розповсюдження та збут наркотичних засобів особами ромської національності.....	22
Балушка І. В. Оголошення особи померлою у світлі проведення антитерористичної операції на сході України.....	25
Баран Р. В. Проблемні аспекти закріплення спеціального суб'єкта у кваліфікованих складах виборчих злочинів.....	28
Барнич В. В. Дивергентне мислення в системі управління МВС.....	31
Беркій Х. Л. Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 117 Кримінального кодексу України.....	33

Берлінська К. О.	
Особливості адміністративної відповідальності за передачу заборонених предметів в установи виконання покарань.....	36
Бобровська Ю. М.	
Заохочення як складова адміністративно-правової норми.....	38
Бойко О. В.	
Особливості ідентифікації особи за вушною раковиною.....	42
Бубенко М. Б.	
«Посмертні» права особи.....	45
Бурда О. Я.	
Окремі аспекти торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини.....	48
Вакуленко О. О.	
Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки України в умовах швидкого зростання науково-технічного прогресу.....	51
Василейко А. С.	
Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення публічного порядку в сучасних умовах.....	54
Василенко О. В.	
Структура управління національною безпекою.....	57
Василиця Н. В.	
Правове регулювання ринку банківських послуг.....	59
Васильєва С. М.	
Поліграф як засіб криміналістичної техніки.....	62
Васюк С. В.	
Організація взаємодії патрульної поліції зі слідчими підрозділами органів Національної поліції України при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагування на них.....	64
Вересенко А. В.	
Адміністративно-правова характеристика національного антикорупційного бюро України.....	67
Веренцова Д. О.	
Запобігання та протидія рецидиву злочинів.....	69
Візняк О. В.	
Правозахисна діяльність у господарському процесі.....	72

Волочасєва А. С.	
Відповідальність за порушення порядку проведення референдумів в Україні.....	74
Волошина Я. Л.	
Функції юридичної консультативної діяльності як основні напрями впливу.....	77
Гаврилиця А. С.	
Проблематика застосування запобіжних заходів до неповнолітніх у кримінальному процесі.....	80
Гаврилюк Н. В.	
Неповнолітня особа як об'єкт посягання з метою незаконного використання.....	83
Гарват Т. В.	
Деякі проблеми забезпечення безпеки свідків, які беруть участь у кримінальному судочинстві.....	86
Глянько О. С.	
Правове регулювання адміністративно-правового режиму установ виконання покарань.....	90
Гнатюк Б. І.	
Розвиток поняття активної та пасивної корупції в українському законодавстві.....	92
Гнік Х. Б.	
Права дитини, яка перебуває в станах, небезпечних для життя.....	97
Голик Д. О.	
Особливості застосування застави у кримінальному провадженні.....	100
Гончарук К. А.	
Пропаганда як засіб інформаційної війни проти України.....	104
Горбатюк О. М.	
Особливості досудового слідства щодо злочинів, вчинених неповнолітніми.....	108
Горбач А. О.	
Особливості адміністративної відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють.....	112
Горбач А. Ю.	
Деякі питання адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.....	115
Горкун Т. В.	
Адміністративне право крізь галузь публічного права.....	118

Гринь К. М.	
Фактори виникнення девіантної поведінки у неповнолітніх.....	120
Гринько В. Р.	
Особливості доказування при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, через електронні платіжні системи.....	124
Гриців Л. М.	
Проблеми правового регулювання сурогатного материнства в Україні.....	127
Гришук Р. В.	
Кримінально-правові питання практики Європейського суду з прав людини у рішеннях Конституційного Суду України.....	130
Губені М. Ю.	
Нормативно-правове обмеження прав господарського землекористування.....	133
Гумен В. І.	
Інформація про діяльність державних органів влади та органів місцевого, регіонального самоврядування як один з видів інформації.....	136
Данкович А. М.	
До питання протидії незаконному обігу наркотичних засобів в Україні.....	139
Дись В. Ю.	
Міжнародне усиновлення дітей: проблемні аспекти.....	143
Дімітров М. К.	
Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави у цивільному процесі.....	146
Дмитрик О. І., Марко О. І.	
Щодо проблем боротьби з торгівлею людьми в Україні.....	149
Довганич А. І.	
До питання протидії корупції в системі державної служби України.....	152
Дорош К. Г.	
Проблеми екологічного права України: історико-порівняльний аспект.....	154
Дубковецька Х. І.	
Конфлікт інтересів на державній службі.....	157
Дудина А. З.	
Спадкове правовідношення в цивільному законодавстві України.....	160

Дячук Д. О.	
Правова свідомість в механізмі правового регулювання.....	163
Заболотна М. Р.	
До питання про репродуктивні обов'язки фізичної особи...	165
Загацький В. В.	
Державна мова як обов'язковий засіб спілкування при здійсненні повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування.....	168
Запісоцька Т. Я.	
Особливості сільськогосподарського природокористування (загальне та спеціальне землевикористання).....	170
Зубанський М. К.	
Проблеми реалізації інформаційно-правових норм в Україні.....	174
Іванишин Р. А.	
Формування концепції громадянського суспільства.....	177
Ігнат'єва А. О.	
Удосконалення правового регулювання діяльності поліції щодо загальної профілактики правопорушень.....	181
Казімов Р. Р.	
Процесуальні помилки, яких допускають під час повідомлення особи про підозру.....	185
Калініченко З. Д., Нестерова К. Ю.	
Способи захисту цінної інформації (комерційної таємниці) підприємств та їх удосконалення.....	188
Каплан Ю. І.	
До питання причин вчинення правопорушень неповнолітніми особами.....	192
Карандюк О. М.	
Особливості досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичних представництв.....	194
Карпа Ю. І.	
Особливості застосування засади розумних строків в кримінальному провадженні.....	197
Карташев І. С.	
Використання плагіату студентами: питання правового регулювання.....	200
Кісіль М. А.	
Особливості формування місцевих бюджетів: національний та транснаціональний виміри.....	203
Кобилецька М. І.	
Криміналістичне дослідження запаху.....	205

Козаченко В. В.	
Биометричні технології – майбутнє ідентифікації осіб.....	208
Козачок А. В.	
Тримання під вартою як найбільш суворий запобіжний захід в кримінальному процесі.....	213
Колесник Є. С.	
Про адвокатуру як інститут громадянського суспільства в Україні.....	216
Корнійчук В. Д.	
Право власності на аліменти, одержані на дитину.....	219
Костка Х. О.	
Інститут умовно-дострокового звільнення від відбування покарання: його становлення та сучасний стан.....	223
Костюшко Н. О.	
Впровадження медіації при вирішенні кримінально-правового конфлікту на теренах сучасної України. Практичний досвід Франції: аналіз застосування.....	226
Коцур А. О.	
Корупційні правопорушення за адміністративним законодавством.....	228
Кошель В. В.	
Адміністративно-правове регулювання забезпечення ведення бізнесу в Україні.....	231
Кравець В. В.	
Гендерна політика в Україні. Гендерна дискримінація.....	233
Круць К. І.	
Правовий статус розпорядника майна боржника в українському законодавстві про банкрутство.....	236
Кузьмич І. В.	
Адміністративно-правові засади протидії корупції в державній владі України.....	239
Кузьмочка Ю. В.	
Формування громадянського суспільства в Україні.....	241
Куруц Н. В.	
Необхідність іноземного інвестування в Україні.....	244
Ледвій О. І.	
Взаємодія та принципи взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.....	247
Лис Л. М.	
Місце норм, що регулюють суспільні доходи в системі норм фінансового права.....	251
Маланія З. А.	
Договірні відносини у сфері трансплантації органів.....	254

Манубата Д. Е.	
Проблемні питання реформування у сфері охорони здоров'я.....	257
Марко О. І.	
Техніко-криміналістична оснащеність органів досудового розслідування.....	260
Михаляк І. П.	
Засада недоторканості житла чи іншого володіння особи потребує законодавчого удосконалення.....	262
Миханюк М. М.	
Основи криміналістичної дактилоскопії.....	266
Мінцева Т. М.	
Адміністративні стягнення у вигляді позбавлення спеціального права, наданого громадянинуві.....	269
Момот А. І.	
Історія розвитку гендерного бюджетування.....	271
Моняков М. М.	
Запровадження «презумпції правоти поліцейського» у ході проведення досудового розслідування: реалії сучасності.....	275
Мотичак Н. І.	
Правовий режим майна суб'єктів господарювання.....	278
Мусієнко А. В.	
Критерії оцінювання ефективності індивідуально-профілактичної роботи поліції.....	280
Нікулін М. В.	
Правові основи пошуку активів, здобутих злочинним шляхом.....	284
Новосад І. Р.	
Органи пробації та їх роль у кримінальному провадженні.....	287
Олійник І. Р.	
Провадження в справах про адміністративні правопорушення, його поняття, ознаки та особливості.....	290
Онишкевич О. І.	
Деякі проблеми підприємницької діяльності в Україні.....	292
Онищук І. І.	
Моніторинг верховенства права у механізмі правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності.....	295
Орешкова А. Ф.	
Гендерна сегрегація: теоретико-правовий аспект.....	298

П'єх О. І.	301
Форма договору про надання медичних послуг.....	
Палій В. О.	304
Корупція як загроза національній безпеці України.....	
Пархоменко А. О.	306
Інформаційна війна: виклики сьогодення.....	
Петрова В. Р.	309
Кредитна історія: господарсько-правовий аспект.....	
Пилипець М. Я.	311
Поняття та суть інституту медіації в цивільному процесі...	
Пісоцька К. О.	313
До питання про соціальний захист поліцейських в Україні.....	
Піщанська М. О.	315
Проблеми реалізації екстрадиції в Україні.....	
Повстин В. А.	318
Причини виникнення та шляхи подолання правового нігілізму в Україні.....	
Полюга Р. Л.	322
Корупція як соціально-правове явище.....	
Попович А. А.	323
Щодо співвідношення понять контррозвідувальна та оперативно-розшукова діяльність.....	
Ратнова А. В.	330
Правове регулювання взаємодії органів Національної поліції з ломбардами в Україні.....	
Редькіна Є. В.	332
Гендерне насильство у сім'ї.....	
Рурак В. С.	335
Щодо джерел формування статутного капіталу акціонерного товариства.....	
Саків М. О.	337
Судовий контроль за виконанням вироків у кримінальному провадженні.....	
Сапоговська І. О.	340
Необхідність встановлення режиму окремого проживання подружжя.....	
Сарат А. О.	343
Неефективність державної політики щодо подолання бідності як загроза національним інтересам і національній безпеці України.....	
Сивак Ю. М.	345
Роль поліції у забезпеченні публічної безпеки і порядку.....	

Симонова Г. М.	
Правове становище гендерно неконформних осіб у кримінальному процесі України.....	348
Симонова Г. М., Федоряєва К. О.	
Проблемні питання захисту авторського права в сучасних умовах.....	351
Скрипець Р. І.	
Відносини між правоохоронними органами та суспільством.....	353
Солтис І. В.	
Проблеми правового регулювання підприємницької діяльності в Україні: закордонний досвід.....	356
Степанова А. В.	
Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки, юридичні наслідки.....	358
Стрельченко К. А., Шевченко Л. В.	
Телемедицина в Україні як один із видів надання адміністративних послуг у сфері охорони здоров'я.....	361
Стрельченко О. Г., Білан І. М.	
Особливості вступу до патрульно-постової служби як одного із різновидів публічної служби.....	365
Сургучев О. О.	
Правова природа обраної Україною моделі суду присяжних.....	369
Тлустик М. Л., Ковальський Б. Ю.	
Використання доказів під час допиту.....	371
Токарчук Ю. А.	
До питання про здобутки та нові виклики антикорупційних органів в Україні.....	374
Трохимчук І. О.	
Актуальні проблеми етапів вступу до патрульно- постової служби.....	376
Федак О. Р.	
Право інтелектуальної власності в законодавстві Європейського Союзу.....	380
Хімченко В. В.	
Поняття наказного провадження.....	383
Холодинський В. Р.	
Інститут незалежності суду як ключовий принцип функціонування судової гілки влади.....	386
Хотлубей М. М.	
Роль керівника у формуванні кадрового потенціалу Національної поліції України.....	389

Худзій В. Р.	
Цивільна правоздатність фізичної особи.....	393
Шевченко Н. Є.	
Гіпноз та можливості його використання при розслідуванні злочинів.....	397
Шевченко О. С.	
Співвідношення солідарності і солідаризму як політико-правових феноменів.....	400
Шишко І. В.	
Прогалини в кримінальному процесуальному законодавстві та способи їх усунення.....	402
Шкабаровська А. А.	
Інтернет-торгівля: правовий аспект захисту прав споживачів.....	405
Щеголев О. В.	
Співвідношення приватноправових і публічно- правових засобів в механізмі правового регулювання міжбанківських розрахунків.....	408
Щур В. Б.	
Спрощення умов екстрадиції в кримінальному процесуальному законодавстві України.....	411
Янкевич Н. Я.	
Корупційні діяння та боротьба з ними.....	414
Аббаслы Нахид Самеддин оглы	
Роль профсоюзів в захисті трудових, економічних, соціальних прав і законних інтересів робітників в Азербайджанській Республіці.....	416
Агаєв Талех Хатыр оглы	
Етапи розвитку історії конституції.....	420
Алиев Гасан Ильдырым оглы	
Ограничительные меры в уголовном процессе Азербайджанской Республики.....	424
Аскерова Азаде Этибар гызы	
Важность римского права для современной юридической науки и юристов.....	428
Джейидли Эльгюн	
Проблема соотношения категорий «форма права» и «источник права» в современной правовой науке.....	431
Рзаева Сурая Ильгар кызы	
Проблемы правового статуса прокурора в гражданском процессе по законодательству Азербайджанской Республики.....	433

МЕХАНІЗМ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРАВООХОРОННОЇ
ТА ПРАВЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

(осінні читання)

Тези доповідей та повідомлень учасників
Всеукраїнської курсантсько-студентської
наукової конференції

27 жовтня 2017 року

Тези опубліковано в авторській редакції

Макетування *Н. М. Лесь*

Друк *І. М. Хоминець*

Підписано до друку 12.10.2017 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк арк. 26,04.
Тираж 100 прим. Зам. № 116-17.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.